

אוסף גיליונות

מבית 'צוף' הוצאה לאור

פרשת חיי שרה | גיליון 196 | מרחשון תשפ"ב

בגדי שרד לשרת בקודש

קווים לדמותו וחיבוריו של חד מגדולי הפוסקים ממנחילי דרך הבעש"ט ותלמידיו מאיר עיני ישראל בחיבוריו

הגאון רבי דוד שלמה אייבשיץ זצלה"ה

אב"ד סורוקא
בעל ה'לבושי שרד' ו'ערבי נחל'
נלב"ע כ"ב מרחשון תקע"ד

השבוע ב"אוסף גיליונות"

יסודות אמונה בין בתרי הפרשה

הרה"ג מרדכי נויגרשל שליט"א
הממונים על קדושת הזמן

או נדבדו

מחשבות לבני הישיבות
המים עלו לא רק לקראת רבקה... גם לקראתי... ו.. וגם...
פרשת זפרישיות השידוכים..

נהורא דשמעתתא

גיליון מבית היוצר של אש התורה
מסקנא דשמעתתא | צורתא דשמעתתא
| נהורא לנשמה | לעיונא

מי באד

התחזקות באמונה ובעבודת ה'
פרשת חיי שרה - חיים ומוות ביד הלשון

חשבתי דרכי

נקודות אור במשנתו של הגאון הגדול רבי משה שפירא זצ"ל
הדשו!! - סדרת שיעורים בעניני תפילה
תפילות אבות תקנום -
"כי אליך אקרא כל היום" - התפילות הקבועות הן העיקר

זעד ליל שבת

הגאון הגדול רבי ישראל בונם שרייבר שליט"א
גמילות חסדים
מכתב לבני הישיה"ק בענין סדר 'הספק' לסיום המסכת

מגיד דבריו ליעקב

הגאון רבי יעקב חיים סופר שליט"א
הקושי והיסורין של חבלי משיח

עומק הפשט

נושאים אקטואליים בהלכה
הזאת עציצים בשמיטה

שיעור חומש | שיעורי בינה | נחל אליהו | מתוקים מדבש | עשרת השבת | יעלת חן | תמצית הש"ס | מבחני לדעת | עינינו גל | עומק הפשט | פניני הלכה | תוספת שבת | בירור הלכה | דרישה וחקירה | מים זכים | הפרשה המחכימה | לענין הלכה | שמונה בפרשה | עם הספר

לעילוי נשמת ר' שמעון (מילו) ב"ר צבי קנול ז"ל י"א מרחשון תשע"ב ת.נ.צ.ב.ה

זמני כניסת ויציאת השבת

פרשת חיי שרה

ר"ת	יציאה	כניסה	
ירושלים	18:28	17:17	19:04
בני ברק	18:30	17:31	19:06
חיפה	18:28	17:22	19:05
מודיעין עילית	18:29	17:26	19:05
בית שמש	18:29	17:16	19:05

אוסף גיליונות

מבית 'צוף' הוצאה לאור

גיליונות נבחרים
בהלכה ובאגדה
וסביב פרשת השבוע

תכנית המנויים נמשכת!

ניתן לשלם ל'אוסף גיליונות'
תשלום חודשי של 15 ש"ח
ולקחת את כל גיליונות החודש
ממקומות החלוקה הרגילים
יש להקים הו"ק בנדריים פלוס על סך 15 ש"ח.

"ומצדיקי הרבים ככוכבים לעולם ועד"

'אוסף גיליונות' מבית צוף הוצאה לאור מופץ באלפי עותקים
ניתן לפרסם מודעות ב'אוסף גיליונות'
לפרסום, נקודות הפצה, הוספת גיליונות, תרומות, חסויות והנצחות,
ניתן לפנות לטלפון 050-4102061 (בשעות בין הסדרים) או באמצעות דוא"ל.

ניתן לתרום וכן לשלם עבור קניית גיליונות
בעמדות "נדריים פלוס" או "קהילות" בחיפוש קופת "אוסף גיליונות"
תרומה טלפונית בנדריים פלוס: 03-7630543 מס' 1335
תרומה טלפונית בקהילות: 073-2757000 מס' 9641

ניתן להצטרף לרשימת תפוצה לקבלת 'אוסף גיליונות' ושאר גיליונות במייל
יש לשלוח בקשת הצטרפות לכתובת המייל של 'אוסף' ולפעול לפי ההנחיות

מערכת 'אוסף גיליונות'
9518479@gmail.com

ראש המערכת:

הרב נתן פלדמן שליט"א

חברי המערכת:

הרב צבי קנול שליט"א

הרב חיים וכסלר שליט"א

הרב משה הכהן שליט"א

הרב יוסף בן יהודה שליט"א

הרב עקיבא יוסף לוי שליט"א

הרב יוסף שלמה בייפוס שליט"א

הרב בנימין יודלביץ שליט"א

הרב אליעזר וייס שליט"א

מבית 'צוף'
הוצאה לאור

אוסף גיליונות מופיע בסיוע
הילכתא- לדעת לחיות כהלכה

אוסף גיליונות

מבית 'צוף' הוצאה לאור

ברומו של עולם | 47

גיליון היוצא מבית ועד לחכמים העוסקים בעניני תפילה

יסודות אמונה בין בתרי הפרשה | 49

תובנותיו של הרה"ג **מרדכי דוד נויגרשל** שליט"א

אז נדברו | 51

מחשבות לבני הישיבות

תוספת שבת | 57

מעלת השבת ומדושתה

בירור הלכה | 59

בירורי הלכה אקטואליים מתוך הסוגיות והפוסקים

נהורא דשמעתתא | 64

גיליון אקטואלי מרתק מבית היוצר של "אש התורה"

דרישה וחקירה | 67

קובץ תורני לכל המשפחה

מים זכים | 69

משא ומתן ופילפול בנידונים ערבים ונחמדים"

הפרשה המחכימה | 71

לקחים מעשיים ואקטואליים מפרשת השבוע

לענין הלכה | 75

הערות הלכתיות מעשיות

לעורר לב המעיין

מי באר | 77

התחזקות באמונה ובעבודת ד'

שמונה בפרשה | 79

עלון לעידוד העיון והבקיאות בפרשת השבוע

בגדי שרד לשרת בקודש | 82

קווים לדמותו וחיבוריו

של חד מגדולי הפוסקים

ממנהילי דרך הבעש"ט ותלמידיו

מאיר עיני ישראל בחיבוריו

הגאון רבי **דוד שלמה אייבשיץ** זצלה"ה

אב"ד סורוקא

בעל ה'לבושי שרד' ו'ערבי נחל'

נלב"ע כ"ב מרחשון תקע"ד

לקראת שבת | 85

לקט נבחר מתוך העלון הנפלא של "דרשו"

עם הספר | 97

פרסומים, מודעות וכתבות שונות מבית 'צוף' הוצאה לאור ועוד

חשבתי דרכי | 7

נקודות אור במשנתו של

הגאון הגדול רבי **משה שפירא** זצ"ל

שיעור חומש | 11

מאת הגאון הגדול רבי **חיים פיינשטיין** שליט"א

ראש ישיבת "עשרת שלמה"

שיעורי בינה | 13

שיעורים על סדר המצוות

מאת הגאון הגדול רבי **ישראל בונם שרייבר** שליט"א

ועד ליל שבת | 15

דברי מוסר והשקפה ע"ס מסכת אבות

מפי הגאון הגדול רבי **ישראל בונם שרייבר** שליט"א

ראש ישיבת "נתיב הדעת"

מגיד דבריו ליעקב | 17

מאת הגאון רבי **יעקב חיים סופר** שליט"א

ראש ישיבת כף החיים

נחל אליהו | 19

משיעורי הגאון רבי **אליהו דיסקין** שליט"א

על פרשת השבוע ועניני דיומא

מתוקים מדבש | 23

ליקוט נטפי לקח מפרשיות השבוע

מאת הגאון רבי **יעקב ישראל הכהן בייפוס** שליט"א

בעל מחבר "ילקוט לקח טוב"

עשרת השבת | 25

שיעורי הגאון רבי עקיבא מדלוב שליט"א

סדרה חדשה - שיעורי השבותים

יעלת חן | 27

דברי חיזוק מהגה"צ רבי **יצחק שמואל גמזו** שליט"א

אב"ד חיפה

תמצית הש"ס | 29

תמצית דף היומי

לדעת | 33

מבחן בדף היומי

לדעת | 34

מבחנים בחפץ חיים

עינינו גל | 35

מאמרי 'עין לא ראתה'

עומק הפשט | 39

דיוני הלכה אקטואליים

פניני הלכה | 43

מראשי ורבני החבורות בישיבת מיר

ניתן להשיג את "אוסף גיליונות" בימי חמישי בהיכלי התורה כדלהלן:

מודיעין עילית

ישיבת "מיר"
כולל "עשרת שלמה"
כולל "יששכר באהלך"
כולל "כתר תורה" (הרב אברמוב)
כולל "מגדל עוז" (הרב אתרוג)
בית הכנסת "בית תפילה"
בית הכנסת "אילת השחר"
בית הכנסת "חניכי הישיבות" רשב"י
בית הכנסת "אהל תורה" יהודה הנשיא
בית הכנסת "קהילת רבי עקיבא"
בית הכנסת "זכרון משה" קרית ספר
בית הכנסת "היכל יצחק" קרית ספר
בית הכנסת "בני הישיבות" גרין פארק
בית הכנסת "חזון דוד"
בית הכנסת "משובב נתיבות"
בית הכנסת "אהל אברהם" חפציבה
בית הכנסת "נאות הפסגה" המרכזי

נתיבות

בית המדרש "משכן התורה"
בית הכנסת "בית יצחק"

פתח תקוה

ישיבת "לומזא"
בית הכנסת "אבי עזרי"
בית הכנסת "אהל אברהם" גני הדר
בית הכנסת "הבעש"ט" גני הדר

ראשון לציון

ישיבת "עשרת שלמה" שדה חמד

רחובות

בית הכנסת "כולל בר שאול"

רכסים

בית המדרש "בית יצחק" גבעה ב'
בית הכנסת "שבת אחים" גבעה ב'

תל אביב

מלון דבורה רח' בן יהודה 87 קומה ב'
רחוב רבי ישראל מסלנט 15 (מכולת רחל)

תל ציון

בית כנסת החסידי

תפרח

ישיבת "תפרח"
בית הכנסת המרכזי "בית יוסף"

בת ים

רחוב ויצמן 36 (מכולת פיצהלך)

גבעת זאב החדשה

בית הכנסת "בית אליהו"
בית הכנסת "בני הישיבות"

זכרון יעקב

בית הכנסת "מסילת ישרים"

טלזסטון

בית הכנסת "קהילת בני תורה"

יסודות

בית הכנסת המרכזי

ירושלים

ישיבת "מיר"
ישיבת "חברון" גבעת מרדכי
ישיבת "יד אהרן"
ישיבת "אהבת שלום"
ישיבת "תורה אור"
ישיבת "הר"ן" - רמות ד'
בית הכנסת "מנחת שלמה" בית וגן
בית הכנסת "מנין אברכים" בית וגן
בית הכנסת "חניכי הישיבות" נוה יעקב
בית הכנסת "אהל יוסף" רמת שלמה
בית הכנסת "המרכזי" רמת שלמה
בית הכנסת "חזון איש" רמת שלמה
בית הכנסת "ערוך לנר" רמת שלמה
בית הכנסת "באר שמואל" רח' סורוצקין
בית הכנסת "חניכי הישיבות" זכרון יעקב
בית הכנסת "ברכת יוסף" גבעת שאול
בית הכנסת "משכן באב"ד" גבעת שאול
בית הכנסת "אמרי שפר" הר נוף
בית הכנסת "בוסטון" הר נוף
בית הכנסת "ויז'ניץ" הר נוף
בית הכנסת "קהילת בני תורה" הר נוף
בית הכנסת "שערי תבונה" רמות א'
בית הכנסת "משכן שרגא" רמות א'
בית הכנסת "זכרון אברהם" רמות ג'
בית הכנסת "צא"י" רמות ג'
בית הכנסת "שומרי החומת" רמות ד'
בית הכנסת "אהל יוסף" רמות פולין
בית הכנסת "בני הישיבות" סנה"מ
בית הכנסת "בני הישיבות" רמת אשכול
"גל פז" רח' מלכי ישראל

אלעד

בית הכנסת "מאור שרגא"
כולל "ישיבת הר"ן"
ישיבת "תורה בתפארתה"

אופקים

בית הכנסת "שיויתי"

בית שמש

ישיבת "אור לישרים"
בית הכנסת "היכל אברהם" קריה
בית הכנסת "לב אליהו" רמה א'
בית הכנסת "חניכי הישיבות" רמה א'
בית הכנסת "משאת מרדכי" רמה א'
בית הכנסת "פני שמואל" רמה א'
בית הכנסת "אהבת תורה" רמה ג'
בית הכנסת "הכולל"

ביתר עילית

בית הכנסת "באר אברהם" גבעה A
בית הכנסת "ישיבת הר"ן" גבעה A

בני ברק

כולל "פוניבז"
כולל "חזון אי"ש"
כולל "בית הלל"
כולל שעל ידי "בית הכנסת הגדול"
ישיבת "אורחות תורה"
ישיבת "בית מדרש עליון"
ישיבת "תפארת ציון"
ישיבת "סלבודקא"
ישיבת "גאון יעקב"
בית הכנסת "יד אהרן" רמת אהרן
בית הכנסת "תפארת נחמן" כולל הרב קלאר
בית הכנסת "המרכזי" שיכון ה'
בית הכנסת "נחלת משה"
בית הכנסת "רמת אלחנן"
בית הכנסת "משכנות יעקב"
בית הכנסת "נאות יוסף"
בית הכנסת "בית אריה"
בית הכנסת "צא"י" נחלת סירוקה
בית הכנסת "לדרמן"
בית הכנסת "הליכות חיים"
בית הכנסת "דרכי איש"
בית הכנסת "צעירים" רח' האדמו"ר מצאנז
"גל פז" רחוב רבי עקיבא 88
רחוב סוקולוב 46 (מינימרקט ברכת השם)

חשבת דרכי

נקודות אור ע"פ משנת הגר"מ שפירא זצוק"ל

פרשת חיי שרה – ענייני תפילה ד' - תשפ"ב | גליון מס' 192

לעילוי נשמת האשה בלה בת ר' מנחם הלל לוי ע"ה

תפילות אבות תקנום – "כי אליך אקרא כל היום" – התפילות הקבועות הן העיקר

הגרים הם בני אברהם משום שהוא פתח את העניין הזה בעולם, הגרות נפתחה בעולם על ידו.

גם מצד בחירתו של אברהם בקב"ה, הדבר פשוט שלא יתכן שיכתב משהו קודם ההתחלה של "לך לך", משום שאם כן, היה פירוש הדבר, שמה שקרה אז באותו "לך לך" היה באיזה שהוא אופן המשך, וזה בפירוש לא כך, זה לא המשך. גם זה מונח במה שהמורה"ל מלמד, שהבחירה לא היתה תלויה בשום דבר מקודם, היינו, הבחירה התחילה משום שאברהם אינו כביכול בחר בו יתברך, פה התחילה הבחירה, והבחירה היתה הודית, אבל אם היה משהו קודם נכתב פה, הדבר הזה היה מתחיל מאיזה שהוא דבר מקודם, הרי שזה היה תלוי באותו דבר, והלא אברהם אינו בפירוש לא היה המשך.

"וימת תרח בחרן" זה סוף פרשת נח, ומאז ואילך מתחיל "ויאמר ה' אל אברהם לך לך מארצך ממולדתך ומכית אביך", אף על פי שתרח עוד חי זמן רב, כפי שכותב רש"י, אבל אברהם אינו לא היה המשך של מה שהיה מקודם, מה שהיה מקודם נגמר ואברהם אינו התחיל כקטן שנולד. המושג כקטן שנולד מקביל לעניין האבהות, אב, ענינו, להיות אך ורק אב, להיות ראשון, לא להיות תולדה של שום דבר, זה עניינו של "גר שנתגייר כקטן שנולד דמיו", הוא נולד על ידי עצמו, הוא אב לעצמו, הוא הוליד את עצמו. זה נקרא אברהם אינו שפתח את ענין הגרות, את ענין האבהות. על ידי אברהם נפתח הפתח לכך שאדם יכול להיעשות אב לעצמו, גר שנתגייר כקטן שנולד, הוא יכול להוליד את עצמו. אברהם אינו הוא אב לענין האבהות, ובכחינה הזאת הוא גם אב לאבות.

כל תפילה זו בקשה חדשה לגמרי

"והוא התפלל שחרית", כך כותב הרמב"ם על אברהם אינו, אף את הענין הנקרא תפילת השחר הוא פתח בעולם, נמצא כי אברהם אינו הוא שפתח בעולם את הענין הנקרא אב, את הענין הנקרא גרות, והוא זה שפתח את האפשרות להתפלל שחרית, תפילת השחר. תחילת היום שמחייבת תפילה. נתבונן בעניינה של התפילה, אשר נפתח על ידי האבות. תפילות אבות תיקנום.

הנה, ענין התפילה, אפילו במובן הפשוט, הוא, שיהא אדם עומד ומתחנן [וכלשון הרמב"ם בתחילת הלכות תפילה "אלא חיוב מצוה זו כך הוא, שיהא אדם מתחנן ומתפלל בכל יום"], ומבקש על העתיד. פירוש הדבר שאין שום המשך מחויב, היינו, העתיד אינו, הוא בספק גמור, מה שצריך לבוא זה לא בידינו, זה דבר שאני צריך לעמוד ולהתחנן עליו, יתכן שהוא יהיה ויתכן שלא, ואם האדם רוצה את אותו המשך, הרי שהוא צריך לעמוד ולבקש אותו.

כך, לדוגמא, כשהאדם עומד ומתפלל על הדעת, זו טעות לחשוב שהוא מתפלל על תוספת דעת, העובדה שכרגע יש לו מידה מסוימת של דעת אינה מחייבת את המשך. התפילה הקבועה עומדת ומתפללת על כל צרכי בני אדם, אפילו הצרכים הבסיסיים ביותר, אפילו אותה רביעית דם שהנפש תלויה

נמשיך בנושא שהתחלנו בו, בעניין האבות והתפילה, כפי שאומרת הגמרא בכרכות ונפסק כן להלכה, תפילות אבות תיקנום, ובהמשך לדברי המהר"ל שהבאנו בשיעור הקודם, שהתפילות זה האופן שהאבות נשארו בנו.

הבחירה באברהם לא תלויה במעשה שקדם לה

"ויאמר ה' אל אברהם לך לך מארצך וממולדתך ומכית אביך אל הארץ אשר אראך", הראשונים שואלים איך יתכן לפתוח בדבר כזה בלי שום הקדמה על מעלתו של אברהם וצדקותו, בלי לספר מה התהליך שקדם לזה ויחייב זאת, אכן, מפורסמת תשובתו של המהר"ל, שהבחירה באברהם לא היתה בזכות שום מעשה טוב שקדם אליה, אלא הוא נבחר בבחירה גמורה, כלומר, זה לא תלוי בשום מעשה קודם. אילו הדבר היה תלוי במשהו, או אז, אילו לא היינו מתנהגים באותה התנהגות, הייתה הבחירה נפסקת, לכן לא כתוב שום דבר קודם, כדי ללמדנו שהבחירה של האבות, הבחירה של כלל ישראל, לא תלויה בשום דבר. אילו היה כתוב איזה שהוא דבר מקודם, הרי שהדבר הזה תלוי בדבר ההוא, שהוא דבר מסוים אשר יכול להיות ויכול שלא להיות, נמצא שכאילו בחירת כלל ישראל תלויה באיזה דבר קודם, באיזה שיקול, ואין זה כך.

בחירתו של אברהם בבורא אף היא התחלה חדשה

עיקר עניינו של אברהם אינו זו העובדה שהוא היה דבר חדש בעולם, הוא פתח פתח חדש, דבר שלא היה לפניו. הגמרא בתחילת מסכת חגיגה (ג' ע"א) דורשת את הפסוק "מה יפו פעמיך בנעלים בת נדיב" על אברהם אינו, "בת נדיב, בתו של אברהם אינו שנקרא נדיב שנאמר נדיבי עמים נאספו עם אלקי אברהם, אלקי אברהם ולא אלקי יצחק ויעקב, אלא אלקי אברהם שהיה תחילה לגרים", כתוב כאן שאברהם היה הנדיב הראשון, ומדוע, משום שהיה תחילה לגרים, הוא היה הגר הראשון, וגירות היא תמיד דבר שבא בנדבת לב.

כל דבר שתלוי במשהו שקדם לו, מתחייב באיזה אופן מעניין כל שהוא, אולם אצל גר, הצעד הבא לא נתחייב בשום אופן ובשום ענין, הוא לא מתחייב משום דבר קודם, הדבר הקודם נקטע ונפסק ומכאן מתחיל לגמרי מהלך חדש. אברהם היה תחילה לגרים, פירוש, הוא פתח את הפתח למה שנקרא גירות בעולם, הוא פתח את הפתח למה שנקרא קטן שנולד, את האפשרות להיוולד מחדש, להיעשות מחדש, להיות אדם אחר ממה שהוא היה מקודם, אדם שאינו ממשיך את מה שהיה מקודם, זו האפשרות שנתפתח על ידי אברהם.

אברהם אינו באבהותו היה אב לענין הגרות, לכן כל הגרים הם צאצאיו, ממנו הם נולדו, הם תולדותיו, אם יש מציאות של גר בעולם, זה ממנו. כל גר שבא ונכנס תחת כנפי השכינה, עליו חלה אבהותו של אברהם, וכך היא לשון הרמב"ם בהלכות בכורים (פ"ד ה"ג) "הגר מביא וקורא, שנאמר לאברהם אב המון גוים נתתיך, הרי הוא אב כל העולם כולו שנכנסין תחת כנפי שכינה, ולאברהם היתה השבועה תחלה שירשו בניו את הארץ",

בה, אין המדובר בתוספת. כמובן, ככל שהאדם מתפלל יותר, הוא יותר מבקש ויותר יודע את הצורך, אבל ענינה של התפילה הוא על עיקרו של דבר, על כל צרכי בני אדם, כך זה על דעת, על תשובה, על סליחה, על גאולה, על רפואה, על ברכת השנים, וכן הלאה, כל הדברים כולם שאדם עומד ומתפלל עליהם. תחילת עניינה של התפילה הוא בעצם הקביעה הזאת שהדברים אינם בידינו, המשך הדברים עומד תלוי לגמרי, ואם זה יבוא או לא יבוא, זה תלוי לגמרי בתפילה. מתוך מה שיש לנו עכשיו, אין לנו שום המשך, ההמשך איננו בידינו. זה עצם ענינה של תפילה, זו מהותה, כל מי שאינו יודע דבר זה לא עמד מעולם בתפילה, כל מי שלא מתפלל כך ודאי מחסר את עיקר ענינה של תפילה.

הפירוש הפשוט בזה שהאבות תיקנו תפילה, עניינו, שעצם הדבר שהאבות פתחו פתח חדש, דבר שלא היה בעולם, דבר שהוא לגמרי לא המשך למה שמקודם, הדבר הזה קיים עדיין, הוא קיים בתפילות. כשאדם עומד ומתפלל, בדבר הזה הוא עומד, כאן התפיסה היא שהצעד הבא הוא חדש לגמרי, הוא לא המשך של הקודם. כל מה שעתיד לבוא לא נובע מתוך מה שהיה מקודם.

התפילה מגלה שעצם סדר העולם הוא חידוש

והנה, בסדר התפילה, לא נצטוינו להתפלל על סדר הטבע, להתפלל שהחמה תזרח מחר, אבל נצטוינו לברך כשזה בא, וכשזה מגיע אנחנו מברכים, המעריב ערכים בערב ויוצר המאורות בבוקר, והכרחה הזו היא חלק מהתפילה. אנו מברכים על העובדה שהדבר הזה הגיע, אף שהוא היה צפוי וידוע מראש, וזה המשך טבעי של מה שהיה מקודם, ובסיום הברכה אנחנו מוסיפים גם את "המחדש בטובו ככלל יום מעשה בראשית", בכרחה הזו אנו מצרפים גם את סדר הטבע להתחדשות התמידית.

נתבונן בסדר ברכות השחר, בכל בוקר אנו מברכים ברכה מיוחדת על העובדה שבזמנו עולם רוקע הארץ על המים, על העובדה שאנחנו עומדים על יבשה והים לא מציף אותנו, זו עובדה שבעצם אינה ניתנת לשינוי, ואף אם נאמר שדבר כזה יכול לקרות, כפי שאירע בדור אנוש שחטאו, והקב"ה העלה את האוקיינוס והציף עליהם שליש עולם, אבל ברכת שלא עשני גוי זו ברכה שאינה ניתנת לשינוי, יהודי אינו יכול להיעשות גוי בשום פנים ואופן, ובכל בוקר אנו מברכים שלא עשני גוי. גם בזה יש משהו חדש, גם בזה יש סיבה לברך שוב גם היום על הדבר הזה. גם את הדברים שהם כולם סדר העולם, שכך סידרו של עולם וכך טבעם של דברים, אנו מצרפים על ידי הברכות לענין התפילה.

זה הדבר שהתחדש על ידי האבות, שום דבר לא קבוע, שום דבר לא נמצא, שום דבר לא קיים משום שהוא היה קיים מקודם, מאז שנתחדש אותו ענין הנקרא קטן שנוולד על ידי אברהם אבינו, נתחדשה התפיסה שבזמנו עולם מחדש בטובו בכל יום תמיד מעשה בראשית, חדשים לבקרים, בכל בוקר מתחדש מעשה בראשית, זה ענינה של תפילת השחר, [שהרי כל תפילה יש בה עניין לעצמו, כאשר אנו מתפללים שחריית מנחה וערבית איננו מתפללים את אותה תפילה שלש פעמים ביום, אלא בשחר אנחנו מתפללים תפילת שחרית בערב תפילת מנחה ובלילה תפילת ערבית, וכל תפילה ענינה כשמה, היא שייכת לזמן הזה, למצב הזה, ולאב הזה שתיקן אותה, ועתה אנו עוסקים בתפילת השחר, תפילתו של אברהם].

אברהם הוא שפתח בעולם את הדבר הנקרא גירות, שעניינה קטן שנוולד, בצורת אדם הביטוי של קטן שנוולד הוא עניין הגירות, ואותו עניין מתבטא בעולם בתפיסה הזו שכאשר מגיע יום חדש אנו יכולים לומר עליו "המחדש בטובו בכל יום תמיד מעשה בראשית". לכאורה, היום הזה הוא תוצאה של הזמן הקודם, הוא המשך, איפה יש כאן תפיסה של מחדש בטובו בכל יום תמיד מעשה בראשית, אכן, יש תפיסה של חידוש בכל הולדת יום חדש. האמירה הזו "המחדש בטובו בכל יום תמיד מעשה בראשית" זאת אמירה שנאמרת בתפילת השחר, היא שייכת אך ורק ולשחר, היא שייכת לברכת יוצר המאורות, זאת ברכה שצריכים לברך אותה, ומעיקר הדין צריך לברך אותה עוד קודם הנץ, זה הדבר שנתחדש על ידי אברהם, האפשרות להיוולד, האפשרות שדבר שהוא המשך יהיה אב. התפיסה הזאת נקראת תפילת שחרית, זו תפילה של שחרית, תפילה של התחלה חדשה.

עניינה של תפילה הוא להעמיד את כל הדברים לפניו יתברך, ולבקש על ההמשך, והנה, ודאי, זאת למעשה האפשרות והצורה היחידה של תפילה, אבל עלינו להבין כי גם בתוכן הדברים כך הדבר צריך להיות נתפס. תפילה

ענינה להעמיד את כל הדברים לפניו יתברך, ולתלות אך ורק בו ובבקשה שאנחנו מבקשים ממנו את כל ההמשך, ענינה של תפילה הוא העמידה מולו, העמידה לפניו, באופן שרק ממנו יבוא ההמשך, ולכן אנו צריכים להתחנן לפניו על ההמשך.

כאמור, דברים שהם ממש דרך הטבע, אין מקום להתפלל עליהם, שם צורת התפילה היא בדרך של ברכה כשהדבר מגיע, ללמדך שהדבר מגיע מידי יתברך והוא ניתן לנו עכשיו כחידוש, כגון בברכת יוצר המאורות, אכן, על דברים שהם יכולים לקרות ויכולים לא לקרות, שם יש מקום להתפלל, זה ענינה של התפילה בדרך כלל, זה הפירוש הפשוט של עמידה בתפילה לפניו. כך אנחנו עומדים לפניו, את כל מה שאנחנו מבקשים, את כל מה שאנחנו רוצים שימשיך, את כל הדברים האלה אנחנו צריכים להפוך לתחנונים.

אצל כלל ישראל ה"יום" עצמו הופך לתפילה

על הפסוק בתהלים (פ"ו) "חנני א-דני כי אליך אקרא כל היום" שואל שם במדרש תהלים "וכי אפשר לו לאדם להתפלל כל היום", הלא זה בלתי אפשרי להתפלל כל היום, [ואפילו לרבי יוחנן שאמר הלואי שיתפלל אדם כל היום, אבל הרי בכל זאת לא כך], משיב המדרש "אלא העולם הזה שהוא יום לאומות העולם ולילה לישראל, הוי, חנני ה' כי אליך אקרא כל היום", היינו אין הכוונה לתפילה במשך כל היום, אלא המכוון הוא לעולם הזה, שהוא יום לאומות העולם ולילה לישראל, היינו, כל משך הזמן של העולם הזה, שהוא יום לאומות העולם, זאת תפילה. צריך להבין מה הנושא כאן, ובמה נוגעת לענייננו העובדה שהעולם הזה הוא יום לאומות העולם ולילה לנו, מה המשא ומתן כאן, ובמה התשובה מתרצת את השאלה.

ביאור הדבר, העולם הזה נקרא יום לאומות העולם, היינו, זה דבר ברור, יום נקרא דבר ברור, דבר שכל התהליכים שלו ברורים, [כפי שדורשת הגמרא (סנהדרין ע"ב ע"א) גבי בא במחירת "אם זרחה השמש עליו" אם ברור לך הדבר כשמש], יודעים איפה הדבר מתחיל איפה הוא ממשיך ואיפה הוא מסתיים, אומות העולם יודעים באופן ברור מה קורה פה, בעולם הזה, העולם הזה כמו שהוא על כל סדריו נקרא יום לאומות העולם. מקום ברור הוא לא מקום תפילה אדם מתפלל בזמן שהכריחת חסרה לו, לא ברור לו מה יקרה, זה טבע הדברים גם אצלנו, אנחנו מתפללים אך ורק בזמן שמתחיל משהו להתענן, להיות לא ברור, אבל כשזה ברור, חלילה וחלילה, שוכחים להתפלל. [ודאי, אנו יודעים שחייבים להתפלל, אז אנו יוצאים ידי חובת תפילה, בקושי, ולפעמים גם את זה לא], כאן נאמר, שאותו עולם הזה שנקרא כלפינו יום, עבורנו הוא תפילה, "כי אליך אקרא כל היום", היינו, לוקחים את אותו דבר שנקרא יום לאומות העולם, אותו דבר שהוא כאילו נהיר וברור כיום, ואצלנו, היום הזה בעצמו נהפך לתפילה.

עיקר התפילה, זו התפילה המסודרת על סדר היום באופן קבוע, תפילות אבות תיקנום, שחרית מנחה וערבית, זו עיקרה של תפילה, התפילה שהאבות תיקנום זאת לא תפילה לעת צרה, אלא להיפך, זו תפילה במצב שמבחינתם של אומות העולם זה יום וזה לא זמן תפילה. זה הדבר שאומר על עצמו דוד המלך, חנני ה', כי אליך אקרא כל היום, אני קורא אליך כל היום, כאן לא מדובר על כמות הזמן שמקדישים לתפילה, לא זו הכוונה ב"כל היום", אלא הכוונה כאן, העולם הזה עצמו נראה כיום, עם סדר עולם שהוא כאילו ברור וקבוע, ובמצב ברור הרי לא מתפללים, המצב שמבחינת העולם הזה הוא יום זה מצב שמפקיע תפילה, ואני, אליך אקרא כל היום, את כל היום הזה אני הופך לתפילה.

עצם ענינה של תפילה הוא להתעמד בצורה כזו, שהעמיד שצריך לבוא, צריך להיוולד ולהיעשות מחדש. תמיד אנו עומדים ומתפללים שיגיע משהו חדש, לא על המשך, זאת התפילה. על דבר שכבר ישנו לא מתפללים, אנו מתפללים על מה שאין, וצריך להגיע רק מכוח התפילה, היינו, על ידי המידה של שומע תפילה יגיע ההמשך. כדרך שאדם מתפלל על נס, או על דבר מסוים שבדרך הטבע לא חייב לקרות, כך צריכה להיות התפילה המסודרת של כל יום.

צורתו של אברהם אבינו – אל הארץ אשר אראך

זה עניינה של תפילה

צורתו של אברהם אבינו כתובה בפסוק הראשון, "לך לך מארצך וממולדתך ומבית אביך אל הארץ אשר אראך", קודם כל, תלך מן המקום שבו

אתה נמצא, בהמשך הזמן גם יתברר לאן, אולם בינתיים הוא הולך למקום כשהוא אינו יודע לאן, הוא הולך אחרי מישהו שלא מראה לו את המהלך, ההמשך לא ידוע, אלא רק "אל הארץ אשר אראך", בהמשך אראה לך זאת, כעת, המצב הוא בלי המשך, הוא עומד ותולה את עצמו בדעתו של הכורא, לאן הוא יראה לו, זאת צורתו של אברהם אבינו.

"מה יפו פעמיך בנעלים בת נדיב", אף אנחנו כלל ישראל, כאשר אנחנו הולכים, אנו הולכים לקראת, הולכים אל, הולכים לאיזה שהוא מקום, אנחנו תמיד הולכים אל הארץ אשר אראך, אכן, איננו הולכים למקום שאנו יודעים מראש לאן נגיע, אנחנו הולכים מביתנו, מארצנו, ממולדתנו, מבית אבינו, אבל לאן אנחנו הולכים, לאן העתיד וההמשך, בזה אנחנו תלויים בדעתו יתברך. מה יפו פעמיך בנעלים בת נדיב, אברהם אבינו שהיה תחילה לגרים הוא זה שפתח את הפתח ל"לך לך אל הארץ אשר אראך", מה יהיה הלאה, באמת איננו יודעים, עתה, מה עושה אדם שאינו יודע מה יהיה הלאה, הוא עומד ומתפלל, זו הצורה שניתנה לנו, זאת הצורה שהאבות תקנו, "תפילות אבות תקנום", כך העמידו אותנו האבות, אין הלאה, הולכים "אל הארץ אשר אראך", כאן, במצב כזה, זה מצב של תפילה. כאן האדם עומד ומתפלל. לך מארץ ממולדתך מבית אביך אל הארץ אשר אראך, זו צורת האדם של מתפלל, מעתה, הדבר ברור הרי לכל מתבונן, כאן נפתח ענין התפילה.

העולם הזה נקרא יום לאומות העולם ולילה לישראל, הוא נקרא יום ולילה. ההבדל העיקרי שבין יום ולילה, כיום אפשר לראות הלאה, ואילו הלילה, ענינו, שהאדם אינו רואה מחוץ לעצמו, מחוץ לעיקר מציאותו, לא רואים לאן הכל הולך, אין המשך, אין באפשרותו לדעת ולראות לאן יוביל הצעד הבא, אולי הוא יפול לבור, וכפי שכתוב במכת חושך "ולא קמו איש מתחתיו שלושת ימים", בזמן שהחושך הוא אמיתי, חושך גמור, האדם יושב תחתיו ולא קם, אין לו לאן ללכת. כשאדם נמצא בצורה כזאת, זו הצורה של מתפלל, כך נראה מתפלל. "כי אליך אקרא כל היום", היינו את היום אני הופך לקריאה, מה שבשבלים יום בשבילנו זו תפילה.

זה המסלול שבו אנו נמצאים בעולם, אנחנו לא נמצאים על המסלול שהעולם הזה הוא יום, לא פה אנחנו עומדים ולא פה אנחנו הולכים, על זה נאמר מה יפו פעמיך בנעלים בת נדיב, אנחנו הולכים למקום אחר, פעמינו שלנו צועדים למקום אחר, אנחנו צועדים בלילה באפילה, אכן, יש מי שמדריך אותנו, יש מי שמוליך אותנו, ואנחנו הולכים אחריו, אל הארץ אשר אראך. זה המצב הבסיסי של תפילה, כך, רק באופן כזה, עומד המתפלל, הוא הופך את אותו יום שהוא ברור, לתפילה. דבר שהוא ברור כיום, זה דבר שמפקיע תפילה, ואילו אנחנו, קוראים כל היום, אנחנו הופכים את היום לתפילה, בשבילנו זה לא יום, אנחנו מחכים אל הארץ אשר אראך.

העיקר אלו התפילות הקבועות ולא התפילה

בעת צרה

בתודעה שלנו אין לנו אלא רק תפילה בעת צרה, אם אנו רוצים לשים את עצמנו במצב של תפילה, אנו דוחקים את עצמנו להבין שבעצם שום דבר לא ברור, שבאמת צריכים להתפלל, כי באמת זה זמן קשה ובאמת יש הרבה צרות ומי יודע מה יהיה. איננו יודעים יותר מאותו פרק תהילים שאומרים אחרי התפילה, שבו מתעורר מי שזה נאמר בגלל דבר קרוב אליו, וברגע שהצרה נחלשת מעט, בדיוק באותה מידה התפילה יורדת. כמוכּן, אנו תלויים בו יתברך וצריכים להתפלל אליו, אבל לא זאת התפילה הקבועה, לא זאת התפילה שתקנו האבות, לא זאת התפילה שבה אנו מחויבים, זאת תפילה בפני עצמה, תפילה בעת צרה שהיא חובה מיוחדת שאינה תלויה בזמן ואינה שייכת כלל לסדר התפילות. בשלושת התפילות, אין הפירוש שבשחרית אנו צריכים להתפלל בעת צרה ובמנחה בעת צרה ובערבית בעת צרה, היינו, שהאדם חייב לפני התפילה לעמוד ולהתבונן עד כמה הצרה גדולה, לא זאת התפילה, תפילה בעת צרה זו פרשה בפני עצמה, זו תפילה בפני עצמה, יש לה הלכות בפני עצמה. יש מצות עשה מיוחדת "ולעבדו בכל לבבכם", להתפלל בכל יום, לעבוד את הקב"ה בכל יום בתפילה, זאת מצוות עשה אחת, ויש מצות עשה נוספת שהיא לזעוק ולהריע בחצוצרות על כל צרה וצרה שלא תבוא, זו מצווה אחרת, זו צעקה אחרת, היא נמנית לחוד במניין המצוות.

סדר התפילות לא מתכוין לתפילה בעת צרה, סדר התפילות זו מערכת בפני עצמה, מהלך בפני עצמו. התפילות שהן העיקר אלו 'תפילות אבות תקנום', התפילות הקבועות שאותם אנו מתפללים שלש פעמים ביום, ואלו בפירוש לא תפילות בעת צרה, אלו תפילות על עיקר צרכי בני אדם, כמו

שכותבים הראשונים שאנשי כנסת הגדולה תיקנו את אותם ברכות אמצעיות של שמונה עשרה הכוללות את כל צרכי בני אדם, וקודם לכן צריך לסדר שבתו של מקום ואחר כך לסיים בהודאה, וכך, בכל יום מחדש, 'ברוך ה' יום יום, כל יום ויום תן לו מעין ברכותיו' (עי' ברכות מ' ע"א), זאת צורת התפילה, אבל אין עניינה תפילה בעת צרה.

התפילה הרגילה הקבועה זו התפילה שהאבות תיקנו, זו תפילה השייכת לעיקר צורת כלל ישראל, לכל אחד שהוא מבני אברהם יצחק ויעקב. עיקר הצורה של בר ישראל זה להיות מבניהם של האבות, ומה שהאבות תיקנו לנו צריך להיראות בו, הוא צריך להיות מתפלל את התפילות של האבות, ורק בצורה כזאת יתקיים בו 'ומביא גואל לבני בניהם'. דווקא באותו סדר קבוע, שהוא יום לאומות העולם, דבר שהוא ברור וקבוע, ולכאורה מה המקום להתפלל, דווקא אז אדם צריך לעמוד ולבקש צרכים, בשעה שברוך ה' לא חסר לו שום דבר, כאן הוא צריך לעמוד ולבקש, זאת עיקר המצווה, זאת תקנת האבות, זה עיקר כה גדול וכה נשכח, הגמרא בברכות (ו' ע"ב) כבר דורשת את הפסוק "כרום זלות לבני אדם", על התפילה שהיא אחד מהדברים שעומדים ברומנו של עולם ובני אדם מזלזלים בהם, וכפי שאומרת הגמרא (שם ל"ב ע"ב), התפילה היא מהדברים שצריכים חיזוק.

ואעשך לגוי גדול – ומי גוי גדול – נתגדלנו יחד

אנו חייבים לזכור, צורתו של כל אדם ואדם מישראל, של כל אחד ואחד מאיתנו, אם פחות ואם יותר, אם זה יותר בתודעתו או פחות בתודעתו, כל מי שהוא מבני אברהם יצחק ויעקב מתקיים בו לך לך מארץ וממולדתך ומבית אביך אל הארץ אשר אראך, כל אחד ואחד בלי שום יוצא מן הכלל, זה מה שאמר הקב"ה לאברהם וכאן נפתחה אבהותו של אברהם, והאבהות הזאת יש לה תולדות, והתולדות האלה הם אנחנו, אנחנו הם אותו גוי גדול שהובטח לאברהם "ואעשך לגוי גדול", על ידי "לך לך מארץ וממולדתך ומבית אביך" נתקיים בו "ואעשך לגוי גדול" וזה הוא אותו גוי גדול.

מה הוא ענינו של "גוי גדול", בפסוק נאמר "ומי גוי גדול אשר לו אלקים קרובים אליו כה' אלקינו בכל קראנו אליו", הטור בתחילת הלכות ראש השנה מביא את דברי המדרש על פסוק זה "א"ר סימון כתיב כי מי גוי גדול וגומר ר' חנינא ור' יהושע אומרין איוז אומה כאומה זו שיודעת אופיה של אלהיה, פירוש מנהגיו ודיניו", אומר על כך הבית יוסף "פירוש, שהם פירשו גדול מלשון גידול, כלומר שנתגדלה עם אלהיה ויודעת מדותיו", כלומר, אנחנו נתגדלו ביחד איתו, כשני אחים תאומים שגדלו יחד באותו בית ומכירים היטב זה את זה.

"ומי גוי גדול" זה פירוש "ואעשך לגוי גדול", "ואעשך לגוי גדול" פירושו, שכביכול, מה שאין הפה יכול לדבר, אתה ובורא העולם תגדלו ביחד, מכאן מגיע "ומי גוי גדול אשר לו אלקים קרובים אליו", וכפירוש הבית יוסף, גוי גדול פירושו שנתגדלו יחד איתו. באיזה אופן אנו יכולים לקלוט מושג כזה, מה הכלים שלנו להבין דברים כאלה.

מתגדלים יחד, פירושו, שנקודת המוצא היא אחת, ואז העתיד הוא מצורף. שנים שגדלים ביחד, פירושו, שהם הולכים יחד לקראת כל עתיד, היינו אותה נקודת מוצא משותפת לשניהם, ושניהם הולכים יד ביד לקראת עתיד. אם אנו מייחסים מילים כאלו, מושג כזה, כביכול אליו יתברך ואלינו, נתגדלנו ביחד, הפירוש הפשוט של הדבר, שאנחנו מעמידים את העתיד שלנו בצירוף לרצונו שלו, אנחנו הולכים יד ביד איתו לקראת העתיד. זה נקרא ומי גוי גדול, לגדול יחד מנקודת מוצא עד לנקודת תכלית, או שמדברים בהווה ונקודת המוצא היא מכאן ואילך, או שמדברים בעבר ואז נקודת המוצא היא בעבר והגדילה היא עד לכאן, לגדול, זה תמיד להמשיך הלאה יחד, ומי גוי גדול, פירושו שאנחנו נתנו לו יד, נתנו את ידנו לו יתברך, והוא גם הוא נתן את ידו לנו, ויחד אנחנו הולכים לקראת העתיד. כך נראית צורת האדם המתפלל, האדם שמתפלל מעמיד את עצמו בצורה כזאת שאת העתיד הוא רוצה ממנו יתברך, ביחד איתו, אתה נתן לי את זה, בלעדיך אין לי עתיד, רק אתך יש לי, עד כמה שאתה נתן לי, זה מה שיש.

זה הדבר שסודו האבות, זה ענינם של האבות, זה עצם שמם, זה נקרא אבות, הם אינם צאצאים של מישהו אלא הם כאילו ילדו את עצמם, העתיד לא צפון בעבר, הוא לא המשך של העבר, אלא הוא לידה חדשה, כך נראה מתפלל, כל מי שהמשך שלו תלוי בתפילה, המשך הזה הוא לעולם התחלה חדשה. בכל פעם שמתחיל יום חדש, תחילתו של היום מחייבת תפילה,

וסופו של היום מחייב תפילה, תפילה אחת זו תפילתו של אברהם, ותפילה אחת זו תפילתו של יצחק, [הלילה זו פרשה בפני עצמה].

בכת תפילותינו ממשיך עניין המרכבה של האבות

על הפסוק "ויצל אלקים מעל אברהם", כותב רש"י "ולמדנו שהצדיקים הן המרכבה", וכך היא לשון המדרש (בראשית רבה ז' מ"ו) "האבות הן הן המרכבה", הפירוש הפשוט ביותר של המושג מרכבה, שזה האופן שכביכול איתו בורא העולם הולך הלאה, מרכבה זה דבר שאיתו נוסעים הלאה, ממקום אחד למקום השני שאלי צריכים להגיע, האבות הן הן המרכבה, פירושו, שהאבות הם אלו שהילוכו יתברך בעולם זה על גביהם, איתם כביכול בורא עולם ממשיך את דרכו הלאה, היינו, הם אלו שעל ידי הילוכם שלהם, על גבם, כביכול, הולך וממשיך רצונו יתברך להתגלות בעולם, כך הוא הולך הלאה, מרכבה פירושה ההמשך ההלאה, זה עניין האבות הן הן המרכבה.

עתה, כשהאבות השאירו לנו את עצמם בתפילות, אברהם השאיר את עצמו בתפילת שחרית, ובה אנחנו מתפללים את תפילת אברהם, וכן יצחק ויעקב, תפילות אבות תיקנום, פירוש, שבצורה כזאת, כך מתגלגלת המרכבה הלאה, כך היא הולכת הלאה, כלומר, "האבות הן הן המרכבה" זה דבר שהיה אז, אבל האבות אינם, הם אינם איתנו, על ידי מה מתגלגלת המרכבה כעת, היא מתגלגלת על ידי אותם ארבעת הגלגלים שהם ארבעת רגלי המרכבה, ואותם ארבעת הגלגלים כתוב בחז"ל שהם ארבעת התפילות של היום, תפילת שחרית שהיא תפילתו של אברהם, תפילת מנחה שהיא תפילת יצחק, תפילת ערבית שהיא תפילת יעקב, והתפילה שראוי ליראי שמים להתפלל אותה, תיקון חצות, שהיא תפילת דוד, אלו הן ארבעת גלגלי המרכבה, אברהם יצחק יעקב ודוד, הם אלו שעליהם זה הולך הלאה, עליהם רצונו יתברך ממשיך והולך הלאה בעולם, הם יסדו ותיקנו את התפילות, [כמובן לא כל אחד בר הכי להתפלל תיקון חצות, זו תפילה בפני עצמה, וכתוב בשולחן ערוך שזאת תפילה ליחידים, זאת לא חובה לכלל הציבור, זו תפילה שהיא ליחידים, אבל זו גם תפילה ויש לה זמן בפני עצמו, זאת הרגל האחרונה הרגל הרביעית של המרכבה], על התפילות האלו המרכבה ממשיכה, כך זה הולך הלאה, האבות הם המרכבה, וכאן נמצאים האבות.

ככל שהתפילה היא יותר תפילה, ככל שהעמידה לפניו היא יותר עמידה, זה מה שמגלגל את המרכבה הלאה. זו שטות גמורה לעמוד ולעשות ימי תפילה מיוחדים, אלא אם כן אלו צרות מיוחדות שבאות על הציבור, כפי שנפסק בשולחן ערוך על מכת דבר, ואלו סוגיות מפורשות בש"ס מה נקראת מכה כזאת, וכן מכת בצורת, כל מכה ומכה, אם חלילה היא מגיעה, כל צרה וצרה שלא תבוא מחייבת תפילה בפני עצמה סדר תעניות בפני עצמו, סדר תקיעות ותרועות וכן "וכי תבוא מלחמה בארצכם" ואז כפי שנאמר "והרעותם בחצצרות ונזכרתם לפני ה' ונושעתם מאויביכם", כל הדברים האלה מחייבים ימי תפילה מיוחדים, אבל במצב קבוע שמצד הדין לא מחייב תפילה בפני עצמו זו טעות גמורה לעשות ימי תפילה של תפילות מיוחדים, כאן, המצווה היא לחזק יותר את התפילות הקבועות, סדר העולם, המהלך הקבוע של הדברים, חייב להיות מתוקן דווקא על ידי התפילות הקבועות, [ובתוך התפילה הקבועה אדם יכול לצרף ולהוסיף כל מיני צרות פרטיות שיש לו, כמו שנפסק להלכה בשולחן ערוך, בכל ברכה וברכה מעין אותה ברכה], מי שרוצה לחזק, חייב לחזק את התפילות הקבועות. כמובן, כל תפילה נענית, כל תפילה יש בה ענין מיוחד, אבל הדבר שנקבע במיוחד לזה, זאת דווקא התפילה הקבועה.

אין שום ענין בימי תפילה, "למה לי רוב זבחיכם יאמר ה'", לא צריך להרבנות, "גם כי תרבו תפילה אינני שומע", מה שצריך באמת חיזוק אלו התפילות הרגילות, שחרית מנחה וערבית, אלו דברים שעומדים ברומנו של עולם ובני אדם מזלזלים בהם, אלו התפילות שאבות תיקנום, כאן נמצאים אבות העולם, דווקא בסדר הקבוע, התפילה מתייחסת לסדר הקבוע, חלה על הסדר הקבוע, והופכת את הסדר הקבוע, את מה שנקרא יום, היא הופכת אותו ללילה, היינו, היא הופכת את הסדר הקבוע לדבר שהוא תפילה, לדבר שהוא לא יום אלא תפילה.

תפילת השחר צריכה לפתוח את היום

והיא הופכת את ה"יום" לתפילה

בכל תפילה יש את העניין המיוחד לה, אכן עניינו עתה בתפילת השחר, ישם הדבר יותר במפורט. תפילת שחרית שייכת במסוים לאברהם, היא

התפילה העיקרית, זו התפילה שחידש אברהם אבינו, וכשם שאברהם אבינו הוא עיקר כפי שדרשו חז"ל "בך חותמים", הוא אב לאבות, כך התפילה הזו היא אב לתפילות, וכל התפילות הבאות, באות בעקבותיה, זו תפילה שפותחת את כל סדר היום. הגמרא בברכות (ט' ע"ב) מספרת על רב ברונא שיום אחד עלה בידו להסמיך גאולה לתפילה, ולא פסק חוכא מפומיה כוליה יומא, כל אותו היום הוא היה בשחוק ושמחה כי הוא התפלל היטב, תפילת השחר שלו עלתה יפה, והיא עשתה אותו לשמח כל היום. את מה שעשה אברהם עושה תפילת השחר.

הדבר פשוט שכאשר אדם פותח את היום בתפילה, פירוש הדבר שהיום הוא באמת יום חדש, כדרך שאברהם אבינו היה כולו חידוש בעולם, שום המשך לא היה באברהם אבינו. יום חדש מחייב תפילה, היינו, כעת הדבר מתחיל, כעת הדבר נולד מחדש, ולכן התפילה חייבת להיות מיד. הגמרא בברכות (ה' ע"ב) אומרת שאחד הדברים שהיה אבא בנימין מצטער עליהם הוא שתהא תפילתו סמוכה למיטתו, מיד צריך לקום ולהתפלל, התפילה הזאת עצם ענינה להיות בדוקא התחלה, זה צריך להיות תחילת היום, כך נפתח היום. באופן כזה אותו יום מפסיק להיות יום כמו שהוא תמיד, כך מתקיים "כי אליך אקרא כל היום", ואז, זה לא אותו יום שהוא יום לאומות העולם.

כפי התפילות שלנו – כך נראית המרכבה

זאת צריכה להיות הסוגיא שלנו, כאן נמצאת נקודת הקשר שלנו לאבות, וכאן נקודת הקשר האחת והיחידה שלנו לאותה בחינה ולאותה דרגה באבות הנקראת האבות הן הן המרכבה, כך באופן כזה אנחנו שייכים לאותה מציאות, אנחנו אלו שמתפללים את תפילתם של האבות, אנחנו אלו שעל גבינו אותה מרכבה ממשיכה לנסוע, והמרכבה נראית כמו שתפילותינו ניראות. אם המצב נראה שזה שוקע בבויך, שזה לא זו ולא הולך הלאה, זה לא נראה כלל כמרכבה, אנחנו אשמים, משום ש"הן הן המרכבה", אנחנו אלה שיכולים להאיר את ההארה של האבות, ואנחנו יכולים גם להאפיל אותה, להעלים ולכסות אותה. האבות נמצאים בעולם עד כמה שתפילותינו נמצאות בעולם.

בתפילת שחרית טובה, של אמת, כמו שהיא צריכה להיות, במידת מה נמצא אברהם אבינו בעולם, אנחנו מתפללים את תפילתו של אברהם, אנחנו איתו באותה תפילה. תפילות אבות תיקנום, אין הלאה בלי תפילה, אין לנו המשך בלי תפילה, ההמשך שלנו הוא כולו תפילה. "מה יפו פעמיך בנעלים בת נדיב, בתו של אברהם שנקרא נדיב", אלו הצעדים שאנחנו צועדים, אנחנו בת נדיב, בתו של אברהם אבינו שנקרא נדיב, שהיה תחילה לגרים, הצעדים שאנחנו צועדים, אלו צעדים של "האבות הן הן המרכבה", כאן מקבילים כביכול הצעדים שלו לצעדים שלנו, עד כמה שאנחנו מתייחסים לאותם אבות, אז אנחנו יד ביד איתו, ואז אנחנו גוי גדול. זה נקרא ואעשך לגוי גדול, שנתגדלנו עמו והולכים יחד יד ביד.

אין לך דבר שנשחק יותר מסדר התפילה הרגיל, הוא הפך להיות כלום, אפילו אצל מי שמגיע ומתפלל, בדברים אלו אנו מנסים להבהיר מעט את התודעה, שכאן, בתפילה האמיתית כמו שהיא צריכה להיות, נמצאים האבות, כאן נמצא כל ההמשך שלנו. התפילה היא הדברים העומדים ברומנו של עולם, מי שמגיע לאותו דבר שעומד ברומנו של עולם, מי שמגיע לתפילת אמת, מגיע לאותו אב רם, [שכמובן, שמו אברהם, הקב"ה הוסיף לו ה' והוא נהיה אברהם, הוא נהיה עוד יותר, אבל עניינו הוא, רם] שהוא הנמצא ברומנו של עולם.

במקביל לתפילה שלנו, הרי כביכול גם הקב"ה מתפלל, כפי שאומרת הגמרא בברכות (ז' ע"א) "אמר רבי יוחנן משום רבי יוסי, מנין שהקדוש ברוך הוא מתפלל שנאמר והביאותים אל הר קדשי ושמתים בבית תפילתי, תפלתם לא נאמר אלא תפילתי מכאן שהקדוש ברוך הוא מתפלל", והוא מתפלל באותו מקום שנקבע להיות בית תפילה שלנו, שם גם הוא מתפלל, זה הפירוש הפשוט של גוי גדול, אנחנו מתפללים יחד באותו בית תפילה, באותו מקום, ושמתים בבית תפילתי זה אותו בית שהוא המקום לתפילה שלנו, ועליו נאמר "והתפללו אליך דרך הבית הזה", ועליו כתוב "בית תפלתם לא נאמר אלא בית תפילתי", כלומר תפלתו שלו מצטרפת לתפילותינו שלנו, זה הציור של גוי גדול, אנחנו הולכים ביחד יד ביד לקראת עתיד, זאת תפילה.

יהי רצון שיתקיים בנו במהרה ושמתים בבית תפילתי.

שיעור חומש

על פרשת השבוע

משיעורי מרן הגאון רבי חיים פיינשטיין שליט"א

ראש ישיבת עמרת שלמה

פרשת חיי שרה תשפ"ב

וצריך ביאור דכיון שהיה בטוח בזכותו של אברהם שהקב"ה הצליח דרכו, גם קודם שנתברר לו שהיא בת בתואל, א"כ למה המתין עם ההודאה וההשתחויה עד שישאל בת מי את ונתברר לה מפיה שהיא בת בתואל, והרי הוא כבר בטוח שהצליח הקב"ה דרכו, וזאת היא האשה הראויה ליצחק.

ויש לומר כיסוד רבנו הגר"ח זצ"ל על הפסוק בתהלים ז'אני בחסדך בטחתי יגל ליבי בישועתך, אשירה לה' כי גמל עלי', דאע"פ דהבטח בה', כבר שמח בישועה, עוד בטרם נעשתה הישועה, כיון שהוא בטוח בחסדי ה' שתבא לו הישועה, מ"מ ההודאה והשירה הם רק כשנעשית הישועה בפועל, דהודאה ושירה, שייך רק כשנעשית הישועה בפועל, וזהו שאמר הכתוב, דאע"פ דאני בחסדך בטחתי, ולכן יגל ליבי בישועתך, עוד קודם שנעשית הישועה בפועל, מ"מ אשירה לה' רק בעת שגמל עלי, שהיתה ישועה בפועל.

ולפי זה יש לומר, דאמנם אליעזר היה בטוח בזכותו של אברהם, שרבהק היא היא הראויה להיות אשה ליצחק, והצליח הקב"ה דרכו, אבל מ"מ עדיין לא נשלמה ההצלחה בפועל, כי עדיין הרי לא נתברר לו שהיא בת בתואל, ועל כן המתין מלהודות ולהשתחוות, עד שנתברר לו שהיא בת בתואל, שהייתה גמר והשלמת ההצלחה בפועל, ורק אז הוא דהשתחוה והודה על ההצלחה.

ויביאה יצחק האהלה שרה אמו. (כ"ד, ס"ז).

וכתב רש"י, וביאה האהלה ונעשית דוגמת שרה אמו, כלומר והרי היא שרה אמו, שכל זמן ששרה קיימת היה נר דלוק מערב שבת לערב שבת וברכה מצויה בעיסה וענן קשור על האוהל ומשמתה פסקו, וכשבאת רבקה חזרו. וברמב"ן כתב כי מעת שמתה שרה לא נמו אהלה כי אמרו לא תבא אשה אחרת אל אהל הנכירה הנכבדת, וכאשר ראה רבקה הביאה אל האהל והוא לכבודה ושם לקחה. ומבואר שהיה ענין מיוחד באהל שרה, ורק את רבקה הביא לתוך האהל.

ויש להתבונן למה היה צריך להביא את רבקה הוקא לתוך אהל שרה אמו, ולמה לא נטה אהל חדש לרבקה, ואיזה ענין יש שתהיה דוקא בתוך אהל שרה.

ואדרבה, אם מעלת רבקה מועלת שיהיה נר דלוק מערב שבת לערב שבת ויהיה הענן קשור על האהל והכרכה תהא מצויה בעיסה א"כ בודאי שיכול היה לעשות בעבורה אהל חדש בפני עצמו, ויהיו שם כל המעלות והעניינים האלו.

ונראה לבאר הענין, דהנה בבבל הטורים בפרשת ויצא כתב שאהל

גר ותושב אנכי עמכם תנו לי אהות קבר וגו' שמענו אדני נשיא אלוקים אתה בתוכנו במבחר קברינו קבור את מתך וכו'. (כ"ג, ד' - ו').

הנה אברהם אבינו ביקש מבני הת, שיתנו לו אהות קבר, וכמו שאמר 'תנו לי אהות קבר', ואילו בני הת לא נתנו לו, אלא אמרו לו, שיקח מעצמו קבר, וכמו שאמרו לו 'במבחר קברינו קבור את מתך'.

ונראה לבאר בזה, דבאמת אברהם ביקש מבני הת, מחמת היותו גר ותושב, וכמו שאמר להם, 'גר ותושב אנכי עמכם', שבקשתו לקבר הייתה מצד שהוא גר ותושב.

אבל בני הת לא נענו לבקשתו מצד שהוא גר ותושב, אלא אמרו לו שהם נותנים לו מחמת שהוא נשיא אלוקים, וכמו שאמרו לו, 'נשיא אלוקים אתה בתוכינו', ונשיא אלוקים, היינו מדין מלך, וכמו שאמרו הו"ל והובא ברש"י (לעיל י"ד, י"ז), על הפסוק 'עמק שוה הוא עמק המלך', עמק שהושוו שם כל האומות והמליכו את אברהם עליהם לנשיא אלוקים וקצין, וזהו שאמרו לו נשיא אלוקים אתה בתוכינו, היינו שהם המליכוהו עליהם, ומחמת זה הם שנותנים לו אהות קבר, וזהו טעם אחר, מהטעם שביקש אברהם אבינו.

מעתה מבואר היטב, דאם הוא מקבל אהות קבר, מחמת שהוא גר ותושב, וכמו שהוא ביקש מבני הת, אז הם צריכים לתת את הקבר, ובנתינתם תליא מילתא, ואמנם הם מהווייבים לתת, אבל מ"מ הנתינה צריכה לייעשות על ידם, אבל אם הוא מקבל אהות קבר, מחמת היותו נשיא וקצין עליהם, א"כ הוא מקבל הקבר מחמת מלכותו ושלטונו עליהם, בזה אין צריך שהם יתנו לו, אלא מכה שלטונו ומלכותו הוא נוטל בעצמו.

ולכן כשאברהם אבינו ביקש, הייתה בקשתו מחמת שהוא גר ותושב, לכן ביקש שהם יתנו לו, אבל הם ענו לו שהוא יקבל מחמת היותו נשיא וקצין עליהם, וממילא הוא נוטל בעצמו, ואין צריך שהם יתנו לו.

ויקח האיש נזם חרב וגו', ושני צמידים על ידיה וגו' ויאמר בת מי את וגו', ותאמר אליו בת בתואל אנכי וגו', ויקוד האיש וישתחו לה' (כ"ד, כ"ב - כ"ז).

הנה מבואר שאליעזר נשתחוה רק אחר שנתברר לו שהיא בת בתואל. והנה את הנזם והצמידים מבואר שנתן לה עוד קודם שנתברר לו שהיא בת בתואל, אלא מיד כשכילו הגמלים לשתות, וכמו שכתב רש"י, שלאחר שנתן לה שאלה, לפי שהיה בטוח בזכותו של אברהם שהצליח הקב"ה דרכו. ועיין ברמב"ן.

לאה הוא המשכן שעשה בצלאל שבא משבט יהודה שיצא מלאה, ואהל רחל הוא משכן שילה שבחלק יוסף, וגם נכלל בהם שהם כנגד נוב וגבעון ובית עולמים. ומבואר דהאחלים של האמהות הם בית המקדש.

וברמב"ן בתחילת חומש שמות כתב וכשבאו אל הר סיני ועשו משכן ושב הקדוש ברוך הוא והשרה שכנתו ביניהם אז שבו אל מעלת אבותם, שהיה מוד אלוך עלי אהלם והם הם המרכבה וכו'. ומבואר בדבריו שהמשכן שבו השראת השכינה הוא במקום אהלי האבות, ורק כשהזרו ישראל למעלת אבותם זכו למשכן ולהשראת השכינה כמו שהיה אצל האבות באהליהם.

ומבואר מכל זה דאהלי האבות והאמהות היה מקום של השראת השכינה וכמקום המשכן ובית המקדש.

ובזה יש לבאר דלכן לא נטה אהל הדיב לרבקה, כי אדרבה האהל של שרה הוא המקום של השראת השכינה, והוא הוא מקום המקדש, וכל הענין הוא רק שרבקה גם היא תבא למעלת האמהות להיות באהל השכינה, ולכן הביאה דוקא לאהל שרה אמו ולא עשה לה אהל חדש.

ויוסף אברהם ויקח אשה ושמה קטורה. (כ"ה, א').

וכתב רש"י, זו הגר. והנה איתא בהז"ל דעל פי הדיבור לקח אותה. ויש לומר דהטעם שהוצרך לדיבור מיוחד שיקח אותה, דהרי מתחילה נצטוו לגרש אותה, כדכתיב בפרשת וירא ששרה אמרה לו, 'גרש את האמה הזאת', ונצטוו אברהם 'כל אשר תאמר אליך שרה שמע בקולה', וא"כ הרי הוא מצווה לגרשה, ואיך יכול לחזור ולקחתה, ועל כן הוצרך לדיבור מיוחד כדי שיותר לו לחזור ולקחתה. והנה אע"פ שבאמת הגר החזיקה עצמה בכשרות, וכמו שכתב רש"י שנקראת קטורה, על שם שנאים מעשיה כקטורת, ובטל הטעם של הצינוי לגרשה, מ"מ הרי איתא בגמ' בביצה דף ה' ע"ב, דכל דבר שנאמר במנין, צריך מנין אחר להתירו, גם כשכטל טעם האיסור, ועל כן גם אברהם היה צריך לדיבור מיוחד שיתיר לו לחזור ולקחתה.

ולבני הפילגשים אשר לאברהם נתן אברהם מתנות וישלחם מעל יצחק בנו בעודנו חי. (כ"ה, ו').

הנה מבואר דהיה ענין מיוחד לשלח את בני הפילגשים בעוד שאברהם חי, וצריך ביאור מהו הענין לגרשם דוקא בעודנו חי.

ויש לומר הביאור בזה, דהנה בעיקר הדבר ששילח את בני הפילגשים מעל יצחק בנו, יש לומר שהוא משום דלא היו כשרים, כמבואר במדרש שדרשו על זמון ויקשן, וכיון שלא היו כשרים, הל עליהם הצינוי שנאמר אצל ישמעאל לגרשו מעל יצחק, מפני שהיה מצחק.

והנה הגירוש של ישמעאל היה בשביל שלא יירש עם יצחק, כמו שכתוב בפר' לך לך (כ"א, י') 'ותאמר לאברהם גרש את האמה הזאת ואת בנה כי לא יירש בן האמה הזאת עם בני עם יצחק, ואם כן גם בשילוח בני הפילגשים שהוא מאותו טעם, היה צריך השילוח להיות קודם שהגיע זמן הירושה, וזהו שאמר הכתוב דאברהם שלחם מעל יצחק בנו בעודנו חי, דרק אם משלחם בעודנו חי אז הוא מפקיעם מהירושה, אבל אם היה מגרשם לאחר מיתה, לא היו מופקעין מהירושה, וזהו תכלית השילוח, להפקיעם מהירושה.

ולבני הפילגשים אשר לאברהם נתן אברהם מתנות. (כ"ה, ו').

וברש"י הביא מחלוקת בזה, דרבותינו פירשו, שמסר להם שם טומאה, דבר אחר, שנתן להם מה שניתן לו על אודות שרה ושאר מתנות שנתנו לו, הכל נתן להם, שלא רצה ליהנות מהם.

ויש לומר, דפלותתם תלויה בפלותתא המבוארת בגמ' בסנהדרין דף נ"ו ע"א, אם בני נח נצטוו על הכישוף, דלמאן דאמר דבני נח נצטוו על הכישוף, ליכא למימר שמסר להם שם טומאה.

אלה הם בני ישמעאל ואלה שמותם כחצריהם ובטירותם שנים עשר נשיאים לאומותם. (כ"ה, ט"ז).

הנה הזכיר הכתוב שבני ישמעאל היו בחצריהם ובטירותם, וצריך ביאור מה בא להשמיענו בזה שהיו בחצריהם ובטירותם. ועיין בחידושי מרן ר"י הלוי שביאר דבא לומר שהיו במקומם, ולא סבלו שעבוד וגירות.

ועוד יש לפרש דהנה רש"י בפרשת מטות (במדבר ל"א, י') כתב, דטירה, זהו בית מושב השרים, וטירה הוא מלשון שר, כמו שמתורגם 'סרני פלשתים, טורני פלשתאי'. ולפי זה יש לבאר דהכתוב בא לומר דאכן נתקיימה ההבטחה שהובטחה הגר בסוף פרשת לך לך, דישמעאל יוליד שנים עשר נשיאים, ועל זה בא הכתוב כאן לומר דאכן נתקיימה ההבטחה, בכך דיצאו מישמעאל שנים עשר שהיה להם שררה ומלכות, ולזה נקט הכתוב שהיה להם הצירות וטירות, שבהם נתקיימה מלכותם ושררתם.

המושל בתורת רבו

מתוך דברים שנאמרו בכינוס הלוקת מלגות על כתיבת הידו"ת ע"י ארגון 'הדוותא דאורייתא'

כתוב בפרשה 'ויאמר אברהם אל עבדו זקן ביתו המושל בכל אשר לו'. הנה מבואר שאליעזר היה מושל בקניינו של אברהם, ובפשטות הכונה שהוא מושל בנכסיו וממונו של אברהם אבינו, אבל עדיין צריך ביאור הלשון 'מושל', שהרי גם אם נתן לו אברהם רשות לעשות בהם כרצונו, מכל מקום אינו נחשב מושל. אכן בגמרא במסכת יומא דף כ"ח ע"ב איתא אמר רבי אלעזר המושל בכל אשר לו, שמושל בתורת רבו, והיינו שבוה שקיבל מאברהם אבינו כל תורתו, בזה הוא נחשב מושל בכל אשר לאברהם. ומבואר מזה דהלומד תורה אינו רק זוכה לידיעת התורה, שעכשיו הוא יודע את דברי התורה שלמד, אלא כמו שיש קנייני ממון לאדם, והאדם הוא בעלים על נחלתו, כן יש לאדם קנין על תורתו, דדברי תורה שלומד אותם, והידושי תורה שהוא מחדש, הרי הם נחשבים קנייניו ונחלתו, והמקבל ממנו תורה קורא אותו הכתוב שתלמידו מקבל ממנו את אשר לו. ובאמת שמצינו שהתורה שהאדם לומד נחשב שהוא קונה אותה, בלשון הגמרא בנדרים דף מ"א ע"א דדא קני מה חסר ודלא קני מה קני' הרי דהתורה שלומד נחשבת קנייה ' כמו ממון הקניו לו לאדם.

מצוה קכו

להפריש תרומה גדולה לכהן

שנאמר ראשית דגןך תירושך וכו'

וכתבו התור"ד והמל"מ דמה שאמרו בתרומה גדולה דחיטה אחת פוטרת את הכרי, הוא רק לענין שיעור הפרשה אך מ"מ לנתינה בעינין שיעור של דבר חשוב כמו במעשר עני. ואה"נ בהפרשת חיטה אחת נתקן הכרי ואין הפירות טבל אולם מצד מצוות נתינה יש חיוב להפריש כשיעור שאמרו חכמים.

התוס' (שבת כה:) חלקו על התור"ד וכתבו דשיעור מצוות נתינה נמדד בשוה פרוטה, ולא לפי השיעורים של מעשר עני. אולם בגיטין (כ.) חילקו התוס' וכתבו דשיעור פרוטה הוא רק בדברים ממוניים אבל לשאר דברים אין חשיבות בפרוטה.

קושיה מהגמ' בקידושין - הגונב טבלו של חבירו

ועל כל השיטות הללו יש לתמוה טובא מהא דא"י בסוף פרק האיש מקדש (קידושין נח:) "הגונב טבלו של חבירו משלם לו דמי טבלו של חבירו, דברי רבי, רבי יוסי ברבי יהודה אומר אינו משלם אלא דמי חולין שבו", והגמ' מעמידה את מחלוקתם בכמה אופנים, אי נחלקו בטובת הנאה אם חשובה ממון אם לאו, או נחלקו במתנות שלא הורמו כמי שהורמו דמיין. ועוד הביא הביאה הגמ' דפליגי בדשמואל דאמר דבתרומה גדולה חיטה אחת פוטרת את הכרי, דרבי אית ליה דשמואל ומצי אמר בעל הטבל לגנב שהיה פוטר עצמו בחיטה אחת ולא לקח הגנב את התרומה ממנו. ורבי יוסי ברבי יהודה לית ליה דשמואל, ואומר הגנב דאין התרומה שייכת לבעל הטבל ולא ממנו גנבה, ולכך אינו משלם אלא דמי חולין שבה. ולדברי הגר"א תמוה היאך מצי אמר בעה"ב לגנב שיכול להפריש חיטה אחת, הא כל שלא הפריש כשיעור שנתנו חכמים לא נתקן הכרי ואינו יכול להשתמש מחיובו. וה"נ יקשה לדברי התור"ד והמל"מ דאף דחיטה אחת פוטרת את הכרי מ"מ אית ליה לבעלים מצוות נתינה כשיעור שקבעו חכמים ומחויב ליתן מדרבנן, ואיך יכול בעה"ב לטעון שיפטר בחיטה אחת. וכן לדברי התוס' בשבת דשיעור נתינה הוא בפרוטה, מחויב בעה"ב לכה"פ בנתינת שו"פ ואין יכול להסתפק בחיטה אחת.

שיעור ההפרשה בתרומה דרבנן

נפסק ברמב"ם (פ"ג מהל' תרומות ה"א) דבזמן הזה שאין נותנים את התרומה לכהן אלא היא עומדת לשריפה מפני הטומאה, אין צריך ליתן את השיעורים דרבנן אלא מפריש כל שהוא לכתחילה. ובמהרי"ט (שו"ת ח"א תשובה פה) הוסיף דשאני שמן טמא שעומד להדלקה וצריך להפריש ממנו תרומה גדולה כשיעור גם בזמן הזה [ומ"מ בזמנינו שאין משתמשים בשמן להדלקה, אין נפק"מ בדבר]. ומבואר בזה שההפרשה תלויה בכך שהיא עומדת לשימושם של הכהנים, והוכיח מכך המקדש דוד (סי' נה סק"ח) שכל השיעורים שנקבעו מדרבנן אינם שיעורים בהלכות טבל ואינם מכח חובת ההפרשה אלא הם שיעורים למצוות נתינה לכהנים, ואהכי כשאין נותנים לכהן אין מצוה להפריש כשיעור. וכ"כ במעדני ארץ (פ"ג מהל'

מצות הפרשת תרומה גדולה ושיעורה מדאורייתא ומדרבנן

נצטוינו בתורה להפריש תרומה גדולה וליתנה לכהן, כמו שנאמר "ראשית דגןך תירושך ויצהרך... נתן לו" (דברים יח ד). מדאורייתא אין שיעור לתרומה כדאמר שמואל (חולין קלז: ועוד) חיטה אחת פוטרת את הכרי. רש"י פירש טעמא דשמואל דאמר קרא 'ראשית דגןך' ולא יהיב ביה קרא שיעור, ואילו לתוס' (יומא כד.) למדו ממקור אחר, מתיבת 'דגןך' - אפילו דגן אחד. ואעפ"כ אם נתן יותר מהשיעור, יחולו דיני תרומה גדולה דאורייתא על כל מה שהפריש ובלבד שיותיר בכרי חולין ולא יפריש הכל לתרומה, כדתנן במתני' (חלה א ט) דאם אמר כל גרני יהא תרומה לא אמר כלום, וילפי' לה בגמ' (פסחים ג. חולין קלז:) מדכתב "ראשית" דבעינן שיהו שיריה ניכרים.

בטעם הדבר כתב רבינו יונה (ברכות יח: מדפי הרי"ף הובא במצוה קכ) דיש לדמות תרומה גדולה לתוספת שבת. דבתורה לא נאמר שיעור לתוספת ובכל מה שהוסיף קודם השבת ואפילו רגע אחד, קיים מצוות תוספת שבת. ומדרבנן נקבע שיכול להוסיף עוד משעת פלג המנחה, אך בכל מה שמוסיף מקיים מצוות תוספת דאורייתא. וה"נ במצוות תרומה גדולה, שיעור ההפרשה מדאורייתא הוא בחיטה אחת הפוטרת את הכרי ובה נתקיימה המצוה, אך כשהוסיף והפריש ככשיעור ששיערו חכמים קיים מצוה דאורייתא של תרומה גדולה בכל מה שתתם ואף אם תתם את רובו של הכרי. והטעם פשוט, דאחר שלא נתנה תורה שיעור לתרומה, נאמר בזה שכל מה שמפריש הוא בכלל תרומה דאורייתא.

מדרבנן נקבעו כמה שיעורים לתרומה - עין יפה אחד מארבעים, עין רעה אחד משישים, עין בינונית אחד מחמישים (תרומות ד ג), ומחמת שיעור זה נקראת הפרשה זו 'תרומה' היינו תרי ממאה. וכתב הגר"א (שנו"א ריש פאה) דאחר ששיערו חכמים שיעורים אלו לתרומה גדולה, אם הפריש חיטה אחת לא נתקנו הפירות והם טבל דרבנן עד שיפריש כשיעור שקבעו חכמים.

מצות הפרשה ומצוות נתינה ושיעורם

בתוס' רי"ד (קידושין נח:) כתב דבר חדש בתרומה וכ"כ במשנה למלך (פ"ו מהל' מתנות עניים ה"ז) מסברא דנפשיה. דהנה בכל מצוות של הפרשת תרומות ומעשרות יש שני חלקים - ההפרשה, ולאחריה הנתינה לכהן או ללוי או לעני. ונחלקו הרמב"ם והרמב"ן (סה"מ שכחת העשין ט) אם יש למנות ב' חלקים אלו כשתי מצוות או שהם מצוה אחת, אך עכ"פ הם ב' חלקים נפרדים, ונפק"מ בכהן שיש לו טבל שאע"פ שנוטל את הפירות לעצמו ואין לו מצוות נתינה, מ"מ הוא מחויב בהפרשה. ולענין מעשר עני נתפרש במשנה (פאה ח ה) שיעור נתינה - "אין פוחתין לעניים בגורן מחצי קב חיטים וקב שעורים",

תרומות ה"ב) בשם הנודע ביהודה דכהן המפריש לעצמו אין זקוק להפריש יותר מחיטה אחת אחר שאינו במצות נתינה.

ובשו"ת הרמב"ם (סי' שלו) כתב דבר פלא, דבהיות שתרומה בזה"ז היא רק מדרבנן אין צריך להפריש יותר מחיטה אחת וכו"ל, ומדמה הרמב"ם דין זה למעשר שני שטעון חילול ובה"ז יכול לחללו לכתחילה על שוה פרוטה. והשוואה זו טעונה הסבר דבמעשר שני צריך לחלל לכתחילה בשויו מפני הפסד קודש ובדיעבד מחולל אף כשחיללו על שוה פרוטה, ולכך בזמן הזה שאין הפסד קודש מחללים לכתחילה על שו"פ. ואילו בתרומה בזה"ז אין צריך להפריש יותר מחיטה אחת מפני שתרומה דרבנן ולא דמי למעשר שני.

ועוד יש לשאול דמציינו הלכה נוספת ברמב"ם (שם ה"ג) דפירות עציץ נקוב אינם טעונים יותר מא' משישים מאחר וחיובם רק מדרבנן, וצ"ב מדוע בתרומה בזה"ז שהיא מדרבנן פטר לגמרי מהפרשת שיעורים דרבנן, ובעציץ נקוב דחויבו מדרבנן נקט בכעין פשרה ופסק שיפריש שיעור א' משישים.

מצות הפרשת תרומה - היא מצות נתינה ולא ממון כהנים

והנראה לפרש דהגם דדעת הגר"א שכל שלא נתן שיעור דרבנן לא נתקנו הפירות והם טבל מדרבנן, מ"מ גדר חובת הבעלים כלפי הכהנים אינה מצד שהתרומה היא ממון של הכהנים אלא מוטלת על הבעלים חובת נתינה לכהנים. ואף כשתקנו חכמים שיעורים אין בזה הקנאת ממון לכהנים אלא שיעור חובת נתינה בלבד. ואהכי הגונב טבלו של חברו אינו יכול לטעון שגנב ממון כהנים, דאין הממון של הכהנים אלא הבעלים מחויב בנתינה וממנו גזלו ואין לגנב דבר עם מצוותיו של הגנב. וכן צ"ל במה שחידשו התור"ד והמל"מ דיש שיעור נתינה לתרומה כבמעשר עני ולהתוס' הוא בשיעור שו"פ, דאין כאן הקנאה לכהן אלא שיעור במצות נתינה.

ב' מקורות לזכות הכהנים והלויים בתרומות ומעשרות

ויש לבאר את חלוקת המצוה לב' חלקים - הפרשה ונתינה.

שני טעמים נאמרו בכתוב לנתינת תרומות ומעשרות לכהן, מצד אחד נאמר שמאחר ואין ללוי חלק בארץ, לכך ה' הוא נחלתו ומקבל תרו"מ מכל ישראל כדכתיב "ובא הלוי כי אין לו חלק ונחלה עמך" (דברים יד טז) וכלשון הזה נאמר בעוד מקומות וכן נאמר ביהושע "ה' אלוקי ישראל הוא נחלתם" (יהושע יג לג). ומכוח זה נפסק הדין ברמב"ם (פי"ג מהל' שמיטה ויובל ה"י) שכתב דאין לכהנים חלק בארץ אבל באותם ארצות שיכבוש מלך ממלכי ישראל יש להם חלק בשוה עם כל ישראל. והשיג עליו הראב"ד דא"כ לא יטלו הכהנים והלויים תרומות ומעשרות מאותן ארצות אחר שיש להם חלק בהם. וכתב הכסף משנה דאה"נ, ואין מביאין משם תרו"מ והוסיף חידוש גדול דהיינו טעמא דסוריא פטורה מתרו"מ, היות ואינה חלק מארץ ישראל אלא נכבשה אח"כ ויש ללויים חלק בה, ולא שייכא בה טעמא של "ה' הוא נחלתם". [ודבריו תמוהים דסוריא היא כיבוש יחיד ואינה כארץ ישראל גם לשביעית ולערלה ולדינים נוספים]

מאידך מציינו שהכהנים והלויים זכאים לתרו"מ בתמורה לעבודת המקדש המוטלת עליהם, כמו שאמר הכתוב "כי שכר הוא לכם חלף

עבודתכם באוהל מועד" (במדבר יח לא). ומתוך כך כתב בקצה"ח (המג סק"ג) דאפשר ליתן מתנות כהונה לכהן קטן היות והמתנות באות כשכר חלף העבודה, ושכר טרחו של קטן שייך לו מדאורייתא כמש"כ התוס' בסנהדרין (סח): כשאר ממון שמגיע לו מן הדין. וכ"כ הב"ח (ח"מ טו) בשם הרשב"א. ובנתינה"מ הקשה היאך זכה הקטן הא אינו עובד במקדש, אך י"ל דהתרו"מ הם שכר הוא ממון כללי של כל השבט ואינם באים כשכר ישיר על כל עבודה ועבודה.

וא"כ יקשה דשני מקורות שונים הם, והיאך יתיישבו שניהם.

חובת הפרשה מדאורייתא ומצות נתינה נוספת מדרבנן

ויש לפרש דבוודאי זכות הלויים בתרו"מ נובעת מחמת שאין להם חלק בארץ ישראל וה' הוא נחלתם, אבל החובה של בעה"ב לספק את צרכי גבוה היא מפני שמחויב ליתן לגבוה שכר חלף עבודת אלו שעובדים עבודת גבוה. וכך נאמר ללויים "כל חלב יצהר וכל חלב תירוש ודגן, ראשיתם אשר יתנו לה' - לך נתתים" (במדבר יח יב), דחובת הציבור ליתן לה', והם זוכים בתרו"מ כי ה' הוא חלקם ונחלתם.

ומעתה החובה לתת לגבוה תרומה גדולה היא בחיטה אחת, שהיא חובת ההפרשה מדאורייתא וחלק זה באמת שייך לכהנים כמש"כ רש"י ביבמות (פז). שיש לכהנים חלק בתרומה, וכיון שכן הגונב טבלו של חברו אינו מחויב להחזיר את החיטה הזאת שאינה ממנו אלא ממון גבוה. מעבר לכך, חייבו חכמים ליתן לכהנים שכר חלף עבודתם, והיא חובת גברא ליתן נתינה מכובדת, אי כדברי התור"ד והמל"מ שהחויב בשיעור נתינה שיש במעשר עני אי כדברי התוס' שחייב ליתן שו"פ. ונתינה זו אינה ממון כהנים אלא חובת נתינה המוטלת על בעה"ב, ולפיכך אין הגנב יכול לטעון שהפירות המיועדים להפרשת שיעורים דרבנן של תרומה גדולה, הם ממון כהן, דהם שייכים לבעה"ב לגמרי והמצוה ליתן מוטלת עליו בלבד.

ומה"ט כל מה שהבעלים חייב מצד חובת הנתינה לכהנים, אינם שייכים במצוות דרבנן, ובזמן הזה שהתרומה טמאה ואין נתינה לכהנים אין צריך להפריש מעבר לחיטה אחת כלום.

ומובן מה שמדמה הרמב"ם הפרשת תרומה בזה"ז לחילול מע"ש, דחילול מעשר שני בפרוטה לכתחילה בזה"ז כיון שאין אכילת פירות מעשר שני כלל אלא רק לתקן את הפירות, וה"נ בתרומה גדולה אין צריך להפריש אלא כדי לתקן את הפירות וליכא מצות נתינה לכהן.

אמנם בעציץ שאינו נקוב שחויבו מדרבנן אטו עציץ נקוב שחויבו מדאורייתא, שייכא ביה מצות נתינה ולא פקעה, ולכן הקלו ליתן א' משישים אבל חובת נתינה נשארה.

נמצא - מצות תרומה גדולה מדאורייתא להפריש חיטה אחת וליתנה לכהן, והיא ממון גבוה. מדרבנן חייבו ליתן יותר [עין יפה א' מארבעים, עין רעה א' משישים, עין בינונית א' מחמישים] ויש מצות נתינה המוטלת על בעה"ב, ובכל מה שיתן מקיים מצוה דאורייתא כיון שלא נאמר בתורה שיעור, ומ"מ הפירות שייכים לבעה"ב ולא לכהן עד שעת נתינה.

ועד ליל שבת

דברי מזכיר והשקפה ע"ס מסכת אבות

מראש הישיבה הגאון הגדול רבי ישראל בונם שרייבר שליט"א

שנאמר בשיה"ק

גמילות חסדים

אדם שאינו מפתח בקרבו את ההרגשה הפנימית שגם השני הוא אדם וגם הוא זכאי לנתינה וליחס ראוי, יכול להשאר בגדר אכזרי ח"ו שאין לו רחמים כלל על רעהו. לא משנה כמה הוא יתן וכמה הוא יעסוק בצרכי ציבור, בתוך תוכו הוא יישאר אנוכי. וכבר אמר פעם החזון איש על עסקן אחד, שאינו יודע אם הוא אדם כשר, אך עכ"פ לא יצא מכלל חפץ בעל ערך...

לפני שנים רבות שמעתי אמרה בשם אחד מהגדולים, שהנה כידוע לא זכינו לאורו של רבינו יונה שהוציא שערים רבים, שער האמונה ושער התפילה וכו', אלא רק לשער התשובה. ואמר אותו גדול, שאם היה יוצא לאור שער האכזריות של רבינו יונה, שבו היה מתאר במתק לשונו את גודל האכזריות הטמונה בלב האדם, לא היה האדם יכול להשאר בחדר יחידי עם חבריו...

ובאמת ניתן לראות אצל בני האדם שמחשבותיהם כל היום הם אך ורק על עצמם, ומשתדלים הם לקיים בהידור 'אנוכי ולא יהיה לך'... האדם מרגיש את עצמו ואפס זולתו, ואינו משתדל לחשוב מה עם השני ומה עובר עליו.

רק בשנה האחרונה התלוננו באוזני רבים שתחושתם היא שלאף אחד בעולם לא אכפת להם. אין המקום להכנס לגופו של ענין האם יש כאן דמיון או מציאות, אך כל אחד צריך לדאוג לסביבתו, לראות אם יש אי מי שפניו נפולות ולהשתדל לעודד את רוחו. אין גבול למה שמילה אחת יכולה לעשות, ואפי' מעט של יחס ואכפתיות מסוגל לפעול גדולות ונצורות. אין זה דורש מאמץ ולא ממון, רק ניסיון קטן, לחשוב גם על האחר.

זכרני שאשה אחת תינתה את צרותיה בפני, וכשרציתי לעזור לה לפחות בדבר אחד היא אמרה שכל רצונה הוא רק לשפוך את ליבה באזני אי מי שיקשיב לה. זה כל מה שהשני דורש ממך, שתבין ותאזין, תהיה אוזן קשבת למי שקשה לו.

חז"ל אמרו בברכות (ו:): "כל שידוע בחברו שהוא רגיל ליתן לו שלום יקדים לו שלום, שנאמר בקש שלום ורדפהו, ואם נתן לו ולא החזיר נקרא גזלן, שנאמר ואתם בערתם הכרם גזלת העני בבתים", ויש להבין על מה ולמה כאשר אדם אינו משיב שלום לחבירו הוא נקרא 'גזלן', וכי את מה הוא גוזל ממנו, אלא שכאשר הלה הקדים לו שלום ונתן לו את ההרגשה הטובה שבכך, אם הוא אינו משיב לו משלו בתמורה הרי נמצא גזל את מה שהשני ראו לו.

שידוכים לבחורים בלי מידות טובות

ידוע מה שאמר מרן הרב זללה"ה מבריסק שהדבר הראשון שצריך לחפש בבחור בשידוכים הוא שיהיה 'מענטש' (בן אדם), לאחר מכן שיהיה יהודי, ולאחר מכן שיהיה תלמיד חכם. ודוקא בסדר הזה. כי אם הוא לא בן אדם מה שייך שהוא יהודי.

ובמון הגר"ש רוזנבסקי צדוק"ל הווה עובדא שבא אליו אב אחד ובריר בארוכה על אחד הבחורים בישיבה האם הוא למדן ומעמיק בסברא וכו', ולאחר שהשיב לו הגר"ש על כל שאלותיו בא על סיפוקו ופנה לצאת מן החדר. קרא לו הגר"ש ואמר לו בזה הלשון; אותו בחור שביררת עליו יוכל להנשא בשעטו"מ, יילך ללמוד כל הבוקר ויחזור הביתה לארוחת צהריים, ורעייתו שעמלה להכין לו אוכל כל הבוקר כולו תגיש לו את עמלה והוא ידחה את פרצופו ויאמר 'פוי'... מה ינחם אותה, שהיא תדע שהוא יודע שלושה ביאורים בר' ברוך בער על הרחקת נזיקין?...

לעיתים אדם יכול לרצות את רעהו במילה אחת או בעקימת אף, 'באפם הרגו איש', ומוות וחיים ביד הלשון. על כל אדם ואדם מוטלת החובה לרצות בטובתו של חברו, להיות הוא בעצמו איש טוב מדבר טוב, שכל מחשבות ליבו רק לטוב כל היום.

פרק א' משנה ה'. "יוסי בן יוחנן איש ירושלים אומר יהי ביתך פתוח לרוחה ויהיו עניים בני ביתך".

'שיהא ליבו מזומן להיטיב לכל'

כתב רבינו יונה: "פ"י שיהיה ביתו כבית אברהם אבינו ע"ה שיהיה ביתו בדרך במקום דוחק, כדי שיכנסו לשם העוברים והשבים, ויהיה ביתו פתוח לארבע רוחות מכל צד שיבואו שימצאו פתח פתוח ויפנו לשם כמו שאמר איוב "דלתי לאורח אפתח".

נמצא לכאן שכוונת המשנה היא לדברים כפשטן, שביתו של האדם יהיה פתוח לרוחה מכל רוחותיו וצדדיו, כדי שהאורחים יגלו מיד את הבית.

ויש להבין, למה דוקא עשית הפתחים לבית זהו דין מיוחד במשנה. והלא ישנם כמה אפשרויות אין להכניס את האורחים באופן שיהיה להם נח, ולמה דוקא ענין זה של עשיית פתחים קבע מקום לעצמו בדברי התנא.

אכן נראה ברור שכוונת המשנה אינה רק להביא ציור מיוחד ותו לא, אלא להורות וללמד שעיקר המטרה אינה רק להכניס את האורח אל הבית, אלא לרצות באמת בתוך הלב פנימה שהוא יבוא ויהיה לו נוח, שהמארח עצמו יהיה 'פתוח לרוחה'. לכן דוקא זהו הציור שנקטה המשנה, הציור של פתיחת הדלת, ללמדנו שהעיקר אינו התוצאה אלא הסיבה למה היא באה.

כי באמת עיקר מצות גמילות חסדים וכל המסתעף הימנה אינה רק לתת לשני ולגמול עמו חסד, אלא להפוך את האדם עצמו לאיש של חסד, לאיש מיטיב שרוצה בטובתו של חברו. אדם יכול לתת לשני בלי גבול, להעניק ולהשפיע, אך בתוך תוכו להשאר רע לב ומושחת, בלי שליבו יתהפך להיות במידת הרחמים.

במצוות שבין אדם לחבירו כלולות ב' מצוות, מצות צדקה ומצות חסד. מצות הצדקה היא בתוך שורת הדין, להשלים את מה שחסר לשני ולתת לו כדי צרכו, אבל מצות החסד אינה רק הנתינה בפועל, אלא תחושת הרחמים כלפי האחר, החמלה והאכפתיות, לרצות שיהיה לשני את הטוב והמושלם ושלא יידע צער.

וכך כותב רבינו יונה בביאור המשנה דברי המשנה (בפירושו השני): "ויהיו עניים בני ביתך - שיהיו העניים רגילין לביתו ויעמדו שם בלא בשת פנים בהראותו להם פנים של שמחה ולתת להם רשות בכל אשר לו כאשר יתן איש לבניו ולאנשי ביתו".

זאת אומרת שהאדם יכול לתת לרעהו אלפי זהב וכסף, ואת עיקר המצוה הוא לא קיים. המטרה העיקרית במצוה היא שהעניים יראו מהנותן פנים של שמחה, שירגישו איך הוא מעוניין לתת להם ורוצה בטובתם, ורק כשהוא עושה כן הוא יוצא ידי חובתו.

חז"ל כבר למדונו שחלק ממצות גמילות חסדים היא המפייסו בדברים, ולגבי כיבוד הורים מצינו (קידושין לא). שיש מאכילו פסיוני וטורדו מן העולם ויש מטחינו בריחיים ומביאו לחיי העולם הבא. כי הכל תלוי בצורת הדברים, האם האדם רק נותן או שבאמת אכפת לו מהחסר.

בקהלת רבה (פרשה ז' אות ד') דרשו חז"ל: "והחי יתן אל ליבו, זה חי העולמים שהוא משלם שכר לבר נש על כל פסיעה ופסיעה בגמילות חסדים". ולכאן יש להתבונן מה החידוש המיוחד לגבי גמילות חסדים שיש שכר על כל פסיעה ופסיעה, הרי ההליכה למצוה היא הכשר מצוה, ובלאו הכי מקבלים עליה שכר בכל מצוה שבעולם.

ובהכרח שמתבאר כאן שלגבי גמילות חסדים ההליכה למצוה אינה רק הכשר מצוה, אלא היא המצוה ממש, ומקבלים עליה שכר כמו המצוה ולא כמו ההכשר אליה. והטעם הוא כאמור, שבגמילות חסדים המצוה אינה רק עצם הנתינה אלא הרגשת האכפתיות כלפי השני, והרגשה זו עצמה מתבטאת בכל פסיעה ופסיעה.

שם. "ואל תרכה שיחה עם האשה, כאשרנו אמרו קל וחומר כאשרנו חכרו, מכאן אמרו חכמים כל זמן שאדם מרכה שיחה עם האשה גורם רעה לעצמו ובוטל מדברי תורה וסופו יורש גיהנום".

זהנאות העולם אין ראוי שיהיו לו לאדם'

איסור הקרבה לאשה מסמל את חיוב הריחוק מתאוות שמוטל על כל אדם, ומבו' במשנה שגם בדבר הרשות יש לאדם להתרחק מן התאוות בכל נפשו ומאודו, באשתו אמרו ק"ו באשת חבירו.

ונודעו לשונו של הרמב"ם ולשונו של החינוך (המובא בחלקו בביה"ל סוף סי' א') שבכלל לא תתורו אחרי לבבכם ואחרי עיניכם וכללים כל התאוות שבעולם, ואפי' תאוות שאין בהם איסור מן התורה אסור לאדם להמשך אחריהם שלא לצורך עבודת ה', וכל המשכות אחרי התאוות היא בכלל לא תתורו.

והחומר הגדול במשיכה אחרי התאוות הוא, שהנה כידוע האדם הוא חציו מלאך וחציו בהמה, כמבו' בגמ' בחגיגה, והיינו שיש באדם את חלק הנשמה ואת חלק הגוף, וככל שהוא נמשך יותר אחרי חלק הגוף שבקרבו כך הוא מגביר את החומריות והופך את עצמו לאדם גס וחומרי, שחלק נשמתו נשאר מאחור.

וניתן לראות זאת במוחש, שישנם אנשים במכירי קאמינא שלעיתים יתכן שגם כשאדם יעסוק בתורה, מכל מקום הוא יהיה אדם גס וחומרי, שכל כולו משוך אחרי התאוות והרצונות הגשמיים שבתוכו, כך עד שיירד לעבר פי שחת ושכל ימיהם מבליסלא תשאר לו אלא תאוותו בידו.

והיה מעשה בהאדמו"ר הרמ"מ מוקוצק שבא אליו זקן אחד ואילו הוא עשה לו סימן של סילוק כעין שעושים לעכבר, ואותו זקן לא ידע להשית עצות בנפשו ופנה אל הגבאי שיברר מה זה ועל מה זה. הגבאי ניגש לאדמו"ר והוא השיב לו שאין בזקן כל פסול, אך כאשר פנה אליו

הזקן שוב גירש אותו כאילו היה בעל חיים, וביאר ואמר שאינו רואה כאן יהודי אלא עכבר... והתברר שאותו הזקן היה כילי גדול וכל כולו היה דבוק במידת הקמצנות, והרב מוקוצק ראה זאת על פניו, שאין כאן אדם העומד במדרגת אדם אלא מי שנמצא בכל הוויתו במידת העכבר...

כי אכן כאשר האדם דבוק במידה מסויימת הרי הוא הופך את עצמו להיות שרוי באותה המידה והוא עצמו נהפך להיות חלק ממנה, הוא יכול לעשות מעצמו כמו בהמה ששרויה בו והוא יכול לעשות מעצמו מלאך.

ומזילא כאשר יעלה האדם השמימה בבוא עיתו, מקומו בעולם הבא יקבע לפי מה שהוא עשה מעצמו, אם הוא ייחשב כבהמה לא יוכל להיות שם, מה שאין כן אם עלה באורח חיים למעלה.

עונש הגיהנום

ובמגיד מישרים ביאר זהו עונשו של 'כף הקלע', שמצד אחד נשמת האדם תעלה למעלה אך מצד שני גופו ימשוך אותו למטה אל המקומות שבהם היה משוך בחייו, וכך הוא יטלטל שוב ושוב עד ימצא מקום, בלי יכולת להשתחרר מהתאוות שהיה כבול אליהם (וכן מבו' בשע"ת סוף ש"ב יעו"ש).

ועל כך אומרת המשנה שאותו האדם הנמשך אחר תאוותיו 'סופו יורש גיהנום'. 'מקבל גיהנום' לא כתיב כאן אלא 'יורש גיהנום', הגיהנום יבוא אליו כירושה, כדבר שמראש היה מיועד אליו והיה חלק ממנו, הוא חלקו ונחלתו, כיון שהוא עצמו גרם לעצמו להיות אדם של גיהנום, אדם ששייך לארציות ולחומר בלי שייכות אל הקדושה, רח"ל.

(ולהיפך במידה טובה, ידוע מה שאמר הח"ח להר"מ שפירא שמי שעסק במסכת בעוה"ז אזי לעתיד לבוא ייקרא בשם אותה מסכת, כי המסכת תהפך לחלק ממנו והוא יהיה החפצא של המסכת).

מכתב לבני הישיה"ק להקים מסגרות של לימוד המסכת בסדר של 'הספק' כדי לסיים המסכת

ממקום שפוסקים, כלומר שאין מסיימים מה שהתחילו ועוברים למקום אחר זה ח"ו יכול לגרום דברים שאינם טובים, יעו"ש,

ומלבד כ"ז הן אין אדם לומד אלא במקום שלבו חפץ, וכדי שיהא לבו חפץ צריך שיהא סיפוק, והדבר פשוט שכשולומדים מסכתא שלימה עד תומה זה גורם סיפוק עצום, משא"כ אם לומדים למחצה לשליש ולרביע, וזה גם סיבה גדולה לניצול הזמן וללימוד בהתמדה כיוון שאם בין כך לא אסיים את המסכתא אז מאי נ"מ אם אלמד דף יותר או דף פחות ועיד"ז מתבטלים, אבל כשיודעים שאם ילמדו כדבעי יסיימו את המסכתא זה נותן דחף עצום לא לבזבז את הזמן.

ואמנם בלימוד שנקבע בסדרי הישיבה אין אפשרות ללמוד את כל בבא בתרא - הגם שחלקו הגדול מאד הוא בכלל סדרי הישיבה, וע"כ נמנו כמה מבני החבורה לארגן שילמדו בין הסדרים כל יום עמוד אחד לפי סדר המסכת מתחילתה ועד סופה, דבר יום ביומו, ועיד"ז יסיימו את כל המסכת, ומאחר שבני הישיבה הק' ב"ה יגיעים בתורה גם בבין הסדרים ה"ז ריוח עצום לרכוש מסכת שלימה, ומאן דירית מסכתא חדא ירית עלמא חדא, ואשרי חלקם של כל המשתתפים בזה, ובל"ג גם אני אשתדל לגמור המסכת, והבא ליטרה מסייעין אותו.

ביקרא דאורייתא

ישראל בונם בלאאמו"ר הגר"פ זצוק"ל שרייבר
אברהם קפלן

גם אני מצטרף לחיזוק להגדיל תורה ולהאדירה להענין הנכבד הזה רב התועלת, איש את רעהו יעזרו ולאחייו יאמר חזק. יהי ה' עמכם להבין ולהשכיל לשמוע ללמוד וללמד ולהארת עיינים בתורה.

ע"ז באעה"ח לכבוד התורה ועמליה
חיים פיינשטיין

לאור קריאת רה"י לכאו"א להשתדל לסיים המסכת שהתחיל (כפי שהובא בגיליונות הקודמים), נמנו כמה מהחברים להעמיד מסגרת מיוחדת של לימוד המסכת בהספק של 'עמוד ליום' לפי סדר המסכת, וע"י זה ישיגו כמה מעלות: א. סיום המסכת וקניינה בזמן הלימוד שלה בישיבה. ב. החבורה מועילה אף ללימוד העיון בסד"א, שכן סוגיות רבות לצורך הבנתן יש לידע סוגיות מקבילות ברחבי המסכת. ג. הלימוד בעיון ח"ו לא נפגם כלל ונשאר כפי שהיה בסדרים, אך כפי שאמרו רבותינו אם אין סדר אחד של לימוד בהספק מסודר - ע"ז זה בא חוסר ב'סיפוק' וכדו' שלא מרגישים התקדמות. ואף שבעצם לכך נועד סד"ב - מ"מ רוב הציבור אינו אוחז בהספק, וכמו"כ הלימוד אינו מסודר ואין 'מחייב' להתקדם, אך בחבורה זו יש יעד ברור - עמוד בכל יום, וע"י זה יש בודאי 'תורת ה' תמימה משיבת נפש" כפי שכתב רה"י.

רבינו רה"י נתן את הסכמתו וברכתו לענין, שיהיה מסגרת של לימוד המסכת בדרך של הספק (לא מטעם הישיבה אלא חיצונית ובבין הסדרים). וכן כמה מראשי הישיבות שליט"א ובראשם הגאון הגדול רבי חיים פיינשטיין שליט"א ראש ישיבת 'עטרת שלמה' הצטרפו לברך על היוזמה, שכן ראוי לייסד בכל הישיבות ומקומות התורה.

להלו מכתב רבותינו:

בסיעתא דשמיא, תחילת הזמן חורף תשפ"ב

לכל חבורתא קדישתא דבני הישיה"ק, ד' עמכם עד העולם.

תורת ד' תמימה משיבת נפש, ואחז"ל אימתי היא משיבת נפש כשהיא תמימה, תמימות היינו שלימות, לשלימות יש הרבה פנים, אך אחד מהיעיקרים שבהם הוא כשולומדים מסכתא ללומדה כולה עד תומה, ובפירוש הר"ש בתו"כ פרשת קדושים כתב שכשאדם נפטר באמצע לימוד מסכת לעת"ל כשיקום תאמר לו המסכת היכן אחז כדי שיימינה, ובאדר"ג פרק כ"ו מבואר שכשאין מתחילים

ניתן לשמוע שיחות וועדים שנמסרים מרבינו רה"י בטלפון 02-3137413

מגיד דבריו ליעקב

שיחות מוסד על סדר הפרשיות
בולל דברי חיזוק והתעוררות בענייני עבודת ה'
שנאמרז במקלות על ידי
הגאון הגדול דבי יעקב היים סופר שליט"א
ראש ישיבת "כף החיים"

להערות והערות
ולהצטרפות לרשימת התפוצה
במייל:
8542164@gmeil.com

פרשת חיי שרה

הרוחניות, לדאבוננו רואים כיצד עוקרים את יסודות הדת בכל מיני אופנים, ועל זה צריך למחות בריש גלי, כיצד יתכן שעוקרים את השבת שהיא הברית בינינו לבין ה' יתברך, וצריך שייכאב לנו על זה. אם אדם היה רואה כיצד עומדים ומכים את אביו, וכי היה אומר, נו, מה אפשר לעשות? אזמין אמבולנס? ודאי שלא. היה דמו רותח בקרב, כיצד זה שמכים את אביו ועין פסילה ישרים פ"ט). וכל חילול שבת המוני זו בעיטה והכאה נוראה כלפי אבינו הבורא יתברך, שנתן לנו את המתנה הטובה ושמה שבת (שבת ה'), וכמו שאנו אומרים 'זבמנוחתו לא ישכנו ערלים', שהרי לכן גוי ששבת חייב מיתה' (סנהדרין ג'ג). משום ששבת היא מתנה שה נתן לנו ורק לנו, עמו ישראל. אז איך אפשר לומר, מה אפשר לעשות?! והדבר הראשון במעלה, צריך לבכות ולהתחנן על זה. צריך שיהיה אכפת לו לאדם על חילול שמו יתברך, וזה יכול כל אחד לעמוד בתפילה ובתחנונים לפני הבורא על הדברים הללו.

זה דבר שלא ראו בדורות שעברו, צרות רוחניות כאלו, מימין ומשמאל, הן על הכלל כולו והן בפרט. וגם הצרות הגשמיות, חולאים קשים ומשונים הנפוצים ה' ירחם בקרבנו, כידוע וכמפורסם. וזהו דבר שצריך תלמוד, הגם שבאמת זהו דור אחרון עליו אמרו רבותינו שהצרות יהיו רבות ומושכות בו כנהר, מה באמת טעם הדבר, ומיה הסיבה בעטיה מתרבים כל כך הצרות בעת הזו.

אמר החפץ חיים, הענין בזה יתבאר על פי משל. היה סוחר אחד, שכדרך הסוחרים היתה דרכו לקנות מספק מרכזי את הסחורה, ולמכור הלאה לחנויות במחיר גבוה יותר, כאשר את ההפרש הוא מרויח. אמנם, כמנהג הסוחרים, כשהיה קונה ומזמין סחורה מאת הספק המרכזי, הסוחר הראשי, לא היה משלם לו את כל שווייה של הסחורה מיד, כי עדיין לו היה לו די כסף לשלם עבורה, אלא חלק מן התשלום היה משלם מיד, ואת החלק הנותר לוקח בהקפה והיה משלם לאחר המכירה שלו הלאה לחנויות, בהזמנה בפעם הבאה. כך היה נוהג בעסקיו הרבה שנים. היה לוקח מאת הסוחר הראשי סחורה, משלם חלק מיד, וחלק היה נוטל באשראי עד למכירה של הסחורה והזמנה נוספת.

פעם אחת כאשר בא להזמין סחורה חדשה אצל הספק הראשי, אומר לו הספק, הפעם אני רוצה את כל הכסף מיד, במזומן. התפלא הסוחר, למה? הרי כבר הרבה שנים שאנחנו עושים עסקים ביחד, מעולם לא רימית אותך או לא שילמת לי לבסוף, אף פעם 'שקים' שלי לא חזרו, הכל הולך על דרך הישר והטוב. מה יום מיומים שאתה רוצה את הכל במזומן?

השיב לו הספק, אכן, אתה איש ישר ונאמן, וכל המסחר שלך הוא ביושר והגינות. לא מפני חשש כזה או אחר אני רוצה את כל הכסף ביד ומיד. אלא, שבהיות ובדעתני לעלות לארץ ישראל, אני סוגר את העסק שלי, ולכן אני גובה מכל בעלי החוב שלי את כל כספי, וכן מכל הסוחרים שקונים ממני עתה אני דורש את התשלום כולו מראש.

אמר החפץ חיים, זהו הביאור גם בענייננו. כלל ישראל בכל משך הדורות חטא. הלא עוד יש לנו 'משכנתא' כבר מחטא העגל, כמו שדרשו בגמרא (סנהדרין קב). על הפסוק 'וביום פקדי ופקדתי עליהם חטאתם', "שאיין לך פורענות ופורענות שבאה לעולם ואין בה מחטא העגל". וכן על זה הדרך כל דור דור עם חטאיו ועוונותיו. כיון שראה הקב"ה רוב חטאיהם של ישראל, אמר, אם אגבה את כל החוב עתה, חלילה לא יישאר שריד ופליט. אלא מאי, אגבה חלק מן החוב עתה וחלק מן החוב אגבה בדור הבא. וכך היה במשך כל הדורות שהעבירו דור דור, וכל דור מותיר חלק מן החוב לדור הבא.

עד הדור שלנו. הדור שלנו הוא הדור החותם, הוא הדור המסיים, מלך המשיח קרב ובא. אי אפשר להשאיר את החוב לדור הבא כי זהו הדור

הקושי והיסורין של חבלי משיח

בעזרת ה' יתברך, נראה להמשיך להתבונן וללמוד, מענייני הפרשיות שלנו בספר בראשית, ספר האמונה, ובפרשת השבוע, פרשת חיי שרה.

בראשית דברינו, נקדים מה שאומרת הגמרא במסכת סנהדרין (דף צ"ה), 'שאלו תלמידיו את רבי אליעזר מה יעשה אדם וינצל מחבלו של משיח'. רבי אליעזר הגדול הוא התנא האלהי רבי אליעזר בן הורקנוס, שתלמידיו היו מגדולי החכמים, כגון רבי עקיבא וחביריו.

ותלמידיו רבי אליעזר, התנאים הקדושים שהיו צופים ברוח קדשם מסוף העולם ועד סופו, ידעו מה עתיד להיות בתקופת חבלי משיח, וראו בעיני שכלם את גדל הדחק הצער והיסורין למיניהם שיהיו בדור ההוא הדור האחרון. על כן שאלו את רבם, רבי אליעזר, ילמדנו רבינו, מה יעשה אדם וינצל מחבלי משיח, איך ובמה יוכל להנצל מהצרות שיהיו באותה התקופה.

הגמרא שם מביאה כי גדולי חכמי התלמוד, עולא ורבה, היו אומרים 'ייתי ולא אחמיניה'. האמוראים הללו אמרו, אמנם ודאי שאנחנו רוצים שכבר יבוא מלך המשיח, אבל קשה לנו עד מאד להיות באותה התקופה. וזאת מפני גדל הדחק והצער שיהיו אז. וכפי שאנחנו רואים באמת בעינינו, כיצד הדור שלנו שהוא דורו של משיח, מתייסר ביסורין קשים ומרים ועומד למבחן בניסיונות קשים מאד.

המשיגיה רבי ירוחם ממיר זצ"ל אמר שגדל הניסיונות שיש בזמננו, אפילו בדורו של נח לא היה. למרות שדורו של נח מפורסם ברשעותם עד כי השחית כל בשר את דרכו על הארץ, עד כדי כך שהשפיעו גם על הבהמה והחיה וגם על הארץ עצמה שישחיתו טבעם, כמו שהסביר בטוב טעם בספר בית הלוי (פרשת נח), עם כל זה הניסיונות שיש בדור שלנו והקשיים שלו - קשים יותר.

טעם הדבר לקושי וצער חבלי משיח

שמעתי מרבי שלום שבדרון, ששאלו את החפץ חיים זצ"ל, מהו באמת טעם הדבר שבדורנו התרבו כל כך הצרות והיסורין, אשר כל אחד ואחד נושא על כתפיו צרות ובעיות לאין מספר.

אמנם כלל ישראל סבל בכל הזמנים ובכל הדורות. אבל תמיד היו בין הצרות ובין היסורין, תקופות של רגיעה. הגמרא אומרת (סנהדרין צ"ה), 'אמר רבי יוחנן, אם ראית דור שצרות רבות באות עליו כנהר, חכה לו'. משום שבכל הדורות הגם שהיו צרות, מכל מקום היו זמני רגיעה, כאמור. ולכן אם רואים דור שהצרות לא מפסיקות בו לרגע, וכמו נהר הזורם מים תמיד ללא הפוגה כך הצרות אינם פוסקות בו לרגע וצרה רודפת צרה - צפה לו, תדע שזהו זה, הגיע הזמן. זהו דורו של משיח.

כך לדוגמה היה בזמן שישבו ישראל בארצות ספרד, וביום תשעה באב בשנת רנ"ב, היתה הגזירה הנוראה של גירוש ספרד, או כפי שקורא לשנה זו האברבנאל (בפירושו להושע פ"ה), שנת 'מזרה' ישראל יקבצנו על שם הפסוק בירמיהו (לא, ט), מזרה בגימטריא רנ"ב. והיו באותה התקופה צרות צרורות, הרבה יהודים נשרפו ועלו על המוקד על קדושת ה', וגולים רבים מתו בדרך מרעב וצמא ושאר חולאים, אך עם כל זאת ולמרות הגזירה הגדולה הזו, היו ארצות שפתחו את שעריהן בפני גולי ספרד כארצות איטליה וטורקיה, והגולים התקבלו שם בסבר פנים יפות הן מצד השלטונות והן מצד היהודים שהיו שם, ואז היו כמה וכמה שנים של רגיעה ופריחה מחודשת. ועמדו גדולי עולם ענקי הדורות כמו מן הבית יוסף זצ"ל ורבינו האר"י זצ"ל ועוד ועוד זיע"א.

אבל בדור האחרון הצרות באות ומושכות בו כנהר בלי הפסק, ואין לך יום שאין קללתו מרובה מחבירו. ובעינינו אנו רואים את זה, הן בצרות

האחרון, ולכן עלינו החובה לפרוע את כל החובות שנתרו לנו מכל הדורות כולם. ולכן אם תראה דור שהצרות רבות ומושכות בו כנדר - צפה לו. אם אתה רואה דור שיש בו צרות יותר מן הרגיל, יותר מכל הדורות, אות הוא שזהו הדור האחרון, בו פורעים את כל החוב לפני ביאת הגואל.

מה יעשה אדם וינצל מחבלי משיח

והוא ששאלו תלמידי רבי אליעזר הגדול, כמו שפחתנו, 'מה יעשה אדם וינצל מחבלי משיח'. אלו התנאים הקדושים היו רואים ברוח קדשם עד סוף כל הדורות, והרי כבר אמרו (עבודה זרה י'): 'זוטי דאית בכו מחיה מתי', הקטן שבחכמים של אותה התקופה, בזמנו של רבי ואנטונינוס יכול היה להחיות מתים, אלו היו התנאים הקדושים, ועל כן בהשגותיהם היו יכולים לראות אף את הנעשה בדורות הללו, שלנו.

השיב להם רבי אליעזר, אין ישועה אלא רק בדבר אחד. 'עסוק בתורה ובגמילות חסדים'. רבי אליעזר הגדול גילה לנו כאן סוד. הדרך היחידה להנצל היא לעסוק בתורה ובגמילות חסדים. ויש כאן דקדוק גדול, שלא אמרו 'ילמד תורה' בעלמא, אלא יעסוק. התורה צריכה להיות העסק שלו, שכל חיותו וכל הווייתו יהיה מושקע בתורה הקדושה. כמו שאדם כל כולו סביב העסק שלו, וכל העת הוא חושב 'איך אני יכול להרויח יותר', איך אפשר להגדיל ולהרחיב עוד את העסק, כך צריכה להיות התורה אצל האדם, כמו העסק שלו, שכל מחשבותיו והגינות לבו יהיו תפוסים בדבר הזה, כיצד ניתן עוד להגדיל תורה, ללמוד יותר, באיכות ובכמות. לאפוקי מי שנוהג להגיע קצת לשיעור ושם מתגמגמ באמצע לקיים דברי רבותינו שיהא ישן מתוך דברי תורה... יעסוק בתורה ובגמילות חסדים.

ואם אדם יאחו באלו הדברים, בתורה הקדושה ובגמילות חסד, זה יקל מעליו וישמור עליו מכל מרעין בישין שיהיו בזמן חבלי משיח, של צירי היולדה, מיסודין הללו של קודם הגאולה שאז תכבד הגלות יותר מכל הגלות כדברי הגר"א.

וכאן בפרשה שלנו התורה מאירה את עינינו בכמה עניני מוסר ויראה, ובפרט במצות החסד. ועלינו להתבונן כאן בפרשה להפיק לקח ומוסר מצות חסד עד היכן מגיעה, וככל שנוסיף חיווק בה היא היא שתגן עלינו מחבלי משיח, כדברי רבותינו.

מידת החסד היתה טבועה ברבקה

בפרשה אנחנו רואים, איך כאשר רבקה רואה את אליעזר - 'ותמהר ותרד כדה על ידה ותשקרה'. ולכאורה זהו דבר זר. מגיע אדם לא מוכר ומבקש לשתות מים. וכי מה אתה רוצה ממנה, הנה המעיין לפניך, תשאב לך ותשתה משם. אך לא, כיון שביקש ממנה, לא עיכבה בדבר. 'ותכל להשקותו ותאמר גם לגמליך אשאב עד אם כלו לשתות', רבקה אומרת לו מבלי שנתבקשה בדבר הזה, אשאב מן המעיין ואשקה גם את הגמלים שלך עד שישבעו בשותיה. ותמהר ותער כדה אל השקת שוב פעם 'ותמהר', הכל עשתה בזריזות ובמהירות ותרץ עוד אל הבאר לשאוב ותשאב לכל גמליו. 'ותרץ אל הבאר' פעם נוספת שכתוב כאן שהיא רצה, את הכל עושה במהירות ללא שהיות.

והאיש משתאה לה מחריש לדעת ההצלחה ה' דרכו אם לא. 'משתאה לה מחריש לדעת', מפרש התרגום, 'מסתכל שתיק למידע'. עומד ומחכה לראות אותה משקה את הגמלים.

והנה יש כמה שיטות בחז"ל בת כמה היתה רבקה. והשיטה הכי מאחרת בגילה שהיתה בת ארבע עשרה, כמו שהביאו תוספות במסכת יבמות (דף כ"א). נתאר לעצמנו נערה בת ארבע עשרה שצריכה להשקות עשרה גמלים, והרי כל גמל לבדו מעין שלם הוא שותה... ולא גמל אחד השקתה אלא עשרה. ובמה היא מחוייבת? היא מקבלת שכר עבור זה? לא מחוייבת. ואף על פי כן עושה. ומה הוא עושה? עוזר לה לפחות? - עומד ומסתכל ולא עושה כלום. ולכאורה מה זה? היא צריכה לעמול קשה לבדה בת ארבע עשרה, ואתה עומד ומסתכל יחד עם כל האנשים שלך ולא עושים דבר? וכי זה נרות חנוכה שאין לך רשות אלא לראותן בלבד? - תעזור משהו! אבל לא. הוא עומד ומחריש, מחכה לראות, והיא מצידה דבוקה בעשיית החסד.

והיא כאשר כלו הגמלים לשתות והרי אי אפשר לדעת כמה זמן זה לקח, אמנם היא רצה ושאהבה בחפזן להשקות את הגמלים, אבל היו אלו עשרה גמלים... זה לא דבר של מה בכך. וכל הטרחה המרובה הזו עשתה בשביל האדם הזר הזה, היא הלא אינה מכירה אותו ואולי הוא בכלל שוודד דרכים... ויותר מזה, הוא גם כלל לא ביקש ממנה בדבר הזה, אלא ביקש רק על עצמו שתשקה אותו, והיא מעצמה מיהרה להשקות גם את גמליו, וכל זה מרוב טוב לבה ואהבת החסד הטבועה בה. אדם רגיל היה רותח מזעם, מה אתה

עומד מסתכל עלי? קום תעזור משהו! אני לא מודר הנאה ממך! אבל אצל מי שמידת החסד טבועה ומושרשת אצלו, הכל נראה אחרת.

ויקה האיש גזם זהב בקע משקלו ושני צמידים על ידיה עשרה זהב משקלם. ויאמר בת מי את הגידי נא לי היש בית אביך מקום לנו ללין, היות ואני רואה שאת כל כך טובת לב, אולי איפוא אוכל לבוא ולהתארח בביתכם. והיא משיבה ותאמר אליו גם תבן גם מספוא רב עמנו גם מקום ללון. וכאן ראה אליעזר והוברר לו מעל לכל ספק כי רבקה עמדה היטב היטב בבחינה. היא לא רגזה ולא כעסה, לא קצפה ולא אמרה לו אני לא מחוייבת בכלל בדבר, הנה הבאר לפניך ואתה ואנשיך יכולים לשתות ממנה ומה אתה מבקש מילדה קטנה שכמוני, אלא עשתה את הכל באהבה וחייבה ובריצה ומהירות. ובזה נבחרה להכנס לביתו של אברהם אבינו ולהיות כלתו, כי גם אברהם היתה מידת החסד טבועה בו ומושרשת בנפשו, וזו היתה מדתו תמיד, כמו שנאמר 'חסד לאברהם'.

זה הלקח והמוסר שאנחנו צריכים להפיק אחר ההתבוננות מהפרשיות הללו. צריכים לראות איך היה נראה ביתו של אברהם אבינו ובני ביתו במידת החסד, ולומר 'מתי יגיעו מעשי למעשי אבותי' (תנא דבי אליהו פכ"ה), להשתדל בדבר הזה, ולהגיע לידי 'אהבת חסד'.

עשיית חסד היא דבר קל

ולעשות חסד זה דבר קל. רק צריכים בשביל זה דעת ורצון. ראשית צריך התבוננות. להתבונן ולראות את חשיבות החסד, ואת רב טובו. ולאחר מכן צריך לרצות את זה, ולחפש ולחבל תחבולות היאך לעשות חסד, וכשאדם מתחנך בדבר הזה ומתרגל בעשיית חסד ובאהבת חסד, בקלי קלות ימצא איך להיות גומל חסדים עם החיים ועם המתים.

סיפרו על הסבא מקלם, שפעם אחת הלך עם אחד מחביריו, רבי אליעזר שולביץ שהיה מגדולי הרבנים, ועברו בדרך הליכתם ליד איזו חווה. בעלת החווה היתה אישה כפרית יהודיה, וכיון שראתה שני רבנים אשר חזותם מעידה עליהם שהם רבנים חשובים, יצאה אליהם והזמינה אותם שיכנסו לביתה לסעוד את לבם. בתחילה הם סירבו אבל כיון שהפעירה בהם מאד מאד עד שראו שבאמת כוונתה לשם שמים כי מכבדת היא את התורה ולומדיה, נכנסו אצלה. הציעו לה תשלום עבור הארוחה, אבל היא לא הסכימה ואמרה, חס ושלום, עד שבאה לידי מצוה גדולה זו של הכנסת אורחים לא אקח מכם פרוטה אחת.

ישבו לאכול, והיא עמדה והאכילה אותם מכל טוב ממש. תוך כדי הסעודה, הסבא מקלם החל מדבר עמה. שאל אותה על הלול שלה, כמה אווזים יש בו ואחר כך שואל על העגלים מה שלומם, והיא מתחילה לספר בהרחבה כדרך הכפריות על כל העגלים שיש לה וכל מה שיש לה בחווה, על התרנגולים ועל הגדיים חד גדיא חד גדיא... היא מספרת והרב שואל וחוקר ודורש.

והרב השני שישב שם, אינו מבין מה יש לפטפט אתה כל כך, לא חבל על הזמן? - כיון שגמר לאכול חזר לתלמודו. אבל הסבא מקלם ממשיך ומדבר אתה על דא ועל הא, וגם לקחה אותו לראות בעיניו את הלול, שהרי אינה דומה ראייה לשמיעה... הנה פה העגל החדש שעכשיו נולד שסיפרתי לך עליו מקודם, ועוד ועוד. לאחר זמן מה, כשגמרה להראות לו את כל עסקי החווה, בירכו והלכו, ונפרדו ממנה כשהיא שמחה וטובת לב.

אחר כך בדרך, אמר הסבא מקלם לחבירו, דע לך, אתה נכשלת בלאו דלא תגזול. אמר לו איך אתה מדבר? אני גזלן? וכי מה גזלתי? אמר לו הסבא מקלם, אתה באת לביתה של הכפריה הזו, וישבת ואכלת, ולא שילמת דבר עבור האכילה. אמר לו 'מה פירוש לא שילמתי? הרי הצעתי לה מההתחלה שאשלם לה, והיא לא רצתה! אמר לה הסבא מקלם, ועם כל זה, יכלת לגמול עמה חסד, שהוא יהיה במקום התשלום. אני יושבתי עמה ודברתי ופטפטתי אתה על האווזים ועל התרנגולות בכל מכל כל, ואתה לא יכול לשער את גדל הנחת שעשית לי. שיבחת את מה שיש לה, אמרתי לה שהתרנגול שלה הוא חד בדרא ממש... והיית צריך לראות איזה נחת היה לה, שרב אמר כך על התרנגולים שלה. ואילו אתה מה עשית? ישבת ואכלת, והיית צריך לדעת כיצד לשלם... בחסד. (תנועת המוסר ח"ב דף מ"ח, המאורות הגדולים דף פ"א).

וזה באמת קורה הרבה, שמזמינים אדם לסעודה והוא יושב ואוכל, ואחרי זה אומר 'תודה רבה, היה טעים מאד ונבוא אצלך עוד פעם'... זו הכרת טובה? תגמול חסד במה שאתה יכול לגמול. במילה טובה ובחיוך על השפתים. בקלי קלות אפשר לגמול חסד. וזה דבר שהפרשיות שלנו מלמדות אותנו, כיצד עלינו להתבונן ולרכוש בנפשנו את אהבת החסד. ה' יזכנו שנהיה מתלמידיו של אברהם אבינו, נלך בדרכיו ונזכה שמידת החסד תהיה טבועה בנו.

נחל אליהו

כולן שוין לטובה | וידבר אברהם באזני עם הארץ | עבד אברהם אנוכי | לשון תחינה הודע לי בה, ועוד

איך יתכן שתשעים שנות עקרות שוין לטובה?

ויהיו חיי שרה מאה שנה ועשרים שנה ושבע שנים שני חיי שרה - אומר רש"י הקדוש: שני חיי שרה כולם שוין לטובה, ולכאורה זה פלא, איך אפשר לומר שכל חיי שרה היו שוין לטובה? הרי קרוב למאה שנה היא היתה עקרה, רחל אימנו כשלא היו לה בנים היא אמרה 'הבה לי בנים ואם אין מתה אנכי', זוהי ההרגשה של אשה עקרה, איך אפשר לומר שכל שני חיי שרה היו שוין לטובה?

איך לקבל את היסורים זה בחירה

והדרך הפשוטה בזה שמה שכתוב ברש"י 'שוין לטובה' אין הכונה שהיה לה חיים שמחים ומאושרים, אלא כל ימי חייה היו שוין במצוות ובמעשים טובים, היא ניצלה את כל החיים ומילאה בהם אוצרות שיעמדו לה לחיי הנצח, אבל יתכן לפרש 'כולם שוין לטובה' כפשוטו ממש, היו לה חיים שמחים ומאושרים, ואם תאמר הרי היא היתה עקרה? שמעתי פעם מהגר' דן סגל שליט"א שהחזון איש אמר לאחייניתו [אשתו של ר' שמר'ל גריינימן] יסוד גדול: כמה יסורים יבואו לאדם זה גזירה משמים, אבל איך לקבל את היסורים זה בחירה, יש לאדם אפשרות לבחור בחיי אמונה, חיים של שמח בחלקו, איך לקבל את היסורים זה החלטה שלו, ושרה אימנו היתה בכזו מדריגה שלמרות שהיא היתה במשך תשעים שנה עקרה היו לה חיים שמחים ומאושרים, היא קיבלה את היסורים בשמחה ובטוב לבב.

סיפר לי יהודי על אברך שנוולד לו בן פגוע מאד פיזית ונפשית, ובמשך שנים הוא התייגע מאד בטיפול בו, כשהבן כבר היה בחור גדול נכנס אביו למרן הסטייפלער ואמר לו: רב'ה אני לא יכול יותר! אמר לו הסטייפלער: דע לך שהבעל עגלה לא מטיל על הסוס משקל שהסוס לא יכול לסחוב, אם הסוס קורס זה סימן שיש לו בעיה, זה היסוד שאמר החזון איש: איך לקבל את היסורים זה בחירה.

למה בבני ברק תוחלת החיים יותר ארוכה?

בפרשת עקב כתוב בפסוק וחרה אפי בו ביום ההוא ועזבתם והסתרת פני מהם והיה לאכול ומצאוהו רעות רבות וצרות ואמר

על כי אין אלוקי בקרבי מצאוני הרעות האלה' יש כאן שינוי לשון, הפסוק מתחיל 'ומצאוהו רעות רבות וצרות' ומסיים 'מצאוני הרעות האלה' להיכן נעלמו הצרות? כותב הרב'ה הגדול הרב שך בהקדמה לאבי עזרי ווארט יקר מאד - מה ההבדל בין צרות לרעות? רעות זה היסורים בעצמם, עצם מה שקורה לאדם דבר רע נקרא רעות, אבל צרות זה איך שהאדם מקבל את הדברים, 'צר לי מאד' זה מעיק על האדם כמו שתרגם אונקלוס צרות עקן, וכשאדם רחוק מהקב"ה ורחוק מאמונה אצלו כל רעה היא גם צרה, אבל כשהוא מתעורר לחזור בתשובה ומכיר שהכל מהקב"ה ושנחנו נמצאים בידים שלו, עוד לפני שהרעה נעלמת זה כבר לא צרה, זה כבר לא מעיק לו, כשאדם חי עם אמונה שום דבר לא מעיק לו, הוא חי עם אמונה שכל דעביד רחמנא לטב עביד, ואפשר לראות בחוש איך שהאמונה מחיה בני אדם, העיר הכי עניה בארץ היא בני ברק ותוחלת החיים הכי גבוהה בארץ היא בבני ברק, ויש לזה שתי סיבות, דבר ראשון הם חיים עם אמונה וכל הרעות הם לא צרות, ועוד דבר שיש חיי חברה שמקיפים את האדם כל הזמן, אדם שגר בכפר שמריהו, הרצליה, צפון תל אביב, כשהוא מגיע לגיל שישים וחמש החיים שלו מסתיימים, הוא מתחיל לספור אוטובוסים, מי נמצא איתו? את מי הוא רואה? אבל בכל מקום שיש קהילה חרדית רואים יהודים בני תשעים וחמש שקמים בזריזות בבוקר, הולכים למקוה, לשיעור דף היומי, קידוש, שלום זכר, נכדים ונינים שנותנים לו טעם לחיים.

שלוחי מצוה ניזוקין?

שני חיי שרה - מהיתור של המילים האלו דרשו חז"ל שכולם שוין לטובה, ויתכן לבאר בעוד אופן - ר' חיים קנייבסקי בספרו טעמא דקרא כותב דבר חידוש, כתוב בחז"ל מה נסמכה העקידה למיתת שרה לפי שעל ידי בשורת העקידה פרוחה נשמתה של שרה, ומקשה הרי שלוחי מצוה אינן ניזוקין, ומכזה מצוה גדולה של העקידה אברהם אבינו איבד את אשתו ויצחק את אמא שלו, היתכן? ומבאר שמה שאמרו שלוחי מצוה אינן ניזוקין זה רק כשאדם נמצא בסכנה שהשטן מקטרג בה אם הסכנה הגיעה לו על ידי מצוה [באופן שהיה מוטל עליו לקיים את המצוה] לא יתכן שהמצוה תגרום שהוא ינזק או ימות, אבל כשיש אדם שנגזר עליו למות ביום מסויים, בין אם הוא יקיים את המצוה ובין אם לאו הוא ימות, במקרה כזה אדרבה יש זכות גדולה שמסבבים משמים

שהוא ימות דרך מצוה, ושרה אימנו נגזר עליה למות בגיל 127, העקידה לא גרמה לקיים את מיתתה, ומה שהיא מתה על ידי העקידה זה זכות גדולה, וזכורני לפני שנים רבות שהיתה טרגדיה בחג הסוכות שנשרפה סוכה ונשרפו שני ילדים חיים בליל הושענא רבה, ור' חיים בא לנחם את המשפחה ואמר להם את היסוד הזה, הסוכה לא קירבה את מיתנתם אלא נגזר עליהם שהם ימותו וזו זכות גדולה שזה בא אלי ידי מצות סוכה.

ורצינו לומר שזה נרמז במה שהפסוק חוזר וכותב 'שני חיי שרה', שהרי מיתת שרה נסמכה לעקידה ללמדינו שעל ידי בשורת העקידה מתה שרה, ואם תקשה הרי שלוחי מצוה אינן ניזוקין? ממשיכה התורה 'שני חיי שרה' זה השנים שהוקצבו לה משמים, העקידה לא קירבה את מיתנתה, אדרבה היה לה זכות גדולה שהיא מתה על ידי העקידה.

אדם שיש לו הנהגות טובות האם עדיף לו להצניע אותם או לפרסם אותם?

בכל המשא ומתן של אברהם עם עפרון הפסוק חוזר ומדגיש שאברהם אבינו דיבר באזני עם הארץ ועפרון דיבר באזני בני חת, ומה הביאור בזה? אדם שיש לו הנהגות טובות האם עדיף לו להצניע אותם או לפרסם אותם? מצד אחד כדאי להצניע גם כדי שלא יהיה עין הרע, וגם כי זה יכול לגרום שיכבדו אותנו ולהיכשל בגאווה, זה מוריד הרבה מהעולם הבא, ומצד שני יש לפעמים הנהגות טובות שאם הוא יעשה אותם בפרהסיא ילמדו ממנו ויתנהגו ממנו, ולפעמים נדרש מהאדם לשלם את המחיר של פרסום בשביל שיהיה זיכוי הרבים, ומה המבחן לדעת האם האדם מפרסם את זה בשביל כבוד או בשביל שילמדו ממנו? אם הוא מחפש לפרסם את זה אצל הידידים והמכרים החשובים זה מראה שהוא מחפש כבוד וקריירה, אבל אם הוא מחפש להראות את זה בפני המון העם זה הוכחה שהוא עושה את בשביל שילמדו ממנו, וכאן אברהם אבינו התנהג בהנהגה ישרה מאד, עפרון רצה לתת לו את המערה בחינם אבל אברהם לא הסכים, הוא התעקש לשלם על הארץ שהקב"ה הבטיח לו, וגם עפרון התחיל עם הנהגה טובה שהוא רצה לתת את מערת המכפלה בחינם, אבל מה היתה המטרה שלו? שיתלו שלט במשרד שלו על הנדיב הנכבד רודף צדקה וחסד וכו' וכו', לכן עפרון מדבר כל הזמן 'באזני בני חת' באזני החשובים והמפורסמים, לעומת זאת אברהם אבינו שהוא גם רצה לפרסם את המעשים שלו, אבל הפרסום שלו לא היה בשביל כבוד אלא בשביל שאנשים ילמדו ממנו איך להתנהג, לכן אברהם מדבר 'באזני עם הארץ' שהם אלו שילמדו מדרכיו.

חסרונות של הכבוד

אגב - יש היום הרס חינוכי לדור הצעיר, גדולי וזקני הדור כל כך בורחים מהכבוד ומסביבם מסתובבים אנשים שכל המטרה שלהם היא להגדיל את כבודם של הגדולים, זה נותן הרגשה לצעירים כאילו הגדלות של הגדולים תלויה ברמת ומידת הפרסום, אני זוכר שהייתי מגיע לשמחות שמו"ר הגרי"ש היה משתתף בהם

וכולם היו נדחפים לראות אותו, אני תמיד הייתי נשאר בצד, שאלו אותי למה אתה לא הולך לראות? אמרתי להם: יש הבדל בין אריה בגן חיות שהוא נמצא בתוך כלוב לבין אריה שמשוחרר ביער, כשהאריה ביער שאגה זה שאגה, זינוק זה זינוק, כשהוא בכלוב זה לא מתקרב לזה, אמרתי להם: אתם רואים את הרב אלישיב כשכולם סביבו מכרכרים ושרים ימים... עכשיו הוא נמצא בכלוב, תבואו לאהל שרה, לתפארת בחורים, תבואו לראות אותו כשהוא יושב על יד הגמרא, אז הוא אריה ביער, אם פעם אחת הייתם רואים אותו ביער לא היה מעניין אתכם לראות אותו בכלוב.

לפעמים בחורים צעירים חושבים לעצמם: אני ילמד תשעים שנה בהתמדה ובסוף עשרת אלפים איש ישירו לי ימים, אבל זו טעות מרה! המעמדים האלו זה המחיר שגדולי ישראל משלמים למען הציבור, מה שמעניין אותם זה לשבת וללמוד בהתמדה בצניעא, לעבוד על תיקון המידות בחדרי חדרים, הפרסום זה מחיר כבד שהם משלמים בשביל הכלל, וכל אלו שעושים מהכבוד הזה עיקר הורסים את החינוך של הדור.

סיפר לי יהודי שהוא נכנס להרב אלישיב ודיבר איתו על תלמיד חכם מסויים שהיה חולה, וכדי לעורר את רחמיו של הרב אלישיב הוא אמר שאותו תלמיד חכם הוא גאון עולם אבל נעבך הוא לא הצליח שכולם ידעו מזה, הרב אלישיב הגיב: זה הרי הכי טוב שיכול להיות, גם להיות תלמיד חכם וגם שאף אחד לא יודע מזה, בלי כבוד, בלי הפרעות, מה יכול להיות יותר טוב מזה??

הצנע לכת עם אלוקיך

בהפטרה של פרשת בלק כתוב 'הגיד לך אדם מה טוב ומה ה' דורש מעמך כי אם עשות משפט ואהבת חסד והצנע לכת עם אלוקיך' יש כאן לכאורה שני מעלות שאין בהם שום קשר, 'הצנע לכת' ו'עם אלוקיך', אבל האמת היא שזה לא שני דברים נפרדים, להגיע למעלה של 'הצנע לכת' צריך שינוי טבע, האדם מטבעו אוהב פרסום וכבוד, גם מי שביישן ויש לו פחד קהל הוא אמנם לא אוהב לשבת במזרח אבל הוא נהנה שהעולם מכיר בערכו, הדרך היחידה להגיע להצנע לכת היא 'עם אלוקיך' כשאדם חי עם הקב"ה כל הזמן מה שמעניין אותו זה רק מה שהקב"ה חושב עליו, הכבוד שהוא מקבל מאנשים אחרים לא מעלה ולא מוריד אצלו, תארו לעצמכם שאתם עומדים ומדברים בלימוד עם אחד מגדולי הדור, אתם רוצים ללכת ואותו גדול מתחנן לפניכם שתשארו, הוא אומר לכם: אי, בשבילי זה ממש מחיה נפשות לדבר איתכם בלימוד, מעין עולם הבא, ותוך כדי שאתם מדברים איתו מגיע ילד בן שלש ומסתובב לידכם, האם יש לכם איזה שהוא ענין להרשים אותו? לא מעניין אתכם מה הוא חושב עליכם, כך בדיוק כשאדם נמצא עם אלוקיך כל השטיות האלו של כבוד ומעמד לא מעניינים אותו בכלל.

עבד אברהם אנכי

בפרשה של אליעזר עבד אברהם יש הרבה לימודים, כך אמרו חז"ל 'פה שיחתן של עבדי אבות מתורתן של בנים', בפרשה הזו

יש שישים ושבע פסוקים והפסוק האמצעי הוא 'ויאמר עבד אברהם אנכי', וזה לא לחינם, זה המהות והלב של כל הפרשה הזו, בכל הפרשה לא מוזכר אפילו פעם אחת את המילה אליעזר, הוא כל הזמן היה עבד, והמהות של אליעזר היה 'עבד אברהם' עבד זה התבטלות מוחלטת, הוא לא חושב על עצמו שום דבר, כל מה שמעניין אותו זה רק מה שאברהם אבינו רוצה, כל מה שאליעזר זכה שעל ידי המעשים שלו ימצאו זיווג ליצחק ומזה יצא כלל ישראל, הכל הגיע מכח ההתבטלות שלו לאברהם אבינו, אנחנו לא חיים היום מה הרמה של התבטלות של עבד, אבל אפשר ללמוד את זה ממשפטי התורה, דוד מלך ישראל אם הוא יאכל תרומה הרי הוא חייב מיתה בידי שמים, ועבד כהן יכול לאכול בתרומה, עבד טפל לרבו לגמרי, זוהי המעלה של 'עבד ה' התבטלות מוחלטת לקב"ה.

התבטלות ונאמנות מחולטת

וכשאליעזר מצא את השידוך כתוב בפסוק 'ויקוד האיש וישתחו לה' ויאמר ברוך ה' אלוקי אדוני אברהם אשר לא עזב חסדו ואמיתו מעם אדוני' הוא אומר כזה הלל והודאה על מציאת הזיווג של יצחק, וזה לא מובן מאליו, אליעזר היה במשך שנים תלמיד מובהק של אברהם אבינו, הוא היה דולה ומשקה מתורת רבו לאחרים, מסתמא הוא היה מהתלמידי חכמים הכי גדולים באותו דור, לכאורה אין שידוך יותר מתאים ליצחק מהבת של אליעזר, היא גדלה בבית שכולו תורה והסתובבה כל הזמן בצילו של אברהם אבינו, וכשאליעזר רומז 'אלי' אומר לו אברהם: אני ברוך ואתה ארוך ואין ארוך נדבק בברוך, כל אחד אחר במקומו שהיה שומע כזה משפט היה מוריד מיד את הכיפה... היום בחורים על דברים הרבה יותר פשוטים מזה חוטפים משבר, כל אחד שמדמיין שפגעו בכבוד שלו נשבר, ואליעזר עבד אברהם אחרי הסטייה שהוא מקבל ממשיך לרוץ במסירות נפש לחפש שידוך ליצחק, ולא רק שהוא הולך לעשות מה שהוא הצטווה אלא הוא מתפלל כל הדרך שהקב"ה יזמין לו את הזיווג הראוי, הוא אומר 'אותה הנוכחת לעבדך ליצחק ובה אדע כי עשית חסד עם אדוני' אומר רש"י הקדוש 'ובה אדע' לשון תחינה, ואחר כך 'ויקוד האיש וישתחו לה' הוא אומר נשמת על מציאת הזיווג, איך הוא הגיע לכזו דרגה? 'עבד אברהם אנכי' התבטלות מוחלטת, אין לו שום רצונות משלו, רק לכן הוא זכה שהוא נהפך להיות ברוך, לכן הוא זכה שעל ידו ימצא יצחק אבינו את זיווגו ויעמיד את כלל ישראל.

המתפלל על חבירו והוא צריך לאותו דבר

ונבאר יותר את העומק בתפילתו 'ובה אדע כי עשית חסד עם אדוני', הרב דסלר מתקשה - איך מועילה תפילת האדם על חבירו? בשלמא כשהאדם מתפלל על עצמו ומבקש מהקב"ה יש כח של תפילה בעולם, אבל מה מועיל כשמישהו אחר מתפלל? [ובימינו אפשר דרא פטורים מתפילה לגמרי, תורמים לקופה פלונית ואלמונית והם מתפללים ארבעים יום בכותל וארבעים יום בשונומית, שכחו לגמרי מהמצוה של תפילה, צריך לזכור כל הזמן שעיקר התפילה היא תפילת החולה על עצמו, שהאדם מרגיש

שהוא תלוי בקב"ה, וודאי שיש מעלה ללכת לחכם שיבקש עליו חמים, יש סגולה בנתינת צדקה, אבל צריך כל הזמן לזכור את העיקר], אומר הרב דסלר: כשראובן מתפלל על שמעון וכואב לו הצער של שמעון נמצא שהוא מתפלל על הכאב האישי שלו, בפרשת וירא כתוב 'וה' פקד את שרה כאשר אמר' ומכאן למדו חז"ל 'כל המתפלל על חבירו והוא צריך לאותו דבר הוא נענה תחילה' ובדרך צחות אפשר לומר שצריך שהתפילה שראובן מתפלל על שמעון תהיה ברמה שהוא יהיה צריך לאותו דבר, ראובן מרגיש שהצרה של שמעון זה צרה שלו, כשאדם מתפלל בכזו דרגה הוא נענה תחילה, והראוני שהמהר"ם שיק מבאר כן על דרך צחות, ראינו הרבה אנשים שלא היו כל כך בעלי דרגה ובכל אופן התפילה שלהם על אחרים התקבלה, הם היו נושאים בעול באמת והתפללו על חבריהם כאילו זה צרה אישית שלהם, אחד מהסיבות שהתפילות של גדולי ישראל מתקבלות זה בגלל שהם נושאים בעול באמת, איכפת להם באמת מהצער והצרה של הזולת, כשהמשיגה הגר' חצק'ל היה חולה נכנסו לסטייפלער לבקש ממנו שיתפלל עליו, אמר להם הסטייפלער: אם אתם שומעים לי אל תתנו להרבה אנשים להיכנס אליו, אלי נכנסים אנשים ואפשר להיות חולה מלשמוע את הצרות שלהם, אני צעיר והלב שלי עוד יכול לסבול את זה, אבל המשיגה כבר זקן זה יותר מידי בשביל הלב שלו, זה ממש פיקוח נפש בשבילו זה הדרגה של הנשיאה בעול שראינו אצל גדולי ישראל, ממש עד כדי פיקוח נפש.

מה הוליד את עולם הישיבות ועולם של קירוב בארץ ישראל אחרי השואה?

הפונביז'ער רב למד בטלז יחד עם כל מאות האריות שלמדו שם, הוא היה מבקש גדול ונסע לקבל קצת גם מהחפץ חיים בראדין, כשהוא הגיע הבני בית אמרו לו שעכשיו החפץ חיים סגור בחדרו ומתפלל ואי אפשר להיכנס אליו, מה קרה? יש אשה שמקשה לילד ונמצאת במצב של סכנה והחפץ חיים מתפלל עליה, הפונביז'ער רב נעמד מאחורי הדלת ושמע בכיות נוראות, הוא שאל את הבני בית: האשה הזו היא בת של החפץ חיים? נכדה? כלה? אמרו לו: לא, אז מה הוא כל כך בוכה? אמרו לו: ככה החפץ חיים בוכה על כל צרה של יהודי, הוא היה צם צומות על צרות והתייגעויות של אנשים אחרים, זה נושא בעול אמיתי, הפונביז'ער רב שמע את הדברים ואמר: אם ככה זה המקום שאני רוצה לגדול בו, הוא נשאר בראדין לתקופה ואחר כך הוא המשיך כסדר להגיע אל החפץ חיים, והוא עצמו איבד בשואה את אשתו וילדיו ונשאר עם בן יחיד, נחרבה לו כל הקהילה שהיתה לו לפני כן בעיר פונביז', היתה לו שם אמפריה שלימה, חיידר, בית יעקב, ישיבה קטנה, ישיבה גדולה, כולם עלו על המוקד, הוא עלה לארץ ישראל בגיל שישים, הדבר הכי מתבקש היה שהוא יכנס למושב זקנים ויבלה שם את המשך חייו בדיכאון משמים, אבל הוא עלה כאן לארץ והתחיל את הכל מחדש כמו אריה צעיר, עם כל האהבת תורה והאמונה היוקדת שלו, פשוט וברור שבלי שהוא היה משמש את החפץ חיים לא היו לו את הכוחות הללו, וכל עולם התורה שקיים היום זה מכוחו ומכח כוחו של המסירות נפש שלו, והכל התחיל מכח אותם דמעות שהחפץ חיים בכה על אותה מקשה לילד, תראו כמה גדול הכח של נושא בעול עם חבירו.

אשר יצק מים על ידי אליהו

לפני כארבעים שנה כשנפטר הגרי"ד הלוי סולביצ'יק הספיד אותו בכולל חזון איש הראש ישיבה ר' אהרון לייב, והוא הביא שכתוב בנביא שמלך יהודה אמר למלך ישראל 'האין פה עוד נביא לה?' והוא ענה לו 'פה אלישע בן שפט אשר יצק מים על ידי אליהו' שאל ר' אהרון לייב: לפני שאתה מתחיל לומר תארים ושבחים תגיד לו איך הוא נראה? הוא הרי מחפש אותנו? אמר ר' אהרון לייב: הוא לא אמר לו שבחים, הוא נתן לו סימן זיהוי, תחפש מישהו שנראה שהוא 'יצק מים על ידי אליהו' ותדע שזהו אלישע, והוסיף ואמר: כשראו את הגרי"ד ראו שהוא בן של הבריסקער רב, ולפני כמה שנים הייתי אצל ר' אהרון לייב והזכרתי לו את אותו הספד, אמרתי לו שהדברים מבוארים במדרש, כתוב שכשהם ראו את אליעזר הם ראו שקלסתר פניו דומה לשל אברהם, ואיך זה קרה? הרי אליעזר בא מכנען? בהכרח שעל ידי ההתבטלות הגמורה שהיתה לו לאברהם הוא זכה למעלה הזאת שקלסתר פניו נהיה דומה לשל אברהם.

לפני כמה שנים היה בארצות הברית יהודי שהחליט שהרב'ה שלו זה החפץ חיים, הוא ישב כל היום ולמד את כל ספרי החפץ חיים, וקיים את כולם הלכה למעשה, ואותו יהודי מעולם לא ראה את החפץ חיים, ותלמידי החפץ חיים שנכנסו אליו אמרו שהוא נראה חפץ חיים קטן, זה הכח הגדול של התבטלות גמורה לצדיקים.

ואני מציע לכל אחד מהשומעים שכדאי מאד לקחת את החפץ חיים לרב'ה, ומי יודע אולי נזכה להיות דומים לו.

ולא זו בלבד - הגר' ראובן אלבז שזכה לקרב אלפים ורבות תחת כנפי השכינה, סיפר לי פעם שהוא גדל כילד בטבריה ולמד בתלמוד תורה של החינוך העצמאי, ושם האוירה היתה שרוב הבחורים הלכו ללמוד בישיבות תכניות וללימודים, כמעט אף אחד לא הלך לישיבה קדושה, לקחו אותם בליל שישי לישיבת פונביץ' בשעה 12 בלילה, העלו אותם לעזרת נשים ושם הם ראו בחורים יראי שמים עוסקים בתורה בהתלהבות מלאי שמחת חיים, המחזה הזה עורר בי כזו חשקת התורה ובאותו רגע החלטתי שאני הולך ללמוד בישיבה קדושה, אם כך נמצא שכל עולם התשובה של הרב אלבז הגיע מכח הפונביז'ער רב והכל הגיע מהבכיות של החפץ חיים על אותה מקשה לילד.

הודע 'לי' בה

נחזור לענייננו - אליעזר עבד אברהם עומד ומתפלל על השידוך של אברהם אבינו, כדי שהתפילה שלו על אחרים תתקבל זה צריך להיות צורך אישי שלו, הוא עומד ואומר: רבש"ע זה צורך אישי שלי 'ובה אדע כי עשית חסד עם אדוני' הודע 'לי' בה, אני רוצה לראות איך שאתה משלם שכר טוב ליראיך, בשבילי זו הטובה הכי גדולה, ומיד אחר כך 'זיקוד האיש וישתחו לה' השתחוואה בפישוט ידים ורגלים, הוא מרגיש שזה החסד הכי גדול שיכול להיות בשבילו.

זה הכח הגדול של עבד אברהם, ההתבטלות הגמורה לרצונו של אברהם אבינו, ומה הוא זכה מכח זה? 'עתה אתה ברוך ה'" הוא נהפך להיות ברוך, וכתוב שקלסתר פניו נהיה דומה לשל אברהם אבינו, כל זה בא מכח ההתבטלות הגדולה שהיתה לו לאברהם אבינו.

להצטרפות לקבלת הגליונות והשיעורים:

 N0527683029@GMAIL.COM

מתוקים מדבש

נטפי לקח מפרשיות השבוע
מאת הגאון רבי **יעקב ישראל הכהן בייפוס** שליט"א
בעל מחבר "ילקוט לקח טוב"

הממון - עבד או אדון?

פירוש "כלי יקר" על התורה, כשמו כן הוא. כלי יקר גדוש פירושים יקרים על התורה. לאור זה ניתן להאמר, שכאשר הוא מקלס את הפירוש אשר יוצג להלן משמו, ואומר שהוא פירוש יקר, הרי שמדובר כאן בפירוש שהוא "יקר שביקרים".

הכתוב אומר בפרשתנו על אליעזר עבד אברהם "המושל בכל אשר לו". תואר זה ניתן לו בתורה, בהקשר למינויו כשליח של אברהם לקחת אשה לבנו יצחק. לשליחות נעלה זו, היתה דרושה נאמנות יוצאת מן הכלל. בין השאר, גם בגלל החשש שמא יתפתה השליח ע"י שוחד שיוצע לו, לקחת אשה שאינה הגונה ליצחק. כיצד ידע אברהם אבינו שאינו צריך לחשוש לזה? התשובה לכך - התואר "המושל בכל אשר לו". הכיצד?

עלינו לדעת שביחס בני האדם לממון, יש להבחין בשתי קבוצות. האחת היא של אלה הלהוטים אחרי חמדת הממון, וכמוהם ישנם רבים. על אלה יש לומר שממנם שליט עליהם, בבחינת "על כל אשר יחפוץ יִטְנו" (משלי כא). כלומר, ליבם יטה ויחשוק בהתאם לנדרש להשיג את חפצם בענייני ממון. כמו שנאמר (קהלת ו) "איש אשר יתן לו האלקים עושר וכבוד ונכסים וגו', ולא ישליטנו האלקים לאכול ממנו" וגו'.

יש להבין מדוע נאמר כאן "יתן" בלשון עתיד, הרי מן הראוי היה שייכתב "איש אשר נתן לו האלקים". אלא, הפסוק מדבר **במי שאינו שמח בחלקו, כי תמיד לא די לו במה שיש לו**. אדם זה-הוא האיש אשר לא ישליטנו האלקים לאכול ממנו [למצוא קורת רוח באושרו - רש"י] כי עינו רעה בשלו.

שונים בתכלית השינוי, הם בני הקבוצה השניה, אשר עלינו לשאוף להימנות עליהם. כי עליהם נאמר (שם ה) "גם כל אדם אשר נתן לו האלקים עושר ונכסים והשליטו לאכול ממנו וגו' זו מתת אלקים היא". כאן נקט הכתוב "נתן" בלשון עבר, והכוונה כאן לזה **המסתפק מאז ומתמיד במועט ושמח בחלקו**.

הוא האיש השליט ומושל בכל אשר לו. אדם כזה בוודאי לא ילטוש עיניו לקחת מה שלא ראוי לו. כזה היה אליעזר, ואברהם ידע זאת לכן נתן בו אימון ללא סייג. הוא לא חשש שמא השוחד יעוור את עיניו, כי הוא ידע שהוא מושל בעצמו. כאן מחדש ה"כלי יקר" הבנה חדשה במלה "לו" שנאמרה כאן. "המושל בכל אשר לו". היא אינה מופנית כלפי אברהם כפי ההסבר המקובל. אלא היא מביעה את זאת **שהוא מושל בכל ואין ממנו מושל בו**, לכן לא היה חשש לכך שממון יגרה אותו לעשות למען עצמו דבר שאינו ראוי ונכון. "וזה פירוש יקר", מסיים ה"כלי יקר".

הרי לנו כאן לקח נאה, שיש להישמר מנגע אהבת הממון אשר פשה בעולם. **לא נלך שולל אחרי הכסף הנוצף, הוא יהיה עבד לנו ולא עבדים ימשלו בנו**. נשכיל להתייחס אליו בתבונה, וניתן לו את המקום הראוי והמתאים, על פי דעת תורה ורוח החכמים.

מצטרפים להבנות הלומדים

המאשרים

תמיד רצית **לדעת**
את הלכות שמיה"ל ואהבת חסד

עכשיו ההזדמנות שלך - **לדעת**

מבחנים טלפוניים ב"חפץ חיים" ו"אהבת חסד" נושאי פרסים יקרים

0737-289-669

עטרת השבת

שיעורי הגאון רבי עקיבא מדלוב שליט"א

עשר נפק"מ כב' דיני השבותים
כמה שנאסר מדין 'מלאכה' למה שנאסר מדין 'גזירה'

לא דחי שבותים משום דאין עשה דוחה ל"ת ועשה והיינו דרבנן הכלילו אסורם בשם מלאכה וכמו דהעובר על מלאכה ד"ת קעבר על ל"ת מלאכה ועשה דשבתון, ואילו דבר הנאסר משום גזירה יש לדון להיתר מפני המצוה כמש"כ הפמ"ג והעתיקו במ"ב סי' רע"ה דעשה דהגדה של פסח דחי איסור קריאה ליד אור הנר והיינו משום דאינו נאסר בתורת מלאכה כי אם בשם גזירה וא"כ אינו אלא לאו גרידא וע"ד דכתב הרדב"ז דכל מעשה דיש חילוקי גברא במעשה זה או אופני היתר כגון שחיקת סממנים דלחולה אסור ולבריא מותר ע"כ אינו בשם מלאכה כי אם משום גזירה, וא"כ אף לענין קריאה ליד אור הנר יש אופני היתר ע"כ נאסר משום גזירה ואינו אלא לאו, ובזה שפיר דחי עשה דהגדה את האיסור קריאה.

ג

אם נעשה מומר בשבות דרבנן

כתב הגרע"א בחולין דף י"ד 'יל"ע' לדינא במומר לחלל שבת בפרהסיא במלאכה דרבנן אם הוי מדרבנן כמומר לכה"ת ושחיטתו אסורה מדרבנן, ונחלקו בזה גדולי האחרונים הבית הלל כתה דהו מומר והפר"ח בק"א חולק עליו.

הצפנת פענח פ"א דשבת כתב לשיטת רש"י בעירובין דף ס"ט [כן נקט בדעת רש"י ויש בזה דרך נוספת בשיטת רש"י יעו"ש היטב בריטב"א, ואכ"מ] דאף מומר דרבנן הוה מומר לכה"ת, דכל זה רק במלאכות דרבנן ולא בדבר שנאסר משום גזירה.

ג

לא גזרו שבות במקדש

כתב שם בצפנת פענח דהא דאין שבות במקדש זהו רק בדבר הנאסר משום גזירה, אבל הנאסר בתורת מלאכה דרבנן בזה אין היתר אף במקדש, דההיתר במקדש אינה משום דחית המ"ע דמקדש כי אם דמתחילה לא גזרו, אבל הנאסר בשם מלאכה אסור בכל מקום.

ה

כפרה ע"י תעניות וסיגופים

כתב הדרכי משה סי' של"ד אות ז' בשם התרומת הדשן ח"ב המחלל את השבת גם אם בשביל להציל ממונו צריך כפרה להתענות ארבעים יום שני וחמישי ושני אבל לא רצופין ושלא לאכול בשר ולשתות יין וכן כתב המהר"ם [מרדכי שבועות סי' תשנ"ד] ומובא ברמ"א יו"ד סי' קפ"ה לענין הבא על הנדה וגם יתן צדקה כל מי שחילל שבת כשיעור חטאת בדנקא ושיעור מהר"ם דוא ח"י פשיטים, ואם ירצה לפדות תעניתו יתן עבור כל יום שנים עשר פשיטים וכו'.

והיינו נתחדש בשבת ונדה במקום החטאת סדר הכפרה בו להתכפר, ובאלי' רבה הביא דכמו"כ לענין איסור שבות דרבנן

הנה נתבאר בגליונות הקודמים לבאר דב' מיני שבותים המה, א. בתורת מלאכה והיינו דהכלילו חז"ל איסורים בשם מלאכה והעובר על זה קעבר על ל"ת כל מלאכה ועשה דשבתון מדרבנן כהסוגי' ר"ה ל"ב ע"ב, כאשר ציין המנ"ח מ' כ"ד. ב. דבר הנאסר משום גזירה ואין בזה שם מלאכה. ואף דכל השבותים הם מטעם גזירה כמש"כ תוס' שבת דף ל"ט ע"א, מ"מ זהו רק סיבת איסורם אכן בנדר איסורם יש בכלל 'מלאכה' ויש דאיסורם בתורת גזירה.

ואמנם אף דבדרך כלל נקבעו השבותים כמלאכה כהסוגי' דר"ה אין עולין על האילן ואין רוכבין ע"ג בהמה ואין שטין ואין מפקחין גל של אבנים וכו' ובגמ' שם מ"ט דאין עשה דוחה ל"ת' וכן אף לענין תחומין כתב המנ"ח דמתבאר מהגמ' ר"ה דגדר איסור תחום בתורת מלאכה וקעבר על ל"ת ועשה דשבתון, יעו"ש דאי תחומין דאורייתא אינו אלא לאו ולא נאסר כמלאכה ורק אי תחומין דרבנן הכלילו זאת בשם מלאכה, והסוגי' בר"ה אזיל כמ"ד תחומין דרבנן. ויש מהם דהם גזירות כמש"כ הרדב"ז המובא במ"ב סי' שכ"ח ס"ק קכ"א, דכל דיש אופני היתר במעשה זה גופא כגון דנאסר רפואה רק למי שיש לו מיחוש ולא לבריא וכו', ע"כ לא נאסר בתורת מלאכה, וכן נתבאר לענין לטפח ולרקד דמתבאר מתוס' בביצה דף ל' דאינו אלא גזירה וכפה"נ אינו מעשה חשוב להכלילו בשם מלאכה.

ומצינו י' נפק"מ בב' אופני השבותים, ואף דיש יוצאים מהכלל דבהרבה מקומות לא מדמינן התירא דשבותים לאהדדי כמש"כ המגיד משנה המובא במג"א סי' ש"ז, מ"מ יש בהרבה מקומות גדרים ביסוד החילוקים דשבותים וכדיבואר.

א

פסק רישא

יסד לן הגאון ר' יוסף שאול נתנזאון זצ"ל הביאו בשביתת השבת ענין פס"ר סוף סי' ד דהא דנאסר פס"ר בשבותים דרבנן זהו רק במלאכות דרבנן אכן מאי דנאסר בתורת גזירה בזה לא נאסר באופן דפס"ר. וביאור דבריו דדבר הנאסר משום גזירה אינה איסור בעצם כי אם משום החשש שיבא לאיסור תורה ולזה כל החשש לבא לאיסור תורה היינו היכא דקעביד מעשה זה בכוונה, בזה הוא דחיישינן שיבא לאיסור תורה, אולם כשאינו מכוין למעשה זה שוב אין את כל החשש של לעבור על האיסור תורה, לא כן היכא דנאסר משום מלאכה הרי מעשה זה אסור בעצמותו ואף באינו מכוין הרי פס"ר הוא וככל מלאכה ד"ת.

ב

במקום מצוה

נתבאר בגליונות הקודמים דדבר הנאסר בתורת מלאכה לא נדחה מפני המצוה כמבואר בגמ' ר"ה ל"ב ע"ב דעשה דשופר

ונראה פשוט דכל נדון התוס' להתיר היינו בדבר הנאסר משום גזירה בזה יש לדון דכל דבזה"ז ליכא לחששא ממילא שרי, אכן לענין דבר דנאסר בתורת מלאכה בזה אף דליכא לחששא בזה"ז כמש"כ הנוב"י או"ח תנינא סי' מ"ט לענין שט בספינה דליכא לחששא בזה"ז, בזה אין להתיר דמ"מ הוי מלאכה ולא משתנה לפי הדור, ודברי הנוב"י תמוהים דיצא לדון להתיר שט בזה"ז לדעת התוס' ביצה הנ"ל, ויבואר בשיעורים הבאים בעזה"י.

חולה שאין בו סכנה

בסי' שכ"ח נשנה היתר שבותים לחולה שאין בו סכנה, אמנם בעי שינוי, כתב הרדב"ז ומובא במ"ב סי' שכ"ח ס"ק קכ"א, דכל זה דבעי שינוי זהו רק בדבר הנאסר בתורת מלאכה מדרבנן בזה ההיתר רק ע"י שינוי, אכן מאי דנאסר בתורת גזירה בזה לא בעי שינוי משום דבמקום חולי לא גזרו רבנן וכל הגזירה מרישא חלה רק לבריא ולא לחולה, ולכן לענין הנאסר משום גזירה לא בעי שינוי.

גזירה לגזירה

כתב הגרע"א בחידושיו לשבת דף קכ"ח ע"ב דרק דבר דנאסר בתורת גזירה בזה נשנה דכרמלית הוי גזירה לגזירה אבל דבר הנאסר בתורת מלאכה בזה לא נאמר גזירה לגזירה וחקר שם לענין חי נושא את עצמו אי נדון כמלאכה מדרבנן או כגזירה, וז"ל בד"ה והארכת, 'דדוקא היכא דאסרו רבנן משום גזירה כגון ההיא דלא יעמוד אדם ברה"ר וישתה ברה"י דגזרו שלא ימשוך אליו, בזה הוי כרמלית גזירה לגזירה, וכן בההיא דזה עוקר וזה מניח דאסרו חז"ל מגזירה שמא יעשה בכלי, בזה בכרמלית הוי גזירה לגזירה, אבל בהוצאת החי דאין טעם חז"ל מטעם גזירה אלא דאסרו דהוי קצת משא בזה גם בכרמלית אסור, דמה בכך דהוי תרי דרבנן כיון דאין הטעם משום גזירה אינו בכלל גזירה לגזירה וכו' ע"כ.

הרי דיסד לן הגרע"א דדבר הנאסר בתורת גזירה אמרינן דבכרמלית הוי גזירה לגזירה אמנם מה שנאסר בתורת מלאכה נאסר אף בכרמלית ורק נסתפק לענין חי נושא את עצמו האם נכלל במלאכת הוצאה מדרבנן או בתורת גזירה, ובאמת כל שבות לגופו צריך לדון אי נאסר בתורת מלאכה או גזירה.

בעי אותו סדר כפרה, וכ"כ המ"ב סקע"ז מהמג"א וכל זה בין שעבר על איסור דאורייתא או על איסור דרבנן, ומיירי כשעבר בשוגג, ומהדגול מרבבה כה אף לענין טלטול מוקצה.

והנראה לדון דכל זה לענין שבותים דהם נאסרו בתורת מלאכה דהם כעין דאורייתא והעובר על מלאכה דרבנן קעבר על ל"ת ועשה מדרבנן ולשון הגרע"א בתשובה י"ג קמא כאילו יש כאן כרת ובזה נתחדש דסדר הכפרה על מלאכה דרבנן כמלאכה ד"ת, לא כן בעובר על גזירה דרבנן דהוי איסורא בעלמא בזה לא נאמר סדר כפרה במקום חטאתא.

היתרא דשנים יחד ושומר

היתר זה מצינו רק בדבר הנאסר משום גזירה כגון קריאה לאור הנר. אכן כל דנאסר משום מלאכה לא מהני בזה היתר דשנים יחד כגון לרכוב ע"ג בהמה בשנים או שומר וכו', וצ"ע קושיית המהרי"ל לדון להתיר בשנים ורכבים ע"ג בהמה דנימא דמדכרי אהדדי וליכא חשש שיתלוש ענף, ולכאורה נראה פשוט דכיון דמבואר בר"ה דרכיבה בכלל שם מלאכה ליכא היתרא דשנים, ובגליון הקודם ישבנו בזה קושיית הגרי"ז דנתיר כל השבותים ביוה"כ מטעם דאימת יוה"כ עליו ולא חיישינן שיעבור על האיסור תורה כמו לענין קריאה ליד או הנר דהתיר הטור ביוה"כ מטעם דאימת יוה"כ עליו.

איסור ספיה אף במילי דרבנן

נחלקו הרמב"ם ורשב"א אי נאמר איסור ספיה באיסור דרבנן, השו"ע סי' שמ"ג החמיר כהרמב"ם דיש איסור ספיה באיסורים דרבנן, וכתב הפמ"ג סי' ש"א אשל אברהם סקל"ה דאף לשיטת הרמב"ם דיש איסור ספיה דרבנן דכ"ז רק בדבר שנאסר כמלאכה מדרבנן אבל בדבר הנאסר בתורת גזירה בזה לכו"ע אין איסור ספיה, והיינו משום דאין זה נבילה והמעשה לא נאסר בעצמותו כי אם חששא למעשה אחר וכל דלא נאסר המעשה בעצמותו ליכא לדין ספיה ועד"ז כתב המלא הרועים שבת דף י"ג ע"א.

בזה"ז דאין אנו בקיאים אם בטל האיסור

כתבו התוס' בביצה דף ל' לענין מטפחין ומרקדין בזה"ז כיון דהאיסור משום חשש שמא יתקן כלי שיר ממילא כיון דבזה"ז אין אנו בקיאים לתקן כלי שיר ממילא שרי, והביאו הרמ"א סי' של"ח ויש לסמוך אדבריהם במקום מצוה.

א. ואמנם יש לדון דהנה התה"ד שם כתב סדר כפרה זה אף לענין העובר על איסור תחומין, והנה תחומין מתבאר מהמג"ר ר"ה דנכלל בגדר מלאכה, וכתב המנ"ח דכ"ז רק אי תחומין דרבנן בזה הכלילו איסורם בשם מלאכה אכן אי תחומין מהתורה ויליף מאל יצא בזה אינו אלא לאו, ושפיר קדחי מ"ע דשופר לאו דתחומין, אשר לפ"ז כל חומרת התה"ד בסדר הכפרה כעובר על מלאכה ד"ת זהו רק אי תחומין מדרבנן וגדר האיסור בתורת מלאכה, אבל אי תחומין מהתורה אינו אלא לאו והדרינן לכה"ת בלאוין דאין בזה הסדר כפרה דחטאת, ואילו משמעות התה"ד שם סי' נ"ה דאף למ"ד תחומין מהתורה יש להחמיר בסדר כפרה הנ"ל, ומ"מ הי"ח פשיטם במקום חטאת לא מפורש שם, וע"ע לבוש סי' קפ"ה ודרכי תשובה שם ואכ"מ, וצ"ע.

ב. מדברי הרשב"א בשבת דף ג ע"ב מתבאר דחלוקים המה השבות ד"זה עוקר מ'זה מניח', עקירה לחוד איסורו מתורת גזירה שמא יגמור, ואילו הנחה לחוד נאסר בתורת מלאכה מדרבנן, ואם נצרף דברי הגרע"א א"כ בכרמלית זה עוקר נכלל בגזירה לגזירה ושרי, ואילו הנחה לבד נכלל בשם מלאכה ויאסר אף בכרמלית.

ועלת הון

ח"י-שרה תשפ"ב

דברי חיזוק מהגה"צ רבי יצחק שמואל גמזו שליט"א אב"ד חיפה

ע"י אמונה ובטחון בה' זוכים לשמחה ולרוה"ק

"ויהיו חיי שרה מאה שנה ועשרים שנה וגו' שני חיי שרה" (כ"א א) ופרש"י, שני חיי שרה כולן שוין לטובה עכ"ל.

ובהעמק דבר כתב וז"ל, 'שני חיי שרה' מיותר, ואין כן בכל מקום זה הלשון. והנה כבר פירשנו פירוש 'חיים' בלשון הקודש בשתי משמעות, אחת, חיים ולא מוות, ב' שמח ועלז ולא עצבון וכו'. ויש להתבונן במה שאמרו שאברהם היה טפל לשרה בנביאות (רש"י כ"א יב) 'כל אשר תאמר לך שרה שמע בקולה', למדנו שהיה אברהם טפל לשרה בנביאות (שמ"ר א' א). ואין זה אלא תימא, האדם הגדול אשר דיבר עמו ה' כמה פעמים, יהיה טפל לשרה שלא דיבר עמה ה' כי אם דיבור אחד לא כי צחקת', ומפרשים ברבה (מ"ח כ) שהוא דבר ה', אלא הכוונה הוא שהיה טפל ברוח הקודש, שהרי שני דברים הם, רוח הקודש הוא מה שאדם מתבודד ומשרה עליו רוח הקודש ויודע מה שרואה, אמנם לא דיבר עמו ה', ונבואה הוא בחינה גדולה ורבה מזה, ודוד המלך ע"ה זכה לשניהם, ואמר 'רוח ה' דבר בי ומילתו על לשוני', היינו רוח ה' הוא רוח הקודש המופיע על דבר עצמו, וגם מילתו על לשוני שהוא נבואה ממש, ואברהם היה גדול בנבואה משרה, אבל ברוח הקודש היתה שרה מצוינת יותר מאברהם אבינו, הסיבה לזה הוא משני טעמים, א', שאברהם בצדקו היה מנהיג העולם ומדריכם לעבודת ה' וכמו שכתוב לפנינו 'נשיא אלקים', ויבואר לפנינו, (עיי"ש מה שפירש וז"ל, נשיא אלקים, יש שני מיני גדולה והנהגה, א' מנהיג המדינה בחכמה ונקרא נשיא, ב' מנהיג אנשי העולם בעניני אלקות וכו' ויקרא איש אלקים, ואברהם אבינו ע"ה היה מצוין בשני דברים וכו'), ומי שעסקו עם המון אינו יכול להתבודד כל כך, מה שאין כן שרה היתה יושבת באהלה בקדושה וטהרה, שנית דאין רוח הקודש חל אלא מתוך שמחה של מצוה, ושרה זה צדקתה שהיתה באמונתה בבטחון חזק מאד נעלה כמו שמבואר ברבה, שאמרה שרה לאברהם אבינו אתה בהבטחה ואני באמונה, ומי שבא מכח ההבטחה יודע מאמרם ז"ל, אין הבטחה לצדיקים בעוה"ז שמה יגרום החטא, משא"כ שרה שהיתה חזקה באמונתה בלי שום הבטחה, ע"כ לא נתעצבה בכל ימי חייה והיתה שקועה ברוה"ק וזהו דיבר הכתוב שני חיי שרה, דשנים שלה כולם היו בחיי שמחה ונפש המעלה ונשגב בחיי רוחניו וכו', כך אמר הכתוב דשני חיייה היו שני פעמים משום שהיו עליוזים וסמוכים בה' מבטחין וכו' עכ"ל עיי"ש.

והנה בדבריו מבואר מה שפרש"י שני חיי שרה כולן שוים לטובה, דהנה לכאורה היה לשרה הרבה צער בחייה, שלא היה לה בנים הרבה שנים, ונלקחה לפרעה ולאבימלך וכל השנים הלכה בגלות עם אברהם אבינו ע"ה, אולם לפ"ד העמק דבר שהיא היתה חזקה מאד באמונה ובטחון בה' וכל חייה היו חיים עליוזים ולא התעצבה בכל ימי חייה והיתה שקועה ברוח הקודש מבואר דברי רש"י כולן שוים לטובה. והנה כשנולד יצחק אבינו ע"ה וכתוב 'ותאמר שרה צחק עשה לי אלקים כל השומע יצחק לי' (כ"א ו) ופרש"י וז"ל, יצחק לי, ישמח עלי, ומדרש אגדה (ב"ר נ"ג ח) הרבה עקריות נפקדו עמה, הרבה חולים נתרפאו בו ביום, הרבה תפילות נענו עמה, ורב שחוק היה בעולם עכ"ל. ואין לנו מושג איזה שמחה גדולה היתה לשרה אמנו ע"ה, ורש"י פירש כולן שוים לטובה, היינו שכל החיים היו שוים לטובה אותו דבר, שגם כשלא היו לה בנים הרבה שנים וגם כשנלקחה לבית פרעה ואבימלך היו כולן שוים לטובה, שגם כשהיה לה צרות היו חיייה שמחים ועליוזים וסמוכים בה', ושקועה ברוה"ק.

ומזה יש לנו ללמוד כל אחד לפי דרגתו שגם כשיש לו צרות ועגמת נפש יהיה בוטח בישועת ה', ויהיה שמח ועליוזי ושקוע בבטחון, ובכח הבטחון יזכה שיהפך הכל לטובה ולשמחה, וכמו שכתוב (בחהלים קמ"ה) עיני כל אליך ישברו ואתה נותן להם את אכלם בעתו, ומבואר בסה"ק שע"י הבטחון בה', זה הכלי לקבל בתוכו השפע ואתה נותן להם את אכלם בעתו.

ב- מיום שחרב ביהמ"ק ניטלה נבואה מן הנביאים וניתנה לחכמים, החכמים משיגים נבואה ורוח הקודש ע"י עבודתם

במסכת בבא בתרא דף ר"ב ע"א, אמר רבי אבדימי דמן חיפה, מים שחרב בית המקדש ניטלה הנבואה מן הנביאים וניתנה לחכמים, ומקשינן אטו חכם לאו נביא הוא, ופרש"י וז"ל, וכי אין חכם ראוי להיות נביא דקאמר מר ניטלה מן הנביאים וניתנה לחכמים מכלל דמעיקרא לא היתה נבואה לחכמים, ומשינן, הכי קאמר אע"פ שניטלה מן הנביאים, מן החכמים לא ניטלה, ופרש"י וז"ל, הכי קאמר אע"פ שניטלה מן הנביאים שאינם חכמים מן החכמים לא ניטלה עכ"ל. אמר אמימר וחכם עדיף מנביא שנא' 'ונביא לבב חכמה' מי נתלה במי, הוי אומר קטן נתלה בגדול, ופרש"י וז"ל, ונביאים

יש להם לבב חכמה עכ"ל. וצ"ב למה אחר החורבן ביהמ"ק ניטלה הנבואה מן הנביאים, ומן החכמים לא ניטלה?

ונראה ליישב ע"פ דברי העמק דבר שהבאנו לעיל דיש שני סוגי נבואה ורוח הקודש, יש סוג נבואה שהשי"ת מדבר עם האדם, ויש סוג נבואה שהוא מה שהאדם מתבודד ומשרה עליו רוח הקודש באמונה ובטחון, ולפ"ז אפשר לבאר את המימרא של רבי אבדימי דמן חיפה, דיש שני סוגי נבואה יש נבואה של הנביאים שהשי"ת מדבר עמם, ויש נבואה של החכמים שהם מתבודדים באמונה ובטחון בהשי"ת ועי"ז משיגים רוח"ק, ומיום שחרב ביהמ"ק ניטלה נבואה מן הנביאים שלא זוכים שהשי"ת מדבר עמם ממש, אולם לא ניטלה מן החכמים, שע"י שהם מתבודדים באמונה ובטחון בהשי"ת הם זוכים לרוח הקודש שנקרא גם נבואה.

וזה לימוד בשבילנו שגם כל אחד לפי דרגתו ע"י שמתבודד ומתחזק באמונה ובטחון בהשי"ת יכול לזכות לרוח הקודש ולשמחה שגם זה נקרא דרגת נבואה, והגמרא אומרת אמר אמימר וחכם עדיף מנביא, שנאמר ונביא לבב חכמה, כי חכם שעובד על ידי אמונה ובטחון להשיג רוח"ק זה עדיף, כיון שהוא עובד ומתייגע על זה.

ג- על ידי חכמה תורה אפשר להשיג נבואה

עוד נראה לפרש המימרא של רב אבדימי בדרך אחרת. דהנה הלשון נביא מבואר בסה"ק דזה לשון תפילה, כמו שכתוב בורא ניב שפתים, וכמו שאמרו חז"ל בברכות דף ל"ד ע"ב, תנן אמרו עליו על רבי חנינא בן דוסא שהיה מתפלל על החולים, ואומר זה חי וזה מת, אמרו לו מנין אתה יודע, אמר להם אם שגורה תפילתי בפי יודע אני שהוא מקובל וכו'. ובגמרא, נאמ הני מילי, אמר רבי יהושע בן לוי דאמר קרא 'בורא ניב שפתים שלום שלום לרחוק ולקרוב אמר ה' ורפאתיו', ופרש"י וז"ל, כשהניב בריא באדם אז מובטח על השלום. עכ"ל. ורואים מהגמרא שהגמרא לומדת על שגורה תפילתי בפי מהפסוק בורא ניב שפתים, והיינו לשון נביא, ומיום שחרב בית המקדש ננעלו שערי תפילה, כמו שמבואר בגמרא בגיטין (נ"ו ע"ב), וכן אמרו חז"ל בברכות (ל"ב ע"ב) מיום שחרב בית המקדש חומה של ברזל, מפסקת בין ישראל לאביהם שבשמים. ולפ"ז אפשר לבאר שרב אבדימי דמן חיפה אומר שמיום שחרב בית המקדש ניטלה נבואה מן הנביאים, דהיינו שניטלה הנבואה על ידי תפילה, שאי אפשר להשיג בתפילה את הנבואה, ונתנה לחכמים שעל ידי תורה אפשר להשיג נבואה כמו שאמרו חז"ל בברכות (דף ח ע"א) מיום שחרב בית המקדש אין לו לקב"ה בעולמו אלא ארבע אמות של הלכה בלבד, שע"י חכמה היינו תורה אפשר להשיג נבואה.

להמשיך קודשת שבת לימי החול ולהיות קשורים לשבת

"ויבאה יצחק האהלה שרה אמרו" וגו' (בראשית ס"ה ז')

ופרש"י וז"ל, ויבאה האהלה, והרי היא שרה אמנו, כלומר ונעשית דוגמת שרה אמנו, שכל זמן ששרה קיימת היה נר דלוק מערב שבת לערב שבת. וברכה מצויה בעיסה, וענן קשור על האהל, ומשמחה פסקו, ובשבת רבקה חזרו (ב"ר ס"ט ז') עכ"ל. והנה ענן קשור על האהל, זה מרמז שהיתה השכינה שורה באהל, כמו שכתבו כמה פעמים בתורה שה' נראה בענן, אולם מה הענין שנת דלוק מערב שבת לערב שבת וכן שברכה מצויה בעיסה?

ונראה דהחזקוני כתב שזה כנגד מצות נדה חלה והדלקת הנר שהאשה מצווה עליהם עיי"ש. ונראה דהדלקת הנר, זהו להשתמש כל השבוע באור שהודלק לשבת. לכן היה דולק מע"ש לע"ש כדי שבערב שבת הבא תוכל לקיים מצות הדלקת הנר לשבת. אולם כל השבוע היה דולק כדי שהאור יהיה אור קדוש שהודלק לצורך שבת, וכן כדי שכל השבוע יהיו קושרים לשבת, וכן לענין ברכה מצויה בעיסה. נראה דהנה כתוב ברמ"א סימן רמ"ב א' וז"ל, נוהגים ללוש כדי שיעור חלה בבית לעשות מהם לחמים לבצוע עליהם בשבת ויום טוב והוא מכבוד שבת וי"ט ואין לשנות וכו' עכ"ל. ולכן כל ערב שבת עשתה עיסה כדי להפריש חלה ולכבוד השבת, והברכה היתה מצויה בעיסה לכל השבוע, כדי לאכול כל השבוע ממה שאפו לכבוד שבת והפרישו מזה חלה, כדי שהאוכל יהיה קדוש בקדושת השבת. וכן כדי להיות קשור כל השבוע לשבת. ושמעתי מאנשים צדיקים שהיו מהדרים לאכול אוכל שקנו לשבת. כדי שימשך קדושת שבת גם לימי החול.

א- השולחן ערוך א"ח ב' ס"ז סעיף ב' כתב וז"ל, מקדימין להתפלל ערבית יותר מבימות החול, ובפגל המנחה יכול להדליק, ולקבל שבת בתפילת ערבית ולאכול מיד עכ"ל.

וכתב המג"א בסק"א וז"ל, כתוב בשל"ה בשם ספר חסידים דמ"מ צריך לאכול כזית בלילה כדי לקיים ג' סעודות בשבת וכן כתב הב"ח ס' תע"ב בשם מהר"ל מפראג, אבל בתוספות ורא"ש משמע דיכול לגמור הסעודה מבעוד יום, וכן כתב התרומת הדשן סימן א', וכן משמע ברבינו ירוחם, וטעמא דאחר פלג המנחה חשבינן לילה, ומ"מ טוב להחמיר עכ"ל.

ובט"ז סימן רצ"א ס"ק ו' כתב וז"ל, כתב בספר חסידים סימן רס"ט שבלייל שבת צריך שיהיה גמור הסעודה בלילה, ורש"ל נהג שלא אכל בליל שבת עד הלילה, ולי נראה כיון דתוספת מחול על הקודש הוא דאורייתא, על כן יצא שפיר אפילו גמר קודם הלילה. עכ"ל.

ובאל"ה רבה בסימן רס"ז סק"ב כתב וז"ל, בספר חסידים כתב שצריך לאכול כזית בלילה ממש כדי לקיים ג' סעודות בשבת ולא ידעתי טעם דהא תוספת שבת דאורייתא הוא וכן כתב הט"ז סימן רצ"א, ולענ"ד נראה הטעם, דג' סעודות נלמד מתלתא היום, משמע יום שבת ממש בעינן ולא מתוספת וכו' **נמצא ג' שיטות** בענין אכילת הסעודה בליל שבת: שיטת התוספות והרא"ש ותרומת הדשן ורבינו ירוחם, דיכול לגמור כל הסעודה קודם הלילה, והמג"א מביא הטעם כיון דמפלג המנחה חשבינן כלילה, והט"ז מבאר מדין תוספת שבת דהוי דאורייתא. שיטת המהרש"ל נהג שלא לאכול עד הלילה, ולכאורה זהו דעת הירושלמי המובאת בתוספות בפסחים דף צ"ט ע"ב בד"ה עד שתחשך וכו' וז"ל, וכן יש בירושלמי בריש פירקין תני ערב שבת מן המנחה ולמעלה לא יטעום כלום עד שתחשך עכ"ל. ושיטת הספר חסידים והשל"ה שצריך שיאכל כזית בלילה ממש. והאל"ה רבה מבאר כיון דג' סעודות לפינן ממה דכתיב אכלוהו היום שצריך לאכול ביום השבת עצמו. וכן מובא בפמ"ג ובמשנה ברורה בס"ז סק"ה, וכתב המשנ"ב ולכתחילה נכון לחוש לדבריהם, לאכול כזית בלילה.

ב- לחלק בין עונג שבת לסעודת שבת

בספר אשר לשלמה (מועד סימן כ"ט) לגאון רבי מרדכי שלמה ברמן זצ"ל, הקשה על שיטת הספר חסידים והשל"ה, דבשלמא שיטת התוספות והרא"ש דס"ל דכל הסעודה אפשר לגמור מבעוד יום, מבואר כמו שביאר המג"א דמפלג המנחה נחשב כלילה, או כביאור הט"ז מדין תוספת שבת דהוי מדאורייתא, ושיטת הירושלמי והמהרש"ל דצריך לאכול כל הסעודה בלילה, מבארים האחרונים, דכיון דנוהגים להתפלל בכל יום מנחה עד השקיעה, לכן אי אפשר לעשותו בשבת כלילה, ולענין תפילת מעריב שקלו בשבת להתפלל מפלג המנחה, דהוי מדרבנן, אולם לא הקלו לענין סעודת שבת, וכן ס"ל דתוספת שבת הוי רק לענין לאיסור מלאכה, ולא לענין קיום מצות ג' סעודות. אולם שיטת הס"ח והשל"ה צ"ב, אם ס"ל דאפשר לקיים סעודת שבת בתוספת שבת, א"כ שיוכלו לגמור כל הסעודה בתוספת שבת, ואם ס"ל כדברי הא"ה רבה שכיון שילפינן מתלתא היום לכן צריך לאכול ביום השבת א"כ שיצטרכו לאכול כל הסעודה ביום עצמו, ולא רק כזית לחם, דהיינו בשבת צריך לאכול מדין עונג שבת דגים ובשר ושאר מעדנים ומתוך דס"ל לספר חסידים ולשל"ה דמדין ג' סעודות שנלמד מתלתא היום, מספיק לאכול גם כזית לחם, אלא מצד עונג שבת צריך לאכול דגים ובשר ומיני תבשילין, ומצות עונג שבת אפשר לקיים גם בתוספת שבת. לכן יכול לאכול את הסעודה בתוספת שבת, אולם צריך לאכול כזית לחם משתחשך כדי לאכול ג' סעודות בשבת עצמו, שנלמד מתלתא היום דכתוב בשבת, ויצא דס"ל דאפשר לחלק מצות עונג שבת ולאכול בתוספת שבת, ומצות ג' סעודות שנלמד מתלתא היום דכתוב בשבת צריך לאכול בשבת עצמו. ובוה מספיק אפילו כזית לחם עכ"ד.

ג- האם אפשר לחלק בין עונג שבת לסעודת שבת בקידוש בבוקר

ולפ"ז לכאורה אפשר לאכול בסעודה שניה של שבת, לעשות קידוש ולאכול בשר ודגים ומיני תבשילין, ואחר כך לאכול כזית או כביצה לחם כדי לקיים סעודת שבת מדין תלתא היום שכתוב בשבת.

אולם נראה דאין יוצא בזה ידי מצות עונג שבת, דהנהגה בשו"ע הגר"ז סימן קפ"ח סעיף ו' כתב וז"ל, בשבתות וימים טובים של שלש רגלים שהוא חייב לאכול פת שמברכין עליו ברכת המזון, שבשבת נאמר 'וקראת לשבת עונג' ובימים טובים נאמר 'ושמחת בחגך', ואין עונג ושמחה בלא אכילת לחם שקובעים עליו סעודה, שהלחם הוא עיקר הסעודה שכל סעודה נקרא על שם הלחם, ומיני לחמים שאין קובעים עליהם סעודה צריך לאכול מהם כשיעור קביעות סעודה וזו הוא חייב לברך ברכת המזון וכו' עכ"ל. ומבואר בשו"ע הגר"ז דאין עונג ושמחה באכילת בשר ודגים בלא לחם, ויצא שצריך לאכול לחם בשבת משני דינים א. מדין ג' סעודות שכתוב תלתא היום ב' מדין עונג. ולפ"ז אין ראייה מדברי הב"ח והשל"ה למה שכתבנו לעיל, שאפשר לעשות קידוש ולאכול בשר ודגים ותבשילין, ואחר כך לאכול כזית או כביצה לחם, למדבריהם של הב"ח והשל"ה מוכח שאפשר בתחילה לקיים מצות עונג שבת, ואחר כך סעודת שבת. אבל כיון שאוכל העונג שבת בשר ודגים בסעודת לחם מקרי עונג, כמו שכתב שו"ע הגר"ז. אבל אם אוכל בקידוש בשר ודגים ושאר תבשילין בלא לחם חסר בדין עונג, כמו שמבאר השו"ע הגר"ז. ואחר כך שאוכל כזית או כביצה לחם, הרי לא מקים מצות עונג שבת, כיון שלא אוכל בשר ודגים, נמצא שלא קיים עונג שבת.

ליבורים: 0527626683

ד- בשר"ע הגר"ז שם כתוב בהערה וז"ל, שמעתי ממנו בסוף ימיו שחזר בו, ולא הצריך לאכול כשיעור קביעות סעודה, שהרי גם בברכת מעין ג' יש בה הזכרה של קדושת היום ע"כ. ולפ"ז יוצא שאם אכל בקידוש ביום כזית מזונות, וכן אוכל בשר ודגים ותבשילין קיים מצות עונג ואם אחר כך יאכל כזית או כביצה לחם קיים מצות סעודת שבת מדין תלתא היום שצריך לאכול דוקא כזית או כביצה לחם, אולם אם בקידוש יאכל רק בשר ודגים ותבשילין לא קיים מצות עונג כיון שלא אכל מזונות, ואם אחר כך יאכל כזית או כביצה לחם לא קיים מצות עונג.

אולם יש להסתפק בכונת הגר"ז במה שחזר בו, האם צריך דוקא מזונות או אפשר שאם שותה רביעית יין, כיון שבברכת מעין שלש שמברך יש הזכרה של קדושת היום מהני, דהרי בלשונו כתב, שהרי גם בברכת מעין ג' יש בה הזכרה של קדושת היום, וא"כ גם אם ישתה רביעית יין של קידוש יצא ידי חובתו של עונג שבת, או אפשר שדוקא מזונות מהני, כיון שההערה היא על מה שכתב בשו"ע, ושם כתב שצריך לאכול מהמזונות כשיעור קביעות סעודה ולבסוף חזר בו שאין צריך לאכול מזונות כשיעור קביעות סעודה, רק מספיק אם יאכל מהמזונות כשיעור שחייבים לברך ברכה אחרונה ושיצטרך להזכיר קדושת היום בברכת מעין ג'. וכן מסתבר שצריך דוקא מזונות, וכן משמע מלשונו שחזר בו, ולא הצריך לאכול כשיעור קביעות סעודה, אבל הצריך לאכול מזונות כשיעור ברכה מעין ג'.

ה- האם בפורים אפשר לחלק בין הסעודה לשמחת פורים

וכן יש להסתפק בפורים שמצוה לעשות ימי משתה ושמחה, ולשתות יין, ולפי דברי הגר"ז שכתב שאין עונג ושמחה בלא אכילת לחם שקובעים עליו סעודה, שהלחם הוא עיקר הסעודה, שכל הסעודה נקרא על שם הלחם. ואף שכתב זה על מצות עונג שבת, ושמחת יום טוב, מסתבר שגם על שמחת פורים צריך לשתות היין בתוך הסעודה של לחם, שהרי הטעם שכתב שאין שמחה בלא סעודת לחם, שייך גם על שמחת פורים, ובפורים הרי אין הזכרה בברכת מעין ג', וא"כ יצטרכו לשתות היין דוקא בתוך סעודת לחם, ולא יועיל סעודת מזונות, אולם כיון שביום טוב וכן בשבת מהני אם יקיים העונג והשמחה בתוך סעודת מזונות לפי מה שחזר בו, לא מסתבר שדין שמחת פורים דהוי מדברי קבלה יהא יותר חמור מדין שמחת יום טוב דהוי מצות עשה דאורייתא ושמחת בחגך, וכיון שביום טוב אם ישתה יין בתוך סעודת של מזונות יקיים והשמחת בחגך, מסתבר שגם בפורים אם ישתה יין בתוך סעודת מזונות יקיים המצות עשה שמדברי קבלה ימי משתה ושמחה, ואף שאין הזכרה בברכת מעין ג' על פורים, אין ההזכרה הסיבה שיצא חובת שמחה, רק זה סימן שאפשר לצאת בסעודת מזונות דין של שמחה בסעודת מזונות. אולם זה רק בדיעבד שהרי בשו"ע הגר"ז עצמו לפני שחזר בו בסוף ימיו, כתב שצריך דוקא סעודת לחם שמברכין עליו ברכת המזון, ואם כן גם בשבת ובויום טוב צריך לקיים עונג שבת ושמחת יום טוב דוקא בתוך סעודת לחם, וכן בפורים צריך לקיים לכתחילה את הימי משתה ושמחה לשתות יין דוקא בתוך סעודת לחם.

ו- האם בחוה"מ אפשר לחלק בין סעודה לשמחה

יש לדון אם בחוה"מ יאכל בבוקר בחול המועד סעודת לחם חלבית בלא בשר ושתית יין, ובצהרים יאכל בשר ושתה יין בלא לחם, לא יצא מצות עשה של שמחת החג, והרי מפורש ברמב"ם ובוש"ע סימן תקכ"ט שמצות ושמחת בחג חייב כל ימי החג גם בחול המועד, והשו"ע הגר"ז כתב שאין מצות עונג ושמחה רק בסעודת לחם, ולפי מה שחזר בו בסוף ימיו גם בסעודת מזונות אבל בלא מזונות לא מקיים מצות עונג ושמחה, ובדיעבד אפשר לצאת במזונות לפי מה שחזר בו, אולם לכתחילה צריך לאכול העונג ושתית היין בתוך סעודת לחם שמברכין עליו ברכת המזון.

ז- האם בסעודה שלישית צריך לאכול את העונג שבת לפני השקיעה

ועוד יש לדון בסעודה שלישית, אם יטול ידיו ויאכל כזית לחם לפני השקיעה, ואחר כך יאכל דגים או בשר אחר השקיעה, האם קיים מצות עונג שבת, שצריך לאכול בשבת ג' סעודות, או כיון שאכל את הבשר או הדגים לאחר צאת הכוכבים לא קיים מצות עונג שבת.

והנה לפי מה שבארנו לעיל בבות א', שהט"ז ס"ל שאפשר לקיים מצות עונג שבת בתוספת שבת, א"כ גם בסעודה שלישית יוכל לקיים עונג שבת בתוספת שבת, אולם לפי הירושלמי והמהרש"ל שצריך לאכול גם העונג שבת ביום השבת עצמו ולא בתוספת שבת, א"כ יצטרך לאכול גם בסעודה שלישית העונג שבת בעצם היום ולא בתוספת שבת, וכן לדעת המג"א שכתב שטעם השו"ע שאפשר לאכול סעודת שבת מפלג המנחה ולמעלה, משום דמפלג המנחה חשבינן ליה כלילה, ולא כתב כטעם הט"ז משום תוספת שבת, לכאורה היה משמע דס"ל שצריך לאכול סעודת שבת בשבת ולא בתוספת שבת, אולם אפשר שגם המג"א ס"ל שאפשר לאכול העונג שבת בתוספת שבת, אלא כיון שהשו"ע ס"ל שאפשר לגמור כל הסעודה לפני הלילה מפלג המנחה ולמעלה, והט"ז מבאר משום שאפשר בתוספת שבת לאכול כל הסעודה, בזה פליג המג"א שא"א לגמור כל הסעודה בתוספת שבת, אלא הטעם משום דמפלג המנחה ולמעלה נחשב כלילה, אבל מודה המג"א דעונג שבת אפשר לאכול בתוספת שבת, כספר חסידים והשל"ה ולכן לכתחילה צריך לאכול גם את העונג שבת בסעודה שלישית לפני השקיעה לצאת דעת התוס' בשם הירושלמי והמהרש"ל, אבל בדיעבד אם אכל כזית או כביצה לפני השקיעה ושאר הסעודה השלישית 'העונג שבת' יקיים בתוספת שבת מהני, כמו דס"ל לס"ח ולשל"ה, ולט"ז, ואפשר שגם המג"א מודה לדין שאפשר לקיים עונג שבת בתוספת שבת.

תמצית הש"ס

סיכומי גפ"ת קצרים וברורים ללומדי הדף היומי

גליון 221 | ראש השנה ט"ו. – כ"א: | חיי שרה ה'תשפ"ב

הדרך להתקדם בחיים

אחד מהדברים שמעסיקים את האדם זו ההתבוננות האם הוא מתקדם בחיים או לא, והרבה פעמים האדם מרגיש שהוא נשאר מידי הרבה זמן באותו מקום, וממילא אין לו סיפוק, והוא מחפש מהי הדרך להתקדם.

בפרשה זו התורה מסיימת את סיפור חייו של אברהם אבינו, במיתת וקבורת שרה, בחיפוש אשה ליצחק, ובמיתתו של אברהם. והנה אמרו חז"ל (אבות ה' ג') עשרה נסיונות נתנסה אברהם אבינו ועמד בכלם, וידועה השאלה מה שייך נסיונות אצל הקב"ה שהוא יודע מה האדם יעשה. וברמב"ן (בראשית כ"ב א) מבאר בזה שענין הנסיון הוא מצד האדם ולא מצד הקב"ה והיינו כדי להוציא מעלה מן הכח אל הפועל, להיות לו שכר מעשה טוב לא שכר לב טוב בלבד. וצ"ב מה הענין להוציא מעלה מן הכח אל הפועל, ואיזה שכר יש יותר במעשה מאשר במעלה פנימית, שהרי מעלת האדם זה הפנימיות, ומה נ"מ אם הדבר יצא אל הפועל או לא, כל זמן שהאדם מצד עצמו היה מוכן לעשות גם מעשים.

ונראה שיש כאן יסוד חשוב בכל עבודת האדם, שמצד אחד האדם צריך לעשות פעולות של תורה ומצוות, ומצד שני עיקר מעלת האדם היא הפנימיות שבכל מצוה ומצוה, (וכדמצינו בבבא מציעא פ"ו: שבשכר חמאה וחלב זכו ישראל למן, ובשכר הוא עומד עליהם זכו לעמוד הענו, ובשכר יקח נא מעט מים זכו לבארה של מרים, והרי גם אנו עושים כאלו מעשים ולא זוכים לדברים כאלו, ובהכרח שיש חילוק בפנימיות המעשה, ואכמ"ל), וצריך להבין מה המקום של הפנימיות ומה המקום של המעשים.

והביאור בזה הוא שכיון שאנו נמצאים בעולם המעשה, המציאות היא שמעלות האדם נקנות בעבודה מקבילה על הפנימיות והמעשים, שהאדם צריך מצד אחד לעבוד על הפנימיות והיינו על ההכרה מה צריך לעשות, ומצד שני על המעשים והיינו לעשות פעולות מעשיות המתאימות להכרה הפנימית שלו, ואי אפשר לזה בלא זה, כיון שפעולות ללא הכרה פנימית לא יחזיקו מעמד, וכל פעם תהיה לאדם התמודדות חדשה לעשות את אותה פעולה, וממילא הוא לא יוכל להתקדם לשלב הבא, ורק ע"י ההכרה במעלה וההבנה שהמעשה שנעשה מכח אותה פעולה מביא אותו לקנות את המעלה הזו, אף שבדרך כלל לא מספיק פעם אחת, מ"מ זה מקדם אותו ומביא אותו לקנות מעלה זו. ומאידך עבודה והכרה פנימית בלי מעשים היא מתפוגגת, כמו שהרגשה המרוממת שיש לאדם בראש השנה ויום כיפור מתפוגגת כשחוזרים לימים הרגילים. ולכן רק שילוב של שני הדברים יחד בכוחו להביא את האדם להתקדם ולקנות לעצמו עוד מעלה ועוד מעלה.

בהצלחה רבה.
העורך.

ט"ו. אתרוג אינו טוען פירות עד שנה שלישית לשמיטה משום משמוש הידים בשמיטה.

אתרוג ר"ה שלו בשבט דחדשים ולא בשבט דתקופה אע"פ שבישול הפירות הולך אחר החמה (תוד"ה דחדשים).

אף בשנה מעוברת ר"ה לאילן הוא בשבט.

אתרוג של שישית שנכנס לשביעית לרבה פטור מן הביעור מפני שהולכים בתר חנטה ואין בו קדושת שביעית, ומ"מ פטור מן המעשר מפני שיד הכל ממשמשין בו כיון שבזמן זה כל השדות והפרדסים הם הפקר ואין אתרוג זה נשמר לבדו, ושל שביעית שנכנס לשמינית פטור ממעשר וחיוב בביעור. ולרב המנונא ורבי יוחנן וריש לקיש אם חנט בשישית דינו כשישית וחיוב במעשר (אפילו אם היה כזית ונעשה ככר דבתר חנטה אזלינן), זכיון שאין בו קדושת שביעית אף שיד הכל ממשמשין בו הוי גזל ואין זה פטור מן המעשר, ואם חנט בשביעית דינו כשביעית. ובברייתא איתא שאבטולמוס העיד משום חמשה זקנים שהולכים באתרוג אחר לקיטתו למעשר ואחר חנטה לשביעית וכדבריו סוברים רבה ורב המנונא, ורבנותינו נמנו באושא שהולכים בו אחר לקיטה למעשר ולשביעית.

ט"ז: שיטת רב נחמיה שאילן שפירותיו נגמרים יחד כגון דקלים (זיתים-בחינם נקט זיתים, שבזה גם לרבנן הולכים אחרי הבאת שליש ולא אחרי חנטה. תוד"ה גנון) וחורובים, אע"פ שחנטו הפירות קודם ט"ו שבט מתעשרים לשנה הבאה, (ונהגו העם בחורובים ובכל אלו הנלקטים יחד (תוד"ה נהגו) כרבי נחמיה), ורק אילן שאין פירותיו נגמרים יחד (כעין שתי בריכות) מה שחנט לפני ט"ו בשבט מתעשר לשנה הבאה. אבל לרבנן בכל הפירות הולכים אחר החנטה, וכן מצינו שבבנות שוח נוהגים קדושת שביעית בפירות הנלקטים בשנה השנייה לשמיטה, מפני שהפרי נגמר אחרי ג' שנים ופירות אלו חנטו בשביעית. ור"ל הקשה על רבי יוחנן מבנות שוח, ורבי יוחנן שתק, ואין ידוע אם רבי יוחנן קיבל את דבריו, או ששתק מפני שיש לחלק בין מעשר חרובים שהוא מדרבנן לשביעית דאורייתא.

ט"ז. מתני' - בארבעה פרקים העולם נידון, בפסח על התבואה, בעצרת על פירות האילן, בראש השנה כל באי עולם עוברין לפניו כבני מרון, שנאמר "היוצר יחד לבם המבין אל כל מעשיהם", ובחג נידונין על המים.

בפסח על התבואה של אותה שנה, בין שכבר גדלה לפני פסח, בין אותה שעתידה לזרע אחר הפסח, כדמצינו שתבואה שאירע בה קרי כגון ברד או שדפון או אונס לפני פסח דבר זה נגזר בפסח הקודם, ואם זה אירע לאחר הפסח דבר זה נדון בפסח הזה, (וכן אדם שאירע לו קרי או אונס לפני יוה"כ דבר זה נגזר ביוה"כ שעבר, ואם זה אירע אחרי יוה"כ דבר זה נגזר ביוה"כ זה), ועל כן הוואה שהצליח באותה שנה בחיטה שמע מינה לטובה נדון בפסח שעבר, ולכן ירע גם שעורה לפני שיגיע פסח הבא.

השיטות בימי הדין על האדם

לר"מ הכל נדונים בר"ה וגזר דין שלהם נחתם ביוה"כ.

לרבי יהודה הכל נדונים בר"ה וגזר דין שלהם נחתם כל אחד בזמנו, בפסח על התבואה בעצרת על פירות האילן ובחג על המים, וגזר דין של האדם ביוה"כ.

לרבי יוסי אדם נדון בכל יום.

לרבי נתן אדם נדון בכל שעה.

לתנא דבי רבי ישמעאל וכן שיטת תנא דמתני' בפסח על התבואה וכו', והיינו תחילת הדין, והאדם נדון בר"ה וגזר דין שלו ביוה"כ.

מלך וציבור מלך נכנס תחילה לדין, אב"א משום דרך ארץ, ואב"א מיקמו דליפוש חרון אף.

כמאן מצלינן האינדנא על החולים ועל הת"ח תשושי הכח, כרבי יוסי אבל לרבנן אין מתפללים שלא יחלה, כיון שזה נגזר כבר, אבל שיבויא מתפללים, דלא נגזר מתי יבויא. ומה שמתפללים על הגשמים, היינו שאם נגזר שירדו גשמים מועטים

שיורידם הקב"ה בזמנם. ועוד י"ל דתפילת רבים שייכת כל השנה כיון שהיא קורעת גזר דין. (תוד"ה כמאן). ואב"א יפה צעקה לאדם אף לאחר גזר דין.

מפני מה אמרה תורה-

הביאו עומר בפסח, כדי שתתברך תבואה שבשדות.

שתי הלחם בעצרת, כדי שיתברכו פירות האילן, דשתי הלחם מתירים להביא בימורים. אי נמי רבי יהודה לטעמיה דאמר בסנהדרין עץ שאכל אדם הראשון חיטה היה.

נסכו מים בחג, כדי שיתברכו גשמי שנה.

אמרו לפני בר"ה מלכויות, כדי שתמליכוני עליכם, זכרונות, כדי שיעלה זכרוכם לפני טובה, ובמה בשופר.

תוקעים בשופר של איל כדי להזכיר עקידת יצחק, ומעלה אני עליכם כאילו עקדתם עצמכם לפני.

ט"ז: תוקעים יושבים וחוזרים ותוקעים עומדים כדי לערבב את השטן שלא יסטיין, שכשישמע שישראל מחבבים את המצוות מסתתמים דבריו. וכתבו התוס' (ד"ה ותוקעים) שאין איסור בל תוסיף בעשית מצוה אחת ב' פעמים. עוד כתבו התוס' (ד"ה כד) בשם הערוך שערבוב השטן הוא מפני שהוא חושב שזה השופר גדול שיהיה לעתיד לבוא כשהשטן יתבטל.

כל שנה שאין תוקעין לה בתחילתה מחמת אונס ולא מחמת שר"ה חל בשבת (תוד"ה שאין) מרעין לה בסופה.

כל שנה שרשה בתחילתה (-שישראל עושים עצמם רשים בר"ה לדבר תחנונים ותפילה. רש"י. והתוס' (ד"ה שרשה) כתבו שמתוך שישראל רשים ליבם נשבר ומרחמים עליהם מן השמים) מתעשרת בסופה.

הנהגת הבורא בדין על האדם

אין דנים את האדם אלא לפי מעשיו של אותה שעה אפילו אם הוא עתיד להרשיע, שנאמר "כי שמע אלוקים אל קול הנער באשר הוא שם".

ג' דברים מזכירים עוונותיו של אדם- העובר תחת קיר נטוי שהוא נבדק אם ראוי שיעשה לו נס, עיון תפילה - שסומך שתפילתו תהא נשמעת ומתאמץ לכיון ליבו, ומוסר דין על חבירו שאומרים כלום ראוי הוא שיענש חבירו על ידו.

ד' דברים מקרעים גזר דין של אדם- צדקה, צעקה, שינוי השם, ושינוי מעשה שהוא שב מרעתו, וי"א אף שינוי מקום.

חייב אדם להקביל פני רבו ברגל, ולטהר עצמו ברגל.

ג' ספרים נפתחים בר"ה, רשעים גמורים שרובם עוונות נכתבים ונחתמים למיתה, צדיקים גמורים לחיים, ובינוניים-מחצה על מחצה תלויים ועומדים מר"ה עד יוה"כ, זכו נכתבים לחיים, לא זכו נכתבים למיתה, וכתבו התוס' (ד"ה ונחתמים) שאף שלפעמים הצדיקים נחתמים למיתה ורשעים לחיים, דכתיב "ומשלם לשונאיו אל פניו להאבידו", הכונה כאן חיים ומיתה לענין העולם הבא.

שלוש כתות הם ליום הדין בתחית המותם (שאף שכבר נדונו אחר מיתתם בגן עדן או בגיהנום, יש עוד דין אם יזכו לחיי עולם הבא שהוא קיים לעולם, ויש שכבר קיבלו עונשם בגיהנום ושמא יזכו. תוד"ה ליום). צדיקים גמורים נכתבים ונחתמים לאלתר לחיי עולם, ורשעים לגיהנום, בינוניים יורדים לגיהנום ומצפצפים צועקים ובוכים מתוך היסורים שעה אחת ועולים, וב"ה אומרים הקב"ה מטה כלפי חסד כיון שהם מחצה על מחצה (וכדלהלן).

י"ז: פושעי ישראל בגופם (קרקפתא דלא מנח תפילין, אם עוסק בתורה כמניח תפילין דמי. ור"ת מפרש דאיירי שהמצוה בזויה עליו, אבל אם ירא להניח מפני שצריך גוף נקי, והוא דואג כל שעה שמא לא יוכל להזהר לשומרים בטהרה וקדושה, אין עליו דין פושעי ישראל בגופם, וכן אם עשה תשובה, תשובה תולה ומיתה ממרקת. תוד"ה קרקפתא) ופושעי אומות העולם בגופם (בעבירה של עריות, שבו נח מוזהר על כך. תוד"ה אמר) יורדים לגיהנום ונדונים שם י"ב חודש, ולאחר י"ב חודש גופם כלה ונשמתם נשרפת ורוח מפזרתם תחת רגלי צדיקים.

המינים (-אנשים שהפכו דברי אלוקים חיים לרעה, כגון צדוקים ובייתוסים. רש"י. והתוס' (ד"ה המינים) כתבו שרב אחא ורבינא נחלקו בע"ז כ"ו: מהו מין), והמוסרים ממון ישראל ביד עכו"ם, והאפיקורסים - המבזים תלמידי חכמים, והכופרים בתורה שאומרים אין תורה מן השמים, והכופרים בתחית המתים, והמטיילים אימה על הציבור שלא לשם שמים, והפורשים מדרכי ציבור (לא גרסינן ליה, דהיינו הנהו דלעיל), והחוטאים ומחטיאים את הרבים, יורדים לגיהנום

ונידונים בו לדורי דורות, גיהנום כלה והם אינם כלים, ופניהם דומים לשולי קדירה, מפני שבעוונותיהם חרב בית המקדש.

אמרה כנסת ישראל לפני הקב"ה "אהבתי" -אימתי אני אהובה לפניך, מתי ש"כי ישמע ד' את קולי תחנוני. ואע"פ ש"דלותי" מן המצוות" כגון בינוניים, מ"מ "ולי יהושיע" לי נאה להושיע להטות כלפי חסד. ומי שיש לו מחצה זכויות ומחצה עוונות וגם עוון פושעי ישראל בגופם, נידון בגיהנום, אבל למי שיש רוב עוונות וביניהם עוון פושעי ישראל בגופם (תוד"ה כ"ז) אין לו תקנה, והא דאמר לעיל שאלו שיש להם רוב עוונות נכתבים ונחתמים לאלתר לגיהנום, הכונה שהם נדונים י"ב חודש ועולים, והא דאיתא בחגיגה כ"ז. שפושעי ישראל אין אור של גיהנום שולט בהם, איתא בעירובין י"ט. שאברהם יורד ומעלה אותם. (שם).

כל פרנס המטיל אימה על הציבור שלא לשם שמים, אינו רואה בן תלמיד חכם.

ורב חסד- לבית הלל הכונה שהקב"ה מטה את הבינוניים כלפי חסד, היכי עביד, לרבי אלעזר ע"י כבישה של כף המאזנים של זכות, ולרבי יוסי בר חנינא ע"י נשיאת עוון הגבהת כף המאזנים של עוון, ולתנא דבי רבי ישמעאל ע"י שמעבר ראשון ראשון, ואמר רבא שאותו עוון אינו נמחק, ואם יש לו רוב עוונות הקב"ה מחשיב גם עוון זה להמנות עם רשעים גמורים.

כל המעביר על מידותיו מעבירים לו על כל פשעיו.

נושא עוון ועובר על פשע לשארית נחלתו, ולא לכל נחלתו, והיינו למי שמשים עצמו כשיריים.

י"ז: בתחילה הקב"ה מתנהג עם האדם לפי הדין, ולבסוף כשרואה שאין העולם מתקיים בדין הקב"ה מתנהג במידת החסד לפני משורת הדין.

י"ג מידות-

ויעבור ד' על פניו ויקרא- מלמד שנתעטף הקב"ה כשליח ציבור והראה למשה סדר תפילה, ואמר לו כל זמן שישראל חוטאים עושים כסדר הזה ואני מוחל להם.

ד' ד' - אני ד' קודם שיחטא, ואני ד' לאחר שיחטא ויעשה תשובה והם שני מידות, וד' מדת רחמים הוא ולא כאלהים שהוא מידת הדין. עון ופשע וחסאה ונקה הם ד' מדות, דעונות אלו זדונות, פשעים אלו המרדים, וחסאות אלו השגגות. ולרבינו נסים כוננת הפסוק שד' הוא ד' רחום וחונן וכו', וממילא הד' הראשון אינו מ"ג מידות, ונוצר חסד לאלפים הוא מונה בשתי מדות, דנוצר חסד היינו מדה אחת, ואלפים זה מדה אחרת, שמדה טובה מרובה על מדת פורענות פי חמש מאות. תוד"ה שלש.

ברית כרותה לי"ג מידות שאינם חוזרות ריקם אם מזכירים אותם בתפילת התענית.

פסקו לישראל גשמים מועטים וחזרו בתשובה הקב"ה מורידם בזמנם ועל הארץ הצריכה להם -שדות כרמים וגנות, ואם נגזרו גשמים מרובים וחסאו הקב"ה מורידם שלא בזמנם לפני הזריעה, ועל הארץ שאינה צריכה להם -יערות ומדברות.

מתי תשובה מועילה- אמר ריו"ח גדולה תשובה שמקרעת גזר דינו של אדם. הגמ' מוכיזה שאין תשובה מועילה לקרוע גזר דין, ומתרצת שליחיד זה מועיל רק קודם גזר דין, ולרבים תשובה מועילה אף אחר גזר דין, אא"כ זה גזר דין שיש עימו שבועה. ויורדי הים באניות נחשבים כיחידים. ובעבירות שבין אדם לחבירו לא מועילה תשובה אם לא יפייס את חבירו. ולרבי יצחק תפילה מועילה אף ליחיד אף אחר גזר דין.

י"ח. עוון בני עלי יש עמו שבועה ואינו מתכפר בזבח ובמנחה, אבל מתכפר ע"י תורה ובגמ"ח. רבה ואב"י היו מבית עלי, רבה שעסק בתורה חי ארבעים שנה, ואב"י שעסק בתורה וגמ"ח חי שישים שנה. רש"י גורס רבא במקום רבה, ושואל שרבא לא היה כהן, ושמא אמו היתה מבית עלי, ויש גורסים רבה, והכונה לרבה בר נחמני. וכתבו התוס' (ד"ה רבה) שגם רבה עסק בגמ"ח אלא שאב"י עסק יותר.

דרשו ד' בהמצאו אלו י' ימים שבין ר"ה ליוה"כ. והא דכתיב "ויהי לעשרת הימים ויגוף ד' את נבל" הכונה שהמתין לו עשרה ימים אלו, וי"מ שהמתין י' ימים כנגד עשר סעודות שנתן נבל לעבדי דוד.

בר"ה כל באי העולם עוברים לפניו כבני מרון- בבבל פירשו דהיינו כבני אימרנא -כבשים הנמנים למעשר ויוצאים מפתח קטן. ולריש לקיש הכונה

כמעלות בית מרוך שהדרך צרה ובצדדים יש עמק עמוק ואין שנים יכולים ללכת זה ליד זה. ולשמואל הכונה כחיילות של בית דוד, ואע"פ שעוברים זה אחר זה מ"מ כולם נסקרים בסקירה אחת.

באלו חודשים יצאו שלוחים לומר מתי היה קידוש החודש

בזמן שבית דין היו מקדשים את החודש על פי עדים שהעידו על ראית המולד (לפני שהלל השני תיקן את לוח השנה הקבוע), היו ב"ד שולחים שלוחים לגולה, כדי לומר אם ב"ד קידשו את החודש ביום השלושים לחודש הקודם, או ביום השלושים ואחד, כדי שידעו מתי מתחיל החודש, ולפי זה ידעו מתי חלים המועדים שבאותו חודש.

על ששה חודשים השלוחים יוצאים, על ניסן כדי לומר מתי חל הפסח והיו השלוחים הולכים עד פסח, ובשבתות לא היו הולכים, (ובסיון לא היו הולכים כדי לדעת מתי עלה חג השבועות, מפני שהוא חל ביום ה' לעומר, כמו שאמר רב שמעיה לעיל ו: (תוד"ה על), על אב כדי לומר מתי חל תשעה באב, על אלול כדי לומר מתי חל ראש השנה והיו עושים את ר"ה ביום ה' לר"ח אלול מפני שברוב השנים אלול אינו מעובר (ואע"פ שיתכן שאלול מעובר, כיון שאין להם דרך לדעת זאת הולכים אחרי רוב החודשים. רש"י. והתוס' ד"ה ועל) כתבו שהיו עושים ר"ה ב' ימים, והיו השלוחים יוצאים באלול כדי שידעו מתי היום הראשון). על תשרי כדי לומר מתי חלים המועדים שבחודש זה כדי שלא יהיה ליבם נוקפם ביוה"כ וסוכות, על כסלו כדי לומר מתי חל חנוכה, ועל אדר כדי לומר מתי חל פורים. וכשהיה בית המקדש קיים היו הולכים גם באייר, כדי לומר מתי חל פסח שני - כדי שמי שהיה טמא או בדרך רחוקה ידעו מתי לבוא להקריב פסח שני.

י"ח: לא יצאו על תמוז וטבת מפני הצומות שבהם משום שצומות אלו הם חובה רק בזמן שיש גזירת המלכות, אבל אם יש שלום (- שאין יד העכו"ם תקיפה על ישראל) יהיו לששון ולשמחה ליאסר בהספד ותענית, ואם אין שלום ואין גזירה רצו מתענים רצו אין מתענים וכיון שהתענית רשות אין מטריחים את השלוחים לצאת בשביל זה. ומ"מ בתשעה באב לעולם מתענים מפני שהוכפלו בו צרות, שחרב הבית הראשון והשני ונלכדה ביתר ונחרשה העיר. ואף שגם ב"ד תמוז אירעו חמשה דברים, מ"מ חורבן בית המקדש חמור יותר, ועוד דבט' באב אותה צרה נכפלה ב' פעמים. תוד"ה הואיל.

המשך הסוגיה להלן י"ט:.

ד' הצומות שנתקנו על מאורעות החורבן - כתיב "כה אמר ד' צבקות צום הרביעי וצום החמישי וצום השביעי וצום העשירי וכו' יהיה לבית יהודה לששון ושמחה ולמועדים טובים". לר"ע צום הרביעי היינו הצום שבחודש הרביעי, והיינו ט' תמוז שהובקעה בו העיר (בימי בית ראשון, אבל בבית שני הובקעה ב"ז תמוז, ולכן אנו מתענים ב"ז תמוז. ושיטת הירושלמי שגם בבית ראשון הובקעה העיר ב"ז תמוז, אלא שמתוך טרדתם טעו בחשבון, ולא רצה הפסוק לשנות מכמו שהיו סבורים. תוד"ה זה), צום החמישי זה ט' באב שנשרף בו בית אלוקינו (והא דאיתא במלכים שהבית נשרף בשבעה הכונה שאז נכנסו האויבים להיכל, ובט' באב לעתותי ערב הציתו בו אש והבית נשרף עד שקיעת החמה ב' אב. תוד"ה זה, השני) צום השביעי זה ג' תשרי שאז נהרג גדליה בן אחיקם ע"י ישמעאל בן נתניה (ללמדך ששקולה מיתת צדיקים כשריפת בית אלוקינו), צום העשירי זה י' טבת שבו סמך (-התחיל לצור) מלך בבל על ירושלים, ואף שמאורע זה אירע לפני שאר המאורעות, נכתב אחרון מפני סדר החודשים. ולר"ש צום העשירי זה ה' טבת שבאה השמועה לגולה (לגלות יכניה שהיתה י"א שנה לפני החורבן) שהוכתה העיר, ועשו יום שמועה כיום שריפה, ולדבריו נכתבו כסדר הפורעניות.

מגילת תענית - שיטת רב ורבי חנינא שבטלה מגילת תענית לאחר החורבן, (והיינו שהיו ימים טובים שקבעו חכמים בגלל ניסים שאירעו בימים אלו, ואסרום בתענית, ויש מהימים שנאסרו גם בהספד, וכתבו במגילה אחת מהם ימים אלו, ועכשיו שחרב הבית מותרים בהספד ותענית). ולרבי יוחנן ורבי יהושע בן לוי לא בטלה מגילת תענית, וכבר נחלקו בזה תנאים (י"ט:): שר"מ לא בטלה, ולר"מ אחר החורבן מותר מפני שאבל הוא להם. ולהלכה בטלה מגילת תענית, חוץ מחנוכה מפני שמפורסם הנס שאירע בו ע"י שנהגו בו המצוות והחזיקו בו כשל תורה, ואין נכון לבטלו, (ומעשה וגזרו בלוד תענית בחנוכה, ואמרו להם רבי אליעזר ורבי יהושע שהם צריכים להתענות על מה שהתענו), וכן פורים.

י"ט: ג' תשרי היה יו"ט בזמן בית המקדש השני מפני שנהרג בו גדליה בן אחיקם (ונהפך לששון ושמחה), וגם מפני שביטלו בו מה שהנהיגו בית חשמונאי לכתוב שם שמים בשטרות, דבר שגרם לבזיון השמות לאחר פריעת החוב. והנ"מ בסיבה זו אף שכבר היה יו"ט, לענין לאסור את יום ב' תשרי שלפניו, דימים הכתובים במגילת תענית אסורים בין לפניהם בין לאחריהם מפני שחוששים שיבואו להתענות ביום טוב עצמו. (והאיסור לפנייהם ואחרייהם הוא בתענית, אבל בהספד מותר. ובערב שבת לרבי יוסי מתענה ומשלים, ולרבנן מתענה ואינו משלים, וביו"ט עצמו אסור להתענות אף אם אינו משלים, ומה שבני סנאב בן בנימין שהיה להם יו"ט ב' אב, וכשחל ת"ב בשבת התענו ב' אב ולא השלימו, שאני ת"ב דחמיר. תוד"ה אסורין). ואינו אסור בהספד ותענית מחמת יום שאחרי ר"ח, דדברי תורה אינם אסורים לפנייהם ואחרייהם כיון שא"צ חיזוק כדברי סופרים, (ולכן שבתות וימים טובים מותרים לפנייהם ואחרייהם). וכן אינו אסור מטעם יום לפני יום שנהרג בו גדליה בן אחיקם, דאף הוא אינו אסור שלפניו, דדברי קבלה כדברי תורה.

בכ"ה אדר באה גזירה טובה לישראל שאינם חייבים לפרוש מן התורה, שמלכות רומי גזרה על התורה והמילה והשבת, והלכו והפגינו (-צעקו בשווקים וברחובות כדי שישמעו השרים וירחמו עליהם) בלילה ואמרו אי שמים (-למען הקב"ה) וכי לא אחיכם אנחנו בני אב אחד ואם אחת, ומה נשתנינו מכל אומה ולשון שאתם גוזרים עלינו גזירות קשות, וביטלו את הגזירות, ואותו היום עשאוהו יום טוב.

כלי זכוכית שנטמאו וניקבו כדי לטהרם מטומאתם, והטיף לתוכם אבר - עופרת כדי לסתום את הנקב, יהודה בן שמוע מטמא בשם ר"מ דחזרו לטומאתם הישנה, דאע"פ שלא גזרו שיחזרו לטומאה ישנה אלא בכלי מתכות, כיון שהאבר מעמידו דינו ככלי מתכות, דהכל הולך אחר המעמיד. וחכמים מטהרים כיון שעיקרם עשוי מזכוכית, וס"ל שאין הולכים אחר המעמיד. ובאופן אחר מבאר רש"י דאיירי בכלי זכוכית טהור שניקב ונסתם ע"י אבר, ודלרבי יהודה בן שמוע דינו ככלי מתכות המקבל טומאה מדאורייתא, ולרבנן דינו כלי זכוכית המקבל טומאה מדרבנן, דרק אלו המנויים בפרשה "הזהב והכסף והנחושת והברזל וכו' " מקבלים טומאה מדאורייתא. ורבינו שמואל (תוד"ה יהודה) מבאר שהמחלוקת היא אם האבר נחשב סתימה מעלייתא או לא. ורבי"א מבאר שחכמים מטהרים לגמרי משום דכלי זכוכית ככלי חרס דמו, וכלי חרס שנטהר שעה אחת שוב אינו טמא לעולם. והתוס' הולקים על ביאור הרשב"ם והריב"א.

י"ט: השלוחים יוצאים על אלול מפני ראש השנה ועל תשרי מפני תקנת המועדות - שאף שמימות עזרא לא מצינו אלול מעובר (משמע שבימי עזרא אירע שעיברו את אלול. תוד"ה מימות), מ"מ הטעם מפני שלא היו צריכים לעברו, אבל אם היו צריכים היו מעברים, כדי שלא יחולו המועדות סמוך לשבת (אם חל יום ה' של אלול בימים א' או ד' או ו') ויתייבשו הירקות או שיגרם בזיון למתים, ואף שמקלקלים בזה את ראש השנה שהרי בני הגולה לא ידעו על העיבור, מ"מ עדיף לתקן את המועדות. שיטת התוס' (ד"ה ואל) שהיו מעברים את אלול גם באופן שהעדים לא ראו את המולד ביום ה', ולא היו מאיימים על העדים שיעידו ביום ה', דעדיף שר"ה יתקלקל ולא כל המועדים.

אדר הראשון והשני - אף שאם קיימו את מצוות הפורים באדר ראשון ונתעברה השנה צריכים לקיימם באדר השני, מ"מ משמע ממתני' שלא היו יוצאים שלוחים להודיע מתי נקבע אדר השני, דס"ל לתנא דמתני' שאדר הראשון היה תמיד ל' יום, ולדבריו אם נתעברה השנה באדר היו יודעים שעיברו את השנה ממה שלא הגיעו שלוחים לומר מתי נקבע חודש ניסן. (תוד"ה מתני'). ורבי סובר שאם נתעברה השנה יוצאים אף על אדר שני, דסבר רבי שאדר הראשון פעמים הוא ל' יום ופעמים כ"ט יום. ורבי יהושע בן לוי העיד משום קהלא קדישא דירושלים שמקדשים את שני האדרים ביום עיבוריהם, והיינו ששניהם חסרים. ורבי סימאי העד בשם חגי זכריה ומלאכי שיכולים לעשות שניהם מלאים או שניהם חסרים או אחד מלא ואחד חסר. ולרב ב' האדרים לעולם אחד - הראשון מלא ואחד - השני חסר, עד שידוע לך שעשו את הראשון חסר.

ב י"א שאדר הסמוך לניסן לעולם חסר. והגמרא שואלת על דבריו מהא דאיתא במתני' כ"א: שעדים שראו את הלבנה בחיזושה באים להעיד בב"ד אפילו מחוץ לתחום ומחללים שבת על ניסן ותשרי, ואין לומר שהטעם הוא משום שמצוה לקדש על פי הראיה דאיתא התם שכשהיה בית המקדש קיים מחללים על כל החודשים מפני תקנת הקרבן שיקריבו מוספי ר"ח בזמנם.

עיבור חודשים לצורך

לעולא מעברים את אלול כדי שלא יחול שבת וי"ט סמוכים, י"א מפני קבורת המתים שלא ישתהו ב' ימים ויסריחו, וי"א מפני הירקות שלא יכמשו, מ"ד משום ירקיא מודה לטעם משום מתיא (ולכן אין נ"מ ביניהם אם לעבר את החודש כשיוה"כ צריך לחול במוצאי שבת, שבמוצאי יוה"כ הוא יכול ללקט ירקות חדשים), ומ"ד משום מתיא סובר שאפשר להשרות את הירקות בחמימי, ולכן לדבריו אם יו"ט צריך לחול בערב שבת (ר"ת לא גורס זאת, דאם חל ר"ה וסוכות בערב שבת א"כ יוה"כ חל באחד בשבת, וצריך לעבר בגלל קבורת המתים. תוד"ה בין) או במוצאי שבת, אין מעברים, דאפשר לקבור ביו"ט ע"י נכרים. ואמר עולא שבנייבבל צריכים להכיר טובה שבניי ארץ ישראל מעברים את החודש בשבילם אע"פ שבגלל זה צריכים לנהוג ב' ימים ר"ה מספק (תוד"ה מאי), דלבניי א"י אין צורך לעבר מחמת טעמים אלו, כי אין האויר שם חם כמו בבבל שהיא עמוקה ואינה ארץ הרים ובקעות כמו א"י.

לרבה בר שמואל מעברים את השנה לצורך מפני האביב והתקופה ופירות האילן, אבל את החודש אין מעברים לצורך, אלא מקדשים על פי הראיה, דכתיב "החודש הזה לכם ראש חודשים" כזה ראה וקדש.

הגמ' מבארת דהניי מילי שלא לקדש את החודש קודם זמנו, אבל יכולים לא לקדשו בזמנו ולעברו לצורך, והא דתנן שמאיימים על העדים שאע"פ שלא ראו המולד יאמרו ראינו, זה דווקא בניסן ותשרי שהמועדות תלויות בזה, אבל בשאר החודשים אף אם צריכים לעבר, כגון שהיו ח' חודשים מעוברים בשנה זו ולא נראה המולד ביום ל', ואין פוחתין מוד' חודשים מעוברים בשנה ואין מוסיפין על שמונה, מ"מ מאיימים. (וי"מ שדווקא בניסן ותשרי אין מאיימים. תוד"ה הא). ורב דימי מתניי איפכא, שמאיימים להעיד שנראה בזמנו אע"פ שלא נראה מפני שאין השקר ניכר, אבל אם ראוהו מחזי כשיקרא לעבר.

לרבה מה שאמר רבה בר שמואל שאין מעברים את החודש אלא לצורך, היא שיטת אחרים הסוברים שאין בין עצרת לעצרת ובין ר"ה לר"ה אלא ד' ימים ובשנה מעוברת ה' ימים, דלדבריהם כל החודשים אחד מלא ואחד חסר, כסדר מולד הלבנה שהיא מתחדשת תמיד אחרי כ"ט יום וחצי, שזה יוצא נ"ט ימים לשני חודשים, וכיון ששנה היא שנ"ד יום, זה יוצא נ' שבועות וד' ימים, ובשנה מעוברת מוסיפים חודש חסר, שהוא ד' שבועות ויום אחד. (ופעם אחת בג' שנים וכן פעם בל' שנים מוסיפים יום אחד, מפני שכל שנה עודפת ח' שעות ותתע"ו חלקים. תוד"ה ואם).

קידוש החודש

2: שמואל אמר שהוא יכול לקבוע לכל בני הגולה מתי יהיה המולד, ושאלו אביו של רבי שמלאי אם יודע הא דתניא בסוד העיבור שיש חילוק אם הירח נולד לפני חצות או אחר חצות, ואמר שלא, ואמר לו שא"כ יש עוד דברים שהוא לא יודע.

צריך שיהא לילה ויום מן החדש - שאם ראו הלבנה הישנה בלילה אין מקדשים את החודש ביום, ואף דבלאו הכי יש כ"ד שעות שלא רואים את הירח, נ"מ למ"ד מאיימים על העדים לקדש החודש לפני זמנו, שאם נראה הירח הישן בלילה אין מאיימי. רבי יוחנן לומד דין זה מ"מערב עד ערב" למדנו שהיום הולך אחר הלילה לענין המועדות, ור"ל לומד דין זה מ"עד יום האחד ועשרים לחודש בערב" ומבאר שהמועד מסתיים בערב. לאב"י משמעות דורשין איכא בינייהו, ולרבא חצות לילה איכא בינייהו שלריו"ח הלילה מתחיל בתחילתו דכתיב מערב עד ערב, ולר"ל רק בחצות כיון שאכילת מצה רשות מחצות ליל ט"ו ובלבד שלא יאכל חמץ, ונ"מ אם ראו את הלבנה של החודש הקודם בליל ל' לפני חצות אם אפשר לקדש את החודש באותו יום ע"י איום על העדים.

מחשבים את תולדתו אם לא נולד קודם חצות בידוע שלא נראה לבני א"י קודם שקיעת החמה, מפני שהירח נראה לבני א"י רק שש שעות אחר חידושו, ונ"מ להכחיש את העדים שאמרו שראו קודם.

כ"ד שעות מיכסי סיהרא, בבבל היינו שש שעות קודם המולד וי"ח שעות לאחר המולד, ובא"י י"ח שעות קודם המולד ושש שעות לאחר המולד, ונ"מ להכחיש את העדים שאמרו שראו קודם.

כל ספיקא לקמיה שדינן ואין עושים י"ד תשרי יו"ט מספק, ואין חוששים שאב ואלול היו שניהם חסרים, מפני שב' חודשים חסרים קלא

י"לית.

כ"א. לוי הגיע לבלבל בי"א תשרי לפי חשבונם ואמר שהם אוכלים ביום הגדול שבארץ ישראל, ולא העיד שעברו את אלול מפני שלא שמע את בי"ד אומרים מקודש, ואין השלוחים יוצאים עד שישמעו מפי בי"ד מקודש, אף בחודש מעובר שיודעים שא"א שהמולד יהיה ביום הל"ב. רש"י. וכתבו התוס' (ד"ה לוי) שהוא הגיע מתוך התחום, שהרי זה היה יוה"כ, אי נמי הוא בא ביוה"כ סמוך לחשיכה לפי חשבון בנייבבל, שזה ערב יוה"כ לבניי א"י, והוא יצא מא"י ביום ל' של אלול סמוך לחשיכה בזמן שלא היה שהות לקדש באותו יום את החודש, ולא שמע את קידוש החודש למחר. והקשו התוס' איך הניחם לאכול ולעבור ודאי איסור כרת דאורייתא, ותירצו התוס' דילפינן "אשר תקראו אתם" בין בזמנם בין שלא בזמנם אפילו שוגגים אפילו מזידיים אפילו מוטעים.

מקום שבו אין השלוחים מספיקים להגיע בו לפני סוכות, אע"פ שמגיעים לפני פסח (דבתשרי אין השלוחים יכולים ללכת ברה"ו ויה"כ) יעשו ב' ימים פסח, גזירה ניסן אטו תשרי - שמא ינהגו יום אחד גם בתשרי שלא על פי שלוחים.

רבה היה רגיל לצום יוה"כ ב' ימים ולילות מספק, רב נחמן צם יומיים כשאמר לו אדם אחד שעברו את אלול.

לרב הונא בר אבין יש לעבר את השנה אם תקופת טבת ממשכה עד ט"ז ניסן, כיון דכתיב "שמור את חודש האביב" והיינו שהאביב שזה היום של תקופת ניסן יהיה בזמן חידוש הלבנה שזה בתוך י"ד יום למולד הלבנה. וכתבו התוס' (ד"ה עברה) שבשביל תקופת תשרי הגמרא מסתפקת אם מעברים, אבל בשביל תקופת ניסן פשיטא שמעברים.

יורדי הים שאינם בקיאים בחשבון המולד יבערו חמץ מתי שיראו את הירח משלים את הלילה ואינו מחשיך עד הנץ החמה, ואף שאצלנו זה נראה בט"ו, יורדי הים שהעולם גלוי לפנייהם זה נראה בי"ד.

מתי מחללים שבת לצורך קידוש החודש

כ"א: מדאורייתא מחללים שבת לצורך קידוש החודש, דכתיב "אלה מועדי ד' אשר תקראו אותם במועדים", ואף זקרא איירי בניסן ותשרי, כל ר"ה איקרי מועד. (תוד"ה על). אבל אין מחללים שבת כדי להודיע מתי קידשו בי"ד את החודש, דכתיב "אשר תקראו אותם" על קריאתם אתה מחלל ואי אתה מחלל על קיומם.

כשהיה בית המקדש קיים מחללים שבת לצורך קידוש כל החודשים, כדי שידעו להקריב קרבן ר"ח בזמנו.

לאחר החורבן אמר רבי יוחנן בן זכאי "וכי יש קרבן", ותיקנו שאין מחללים שבת אלא על ניסן ותשרי, מפני שבשאר החודשים שהשלוחים יוצאים (אב אלול כסלו ואדר), היו השלוחים יוצאים מבערב אם היו יודעים שמחר בבוקר יקדשוהו, כגון שנראה המולד בעליל ביום כ"ט או בליל ל', או בחודש מעובר שודאי יקדשוהו ביום ל"א, ונמצא שאם העדים שראו את המולד לא יחללו שבת יהיה החודש מעובר, וכבר בליל ל"א יוכלו העדים לצאת, ועל ניסן ותשרי יצאו רק אחרי שישמעו מפי בי"ד מקודש, מפני שבהם מתקנים את המועדות (ושמא ימלכו בי"ד ויעברו את החודש, ואף כאשר לא קידשו את החודש ביום ל' אין יוצאים לפני ששמעו בי"ד אומרים מקודש, אף שודאי יקדשוהו היום, גזירה אטו יום ל'. תוד"ה על ניסן), וממילא אם העדים שראו את המולד לא יחללו שבת ויהיה החודש מעובר, לא יצאו השלוחים עד למחרת מפני שבי"ד לא מקדשים את החודש בלילה, נמצא שמתמעט זמן הילוכם מהלך לילה ויותר. ובאמת אין זה עיקר הטעם לחילול השבת של העדים, שהרי השלוחים עצמם אין מחללים את השבת, אלא טעם החילול הוא מדכתיב "אשר תקראו אותם במועדים". והטעם הנ"ל הוא רק סעד לדבר.

חמישים שערי בינה נבראו בעולם, וניתנו למשה רבינו ארבעים ותשעה, שנא' "ותחסרהו מעט מאלוקים", ושלמה ביקש להיות כמשה ולא קיבל, וי"א שקיבל, אלא ביקש לדון כדעת לבו בלא עדים והתראה ולא קיבל.

אף שנראה בעליל והיינו בגלוי מחללים העדים את השבת, ולרבי יוסי אם נראה בעליל אין מחללים את השבת.

מעשה שעברו יותר ממ' זוג ועכבם ר"ע בלוד, שלח לו ר"ג אם מעכב אתה את הרבים נמצאת מכשילם לעת"ל, וי"א שח"ו לא היה זה ר"ע, אלא היה זה שזפר שהיה ראש של גזר והורידו ר"ג מגדולתו.

פרשת וילך ~ ראש השנה טו' עד כא' ~ מבחן 95

המערכת הטלפונית נפתחת בכל שבוע, מיום חמישי עד יום שני בלילה.

לרישום ועשיית המבחן, לפרטים נוספים ולנקודות ההפצה
ניתן לשמוע בקו הטלפון: 073-7289669.

כמו"כ ניתן לקבל ולעשות המבחן במייל באופן קבוע,
ע"י רישום בכתובת: a0527692282@gmail.com

"לדעת"

מבחן שבועי – בדף היומי
לע"נ ר' ברוך ב"ר יוסף יום טוב ז"ל
073-7289669

- מתי ראש השנה לאילן בשנה מעוברת?
 - א' בשבט.
 - ב' באדר הראשון.
 - ג' מחלוקת.
- מה נאמר בגמרא על המוסר דין על חבירו?
 - א' הוא נענש תחילה.
 - ב' אין מוחלין לו על עוונותיו.
 - ג' מנכים לו מזכויותיו.
- על מי נאמר שאינו רואה בן תלמיד חכם?
 - א' פרנס המטיל אימה על הציבור שלא לשם שמים.
 - ב' מי שיש לו יותר ממחצה עוונות, והקב"ה צריך להטותו כלפי חסד.
 - ג' קרקפתא דלא מנח תפילין.
- עד איזה תקופה היו יוצאים שלוחים להודיע מתי בית דין קידשו את החודש?
 - א' עד חורבן בית המקדש הראשון.
 - ב' עד חורבן בית המקדש השני.
 - ג' כל זמן שבית דין קידשו את החודש על פי הראיה.
- מדוע השלוחים לא יצאו בחודשים תמוז וטבת מפני התעניות שבהם?
 - א' מפני שתעניות אלו אינם שמורות כמו תשעה באב.
 - ב' מפני שבזמן שאין שלום ואין גזירות אין חובה להתענות בהם.
 - ג' מפני שבדיעבד יוצאין בהם ידי חובה גם אם התענה ביום אחר.
- מדוע לא רצו חכמים שיכתבו שם שמים בשטרות?
 - א' כדי לא להשתמש בשם ד' לענייני חולין.
 - ב' שמא אחרי פרעון החוב יזרק השטר לאשפה.
 - ג' מפני שבגלל זה כתבו הנכרים שם עבודה זרה שלהם.
- האם מותר להתענות אחרי ימים טובים, ראש חודש, והימים שנאסרו במגילת תענית?
 - א' רק אחרי הימים שנאסרו במגילת תענית אסור.
 - ב' גם אחרי ראש חודש אסור.
 - ג' גם אחרי יום טוב אסור.
- האם בזמננו בטלה מגילת תענית?
 - א' בטלה חוץ מחנוכה ופורים.
 - ב' בטלה לגמרי.
 - ג' לא בטלה כלל.
- האם המ"ד שמעברים את אלול כדי שלא יתקלקלו הירקות, והמ"ד שמעברים לצורך כבוד המת, מודים זה לזה?
 - א' לא.
 - ב' לכו"ע חוששים לכבוד המת, ולקלקול הירקות מחלוקת.
 - ג' לכו"ע חוששים לקלקול הירקות, ולכבוד המת מחלוקת.
- על כמה חודשים מחללים שבת כדי להעיד על קידוש החודש?
 - א' בזמן בית המקדש על כולם, ואחרי החורבן רק על ששה חודשים.
 - ב' בזמן בית המקדש על ששה חודשים, ואחרי החורבן רק על ניסן ותשרי.
 - ג' בזמן בית המקדש על כולם, ואחרי החורבן רק על ניסן ותשרי.

מדור - לדעת חכמה

לע"נ ר' ישראל יעקב ב"ר יצחק אייזיק ז"ל

- מהם השיטות בענין מתי האדם נידון?
 - א' י"א בכל שעה, י"א בכל יום, י"א ברי"ה, וי"א ביוה"כ.
 - ב' י"א בכל שעה וי"א בכל יום, וי"א שנדון ברי"ה והדין נחתם ביוה"כ.
 - ג' י"א בכל שעה וי"א בכל יום, י"א ביוה"כ, וי"א שנדון ברי"ה והדין נחתם ביוה"כ.
- באיזה אופן תשובה לא מספיקה לפי כל השיטות בגמרא כאן?
 - א' יחיד לאחר גזר דין.
 - ב' רבים לאחר גזר דין עם שבועה.
 - ג' אם עושה רק תשובה ולא עוסק בתורה וגמילות חסדים.
- מה נפקא מיניה בדין שצריך שיהיה לילה ויום מהחודש החדש (רש"י)?
 - א' שאם נראית הלבנה של החודש הקודם בלילה, אין מקדשים באותו יום את החודש הבא ע"י איום על העדים.
 - ב' שאין מקדשים את החודש ביום א"כ לפי החשבון הלבנה התחדשה כבר בלילה.
 - ג' שהיום הולך אחרי הלילה.
- מדוע אין עושים יו"ט של גלויות ב"ד תשרי, שמא גם אב וגם אלול היו חסרים?
 - א' מפני שלשני חודשים חסרים יש קול.
 - ב' מפני שכבר הגיעו השלוחים להעיד מתי היה ר"ח אלול.
 - ג' מפני שאין רוב הציבור יכולים לעשות ג' ימי יום טוב.
- רשות - מתי הובקעה העיר בימי בית ראשון (תוס')?
 - א' ט"ו תמוז.
 - ב' י"ז תמוז.
 - ג' מחלוקת.

ההגרלה השבוע על

תו קניה ע"ס 500

לבחירה: אושר עד/יש.

שבוע ח' ~ מבחן מס' 9

לימוד יומי: י"ח חשוון – כ"ד חשוון

"חפץ חיים"

מ: תחילת כלל ה' כלל ו' סוף סעיף ד'

"אהבת חסד"

חלק ב' פרק י"ב "והארכנו בכל זה" – סוף פרק י"ג

"לדעת"

לדבר כמו שמותר.

073-7289669

מבחן שבועי – בספר אהבת חסד

- כמה פעמים חייב האדם במצוות הלואה?
 - כל זמן שיש מעות שלו אצל אחרים אינו מחויב יותר.
 - אם יש לו ממון חייב להלוות כל יום.
 - אפילו כמה פעמים ביום אם זה בכוחו.
- כיצד יוכל האדם לקיים מצוות חסד בשבת שאסור להלוות ממון?
 - יקיימה באופנים אחרים המותרים בשבת.
 - בשבת האדם פטור ממצוות חסד, כמו שהוא פטור מהשתדלות לפרנסה.
 - בזה שהלוה מעותיו לפני שבת נחשב עוסק בחסד בשבת עצמה.
- מה החידוש בכך שהקב"ה זן את מי שעוסק בתורה וחסד?
 - שהוא אוכל מעט וזה מתברך במעיו.
 - שמזונותיו יהיו למעלה מדרך הטבע.
 - שגודל לו תבואה של שלש שנים בשנה אחת כמובטח לשומרי שביעית.
- מה מציע הח"ח לעשות כדי שאנשי ביתו לא ימנעו ממנו להלוות?
 - לא יתחשב בדבריהם.
 - ילוה מחוץ לביתו.
 - יפריש סכום מסוים לצורך הלוואות.
- למי יש יותר מצוה להלוות, לעשיר או לעני?
 - לעני.
 - שניהם שקולים.
 - הכל לפי הענין.
- מה העדיפות להלוות מעט מעט מאשר הרבה בבת אחת?
 - שכשמלוה מעט מעט יש לו הרבה יותר מצוות.
 - שעני"ו הוא קונה קנין חזק יותר בנפשו לעשות טוב.
 - שתי התשובות נכונות.
- איזה רמז מבאר החפץ חיים בדברי הפסוק "אפס כי לא יהיה בך אביון" שכתוב אחרי פרשת השמיטה?
 - שעל ידי שמיטת הקרקע יהיה לעניים מה לאכול.
 - שאף שנותן חומש מהשדה למעשר ראשון ושני ופעם בשבע שנים מפקיר שדהו, תהיה לו ברכה, אא"כ מעשיו הרעים יגרמו שיהיה אביון.
 - שבכך שהוא מסייע לאביונים הקב"ה גומל לו מידה כנגד מידה שהוא לא יהיה אביון.

מבחן שבועי – בספר חפץ חיים

- באיזה אופן מותר לספר על אדם שנמנע מלהיטיב לחבירו?
 - אם מניעת הטובה היתה לאדם אחר, והמספר מכין רק לקנאת האמת.
 - אם ראה את הדבר בעצמו ונתברר לו שהיה יכול להיטיב ולא עשה כך מפני רוע טבעו.
 - בכל אופן אסור.
- האם שייך איסור לשון הרע בשלילת המעלות?
 - יש בזה איסור לשון הרע גמור מן התורה.
 - יש בזה משום אבק לשון הרע.
 - אין בזה איסור, ומ"מ אינו ראוי לספר.
- האם מותר לומר לאנשי העיר שהרב שלהם איננו חכם גדול בתורה ויודע רק את פסקי ההלכות הנצרכות למעשה?
 - מותר.
 - אסור מדאורייתא.
 - רק אם זה אמת מותר לספר.
- האם מותר לומר על אדם שאינו מוציא הרבה לצדקה או לכבוד שבת?
 - מותר.
 - אסור.
 - תלוי כמה ממון יש לאותו אדם.
- האם מותר להוציא דיבה על נכסי חבירו?
 - זה לשון הרע מדאורייתא.
 - לשון הרע הוא רק על גנות של בני אדם כמו שכתוב "לא תלך רכיל בעמך".
 - אסור מדרבנן.
- באיזה אופן עובר השומע על איסור קבלת לשון הרע?
 - רק אם מסכים בפירוש לסיפור.
 - כל שמאמין בליבו לסיפור, ואם מסכים בפירוש עובר גם על איסור סיפור לשון הרע.
 - אם הדבר נוגע לו לתועלת מותר להחליט בליבו שהדבר אמת.
- המספר גנות על חבירו והשומע משער שיוכל להראות למספר שהדבר לא היה כך, האם מותר לשמוע?
 - מצוה.
 - מותר.
 - אסור.

שאלה לעיון

כתב רבינו כלל ה' הגהה לסעיף ג' שכדי להשקיט מריבה מותר לומר לאחד מהצדדים שסיבת שטותו של הצד השני גרמה לזה כדי להקל בזה השנאה, ומצוה נמי איכא, ובכמ"ח הביא לזה ראיה ממה שאמרו חז"ל שמותר לספר לשון הרע על בעלי מחלוקת אם ע"י כך תושבת המריבה. והדברים קשים להולמם שהרי בכלל ח' סעיף ח' התנה רבינו כמה תנאים כדי שיהיה מותר לספר לשון הרע על בעלי המחלוקת וכאן לא התנה כן, וגם לא כתב שם שזה מצוה אלא רק שזה מותר, וצ"ע.

עינינו גל

מאמרים ותמיכות עומק בעולמו של עמלי תורה
מבית "עין לא ראתה"

פרשת
חיי שרה

לקויה, ובקושי מסוגל להלך על רגליו, אבל ה' זיכה אותנו בכמה מאות צאצאים והם הלכו לכותל המערבי וערכו שם תפילה מעומק הלב כדי שסבא שלהם יוכל לחיות עוד ועוד... קם הבן הבכור ודפק על הבימה, והציע שאולי עדיף להקדיש את כל מעמד התפילה המרגש הזה, בעד אחד מהנינים, בחור ישיבה, שאין לו כוח ללמוד, והוא הורג את הזמן יום אחר יום, והלא הדברים ק"ו אם יצאנו להציל את חיי הסבא האהוב שלנו שבקושי שומע ובקושי הולך וכמעט שאינו מתפקד ואינו מסוגל למלא את זמנו כראוי, כמה עלינו לזעוק לה' שיציל את הנין של הסבא הבחורצ"ק הזה, שלא יהרוג את הזמן יום אחרי יום, והוא הרי מסוגל להגיע לדרגות עצומות! והוא הרי מוכשר ובעל יכולות! אך בכל יום שהוא מאבד, הוא מפספס את הסיכוי שגנוז בו...!

הדבר הראשון זה שאדם יכיר בכוחותיו, שאדם ירגיש טוב עם עצמו במה שהוא עושה, שיחשוב לעצמו - "מאן מלכי? רבנן!" על כל תוס' שאני לומד, אני ראוי לשלוט על עוד מדינה, אם הוא יחשוב כך הוא ירגיש שמחה בלימודו ולא ילמד כעצלתיים, כעושה טובה למישהו, או כמתנמנם.

אסור לנו לשכוח את שמחת תורה, כמה רקדנו ושמחנו עם התורה כל ההקפות, כמה שמחה היתה לנו בשמחת בית השואבה, בירושלמי כתוב שיונה הנביא מעולי רגלים היה, ומרוב שמחה שרתה עליו רוח הקודש ונהפך לנביא, כשהקב"ה ביקש ממנו ללכת לנינוה ולהתריע בהם שעוד ארבעים יום נינוה נהפכת, הוא סירב כדי שלא יהיה קטרוג על עם ישראל ונאלץ לברוח תרשישה. סיפר לי ת"ח אחד, שהשנה באמצע ההקפות, מרן חכם שלום כהן שליט"א עצר את הריקודים ושאל את הציבור: אמרו נא, מדוע היה צריך יונה לברוח וכו', הרי כל נבואתו באה מכוח השמחה ששאב, כמו שכתוב והי כנגן המנגן ותהי עליו רוח ה', וא"כ שיפסיק לשמוח והנבואה תסתלק ממנו? אלא, השיב מרן, לשמחתו הוא זכה מכוח שחש קירבת ה', וכיון שתפס איזה כוח יש במעשי מצוותיו, וכמה חשיבות וגדולה יש בו שה' רוצה בו, את הדבר הזה הוא לא יכל להפסיק בשום אופן!

עלינו לראות את עצמינו בגדולינו ובמעלתינו, על זכותינו הרבה להיות עובדי ה' ועמלי התורה, באופן ששום מצב של קושי וצער לא יניאנו משמחתנו, ומניצול הזמן תמיד, להיות חדורים בהספקים, ובפרט בחורף כזה ארוך ומיוחד.

ניצול הזמן

א. איתא בבראשית רבה בפרשתן, ר"ע היה יושב ודורש והצבור מתנמנם ביקש לעוררן אמר: מה ראתה אסתר שתמלוך על קכ"ז מדינה, אלא תבא אסתר שהיתה בת בתה של שרה שחיותה ק' וכ' זו, ותמלוך על ק' וכ' זו מדינות. וצ"ב מדוע חשבר"ע שעי"ז הציבור שלא יתנמנם.

ויובן בהקדם דברי המדרש בפס' "ויהיו חיי שרה": "יודע ה' ימי תמימים" (תהלים לז, יח) כשם שהם תמימים כך שנותיהם, בת כ' כבת ז' לנוי בת ק' כבת כ' שנה לחטא ע"כ. ויש לדקדק למה לא נאמר "ותחי שרה מאה שנה וגו'" למה כתיב "ויהיו חיי שרה". וראיתי שמיישבים עפ"ד הגר"א בביאור דברי חז"ל (אבות פ"ב מ"ד): ודע לפני מי אתה עתיד ליתן דין וחשבון. מהו הלשון דין וחשבון, הלא היה די לומר דין או חשבון. ופי', דידוע דכל רגע ורגע של החיים שנותן הקב"ה צריך להשתמש בו לעבודת ה', כמאמרם ז"ל (ב"ר יד, ט) בפס' "כל הנשמה תהלל יי", על כל נשימה ונשימה תהלל יי, נמצא בעובר עבירה מלבד החטא בעצמו עוד חוטא ופוגם בהזמן שעשה העבירה, דבזמן הזה היה יכול לעבוד השי"ת ולהשתמש בו לדבר מצוה. וזהו מה שאמרו שיש דין וחשבון, דין על עצם העבירה, וחשבון על העת והזמן שנעשתה העבירה ולא השתמשו בו למצוה. וזהו יודע ה' ימי תמימים, שהזמן שלהם נוצל במלואו למצוות ועבודת ה', ולכן נאמר "ויהיו חיי שרה", ולא "ותחי שרה" כי יש להתייחס לשנים שעברו עליה כענין שעומד בפנ"ע.

ומעתה יובן איך ביקש ר"ע לעורר את הציבור, כי הראה להם את גודל כוחו של הזמן, שהנה ע"י ששרה ניצלה את כל חייה, בהספקים של מצוות תפלות ועבודת ה', זכתה שאסתר נכדתה תהיה מלכה על מדינות כמספר שנותיה, ויוצא, שבכל חודש ששרה עבדה את ה', קיבלה אסתר עיר שלימה, ועל כל שבוע רובע שלם בעיר, ועל כל יום שכונה, ועל כל שעה רחוב, ועל כל רגע בנין, והישן בשיעור מפסיד עולם ומלואו, כי מי יודע כמה אפשר לפעול בזמן הקיים.

ב. ואפשר להתבונן בגודל ערכו של הזמן, ע"פ המחשה פשוטה. יהודי אחד מעל גיל תשעים חלה במחלה קשה, מדובר בבן אדם קשיש שכמעט ואינו מתפקד, שמיעתו

דרגת האמונה המיוחדת של שידוכים

א. בפרשתן: "והיה הנערה אשר אומר אליה הגמאיני נא מעט מים... וגם גמליך אשקה, אותה הוכחת". ידועים דברי הבית הלוי שביאר את מעשה אליעזר, דאע"ג דהכל היה בדרך נוחש וסימון, עכ"ז היה בדרך חכמה קצת. כי רצה לנסות אותה בכל המדות שלה אם טובות הנה, ראשונה אם טובה היא במזגה ליתן לשתות לאיש שאינה מכרת אותו ובפרט כי לא היה שם צלוחית לשאוב מן הכד רק שתה מהכד בעצמו וכמו שאמר הגמאיני נא מעט מים מוכך ואם איננה טובת המזג לא תתן, ובפרט מי יודע אם לא ימאס המים ברוק שבפיו ואם יש לו פה נקי מחולאת וכדו'. ואח"כ יראה מה תעשה במים שנתתו אם תשאם להבית אינה בהשכלה כי אולי באמת פיו אינו נקי והטיל רוק בהכד, ואם היא משכלת אין לה לישא מותר המים לביתה, ואם תשפוך אותם היא מבזה אותה, ששופכת המים יען שתה הוא מהם, וע"כ עצה היעוצה שתאמר לו גם גמליך אשקה, וידע בזה כי טובת המזג היא וגם בעלת שכל וגם בעלת דרך ארץ שלא לפגוע בכבוד של אדם. ע"כ חלק מדבריו.

ב. אמנם במדרש אי' בחז"ל ששאל מהקב"ה שלא כהוגן וז"ל (בר"ר פ"ס): ארבעה הן שתבעו שלא כהוגן, לשלשה ניתן כהוגן, לאחד ניתן שלא כהוגן, ואלו הן אליעזר עבד אברהם, כלב, שאול, יפתח, אליעזר אמר: והיה הנערה אשר אומר אליה וגו' הא אלו יצאה אמה אחת והשקתו היה משיאה לבן אדונו, אתמהא, וזימן לו הקב"ה כהוגן, ויהי הוא טרם כלה לדבר והנה רבקה יוצאת וגו', וכלב אמר: אשר יכה את קרית ספר ולכדה ונתתי את עכסה בתי לאשה אילו לכדו עבד אחד היה נותן לו בתו וזימן לו הקב"ה כהוגן שנאמר וילכדה עתניאל בן קנו אחי כלב ויתן לו את עכסה בתו לאשה, שאול אמר: והיה האיש אשר יכנו יעשרנו המלך עושר גדול ואת בתו יתן לו לאשה, הא אילו יצא כושי אחד או גוי אחד או עבד והכהו היה נותן לו בתו וזימן לו הקב"ה כהוגן דכתי' ודוד בן איש אפרתי. יפתח: והיה היוצא אשר יצא וגו' והעליתיהו עולה לה', הא אילו יצא חמור או כלב אחד או חתול אחת, היה מעלהו עולה וזימן לו הקב"ה שלא כהוגן, הה"ד ויבא יפתח וגו' והנה בתו יוצאת לקראתו, ע"כ.

וצריך להבין מדוע לשלשה נתנו כהוגן, ורק ליפתח לא נתנו כהוגן? ונראה כאן יסוד גדול, שבעצם מוטל על אדם חובת השתדלות בכל דבר, ואין זה דרך לזרוק הכל על ה' ולברוח מהבחירה ומן ההשתדלות, ולכן נחשב שכל אלו הארבעה עשו שלא כהוגן, כי במקום לבחור לעצמם ע"פ

שכל ודעת, זרקו הכל על הקב"ה שיחליט ויבחר בשבילם, אך כאן יש חילוק עצום מה הענין שעמד בפניהם להחלטה, דהשלשה הראשונים השליכו על ה' את ענין השידוכים, וזה מהלך שיש לו מקום, דבלא"ה כל ענין השידוכים הכל ע"פ ה', אבל יפתח השליך על ה' את חובתו להביא קרבן, ודבר שהוא מוטל על כתפיו, אין נכון להשליכו על ה'.

ויסוד זה מחודד מאד בדברי הגר"א (היכל ה' דפקודי), וז"ל: "בטחו בו בכל עת" הוא סוד הזיווג שנקרא 'כל' ו'עת'... ואמר שיש לבטוח בזה על ה' (ולכן הדגיש הפסוק בטחו בו בכל עת שיש ענין בטחון מיוחד בנושא של שידוכים) כמ"ש (מועד קטן יחב) מן התורה ומן הנביאים ומן הכתובים שמה' אשה לאיש, מן התורה מה' יצא הדבר, מן הנביאים ולא ידעו כי מה' הוא, מן הכתובים ומה' אשה משכלת, וכמ"ש "אם ה' לא יבנה בית שוא עמלו בוניו בו" שהוא הזיווג שנקרא "בנין בית" כידוע, ואמר אם ה' כו' ש"שוא" הוא עסק בני אדם בענין הזיווג שהכל הוא מאת ה', וז"ש "אך הבל בני אדם כזב בני איש" (שזהו כענין שנאמר "שוא עמלו בוניו בו"), עכ"ל הגר"א.

ג. ויש בדבריו חיזוק עצום, שהרי ידוע כששואלים אברך שחיתן, נו, איך מחתנים?? כולם עם אותה תשובה: רואים עזרה פלאית מעל הטבע!! וגם אלו שמגלגלים גמחיים מודים בפה מלא כי רואים עזרה משמים וסייעתא דשמיא פלאית המלווה אותם בכל צעד ושעל. ואף אחד אינו יודע להסביר איך וכיצד ומהיכן נחתו עליו הסכומים הנדרשים.

ואמנם הגם שכל החיים של האברכים הם ניסיים ממש, מ"מ מה שיש מציאות של אברך שמחתן ילדים ואעפ"כ נשאר בכולל, זה פלא שמעל כל הפלאים שיש בעולם (וכמאמרו הידוע של האדמו"ר מסטמאר שנס אחד אי אפשר להכחיש, והוא: שבארץ ישראל כל הציבור החרדי רוכש דירות לילדיו). ובמשך החיים, אולי עוד יכול איזה אברך להתעלם מהניסים שמקיפים אותו, אבל כשמגיעים לפרק הנישואין מוכרח להתרומם לגובה ולהבין שהוא במהלך אחר לגמרי.

ואל יאמר אברך אין אני בדרגה! כי זה אפשר לומר בדבר שתלוי בהחלטתו, שידוע שאין כדאי לקפוץ לדרגה שאינו אוהו בה כלל כי תיכף יפול, אבל כאשר העמידו אותו מול איזו מציאות, אזי בוודאי ששם אוהו, וזהו מקומו האמיתי, והרי את הילדים בורא עולם נתן לו, ואת צרכיהם עד עתה ג"כ נתן לו, א"כ גם את חתונתם יתן לו. וכמו בשעת לידה כשמשוהו נתקע, מבין שאין ברירה אלא לפנות להי"ת, כך כשעליו לחתן ילד, פשוט שייכול להתרומם טפח וטפחיים מעל הקרקע להגיע לאמונה חושית - שהכל הוא מאת ה'!...

איך ניצלים מקושי חתונות הילדים?

א. בודאי איננו יודעים לחשב חשבונות שמים, אך ניתן לנו רשות להתבונן בסוגיות החיים כדי ללמוד מהם מוסר. ובכן, יתכן לתת איזה סיבה עליונה בקושי העצום שיש כיום בחתונות הילדים, עפ"י ש"ב' חובות הלבבות' (שער הבטחון פ"ג בהקדמה ה') שהעילה אשר בעבורה חייב הבורא את האדם לחזור ולסבב על סבות הטרף ושאר מה שהוא צריך אליו, הוא לשני פנים: האחד, להעמיד לו הרבה ענייני הצטרפות לשם מבחן האם עבד בהם את האלקים או שעבר ח"ו על רצונו, והשני, כי בלא שהיה צריך לטרוח ולחזור ולהפעיל אמצעים להשגת פרנסתו היה בועט בה' ורודף אחרי עבירות ולא היה שם לב לכל חובותיו כלפי האלקים, ולכן ריחם ה' על האדם והטריח אותו להיות עסוק כל ימי חייו בהשגת צרכי העולם הזה, ובהכנות לקראת חיי העוה"ב.

ומסיים: ואם הוא מגביר עבודת האלקים ובוחר ביראתו, ובטוח בו בענייני תורתו ועולמו, וסר מן הדברים המגונים, וכוסף למידות הטובות ולא יבעט במנוחה... יתסלק מעליו טורח הגלגול והסיבוב בהבאת טרפו מפני הסתלקות שני הפנים הנזכרים מעליו, הבחינה, והבעיטה בטובה, ויבואהו טרפו בלי טורח ובלי יגיעה כפי סיפוקו ומזונו, כמו שכתוב (משלי יג), "לא ירעיב ה' נפש צדיק", עכ"ל.

אח"כ הביא את התמיהה הידועה: ואם יאמר האומר, הנה אנחנו רואים מקצת צדיקים לא יודמן להם טרפן אלא אחרי העמל והיגיעה, ורבים מאנשי העברות חיים בשלווה וחייהם בטוב ובנעימים...?? והשיב שם על זה ה' תשובות: א. כדי להעניש על עבירה שעשה בעבר, ב. להרבות שכרו בעוה"ב. ג. כדי שבנ"א ילמדו ממנו לעבוד את ה' בכל מצב, ד. כדי להבליט את צדקתו למען ידעו הרשעים לעתיד לבא מדוע ה' נותן לו שכר ולהם עונש. ה. כדי להעניש אותו על מה שאינו מקנא לה' למחות בעוברי עבירה, עיי"ש.

ב. וישאל השואל, איך החובות הלבבות מציג מהלך כזה, הלא סו"ס אחרי כל התירוץ אין לצדיק כסף...? אולם מדבריו אנו למדים, שבקרון הת"ח ניצלים מטורח הגלגול וחובת הסיבוב בהבאת טרפם, כי אצלם בטל הטעם שבעבורן נגזר קללת הפרנסה על המין האנושי, ורק כאשר רואים יוצא מהכלל צריך לחפש כל מיני סיבות לכך. וא"כ המבין את הסיבות הללו לא יטעה לחפש בורות נשברים, כי העומל בתורה מונח בצינור הראשי של הפרנסה ורק צריך להתפלל שיסורו הסיבות המעכבות לו את פרנסתו. וההוכחה לכך שזה יוצא מן הכלל, דהנה בב"מ (להא) איתא

שבדרך כלל העני מאמין לעשיר, מפני שמקיים בו "תומת ישרים תנחם" ופרשי": אם לא שאדם נאמן וישר הוא לא היו מעשירים אותו מן השמים, ואילו העשיר אינו מאמין לעני שמקיים בו "וסלף בוגדים ישדם" שבגלל סילופו הוא בעניות, ומוכח שכך הוא המהלך הרגיל. ויתכן שמה"ט היו רבי ור"ע כבדו עשירים (עירובין צו) דעשירות מראה שהאדם הגון, ומה שיש "צדיק ורע לו" הוא מקרה יוצא דופן, והוא מכבשונו של עולם ומי יבא בסוד ה'. ודברים אלו ישמשו לנו כדוגמא כיצד נוכל להמלט מטורח חתונות הילדים.

המתבונן במציאות החיים בת ימינו, אם רק יהיה אמיתי, יוכרח להודות שישנם כאלה ש'בריח השמירה' שלהם לבל ידרדרו לחבוק העוה"ז הוא הפחד שלהם מעניות, וזהו דאי' בחגיגה (טב) לא מצא הקב"ה מידה טובה לישראל כעניות, ומובא שם הלשון דאמרי אנשי (כלומר, כך ידוע) יאה עניותא ליהודאי כי ברזא סומקא לסוסיא חירא (כמו רצועה אדומה לסוס לבן) ופי' ר"ח: משום שגלוי וידוע לפני הקב"ה שכאשר מרבין בעושר בועטין בו שנא' וישמן ישורון ויבעט, עכ"ל. והרי ככל שיש יותר אמצעים מתדרדרים יותר... וכמוש"כ חובות הלבבות דלכן נגזר על כלל ישראל "טורח הפרנסה".

ג. איננו יודעים חשבונות שמים, אך אולי בגלל טעם זה עדיין לא נמצא פתרון למצוקת נישואי הילדים, משום שיש שזקוקים לאותה "שמירה" משמים, והמציאות היא שזוג שנולד להם בת או שתיים, כבר חוסכים פרוטה לפרוטה מחשש ומדאגה מאין יחתנו אותן, ובלי שוט זה מי יודע מה היו עושים יהודים יקרים, עם הכסף המיותר שברשותם...

והרוצה לבדוק את אמיתות הדברים, יקח שתי קבוצות אברכים, לאחת יתן להם צרכם, ולשניה יתן כל חודש \$200 נוספים שחייבים לבזבזם, ואף שיהיו כמה בודדים שיקנו ספרי קודש, הרוב יבזבוזו על בגדים ומחשבים, מסעדות ומלונות, טיסות, קניות ושאר מותרות... וללא ספק רשימה עגומה כזאת תגרום לדרדור רוחני אצל הקבוצה השניה. ולכן דוקא ה"שמירה" של החובות הלבבות, הגורם לחסוך כל שקל מיותר, הוא ה"מגן" היותר גדול לרוחניות איתנה.

ומעתה, אם יהיה אדם שיעיד עליו יודע תעלומות שגם כשיהיה לו יותר מצרכיו, לא יוציאם ויבזבזם, באמת לא תהיה לו בעיה בחתונת ילדיו, ובדיוק כמו שאמר החובות הלבבות: שהצדיק ניצל מטורח הגלגול וחובת הסיבוב בהבאת טרפו, כך, להמבואר שגודל טורח נישואי הילדים נצרך לשמירה, א"כ חוץ מי ששייך לחמשת הסיבות שמנה החובות הלבבות, מי של"צ שמירה, ניצל גם מטורח זה.

ניסיון העקידה לאברהם ולשרה

א. ויהיו חיי שרה וגו' ותמת שרה וגו', רש"י מביא מדברי חז"ל במדרש שסיבת הסתלקותה של שרה, בגלל העקידה שהגיעה אליה השמן וסיפר לה את כל המאורע, וכמעט ש...לא נשחט, ותיכף ששמעה זאת פרחת נשמתה, וזהו לפי ביאור הרא"ם ברש"י שפרחה נשמתה קודם שהשמן הספיק לספר את הסוף הטוב שלא נשחט, אבל המהר"ל (ע"פ חז"ל) נקט, שעצם ההתרגשות שלה מהענין שבנה עמד רגע לפני שחיטה, די היה בזה בשביל להביאה למיתה.

וצריך להבין לדבריהם, איך יתכן שאברהם יכל והצליח לעמוד בניסיון הגדול הזה, ושרה, שהיה טפל לה אברהם בנביאות, לא הצליחה לעמוד בניסיון הזה ופרחה נשמתה.

ולבאר זאת נקדים תחילה את גדר ניסיונו של אברהם בעקידה, דהנה נאמר שם "ויקרא אליו מלאך ה' מן השמים ויאמר אברהם אברהם" וצריך להבין מדוע הוצרך לקרוא לו פעמיים, ובכלי יקר כתב רעיון נפלא, שאברהם היה כ"כ שקוע מדחילו ורחימו במצוה העצומה שעסק בה, עד שבא לדביקות כ"כ גדולה שכבר לא שמע את המלאך, ואע"פ שקולו של המלאך בוודאי מזעזע ומרטיט, בכל זאת היתה שקיעותו של אברהם כ"כ גדולה שהוצרך לכפול קריאתו.

וביאור נוסף מופלא זה כותב הכלי יקר, דאמנם אברהם שמע כבר בפעם הראשונה שקוראים לו מן השמים, אבל כ"כ חפץ לקיים את רצון ה' ולעקוד את בנו, עד שחשש שרוצים להניאו ממעשיו, ועשה עצמו כאינו שומע, ולכן הוצרך המלאך לקרוא לו פעמיים, עד שכבר לא יכל לסרב. וצריך להבין איך יתכן שאברהם יתעלם מקריאה משמים?

ב. ואשר נראה בזה, לפי מה שכתב בדרשות הר"ן (דיוש שיש) יסוד חשוב בבי' הניסיון של אברהם אבינו בעקידה, דהנה לכאן קשה דאם הקב"ה נתן לו הוראה ברורה שעליו לעקוד את בנו, מה הניסיון הגדול, וכי יתכן לסרב לכורא יתב, ולכן מפרש שהקב"ה לא אמר לו שהוא חייב לעקוד ואם היה אברהם אומר לו שרוצה שתתקיים הבטחת כי ביצחק יקרא לך זרע, ואינו רוצה לשוחטו לא יעניש אותו, אלא רק הראה לו שהוא ישמח בזה, וז"ל: "כי לא היה נמשך לו עונש כלל אם לא יעקדנו, כי לא צוהו השם יתברך בזה, והנה הבטיחו (בראשית כא, יב) "כי ביצחק יקרא לך זרע", וזהו לשון הכתוב (שם כב, ב) "קח נא את בנך" וגו', וכבר נודע שזה המאמר אינו לשון צווי אלא לשון בקשה (סנהדרין פט, ב), שהראה לו שייטב בעיניו אם ימחול אברהם על הבטחתו ויעקוד בנו, ולו היה אברהם משיבו הן לי לא נתתה זרע כי

אם זה, והבטחתי בו, ואיך אעשה זה, לא נחשב לו עון ולא ישיגו עונש מזה, ואע"כ לגודל אהבתו את ה"ת מצא את לבבו לעקדו כדי שיעשה חפץ ה"ת לבד, ואע"פ שאילו לא עשאו לא היה משיגו עונש כלל, וזהו ענין העקידה וסודו".

ונמצא דיסוד ניסיון העקידה הוא לבחון את אהבתו של אברהם להקב"ה, שמוכן לעשות את רצונו יתב' גם מה שאינו מחוייב, ולא יהיה לו עונש אם לא יקיימו, ונתבקש כעת למחול על הבטחת כי ביצחק יקרא לך זרע, והליכתו לעקידה היתה מתוך רצון לוותר על הבטחת ה' שהבטיחו.

והנה ישנו חידוש נפלא לרש"י בספר הפרדס, שהמלאך הזה שקרא לו מן השמים "אל תשלח ידך אל הנער" היה המלאך מיכאל שביקר באוהלו בעת ההכנסת האורחים המפורסמת, ואמר לו "שוב אשוב אליך" והיכן קיים את הבטחתו לשוב אליו, אלא שבעקידה היה זה אותו מלאך.

ומעתה יובן מדוע בפעם הראשונה אברהם לא רצה לשמוע למלאך הזה, שהרי המלאך הזה בא להזכיר לו את הבטחת הזרע, ולכן הוא זה שבא להניע אותו מלשחוט, ומכיון שכל יסוד הניסיון של אברהם היה לוותר ולמחול על הבטחת הזרע, א"כ בפעם הראשונה לא רצה בכלל לשמוע אותו, כי מיד הכירו שהוא זה שהבטיחו על הזרע בשעתו, וכעת הוא עם נכונות להקריב את בנו, ומוותר להקב"ה על הבטחת הזרע, ומה לו לשמוע למלאך, ולכן הוצרך לכפול אברהם אברהם, שאז הבין שזו הוראה חדשה לא לשחוט.

ג. והנה הר"ן לומד מזה שהקב"ה ניסה את אברהם אבינו בניסיון כזה, שרצון ה' שנסכים להקריב את עצמינו אליו, והמבחן מי נשען על הקב"ה באמת לעשות רצונו, ולא רק כמסתפק שאם לא יועיל לא יזיק, הוא כאשר נכנס בעובי הקורה לעשות גם מעשים שיותר רחוקים מן הטבע, דזה מראה שמוכן למסור נפשו לה', ואינו מחובר לרצון הגוף.

ועם ההבנה הזאת נשוב למיתת שרה בעקבות העקידה, ויובן ע"פ יסוד מופלא שכתב התפארת שלמה, דהנה כתיב "שמח נפש עבדך, כי אליך ה' נפשי אשא", והכוונה בזה כי עיקר השמחה האמיתית על נפש האדם היא בהיותה כלה ועולה מן הגוף ונדבקת בשרשה בחיי החיים, והוא השמחה העריבה והעונג הנצחי. וזהו שפרש"י כמעט שלא נשחט פרחת נשמתה ממנה ומתה, דאף שבכל ימיה היתה במס"נ מ"מ לא היתה יודעת כי זה רצון ה' יתב' מהאדם, וכאשר שמעה מבשורת העקידה והבינה כי זהו רצון הבורא וכמעט שלא נשחט, לכך השלימה נפשה ופרחה נשמתה. עכ"ד. ואשרי הזוכה לעבוד את הקב"ה בכל כוחו מעל דרך הטבע.

דבר העורך

איסור הזזת עציץ נקוב אפילו בבית, ועציץ שאינו נקוב מחוץ לבית האיור מתוך גיליון 'מטעמים לשולחן שבת' (לך לך וירא תשפ"ב)

בְּכָל דְרָכֶיךָ דַּעְהוּ

התבוננות! הזזת עציצים והעברתם ממקום למקום הינה פעולה שגרתית ומצויה, הנעשית בדרך כלל כלאחר יד ובלי מחשבה מעמיקה, כגון בניקוי הרצפות ומעבר דירה וכדומה.

בגיליון שלפנינו אנחנו רואים, שאפילו פעולה פשוטה של הזזת עציצים, כרוכה בבירור כמה דינים; שבת - איסור עקירה ונטיעה בשבת קודש בכל השנים. שמיטה - איסור עקירה וזריעה בשנת השמיטה, גם בימות החול. התורה הקדושה מקיפה כל רגע בחייו של האיש הישראלי, ויש להקדים מחשבה אפילו לפעולה פשוטה כזו, בבחינת **הפסוק** (משלי פרק ג פסוק ו) **בְּכָל דְרָכֶיךָ דַּעְהוּ**.

שתיל דו שנתי: השאלה היסודית בדין טלטול עציצים שיש בהם שתיל, נוגעת מאוד למעשה, כאשר מעבירים שתיל דו שנתי מהמשתלה ונוטעים בשדה, אם במהלך העברת השתיל נעקרה היניקה מהאדמה, צריך להתחיל את מנין שנות הערלה והרבעי מחדש, מיום שתילת הצמח בקרקע, ואם היניקה נמשכה ללא הפסקה, בהשגחה צמודה על קיום כל פרטי הדינים והתנאים הנצרכים לקיום היניקה, מחשיבים למנין שנות ערלה והרבעי גם את השנתיים שהצמח גדל במשתלה.

ונפק"מ; 1. איסור אכילת ערלה. 2. חובת פדיון נטע רבעי. 3. שלא יתערבו פירות נטע רבעי לאחר פדיון, הפטורים מתרומות ומעשרות, בטבל ודאי שחייבים במעשה, שמא יפריש מהפטור (רבעי) על החיוב (טבל).

בברכת התורה
עקיבא יוסף לוי

נושא הגיליון

'הזזת עציצים בשמיטה'

צמחים הגדלים בעציץ

תקציר: סדרת הגיליונות בענין 'עציצים בשמיטה'; הגיליון הראשון (מספר 326) 'טיפול בעציצים בשמיטה'. הגיליון השני (מספר 327) 'עציץ בתוך הבית'. הגיליון הנוכחי (מספר 328), 'טלטול עציצים בשמיטה'. הגיליון הבא (מספר 329), 'גידול בחממות ומצע מנותק'. והגיליון האחרון בסדרה (מספר 330) בנושא 'גידולי מים'.

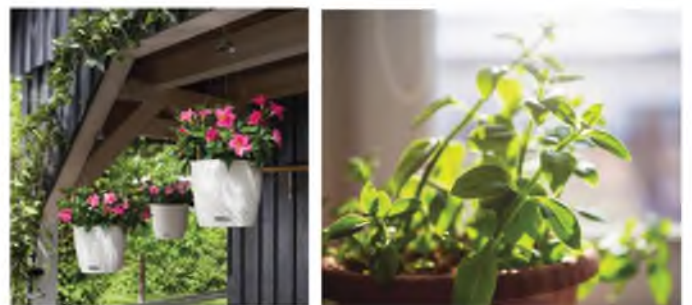
שמיטה: במאמר הנוכחי נלמד בעז"ה, האם מותר לטלטל עציץ בשמיטה ממקום למקום? חילוקי דינים באופנים הבאים: עוקר ומניח בתוך הבית, עוקר מהרצפה ומניח על השולחן, עוקר מהשולחן ומניח על הרצפה, מגביה ומחזירו מיד למקומו, עציץ שנפל ונשפך האם מותר להחזיר את המצב לקדמותו, עוקר מהבית ומניח חוץ לבית תחת כיפת השמים, קניית עציץ בחנות והעברתו לבית, או במעבר דירה שרוצה להעביר את העציץ מבית לבית דרך רחוב העיר. דין הסרת התקרה מעל העציץ, והליכה תחת עציץ נקוב המונח על אדן החלון.

מקורות: הרבה פרטי דינים במאמר שלפנינו שלא צוין מקורם, יסודם בדברי הפוסקים שהובאו בהרחבה בגיליון **עומק הפשט** (מספר 325 - 326 - 327), וקובץ **דרכי הוראה** (דיני שביעית פסקי הוראה פרק שיש סעיפים כז - לג), ובספר **משפטי ארץ** (פרק ח הלכה ט - יד), וסמכנו על גילוי דעת זה.

1. הזזת עציץ נקוב בתוך הבית

אינו נקוב מותר: מותר להפוך עציץ נקוב לעציץ שאינו נקוב, על ידי הנחת חוצץ תחת העציץ. ואסור להפוך עציץ שאינו נקוב לעציץ נקוב. עציץ שאינו נקוב בבית מרוצף - לכל השיטות מותר להזיזו ממקום למקום בלי חשש. ואם החציצה קיימת רק תחת העציץ ולא תחת העלים, תלוי במחלוקת הפוסקים האם יניקת העלים דרך אויר הבית מחשיבו לעציץ נקוב.

נקוב אסור: עציץ נקוב בבית מרוצף - תלוי במחלוקת הפוסקים, האם הרצפה חוצצת את היניקה או לא. לשיטת

דבר חוצץ, ולהניחו על דבר אחר שחוצץ, למרות שברגע ההעברה אין דבר שחוצץ, כיון שהוא דרך העברה בעלמא.

2. הוצאת עציץ מבית לשדה

הסרת גגון: כתב החזון איש (סימן כב ס"ק א), שאסור להסיר את התקרה מעל הזרעים בשביעית, דהוי תולדת זורע, וגם אם זרע ערב שביעית אסור להסיר את התקרה בשביעית, ועוד כשמסיר את התקרה נמצא שעשה איסור למפרע, שזרע על מנת להסיר, וזו זריעה גמורה.

איסור הוצאת: מדברי החזו"א עולה, שאסור להוציא מן הבית לחצר או למרפסת שאינה מקורה, אפילו עציץ שאינו נקוב, כיון שהדבר מסייע לצמיחתם, ועוד שמוציא ממקום שאינו שדה למקום שהוא שדה, ולכן עציץ שעומד במרפסת שעושה שם סוכה, צריך להעבירו לפני עשית הסוכה למקום לא מקורה, שאם יכניסו לסוכה או לבית, לא יוכל לשוב ולהוציאו החוצה אחר החג.

ויש אומרים שלצורך סידור הבית מותר להוציא את העציץ החוצה לזמן קצר, אפילו לאדמה ממש, ולהחזירו מיד למקומו (משפטי ארץ).

3. מעבר דירה בשמיטה

תולדת זורע: טלטול העציץ ממקום שבו אינו יכול לינוק מן

הקרקע, למקום שבו הוא יונק מן הקרקע, נחשב כזריעה או כנטיעה, ולכן הקונה עציץ נקוב בחנות ורוצה להעבירו לבית, או בשעת מעבר דירה שרוצה להעביר את העציץ מבית לבית דרך רחוב העיר, ותוך כדי העברת העציץ הוא חולף מעל הקרקע, ובכך הוא 'מתחבר לקרקע', נאמרו בו השיטות דלהלן.

לדעת החזון איש (דרך אמונה שמיטה פרק א ציון ההלכה קי, ארחות רבינו שביעית אות קכ, קונטרס סדר השביעית מהג"ר זליג שפירא סעיף יד), אסור להעביר עציץ נקוב מבית לבית בשביעית, כאשר עובר מעל האדמה, אפילו אם אין מניחו על הקרקע, ולא מועיל מה שיכניס את העציץ עם הענפים בתוך פח עם כיסוי, כי הכיסוי דינו כאהל עראי שאינו נחשב כגג. נמצא שמוציא את העציץ מחוץ לבית לאויר השמים והוא בכלל תולדה של זורע, אבל אם מעביר מבית לבית, רק דרך בנין מותר, והעוברים מדירה לדירה צריך לשאול לחכם איך לנהוג בהעברת העציצים.

בגובה: ולדעת הגרש"א (מנחת שלמה), במקום הצורך, כגון בשעת מעבר דירה, רשאי להעביר את העציץ הנקוב מבית לבית דרך השדה מוגבה מן הארץ עשרה טפחים, למרות שלדעת רש"י (שבת דף פא: ד"ה וחייב) ותוס' (ד"ה והניחו) עציץ נקוב נחשב כמחובר מדאורייתא גם כאשר מונח על יתדות, מכל מקום אפשר להקל משני טעמים: א. לדעת כמה אחרונים בזמן העברת העציץ דינו כ'ספינה העשויה לברוח' שנחשבת כתלוש. ב. לדעת הריטב"א (גיטין דף ז:), יתכן שאם העציץ גבוה מעל עשרה טפחים דינו כתלוש, והרוצה להחמיר עד שיצא הספק מליבו, יהדר לסתום את הנקב.

כאמור, במנחת שלמה הסתפק בדבר, ולכן התיר רק מעל עשרה טפחים, אולם במשפטי ארץ (פרק ת הערה 41) כתב שביקש הגרש"א לפרסם בשמו הוראה למעשה, שמותר בלא שום תנאים, להעביר מבית לבית כגון במעבר דירה או ברכישת פרחים בחנות ומוליקם לביתו, כיון שאינו מתכוין לחבר את הצמח לאדמה, כי אם דרך העברה בעלמא.

באריזה: ולדעת הג"ר ניסים קרליץ (חוט שני שביעית פרק א אות כג עמוד קי קיב), והגר"ש אלישיב (משנת הגר"ש עמוד לב,

הסוברים שהרצפה בקומה גבוהה חוצצת את היניקה, ויש אומרים שגם רצפה בקומת קרקע חוצצת, מותר להזיז את העציץ ממקום למקום, ומותר להפוך את העציץ מאינו נקוב לנקוב, שכן למרות שהעציץ עצמו נקוב, דינו כאינו נקוב, מחמת חציצת הרצפה שתחתיו.

לשיטת הסוברים שבלטות רצפת הבית העשויות מעפר וחול אינן חוצצות את היניקה, בקומה צמודת קרקע, ולדעת החזו"א הבלטות אינן חוצצות אפילו בקומה גבוהה שאינה צמודת קרקע ודינו כעציץ נקוב, דעת הגר"ש אלישיב זצ"ל (משנת הגר"ש עמוד לד, משמרת השביעית עמוד מד), והגר"נ קרליץ זצ"ל (חוט שני שמיטה עמוד קי שעה"צ תז), שאסור להפוך עציץ שאינו נקוב לעציץ נקוב, כגון להסיר את הצלחת מתחת העציץ הנקוב, או להוריד עציץ נקוב המונח על השולחן שעשוי מדבר המפסיק את היניקה, ולהניחו על הרצפה.

אין מתכוין: והוסיף הגר"ש (משפטי ארץ הערה 40), שהאיסור הוא גם כאשר כוונתו רק לסדר את הבית ולא לתועלת הצמחים, ואין להתיר מדין 'אין מתכוין', כיון ש'יניחא ליה' בתועלת שהצמח יקבל מכת היניקה, אבל רשאי להניחו על גבי דבר החוצץ את היניקה כגון מתכת, ולפי זה, אם בנה סוכה במקום שיש צמחים, אסור לו להסיר את הסכך, כיון שמועיל לצמחים, ואין להתיר מדין 'דבר שאין מתכוין'.

מאיך לדעת הגרש"ז (מנחת שלמה חלק א סימן מא אות ג, ובמכתבו במשפטי ארץ), אם אין כוונתו לתועלת הצמחים, אלא לסיבה אחרת, כגון שמסיר את הגג כדי לבנות שם סוכה, מותר כדין דבר שאין מתכוין, וניכר הדבר שאין כוונתו לתועלת הצמחים, וכן לגבי טלטול עציץ נקוב בבית, באופן שכוונתו רק לסידור הבית ולא לחיזוק יניקת העציץ, ומותר גם להפוך עציץ שאינו נקוב לעציץ נקוב בתוך הבית, כדין דבר שאין מתכוין ואין דרך מלאכת שדה שנאסר בשביעית, וכגון שהיה מונח תחילה על השולחן או על צלחת שחוצץ את היניקה, מותר להניחו על הרצפה ללא חציצה, וביאר שהחזו"א שאוסר להסיר תקרה מדבר באופן שמשביח בכך את הזרעים.

והוסיף הג"ר **צבי ובר שליט"א** שאף אסור להעביר עציץ ממקום מרוצף למקום שאינו מרוצף, למרות ששניהם תחת קורת גג הבית, וכן אסור להוציא עציץ ממקום מרוצף ומקורה, למקום שאינו מקורה למרות שהוא מרוצף.

גרירה מועטת: וכתב בספר **דרך השמיטה** (הובא בגיליון מטעמים לשולחן שבת לך לך תשפ"ב, ובמכתב) שצריך לזהר מאוד שלא לגרור או להגביה עציץ נקוב כלל אפילו על הרצפה של קומה גבוהה, ואין להתיר מטעם שהיניקה היא באותה רמה ומה הועיל בהזזה, שאינו יודעים בוודאות מאיזה מקום בקרקע העציץ יונק, ויתכן שדווקא ההזזה של העציץ תקרב אותו למיקום המדויק, ואפילו בגרירה מועטת עלול לקרב את העציץ לקרקע ולחזק את יניקתה, והוא בכלל מלאכת זורע.

מאיך לדעת הגר"ש אלישיב והגר"נ קרליץ והגרש"ז **אויערבאך** (מובא במשפטי ארץ), מותר להזיז עציץ נקוב על רצפת הבית ממקום למקום, וכן אם היה מוגבה מותר להניחו על הרצפה, בצירוף כמה סברות להקל: א. שמא העברה אינה בכלל איסור מלאכת זריעה בשביעית. ב. ספק הירושלמי אולי בבית אין איסור מלאכה בשביעית. ג. יתכן שמרצפות חוצצות, ולדעת הגר"ש והגרש"ז מותר אפילו אם כונתו לתועלת הצמח, ולדעת הגר"נ ק"א אם מתכוין לתועלת אסור.

והוסיף הגר"ש אלישיב, שמותר להסיר עציץ נקוב המונח על

ואם היה מוגבה מן הקרקע דעת הגרי"ש אלישיב (משפטי ארץ הערה 32) שאין להניחו על גבי הקרקע, כיון שבזה מחזק את היניקה.

5. ידיעות חשובות

מעציץ שאינו נקוב לאדמה: בשו"ת שבט הלוי (חלק י סימן רב) מביא, יש שהתירו להעביר שתיל של עץ שהיה בעציץ שאינו נקוב, עם גוש עפר שלו בשביעית לשדהו וגינתו, אך כתב שלדעתו פשוט מאד שדבר זה אסור, ולא מועיל מה שהיה לפני כן בעציץ שאינו נקוב, והורה החזו"א (נתיב השמיטה סימן ח סעיף ה והערה יא), לגבי העברת שתיל עם גוש עפר שיש בו די כדי לחיות מעציץ נקוב לשדהו, אף שלגבי ערלה אינו כנטיעה חדשה למנות לו שנות ערלה, לגבי שביעית הוא בכלל איסור זריעה.

עציץ שנשפר: ולגבי עציץ שנפל ונשפר, האם מותר להחזיר את המצב לקדמותו? עציץ עם צמח, שנשבר העציץ ונשארה הרבה אדמה צמודה לשרשי הצמח, מותר להניח את הצמח עם האדמה הצמודה לשורשיו בעציץ שאינו נקוב, בתנאי שהצמח עם האדמה עדיין עומדים ישר כפי שהיו קודם, אבל אם נפלו ונוטים על הארץ, יתכן שאם יניח אותם ישר בחזרה, יחשב שהדבר מועיל לגידול של הצמח, ולכן מותר להניחו רק בעציץ שאינו נקוב בתוך הבית (משפטי ארץ סעיף יד).

לעבור מתחת למרפסת: כתב הגר"ב צאבא שאול זצ"ל (אור לציון שביעית פרק א הלכה ו), מותר לעבור תחת עציצים נקובים התלויים על המרפסת או מונחים על אדן החלון, ומאחילים על קרקע העולם, ולא נחשב שמעכב את היניקה כשעומד תחת העציץ ושוב מחדשו כשיוצא, כי אינו מתכוין לכך, ועוד שיש סוברים שעציץ הגבוה עשר טפחים מהקרקע דינו כתלוש, ובארחות שבת (פרק יח סעיף כט) הוסיף טעם להתיר לעבור בשבת תחת עציצים נקובים התלויים על המרפסת והחלון, משום שמבואר בחזו"א (ערלה סימן א ס"ק טז) שהיניקה יכולה להגיע אל העציץ גם מהצדדים.

הליכות שדה חוברת 48, 84-85) אסור להפוך עציץ שאינו נקוב לנקוב אפילו דרך העברה בעלמא, ולמרות שאינו מתכוין לתועלת הצמח, והעצה שיוכל להעביר עציץ מבית לבית דרך רשות הרבים, יעטוף הצמח וענפיו בניילון סגור מכל הצדדים, או דבר אחר החוצץ את היניקה, וכך דינו בהעברה כעציץ שאינו נקוב, וכשמגיע לביתו ישאירו כעציץ שאינו נקוב, כיון שבדרך היה עציץ שאינו נקוב, ושלא בחנות עמד על מדף פלסטיק וכדומה שדינו כעציץ שאינו נקוב (משפטי ארץ).

זמן קצר: ולדעת הגר"ב צאבא שאול זצ"ל (אור לציון שביעית פרק א הלכה ה-ו), מותר להעביר עציץ אף אם הוא נקוב מבית לבית, כיון שאין לחייב על נוטע לזמן קצר בלבד, ועוד ששביעית בזמן הזה מדרבנן ונוקטים לקולא, ויותר טוב להניח תחת העציץ פח וכדומה להפסיק את היניקה.

4. הזנת עציץ בשדה

קרקע העולם: הזנת עציץ שאינו נקוב בשדה, וגם העלים אינם בולטים מהעציץ, אין בטלטול כל חשש, בתנאי שהטלטול אינו נעשה למטרת שיפור תנאי העציץ (כגון: להעבירו למקום מואר או מאוורר יותר). ולגבי הזנת עציץ נקוב בשדה, כתב הגר"ש אויערבאך זצ"ל (מנחת שלמה חלק א סימן מא אות א, אות ג, הערה 4), יש להסתפק האם מותר להגביה עציץ נקוב מהארץ ולהורידו לאחר מכן, ויש להתיר בבית מקורה. ולגבי הזנת עציץ נקוב בשדה, כיון שמבואר במאירי (שבת דף פא:), שהמעביר עציץ נקוב ממקום למקום תחת כיפת השמים, נחשב איסור קוצר וזורע לענין שבת, אם כן הוא הדין לענין שביעית אסור, כי נחשב שעוקר מהמקום הנוכחי ונוטע במקום החדש.

ולדעת החוט שני (שביעית פרק א אות כג עמוד קי קיב), מותר אפילו מדרבנן לגרור בשביעית עציץ נקוב על הקרקע, כי אם לא מגביה את העציץ ומניחו אינו נחשב עוקר וזורע, שאינו עוקר ומחדש את כח היניקה, אלא רק משנה את מקום היניקה על ידי הזנת העציץ.

סיכום הגיליון:

דינים העולים

- א. שינוי מצב: מותר להפוך 'עציץ נקוב' ל'עציץ שאינו נקוב', אבל אסור להפוך 'עציץ שאינו נקוב' ל'עציץ נקוב'. ויש מקילים בבית כשאינו מתכוון לצורך הצמת.
- ב. חידוש יניקה: אסור להוציא עציץ בין נקוב ובין שאינו נקוב, ממקום מקורה למקום שאינו מקורה, כגון מהבית למרפסת פתוחה ולגינה. וכן אסור להסיר את הגג מעל העציץ מפני שמועיל לגידולו. ויש מקילים כשאין מתכוון לתועלת הצמת.
- ג. עציץ שאינו נקוב: בבית, מותר להזיזו ממקום מקורה למקום מקורה. בשדה, נתלקו האם מותר להזיזו ממקום שאינו מקורה למקום שאינו מקורה. אבל אסור להוציאו ממקום מקורה למקום שאינו מקורה ולא מועיל כיסוי, ונתלקו האם יש להתיר באופנים הבאים - מוציא לזמן מועט ומחזיר מידי, במכוסה, בגובה י' טפחים מהקרקע, כשאין מתכוון לתועלת הצמת.
- ד. עציץ נקוב בבית: לסוברים שמרצפות חוצצות, דינו כעציץ שאינו נקוב. לסוברים שמרצפות אינן חוצצות, אסור להורידו משולחן החוצץ יניקה ולהניחו על הרצפה, כי מחדש בו יניקה, ואין להתיר מדין אינו מתכוון. ויש מתירים כאשר אינו מתכוון לתועלת הצמת.
- ה. עציץ נקוב בשדה: יש אוסרים להזיזו כל שהוא שנחשב עקירה זריעה, ויש מתירים להזיזו כאשר לא משנה את המרתק מהקרקע.
- ו. יניקה מהאוויר: מותר לעבור תחת עציץ נקוב תלוי, ולא נחשב שמעכב היניקה בעמידתו, ומתדשה כשיוצא.
- ז. עציץ שנפל: עציץ שנשפר ונפל, אם הוא דרך גידולו ודבוק בו עפר כשיעור יניקה, מותר להחזירו לעציץ שאינו נקוב, ואם נפל שלא דרך גידולו, מותר להחזירו רק לעציץ שאינו נקוב בבית.

משיב כהלכה

ההגרלה השבוע על 100 שקל במזומן

שאלה: האם גידולי חממות ומצע מנותק יש בהם קדושת שביעית?

פולמוס החממות: לפני עשרות שנים, התעורר פולמוס עז בין פוסקי הדור, שנמשך עד היום, האם הגידול בחממות במצע מנותק, בצירוף ספק הידושלמי בבית, מכירה לגוי, וספק ארץ ישראל, ועוד, מתיר את איסורי שמיטה, או לא? באר את צדדי השאלה וטעמיהם!
המתירים: הגר"ש אלישיב (ישא יוסף שביעית סימן כה); הגר"ש אויערבך (משפטי ארץ פרק ז); הגר"ד עובדיה יוסף (משא עובדיה).
האוסרים: קנה בושם (חלק ג סימן צ-צד); מנחת יצחק (חלק י סימן קטז); אור לציון (שביעית פרק א הלכה ד); משנת יוסף (חלק ד סימן ח, חלק יג סימן רצה); ארחות רבינו (חלק ב עמוד שסד); דרך אמונה (פרק א ציון ההלכה קו); חוט שני (שמיטה עמוד עח); שבט הלוי (חלק ח סימן רמו, חלק ט סימן רלח, חלק י סימן קצט); שו"ת דבר השמיטה (סימן ח); שביית הארץ (דיני עציצים סימן יט-כ).

במדור זה מופיעה שאלה שבועית בנושא הגיליון הבא, כל מי ששולח תשובה נכונה על השאלה נכנס להגרלה. ההגרלה על דעת רבני המפעל. התשובות המובחרות ישולבו במידת האפשר בגיליון הקרוב.

בכדי להשיב ולהכנס להגרלה, מספיק לעיין במראה מקום אחד! נא להעביר את התשובות עד יום ראשון הקרוב בערב (תשובה שתגיע אחרי יום ראשון תכנס להגרלה הבאה), בצירוף פרטי המשיב (שם, טלפון, מקום לימוד), באחת מהאפשרויות הבאות:

1. בקו 'הילכתא' טלפון 02-5377085 שלוחה 4
2. בעמדות 'דורים פלוס' ו'קהילות', קופת 'הילכתא' גיליון 'עומק הפשט'
3. בחדר 'קול הלשון', ישיבת מיר ירושלים, תיבת 'הילכתא'
4. במקס מספר 1532-6507823
5. במייל 5047867@gmail.com

הזוכה בהגרלת גיליון 327 בסך 100 שקל מזומן
הבה"ח כמר שלום פריימן ני"ו
בית שמש

המדור הוקדש לרפואת הגאון הגדול
רבי ברוך מרדכי בן מלכה הינדא (אזרחי) שליט"א
לרפואה שלימה בתושח"י

בית הוראה הילכתא

קניית פרחי נוי בשמיטה

שאלה: האם מותר לקנות בשמיטה פרחי נוי שאין בהם ריח, מאדם שאינו שומר תורה ומצוות, החשוד על השביעית?

תשובה: באופן שודאי נזרעו בשביעית בעציץ נקוב, אסור לקנות את הפרחים למרות שאין בהם ריח, ויש אוסרים אף לקבלם במתנה. באופן שודאי נשתלו באיסור בעציץ שאינו נקוב, מצד הדין אין בו איסור, שאין בו חיוב עקירה ולא איסור נעבד, אך אין לקנותו משום מסייע ידי עובדי עבירה. באופן שיש רק חשש שנזרע בשביעית אין ראוי לקנות, ויקנה רק בחנות עם הכשר לעניני שמיטה.

נימוק: גם פרחי נוי ללא ריח, אסור לזרוע בשביעית והנוטע בשביעית יעקור, ויש להחמיר שחיוב עקירה נאמר גם לקונה. בפרחים לא שייך איסור ספיחין, ולא קדושת שביעית, ואין חיוב להפקירם, ולכן לא שייך איסור 'שמור'. נחלקו הפוסקים האם 'נעבד' אוסר את השימוש בגידולים, ובפרתי נוי שאין בהם תיי נפש אין להקל בזה.

מקורות: דרך אמונה (שמיטה ויובל פרק א ס"ק נו, בשם הגריש"א, שיח השמיטה פרק יט אות יב), משפטי ארץ (פרק ח סעיף טו, בשם הגריש"א והגרנ"ק), הגרש"י שטיצברג (במכתבו).

בני ברק - שנת תרפ"ח

עדכוני הלכה

בני ברק של פעם

בערב שנת השמיטה, פנה החזו"א לראש מועצת העיר בני ברק דאז ר' יצחק גרשטנקורן ז"ל, שהעיר לא שייכת למועצה, אלא היא רכוש משותף של כל תושבי העיר, ואם יבוצעו בשמיטה עבודות גינון שלא כדין, הרי גם החזו"א עצמו יעבור על העשה של 'ושבתה ארץ'.

ושלח ראש המועצה לחזו"א את המפקח על הגינון מטעם מועצת העיר בני ברק. החזו"א נתן למפקח הנחיות ברורות אלו עבודות הכרחיות מותרות כדין 'לאוקמי', ואלו עבודות אסורות כי הם נחשבות 'לאברוי'. למרות שהגנן היה חילוני, מרוב התפעלות על ידיעות החזו"א גם בחקלאות, הסכים לנהוג כפי ההנחיות של החזו"א, ועד היום היה מקובל לעשות כפי ההנחיות האמורים. (ספר 'פרשת השבוע' ג ויקרא עמוד קצא).

נושא הגיליון הבא:

'גידול בחממות ומצע מנותק'

טלו חלק בזיכוי הרבים העצום, והשתתפו בהוצאות הגיליון הבא

הגיליון נועד לעזור את לב הלומדים, נא לא לסמוך על הדברים הלכה למעשה בלי לעיין במקורות

הגיליון הוקדש לעילוי נשמת

האשה הצדקנית מרת בתיה רבקה בת ר' קלונימוס קלמן ע"ה
נלב"ע כ"ז תשרי
ת.נ.צ.ב.ה.

גיליון שבועי עומק הפשט
שיעורים וימי עיון
בית הוראה טלפוני
בירורי הלכה אקטואליים
קו מידע הלכתי
חוברות הדרכה

מכון הילכתא 02-535-0-535

מענה אנושי בית הוראה מערכת הגיליון

קו מידע הלכתי

02-5377-085

פקס: 02-6507823 לקבלת הגיליון במייל: 5047867@gmail.com

ניתן להאזין לשיעורים, הודעות, עדכונים, רישום להגרלות, ועוד...

פניני הלכה

חידושי הלכה

מראשי ורבני חבורות בישיבת מיר

גליון מספר 170

פרשת חיי שרה

תשפ"ב

- אילן שחציו בארץ וחציו בחו"ל מה דינו לענין דיני שביעית ♦ הרב אליסף פרלמן
- אם מותר לעשות מלאכות בשביעית ע"י גרמא ♦ הרב חיים הלפרט
- בדין איסור אכילה קודם מצוה דאו' שמחויב לקיימה מספק ♦ הרב אברהם זנגר

הרב אליסף פרלמן

אילן שחציו בארץ וחציו בחו"ל לענין דיני שביעית

[א] יש לדון בדין עץ שחציו נטוע בא"י וחציו נטוע בחו"ל, מה דינו לענין שביעית, ודבר זה יש לדון כלפי כל דיני שביעית שבו, דהיינו כלפי איסורי עבודה בפירות האילן כמו זמירה וקצירה, וכמו כל דיני קדושת הפירות לאכלה ולא לסחורה ולא להפסד וכו', וכמו כן כלפי דיני הפקר הפירות וכן לגבי דין ביעור שלהם, אמנם כלפי עבודת הקרקע מסתבר דבחלק של א"י אסור לעבוד ובחלק של חו"ל מותר.

ולכאור' יש ללמוד נידון זה מסוגיא מפורשת לגבי דין תרומ' באילן כזה, דאיתא בברייתא בגיטין כב. [והובא גם ב"ב כז:]: והכי איתא בגמ' והא תניא אילן מקצתו בארץ ומקצתו בחוצה לארץ, טבל וחולין מעורבין זה בזה, דברי רבי. רשב"ג אומר הגדל בחיוב חיוב, והגדל בפטור פטור. והוינן בה בגמ' מאי לאו מקצת נופו בארץ ומקצת נופו בחוצה לארץ, ודוחה הגמ' לא, מקצת שרשין בארץ ומקצת שרשין בחוצה לארץ. ומאי טעמא דרשב"ג דמפסיק צונמא. מאי טעמא דרבי דהדרי ערבי. במאי קמיפלגי מר סבר אורא מבלבל ומ"ס האי לחודיה קאי והאי לחודיה קאי. ע"כ בגמ'.

והרמב"ם פ"א מהל' תרומות הכ"ד פסק כרבי וז"ל אילן שעומד בחוצה לארץ ונופו נוטה לארץ, או עומד בארץ ונופו נוטה לחוצה לארץ הכל הולך אחר העיקר, היו מקצת שרשיו בארץ ומקצתן חוצה לארץ אפילו היה צחיח סלע מבדיל ביניהן הרי טבל וחולין מעורבין זה בזה, עכ"ל. ולכאור' על דרך זה יש ללמוד נמי לדיני שביעית, שהרי הנידון כאן הוא נידון של דיני קדושת הארץ שזהו הגורם את דין החיוב בתרומ' ומכשם שמחמירים בהם ואמרינן טבל וחולין מעורבים זה בזה, הוא הדין נמי לענין שביעית שבאה משום קדושת הארץ, וא"כ קדושת שביעית מעורבת בפירות ויש לנו להחמיר בהם ולומר קדושת שביעית וחולין מעורבים זה בזה.

[ב] אמנם מה שנראה לדון בזה, ובהקדם דהנה בביאור דברי רבי כתב רש"י וז"ל אין לך פרי באילן הזה שאין מקצתו מן הארץ שהוא טבל ומקצתו מחו"ל שהוא חולין לפי שהיניקה מתערבת. עכ"ל ובקובץ ביאורים להגרא"ו גיטין אות יד' כתב וז"ל וקשיא לי הא קי"ל זה זה גורם מותר, וא"כ האילן הזה שהוא יונק מארץ ומחו"ל לפטר כולו מתרומה ומעשר. עכ"ל. ולא תירץ בזה, ומצינו שכבר עמד על קושיא רבו הגרש"ש בשערי יושר ש"ג סוף פרק כ"ה.

וכתב השערי יושר לתרץ בב' אופנים האופן הראשון תי' דכיון דתרומ' הוא דבר שיש לו מתירין על כן לא אמרינן בזה דין זה זה גורם מותר, וביסס יסוד זה על סמך דברי הר"ן דגדר זה זה גורם דמותר הוא מעין גדר ביטול, וממילא יש לדון דכמו דבדיני ביטול ברוב לא אמרינן ביטול בדבר שיש לו מתירין כן י"ל בדין זה זה גורם, ועיי"ש דכתב לבאר כן אפי' לפי תוס' דפליגי על הר"ן. ועוד

כתב השערי יושר שם לתרץ באופן אחר ד"ל דיסוד דיני תרומ' אינן ענין איסורי בלבד אלא הם יסוד זכות ממוני ומשפטי, שיש להכהנים זכות ממון במה שהוא פירות הארץ ובקדושת הארץ, וכיון דהוא יסוד ממוני על כן לא שייך בזה לומר זה זה גורם מותר, שהרי ודאי אם ראובן ושמעון יש להם זה זה גורם של ממון אין היתר לגזול מהם, והכי נמי לא פקע דין הממוני של הכהנים, וממילא דהוא הדין דאיכא לכל דין האיסורים שבתרומ' מ, שכבר נתחייב בהם, עכ"ד.

ועפ"ז נחזור לנידון דין כלפי איסורי שביעית, דהנה אי נמא דכל החומרא בדיני תרומ' הוא שאין בהם את ההיתר של ז"ז גורם מחמת שהם דבר שיש לו מתירין מחמת שיכול להפריש עליהם ולהתירם, וזה לכאור' אינו שייך בדיני שביעית, שמה שנאסר בהם אין לו היתר, ואין הפקעה לקדושתם, שהרי הפירות שנתקדשו בקדושת שביעית יש בהם דיני שביעית גם בשנה השמינית, ואין להם היתר, א"כ חומרתם היא קולתם, דיש לנו לחזור ולדון בהם היתר של זה זה גורם, [אמנם עיין ירושלמי מסכת ערלה פ"א ה"א שנראה לכאור' שלמד דדינים אלו של מקצתו בארץ ומקצתו בחו"ל דרבי מחמיר בו, הוא גם בדיני ערלה, שהוא נידון של איסור, אך הרמב"ם לא הביא זאת בדיני ערלה].

וגם אם נבא לבאר כדרך השניה בדברי השערי יושר שהחומרא בדיני תרומ' היא משום שביסודם הם דיני ממונות ולא שייך להקל בדיני ממונות מחמת זה זה גורם, א"כ נראה דבכל איסורי שביעית שהם דינים של איסור והיתר שפיר שייך להקל מדין זה זה גורם, אלא דלענין הפקר הפירות לקיום מצות ונטשת, יש לדון דאפשר שדין זה הוא משפט ממוני שאין בעלות בארץ בשנה השביעית עכ"פ להצד דהוי אפקעתא דמלכא, וגם להצד שצריך הוא להפקירו אפשר דהוא דין ממוני שמשועבד על כך, וא"כ יש לדון שכלפי דין זה לא שייך ההיתר של זה זה גורם, אך אפשר שדין הממוני הזה הוא תולדה של דין האיסורי של קדושת הפירות שחל בהם, וממילא כשיש קולא על הדין האיסורי לא יחול גם הדין הממוני.

ומ"מ נראה דגם אם נחמיר בדין ההפקר שצריך להפקיר, אין זה סיבה שזה עצמו יגרום להחיל את כל דין האיסורי של קדושת הפירות לאסור בהו שאר איסורים, ונמצא לפי הביאורים הנ"ל דיצא הדין להיתר, באיסורי שביעית שבאילן זה, שחציו בארץ וחציו בחו"ל, וקולא זו איננה רק בהפירות דקיימי בצד חו"ל אלא גם בפירות שבצד א"י, דהא לרבי אין לחלק בצדדים אלו כלל.

[ג] אמנם נראה ליישב באופן אחר את הקושיא מדין זה זה גורם, ובהקדם דברי הגר"ח פ"ג מהל' מאכלות אסורות ה"א דעיי"ש שכתב ז"ל ונראה לומר, דבאמת הך דינא דיוצא מן הטמא טמא מחדש לן תרתין, דטהור הנולד מן הטמא איסורו הוא מחמת עצמו ואהני ליה הך דינא דיוצא מן הטמא טמא שיהא איהו מצד עצמו חייל ביה איסורא דאמו, ובדין אמו קאי, דהרי הוא כאמו, ועוד נכלל ביה דין איסור בפני עצמו של יוצא מן הטמא, דמשום זה לחוד שהוא יוצא מן הטמא חייל ביה איסורא, ואף דאינו קאי בדין אמו ולא חייל עליו איסור מצד עצמו, עכ"ל.

אכן יש לתרץ על דרך דברי השערי יושר דזהו מחמת דהוי דבר שיש לו מתירין או מחמת דהוי כדיני ממונות, וביאורים אלו לא שייכי כדיני שביעית שבפירות, וממילא נמצא דלענין דיני שביעית שפיר נקל בכה"ג כדן זה וזה גורם, וכל מאי דנתבאר דאין להקל בדיני שביעית יש לומר דהיינו בכה"ג דאיכא שורשים ממש בארץ, אשר בהכי ח"ל דהגדר הוא דאיכא גוף הקדושה בהפירות ואין כאן דין 'גורם' וממילא לא שייך לדון בהו דין דזה וזה גורם.

ה] ויסוד ושורש לחילוק הזה נראה דהוא עולה מדברי הרמב"ם הנ"ל פ"א מהל' תרומות הכ"ד דהנה כתב הרמב"ם דאם הנוף בארץ ושורש האילן בחו"ל, או שהנוף בחו"ל והשורש בארץ, הולכים אחר העיקר, וכבר תמה בזה בחי' הגר"ז שם בהל' תרומות מדברי הגמ' בב"ב דנראה דאם האילן סמוך לא"י הרי יניקתו היא ט"ז אמה וא"כ אית ליה יניקה מן הארץ, ורק היכא דאיכא צונמא המפסיק הוא דלא הוי יניקה מן הארץ, ואיך פסק הרמב"ם בפשיטות דהכל הולך אחר העיקר, ולא חילק דדוקא בדאית ליה צונמא ואין המשך יניקה של ט"ז אמה.

וביאר בזה בחי' הגר"ז שם דכל דין היניקה הוא לענין דינים התלויים ביניקה כגון לענין ביכורים, אבל לענין הדין דשדינן נופו בתר עיקרו שהוא דין בפני עצמו ולא תליא ביניקה, הרי בזה לא תליא בדין היניקה של ט"ז אמה, וזה אינו שייך אלא למקום שהוא עיקר עמידת האילן עצמו ולא יותר. עכ"ד. והנראה על דרך דברינו לעיל לבאר זאת, דשאני דין יניקה אשר כל כוחו הוא בגדר של 'גורם' מה שניתן לו דינים מחמת דיני הארץ שממנה הוא יונק, אבל שורש האילן עצמו ומקום שהוא עומד בו זהו עיקר דינו של האילן והקדושה הבאה לו מחיבור זה היא קדושה עצמית.

ועל דרך זה נראה לבאר, דממילא דהכי הוא גם לענין הפקעת הקדושה, דכל דבעיקר שורשו בארץ הוא מושרש באדמת חו"ל, הרי דין חו"ל חיייל ביה בכל עיקר גידולו, ומשום כך הוא מופקע מחלות קדושת הארץ, אשר זהו דפסק הרמב"ם דהולכים בזה אחר מקום העיקר, ואין הולכין אחר הנוף ולא יועיל בזה ענין של יניקה, וממילא דמבואר דלא יועיל לענין זה גם התפשטות ט"ז אמה של השורשים אשר כל כוחם הוא כח של יניקה, ואין יכולים לשנות את עיקר דיני האילן הנקבעים בעצמותו, אם הוא אילן א"י או אילן חו"ל, וכל מאי דשייך לילך אחר היניקה הוא רק במקום דליכא חלות דין מצד עיקר שורשי האילן שסותר לדין היניקה וכמושנ"ת.

הרב חיים הלפרט

מלאכות בשביעית ע"י גרמא

ידוע הנידון אם מלאכה בשביעית ע"י גרמא אסורה או מותרת, והיות ושאלה זו מצויה מאוד כגון במים שנוטפים מהמזגן או מהברז ונשפכים לגינה דיש אופנים שנחשב לגרמא כדמצינו בחולין דף ק"ז דכל שנפסק כח השופך לא חשיב כח גברא [ואכ"מ להאריך בפרטים אלו], משום כך נברר להלן את דין גרמא בשביעית. [ויש בנידונים הנ"ל צדדים נוספים להתיר כגון 'אין מתכוין' ועוד, ולא נדון כאן אלא מצד גרמא].

דנהה בשבת ק"כ ע"ב מבואר דאין חיוב על מלאכה בגרמא, דכתיב 'לא תעשה כל מלאכה' עשייה אסור גרמא שרי. ובשור"ת הר צבי שביעית סי' ל"ב כתב לדון אי אף בשביעית שרי. וכ' דיש לחלק בין הלאו לעשה, דעל הלאו פשיטא שלא עובר בגרמא דומיא דשבת, אבל בעשה דשביתת שדהו עובר גם ע"י גרם מלאכה כשהמלאכה נעשית בשדהו. ושורש דבריו לחלק בין העשה ללאו נעוץ בדברי הראשו' בע"ז ט"ו דהעשה ד'ושבתה הארץ' קאי על בעל השדה וכשאחר עובד בשדהו עובר בעל השדה, וחלוק מהלאו דקאי על העובד, ולא דמי לשבת שהעשה והלאו תרווייהו קאי רק על העובד, דשאני שביעית שהתורה תלתה את העשה בגוף הקרקע ולהכי קאי על בעל השדה, דלפ"ז ח"ל שבגרמת מלאכה בשדהו עובר בעל השדה בעשה דשביתת שדהו על אף שאינו עובר בלאו, דומיא דמלאכה הנעשית בשדהו ע"י נכרי דעובר בעל השדה בעשה ולא בלאו כפשטות הסוגיא בע"ז שם. אך יל"ד בדבריו בכמה אנפי;

א. לכאורה נ' שדבריו תלויים בפלוג' המנ"ח והחזו"א, דהמנ"ח [מצוה רצ"ח ועוד] נקט בפשיטות דזריעה בערב שביעית שמחמתה

ועפ"י הקדמה זו כתב שם בהמשך דבריו לחלק לגבי דין זה וזה גורם וד"ל ולפ"ז הרי נחא הא דחוששין לזרע האב ולא שרינן ליה מטעמא דזה וזה גורם, דהא דזה וזה גורם מותר לא נאמר אלא היכא דלית ביה איסורא מעצמו, ואיסורו הוא רק מחמת שיוצא מן האסור והאיסור שיוצא ממנו הוא דהוי גורם לאיסורו, בזה הוא דהוי הילכתא דזה וזה גורם מותר, משא"כ בהך דחוששין לזרע האב דחיייל ביה דין איסורו מחמת עצמו, ואין כאן גורם, כי אם גופו של איסור עצמו הוא דאית ביה מחמת אבוהי, וע"כ שפיר נוהג בו דינא דאבוהי' אם לאיסור אם להיתר וכמו שנתבאר. עכ"ל.

ומעתה נראה על דרך דבריו לדון דזהו נמי טעמא דנתבאר בגמ' דאין לדון דין היתר של זה וזה גורם כלפי דין תרו"מ, והביאור י"ל בהקדם מה דיש לחקור בהא דחל דין קדושת הארץ ומצוות הארץ בפירות הגדלים בארץ, האם יש לדמות זאת לכעין הדין שמצינו דהיוצא מן הטמא טמא ומן הטהור טהור, והיינו דהכא נמי כיון שהפירות הם יוצאים מן הארץ הקדושה, על כן גם הם יש בהם דין להיות קדושים, או דילמא יש לדמותם להך דינא דמצינו בחוששין לזרע האב, דביאר הגר"ח דחיייל ביה איסורו מחמת עצמו, והכי נמי כעין זה י"ל בפירות הגדלים בארץ ויש בהם זיקת הארץ בגדילתם הרי אית בהו דין קדושה בעצמותם בהיותם גדלים על אדמת הארץ ואין כאן גורם כי אם עצם הקדושה עצמה אית בהו מחמת אבוה הוא הקרקע המגדלתם, ואשר על זה אין שייך דין היתר של זה וזה גורם, וכך נראה לצדד עפ"י מאי דעולה מדברי הגמ' דלית בהו דין זה וזה גורם.

ומעתה דאתינן להכי דזה הביאור בהחומרא בדין אילן שמקצתו בארץ ומקצתו בחו"ל, א"כ ביאור זה הוא קיים ביסודו בכל דיני קדושת ומצוות הארץ שנתחדשו בפירות הגדלים בארץ ישראל, דבפשטות אין לחלק בזה בין סוגי המצוות התלויות בארץ, דכולהו נתחדשו מכח קדושת הארץ, ויסוד זה אמרינן בעיקר דין קדושת הארץ שחלה בפירות הארץ, דיסודה הוא דין עצמי של קדושה ואין כאן 'גורם' אלא דין קדושה עצמה בהיותם פירות הארץ, וממילא דגם כלפי דיני שביעית אין כאן שום קולא של 'זה וזה גורם' ויש להחמיר בפירות אילן זה לכל דיני קדושת שביעית דתליא ביה.

ד] אלא דאכתי נראה דאפשר שיש בזה חילוקי דינים וכדלהלן, דהנה בגמ' שם גיטין כב. מצינו שתי אופנים שדנה בהם הגמ' באילן שמקצתו בארץ ומקצתו בחו"ל, האופן האחד הוא שהשורשים עצמם שבארץ מתחלקים המה חלקם בא"י וחלקם בחו"ל, אך מעיקרא הביאה הגמ' אופן אחר והוא דמתחלק הנוף שבאילן שיש בו יניקה מהארץ וחלקו בארץ וחלקו בחו"ל, והגמ' הבינה שמחלו' רבי ורשב"ג שייכת גם באופן הזה לולא דאמרינן דאין לנו לילך אחר הנוף בדין זה אלא אחר השורשים עצמם, אבל לולא זאת אלא מעיקרא דקסבר דהיינו הולכין אחר יניקת הנוף הרי גם בזה היה לנו את דברי רבי דטבל וחולין מעורבים זה בזה, וזהו נפק"מ גם לדינא למעשה באופן שאין שורשים בארץ אלא רק יניקה מכח הנוף, דבזה אם נוטה הנוף חלקו בארץ וחלקו בחו"ל הכי נמי יש להחמיר בכל הפירות כתערובת טבל וחולין.

ולכאו' על דרך זה יש להחמיר גם בדיני שביעית כאשר היניקה באה רק מכח הנוף והיא יניקה מעורבת וכנ"ל, אמנם הנראה לדון בזה דחלוק ביסודו הדין קדושת הפירות כאשר היא באה מכח יניקת הנוף בלבד, ובין כאשר היא באה מכח השורשים עצמם, ד"ל דכאשר השורשים עצמם נטועים בארץ הרי זהו מה שנתבאר למעלה לומר דדין קדושת הפירות אינה דין הבא מכח ה'גורם' של הארץ, אלא היא קדושה עצמית שקיימת בהפירות, אכן כאשר אין כאן שורשים בארץ, אלא רק יניקה בעלמא מכח הארץ, יש לדון ולומר דבהכי אין הקדושה החלה בהפירות כבר אין זה קדושה עצמית ממש שהרי אין האילן נטוע בארץ ואשר על כן כל דין הקדושה שלו היא רק בגדר של היות הארץ גורם של הפירות מחמת מאי דהיניקה באה מן הארץ, על כן חל דין קדושה בהפירות, באופן דאין כאן אלא דין גורם בלבד ולא דין קדושה עצמית.

והנפק"מ בדין זה היא בכך שכל היסוד שנתבאר לעיל לומר דכלפי הפירות שיש בהם קדושת הארץ אין את הקולא של זה וזה גורם, כל זה שייך רק היכא דהוי לאילן שורשים ממש בארץ, אבל כל היכא דאין לאילן שורשים בארץ אלא רק יניקה מן הארץ דרך נופו ובהכי הוי רק בגדרי דין 'גורם' א"כ בזה י"ל דחיייל בהו היתר של זה וזה גורם, ואע"ג דבגמ' נתבאר דגם בהכי ליכא להיתר של זה וזה גורם הרי שבגמ' יש לבאר דמייירי דוקא בדיני תרו"מ אשר בהכי

שביעית לשביתת בהמתו, דכמו שהתם מחולקים הלאו והעשה וכשאסרו רבנן לא אסרו אלא על העובד ולא על בעל הבהמה, כך בתולדות בשביעית לא אסרו אלא על העובד ולא על בעל השדה.

ועי' בדרך אמונה פ"א משמיטה סקט"ו שכ' דגינה משותפת שיש בה שכנים שעושים מלאכות אסורות בשביעית צריך להפקיר חלקו בקרקע כדי לא לעבור בשביתת שדהו, אבל כתב דאם עושים רק מלאכות דרבנן יש מקילין שא"צ להפקיר. ולכאורה כוונתו להנ"ל דאפשר שליתא לעשה דשביתת הארץ במלאכות דרבנן. [אולם מאידך גיסא מל' שכ' דיש מקילין משמע שיש מקום להחמיר בזה]. ועולה מכ"ז דאף לפמש"כ בהר צבי דיש בגרמא איסור מחמת העשה, כ"ז במלאכות דאו', אבל בהשקיה דרבנן יתכן דא"א לאסור מצד העשה ותלוי בדברים הנ"ל.

אולם יש לדון דמטעם אחר יהיה איסור גרמא בשביעית בין להמנ"ח ובין להחזו"א ולא עוד אלא שהאיסור יהיה לא רק מחמת העשה אלא גם מחמת הלאו, ואף את"ל דליכא עשה באיסורים דרבנן אכתי יתכן דאסור מצד עצם הלאו.

והתעוררתי לדברים ממה שראיתי שיעור מודפס מהגר"ר ישראל אדלשטיין שליט"א ששם כתוב שמע ממרן הגרד"ל שליט"א שהסתפק אם גרמא בשביעית מותר, ובאר שם שספיקו רק לענין הלאו אבל מחמת העשה פשוט שיש איסור גרמא [והיינו דפשיטא ליה שעשה מיהא כמש"כ בהר צבי].

ואת שורש ספיקו יש לבאר כך, דאפשר שכל מה שמצינו היתר בגרמא הוא רק כשהאיסור הוא גוף המעשה כגון בשבת, דע"ז מצינו שעשייה אסור וגרמא שרי, אבל במקום שתכלית האיסור הוא התוצאה של עבודת הארץ אפשר שאף גרמא שרי.

ויש להביא לזה סמך ממש"כ המהרש"ל ב"מ דף צ' כ"י בכל מסכת מועד קטן לא נזכר אמירה לכותי בשביעית דאסור או דשרי כי בודאי אסור אמירה לכותי בשביעית אפילו אם תאמר שמתור בשבת לפי שהשביעית תלה הש"י קדושה בארץ דכתיב שבת שבתו יהיה לארץ והב"ן. ומשמע מדבריו שלא רק שעובר בעשה אלא אף על הלאו עובר, דגדרי הלאו תלויים בקדושת הארץ, ומה שכתבה תורה שבת שבתו יהיה לארץ הוא הכותרת גם ללאו.

אולם בספר תורת הארץ ח"א פ"ו כ' שבודאי אין כוונת המהרש"ל דוקא באופן של אמירה, דהא בכה"ת אמירה לנכרי רק שבות, אלא ע"כ דאף בלי אמירה אסור מחמת העשה דושבתת הארץ וכדברי המנ"ח. וכ' דאין ללמוד ממה שמצינו בבכורות ל"ה דיש איסור דאו' להטיל מום בבכור, דהתם מצינו דאסור אף לגרום מום בבכור ולכך אף אמירה לנכרי אסורה מדאו', אבל בשביעית שלא מצינו איסור בגרמא ה"ה דאין לחדש איסור אמירה לנכרי, וע"כ שאין כוונת המהרש"ל מצד אמירה לנכרי אלא ה"ה אף בלי אמירה עובר בעשה, ולפ"ז הוא רק בשדהו שרק בכה"ג איכא לעשה דשביתת שדהו.

ומדבריו עולה ג' חידושים בדברי המהרש"ל; א. אמירה לכותי לאו דוקא וה"ה בלי אמירה. ב. האיסור במלאכת כותי דוקא לענין העשה ולא לענין הלאו. ג. האיסור קאי דוקא בשדהו וכשי' הראשונים בע"ז ט"ו שהעשה קאי על בעל השדה ולא על העובד.

וג' חידושים אלו דחוקים מאוד בדברי המהרש"ל; א. מש"כ דכוונת המהרש"ל לאסור אף בלי אמירה הוא נגד משמעות המהרש"ל שהזכיר בדבריו אמירה לכותי. ב. מש"כ דעובר רק בשדה שבבעלותו הוא נגד סתימת דברי המהרש"ל שלא הזכיר דקאי דוקא בשדה שבבעלותו. אלא מסתימת דבריו משמע דאיירי אף להרמב"ם דהעשה קאי על העובד ולא על הבעלים, ואעפ"כ עובר האומר לנכרי בין בלאו ובין בעשה.

ובבאר דבריו י"ל ע"פ מה שהסתפק מרן הגרד"ל שליט"א דשמה אף גרמא בשביעית אסור אף מצד הלאו, דלפ"ז י"ל דדמי ממש למה שמצינו איסור הטלת מום בבכור [ולא כמו שחילק בתורת הארץ], וכמו דהתם מצינו איסור בין בגרמא ובין באמירה לנכרי, כך בשביעית האיסור הוא בין בגרמא ובין באמירה לנכרי, דבין ע"י גרמא ובין ע"י אמירה לנכרי חשיב עשייה ידיה, ועי' בשו"ע יו"ד ש"ג דמבואר שישוד האיסור להטיל מום ע"י גרמא או אמירה ישוד שניהם אחד. ושורש הדברים הוא כנ"ל דכל שהאיסור הוא התוצאה עובר אף באמירה דומיא דמש"כ המחנ"א פ"א משלוחין דאפשר לקיים מצות מעקה באמירה לנכרי אע"ג דאינו בר שליחות וה"ה לענין איסורים כדחזינא באיסור הטלת מום, וה"ה לענין שביעית.

נעשית קליטה בשביעית, עובר בעל השדה בעשה דשביתת שדהו, אולם החזו"א בסי' י"ז סקכ"ה הוכיח מהא דספיקין אסורים רק מדרבנן ואין בזה משום ושביתה הארץ "וע"כ שאין שביתת הארץ כשביתת בהמתו אלא שתהא שובתת ממלאכת אדם בה, אבל לנטוע קדם שביעית שתקלוט בשביעית מותר מה"ת. ולפ"ז י"ל שדברי ההר צבי שייכא רק לשי' המנ"ח, אבל לדעת החזו"א בגרמא בשביעית אינו עובר אפי' בעשה, לפי שאין העשה אלא ממלאכת אדם, וגרמא לאו מלאכת אדם, ושאינו מנכרי העובד בשדהו דיש כאן מלאכת אדם.

ב. יש בענין זה חזו"א נוסף, דהנה המנ"ח נקט בפשיטות דהעשה דושבתת הארץ קאי על בעל השדה וכתב שאין בזה חולק, דלפ"ז ניתן שפיר לומר דאף בגרמא עובר בעשה דומיא דנכרי העובד בשדהו שעובר בעל השדה בעשה דשביתת שדהו, אבל החזו"א שם כתב "אבל בר"מ פ"א ה"א מבואר שאין עשה דשביתתה על הבעלים אלא על הארץ והעובד עובר בעשה אבל לא הבעלים וסוגיא דע"ז יש לפרש כפי' תוספות", ולפ"ז מש"כ ההר צבי יתכן לאומרו רק לדעת הראשונים שם, אבל לדעת הרמב"ם והתוס' בע"ז שאף העשה קאי על העובד, הוי ממש דומיא דשבת שהעשה הוי דומיא דהלאו ובגרמא אינו עובר לא בלאו ולא בעשה, ואף שביעית דומה לשבת שבגרמא אינו עובר לא בלאו ולא בעשה. ולפ"ז י"ל דשמה ההלכה כהרמב"ם וממילא דאין שום מקור לאסור גרמא בשביעית.

ג. גם לדעת המנ"ח יש לדון במש"כ ההר צבי, דהא באמת החזו"א תמה על המנ"ח מהא דאין בספיקין עשה דשביתת שדהו, ומצינו על קושיה זו ב' ישובים ודברי ההר צבי תלויים בב' התירוצים. דבספר תורת הארץ ח"א פ"ו הביא שבספר ציץ הקודש תי' קושיה זו דיש לחלק בין דבר טבעי לדבר שאינו טבעי, דכמו שגשם היורד על הקרקע אינו סותר לשביתת הארץ דהיות והוא דבר טבעי ל"ח עבודת הארץ, כך ספיקין שהוא דבר טבעי ל"ח עבודת הארץ, ושאינו מזריעה בערב שביעית שיש מחמתה קליטה בשביעית שהוא אינו דבר טבעי, ולהכי יש בזה עבירת העשה דשביתת שדהו, ולפ"ז א"ש מש"כ ההר צבי דאף בגרמא יש עבירה מחמת שביתת שדהו, היות ואינו דבר טבעי כגשם וספיקין אלא נעשה ע"י פעולת אדם שיש בזה עבירת העשה דשביתת שדהו. אולם שמעתי מכמה ת"ח שנקטו דיש תי' אחר על קושיית החזו"א, ד"ל שאף המנ"ח מסכים ליסוד שכ' החזו"א דאין העשה אלא ממלאכת אדם כדמוכח מהא דספיקין [ולא כחילוק ציץ הקודש הנ"ל], אלא שסובר המנ"ח דאף בקליטה שע"י זריעה בערב שביעית איכא עבירה דשביתת שדהו ממלאכת אדם, דמוטל על בעל השדה להפסיק את עבודת הארץ אף ממלאכת האדם של קודם השביעית שממשך בשביעית [וחלוק משבת שתלוי רק בגברא דלכך שרי כל שהתחיל בהיתר]. ולפ"ז י"ל דאף לדעת המנ"ח גרמא דאינו מלאכת אדם שרי ולא כמש"כ בהר צבי. ולפ"ז עולה דאין בהשקיה שע"י גרמא איסור אף לדעת המנ"ח.

ד. עוד יש להוסיף בזה, דהנה השקיה הוי רק תולדה דלא אסירי אלא מדרבנן כמבואר בריש מו"ק לדעת רבא, ובמעדני ארץ סי' י"ג הביא שהשאלת דוד [ר' דוד קרלינר] בסוף חי' לעניני שביעית כ' דאין באיסורי שביעית דרבנן עשה דשביתת הארץ אלא רק לאו, ומקורו מהא דאיתא בשבת קנ"ג לענין שביתת בהמתו דבמלאכות דרבנן לא עובר על עשה דשביתת בהמתו וה"ה בעשה דשביתת הארץ דאינו עובר אלא בעשיית מלאכה דאו'. ולפ"ז כל גרם השקיה אין לאוסרה מחמת העשה, דכיון דהשקיה הוי רק דרבנן אין בזה איסור מחמת העשה אלא רק מחמת הלאו, ולענין הלאו הוי ככל איסורים שמוותרים בגרמא.

אולם המעדני ארץ שם כ' דדברי השאלת דוד תלויים בפלוג' הראשונים הנ"ל אם העשה דשביתת הארץ קאי על העובד דומיא דהלאו או דקאי על בעל השדה, דרק אם קאי על בעל השדה וחלוק העשה מהלאו שייך לומר שמלאכות דרבנן לא נכללים אלא בלאו, אבל לשי' הראשו' דהעובד עובר בעשה ואין שום חילוק בין העשה ללאו, אף מלאכות דרבנן יש בהם איסור דרבנן גם מחמת הלאו וגם מחמת העשה, ומקורו ממש"כ הר"ן בסוף ר"ה שהעושה מלאכה דרבנן בשבת עובר בין בלאו ובין בעשה, והוא משום דכל דתקון רבנן כעין דאו' תקון, וכמו שבמלאכה דאו' יש על העובר ב' איסורים לאו ועשה, כך במלאכה דרבנן יש ב' איסורים, וה"ה מלאכות דרבנן בשביעית עובר בשניהם.

אבל לדעת הראשונים דהעשה קאי על בעל השדה וחלוק מהלאו שקאי על העובד, דנמצא שהלאו והעשה מחולקים, לפ"ז יש לדמות

דזהו רק בגוף אחד ולא בב' גופים, וביאר בזה ד' תוס' (פסחים ט:): דאין חיוב בדיקה על כיכר שהוא ספק חמץ דאו' אם ביטלו, דאע"ג דלענין איסור אכילה דאו' אזלינן לחומרא, מ"מ לענין חיוב בדיקה דרבנן שהוא מגזירה שמא יבא לאוכלו אזלינן לקולא, וא"כ ל"ל דה"נ בניד"ד, אולם יש לחלק דשמה בניד"ד אסור לו לאכול בתורת ודאי, דכיון שהוא מחויב לקיים המצוה מספק גם זה בכלל התקנה שאסור לו לאכול קודם שקיים חובתו.

ומור' הגר"א גנחובסקי זצ"ל הוה מרגלא בפומיה דדין זה מבואר להדיא בגליון רעק"א על השו"ע (סי' רע"א ס"ה), דהמג"א שם כתב דמי שהתחיל לאכול באיסור קודם הבדלה צריך להפסיק, וכתב הגרע"א דזהו רק להדעות דהבדלה דאורייתא, דבזה קי"ל דאם התחיל באיסור צריך להפסיק, אבל במצוה דרבנן קי"ל דאפי' אם התחיל באיסור א"צ להפסיק, וא"כ לדין דהוי ספיקא דדינא אם הבדלה דאורייתא או דרבנן, א"כ לענין ההפסקה הוי ספיקא דרבנן אם מחויב להפסיק, וספיקא דרבנן לקולא, עכ"ד. הרי שנקט בפשיטות לענין איסור אכילה קודם ספק מצוה דאו' דאזלינן לקולא ומותר לו לאכול.

אמנם הנה בהל' ברכות להריטב"א (פ"ב הכ"ד) כתב דמי שנסתפק אם קידש על היין בליל שבת מברך ברכת הקידוש מדין ספק דאו' לחומרא אך אינו מברך בורא פרי הגפן, דברכת הנהנין מדרבנן וספיקו לקולא. ובפשוטו צ"ל דאיירי באופן שהכוס של קידוש לפניו ועדיין לא שתה ממנה והוא מסופק אם בירך עליה את ברכת הקידוש וברכת הגפן, אך צ"ע דא"כ הלא הקידוש שיאמר מספק יהא הפסק בין ברכת הגפן לשתיה להצד שכבר קידש מקודם וא"כ ממנ"פ חייב לברך שוב הגפן.

ובספר בר אלמוגים (סי' קל"ד עמ' תרמ"ט) כתב מור"ר זצ"ל בשם מרן הגר"ד לנדו שליט"א דכיון דיש לו ספק אם קיים מצות קידוש דאו' אסור לו לשתות היין קודם קידוש, ונמצא דהקידוש השני מתיר לו השתיה והוי צורך השתיה כאומר גביל לתורי (שו"ע סי' קס"ז ס"ו) ולכך לא הוי הפסק. וכתב מור"ר דזה דלא כדמוכח מד' הגרע"א הנ"ל דלגבי איסור אכילה קודם הבדלה אזלינן לקולא כדן ספיקא דרבנן לקולא. [והאריך שם לדון לפרש דברי הריטב"א באופנים אחרים].

אולם יש להעיר בעיקר הראיה מד' הגרע"א, דלכא"ו יש מקום לחלק, דהגרע"א איירי לענין דין התחיל באיסור דקי"ל דרק במצוה דאו' צריך להפסיק ולא במצוה דרבנן, ובזה ל"ל דבספק אם הוא מחויב מדאו' או מדרבנן אזלינן לקולא, ומצד עצם החיוב של ספיקא דאו' לחומרא דמוטל עליו לקיים הבדלה מספק לא מצאנו שהחמירו בזה יותר מודאי חיוב דרבנן, אבל לגבי האיסור להתחיל לאכול דזה אסור גם קודם מצוה דרבנן ל"ל דחיוב של ספק דאו' לחומרא לא גרע מחיוב ודאי דרבנן, ועצם מה שמוטל עליו לקיים המצוה מחמת הספק גורם איסור אכילה קודם שעשה את המוטל עליו כמו שיש איסור אכילה קודם מצוה דרבנן, ולפ"ז א"י סתירה לדברי הגר"ד הנ"ל בד' הריטב"א דאסור לטעום קודם קידוש דאו' גם בספק קיים מצות קידוש, וה"נ בספק נטל לולב או ספק קרא ק"ש אסור לו להתחיל לאכול. [הערת ידידי הג"ר זאב פראנק שליט"א].

עוד יש להעיר בדברי הט"ז (סי' תרנ"ב סק"ג) משמע דלא כדעת הגרע"א, ממש"כ שם לענין איסור אכילה קודם נטילת לולב ביר"ט שני של גלויות דינו כדאו' דאף אם התחיל לאכול חייב להפסיק והואיל ויסודו משום ספיקא דיומא, והובא במשנ"ב (סק"ח), הרי דכיון שמחמירים בנטילת לולב ידיה כדן ספק דאו', על כן מחמירים גם באיסור אכילה דאין מפסיקין, וצ"ע.

מאיך גיסא יעו"ב בבי' (סי' רס"ז) שכתב דהמתפלל ערבית של שבת מבעו"י יכול לקדש ולאכול אף שבצאת הכוכבים צריך לקרוא ק"ש שנית אין לאסור משום אכילה קודם ק"ש, דכיון שיש סוברים שיצא בק"ש שקרא מבעו"י לא מיקרי אוכל קודם ק"ש, עכ"ד. ובפשוטו נראה דכוונתו מדין ספיקא דרבנן לקולא, וכ"כ במשנ"ב (סי' רל"ה סקי"ט) דמדינא מותר לאכול ומ"מ לכתחילה נכון לזהר ע"ש, [והוא חידוש, כי במשנ"ב (סי' רל"ג סק"ה) ושעה"צ סי' רל"ה סקי"ט) כתב דלא קי"ל כד' ר"ת דיוצאים יד"ח ק"ש מבעו"י, וד' הגר"א ועוד אחרונים דאין בזה ספק כלל משום דד' ר"ת היא שיטה יחידאה ע"ש, ואעפ"כ ס"ל למשנ"ב דלענין איסור אכילה יש להקל ולסמוך על ד' ר"ת]. ומתבאר מזה דאף דמחויב לקרא ק"ש שנית מדין ספיקא דאו' לחומרא, מ"מ לענין איסור אכילה אזלינן לקולא כאמור.

וכע"ז כתב האבי עזרי לענין שדה שלו שעובר ע"י אמירה [ורק ע"י אמירה] אף על הלאו, ובאר את הדברים דמהעשה יש ללמוד את גדרי הלאו שאפשר להרחיב את גדרי העשייה היות ואף הלאו מיוסד על כך שאסור לסתור את שבייתת הארץ [ולפ"ז כ' דהסוגיא בע"ז במלאכה ע"י נכרי קאי גם לענין הלאו], וכך ל"ל במהרש"ל הנ"ל אף לענין שדה חבירו. [אולם בחזו"א הנ"ל כ' דלש' הרמב"ם שהעשה קאי על העובד ולא על בעל השדה "לפ"ז מה"ת יכול לזרוע ע"י עכו"מ", אבל במהרש"ל הנ"ל מבואר דעובר גם ע"י נכרי].

ועי' בהר צבי שהביא לאחד מהאחרו' שכ' דכמו שאת העשה עובר ע"י גרמא כך את הלאו עובר ע"י גרמא, ותמה עליו דאדרבה נימא איפכא, כמו דאת הלאו אינו עובר בגרמא כך את העשה אינו עובר בגרמא, ולמש"נ יש לתרץ תמיהתו, דמהעשה לומדים את גדרי הלאו, ולכך אין נפק"מ לענין גרמא בין הלאו לעשה כמש"כ האבי עזרי דלומדים את גדרי הלאו מגדרי העשה.

שו"מ במעדני ארץ סי' י"ג סקי"ג שכ' בדברי המהרש"ל כעין הדברים הנ"ל ודחה את מש"כ התורת הארץ, וכע"ז מצאתי במנחת אשר סי' ה', ואף הוסיף להוכיח שם שכל שהאיסור הוא התוצאה אף גרמא אסור מדמצינו דגרמא בנוקין אסור מדאו' וכן גרמא ברציחה אסור מדאו' כמבואר ברמב"ם.

ולפי כל הנ"ל כשנבוא לדון אם מי המזגן או הברז אסורים בגרמא, הנידון הוא לא רק מצד העשה דשבייתת שדהו אלא אף אי נימא דליתא לעשה באיסורים דרבנן, אכתי יל"ד שמה לענין שביעית דינין לגרמא כעשייה ידיה משום שהן אמנם האיסור קאי על העובד, אבל יסוד האיסור הוא כלפי התוצאה בארץ ולענין זה אף גרמא חשיב עשייה ידיה, ועי' בל' החזו"א הנ"ל "אבל בר"מ פ"א ה"א מבואר שאין עשה דשבייתת על הבעלים אלא על הארץ והעובד עובר בעשה אבל לא הבעלים", ומבואר שעל אף שהעשה מוטל על הבעלים אבל יסוד העשה נאמר על הארץ, וכך ל"ל לענין הלאו דנאמר על הארץ ורק שהעובד הוא זה שמוזהר על מלאכת הארץ [דהא להר"מ אין שום חילוק בין העשה ללאו].

אולם יש לדון בדבר חדש ששמעתי מידידי הרה"ג ר' שמואל ולדנברג שליט"א, דאפשר שכל מה שמצינו שגדרי איסורי שביעית בין הלאו ובין העשה אינם אקרקפתא דגברא אלא יסודם שלא למנוע את שבייתת הארץ, זה רק באיסורים דאו', אבל במה שאסור רבנן תולדות אינו אלא גזירה שלא יבוא לידי מלאכה דאו' ואין האיסור בהם אלא אקרקפתא דגברא, וכע"ז כ' בספר משמרת שביעית פ"ב הערה 8. ולפ"ז ל"ל דכל מה שיש לדמות איסורי שביעית לאיסור הטלת מום בבכור, היינו רק מלאכות דאו', אבל מלאכות דרבנן אפשר דדמו למלאכות שבת שכל שנעשה ע"י גרמא לא חשיבי עשייה ידיה בין לענין העשה ובין לענין הלאו, ולפ"ז השקיה שאסורה רק מדרבנן אין מקור לאסור אף בגרמא, ורק לענין מלאכה דאו' אפשר שאף גרמא אסור. שו"ר במנחת אשר הנ"ל שהוכיח מהחזו"א בסי' ל"ח סקל"ח דאף בשביעית יש היתר של גרמא דומיא דשבת.

הרב אברהם זנגר

אם יש איסור אכילה קודם מצוה דאו' שמחויב לקיימה מספק

יש לדון במי שספק אם קרא ק"ש דחייב לחזור ולקרא ק"ש מדין ספיקא דאו' לחומרא, האם מותר לו לאכול לאלתר, כי לגבי איסור אכילה דרבנן יש להקל כדן ספיקא דרבנן לקולא, או אסור לו לאכול בתורת ודאי מחמת שמוטל עליו לקיים המצוה מספק, ובפרט אם נקטינן כד' הרשב"א דספיקא דאו' לחומרא מה"ת, ונמצא שהוא מחויב מדאו' לקרא ק"ש. וכן בשאר מצוות דאו' כגון ספק אם נטל לולב ביר"ט ראשון וכיו"ב.

והנה לכא"ו דין זה דומה לספק דאו' שנתגלגל לדרבנן המבואר בבי' (יר"ד סי' נ"ז) דאזלינן בו לחומרא, וד' הש"ך (שם סקנ"א) דמשום כך אסור למכור ספק טריפה לנכרי אע"פ שאיסור זה אינו אלא מדרבנן משום גזירה שמא ימכרנו לישראל, אולם ד' השעה"מ (פ"י ממקוואות)

ברזמו של עולם

גליון היוצא מבית ועד של חכמים העוסקים בעניני תפילה | גליון י"א

מקורי התפילה • טעמי התפילה • מסורת התפילה • ביאורי התפילה • עבודת התפילה • תפילה מהלכת

ברכת אלקי נשמה - סיום הברכה

פרשיות
חיי שרה - תולדות
תשפ"ב

אלקי נשמה
חלק ד'

כי מתעורר אומר אלקי נשמה שנתת בי טהורה וכו' ברוך אתה ה' המחזיר נשמות לפגרים מתים (ברכות ס"ב ע"ב)
הנעור משנתו לריך לומר ברוך אתה ה' מחיה המתים (ירושלמי ברכות פ"ד ה"ב)

פניני התפילה

רבון כל המעשים

עד אברהם אבינו היו אומרים שעזב ה' את הארץ ומסר הממשלה למערכות השמים והכל תלוי במול כו', אף שהם אומרים שעולם הזה נמסר ביד מערכת השמים, אעפ"כ הם מודים בגמול ועונש לאחר מיתה, והגן עדן והגיהנום לא נמסר ביד מערכת השמים, והקב"ה אדון הנשמות לענשם ולשלם להם שכר טוב לעולם הבא, אבל אינו אדון העולם הזה. ולהוציא ממחשבה הרעה הזאת תקנו בברכת המחזיר נשמות לומר, רבון כל המעשים אדון כל הנשמות.

צל"ה ברכות ז ע"ב

כל ברכה שאין בה מלכות אינה ברכה
(ברכות נ"ג ע"ב)

ברכת אלקי נשמה לדעת האומרים שאינה סמוכה לברכת אשר יצר ואין בה מלכות, כיון שמזכיר בה שהקב"ה בורא הנשמות ונופחם בגופם ואחר כך נוטלם מהם ואחר כך מחזירם להם, אין לך הזכרת מלכות גדולה מזו שעושה בעולמו כרצונו כמלך במדינה.

לבוש אוהב חיים סימן ר"ד סעיף א
ובענין ברכי יוסף סימן ק"ג סק"א

המחזיר נשמות לפגרים מתים

הקב"ה מחזיר הנשמה אפילו להיבנים אליו

וראיתי רבים מתחכמים בזה לתפוס מחבירו איזה חפץ בכדי שיהיה לו מגו קודם בואו לדין, ולא שפיר עבדי וקרוב לאיסור תורה אם הוא על ידי תפיסה וכו' אבל הישרים בלבותם אין להם להקל, אך גבי פקדון משמע דליכא איסור כלל לעכבו תחת ידו וכמ"ש מוהר"ש"ל. אבל מדברי האוהר מבואר דהוא איסור גמור ע"ש פרשת במדבר (ח"ג קט"א) פתח ואמר ה' אורי וישעי (תהלים כו, א) וכו' ובר נש בעי לאקדמא ולמפקד בידיה פקדונא דנפשיה כפקדונא דבר נש דיהיב פקדונא לאהרא דאע"ג דאיהו אתחייב לגביה יתיר מההיא פקדונא לא כדאי לאתאהרא ביה הואיל ופקדונא אתמסר לגביה, ואי יסרכ ביה ודאי נבדוק אבתריה דלאו מורעא קדישא הוא ולא מבני מהימנותא וכו' ע"ש. ויש לזה פנים על פי נגלה והוא שיסת הריטב"א פרק הכותב דהיא שבתא ליד הנפקד בתורת פקדון צריך למייעבד השבת מעליא.

קצות החושן סימן ד ס"א

כל זמן שהנשמה בקרבי, מודה אני לפניך ה' אלקי ואלקי אבותי, רבון כל המעשים, אדון כל הנשמות. ברוך אתה ה' המחזיר נשמות לפגרים מתים.

הרב מרדכי פוטאש שליט"א בעמ"ס ברזמו של עולם

כל זמן שהנשמה בקרבי מודה אני לפניך וכו'

כתב האבודרהם, "על דרך לא המתים יהללו י-ה וגו' ואנחנו נברך י-ה וגו'", (תהילים קט"ו י"ז י"ח) ע"כ. וכמו"כ אומרים בסוף מזמור שיר וכו' (תהילים ל') "היודך עפר היגיד אמתך. ובס' אצוה"ת (במזמור שיר) הק' העיון תפילה דמצינו שגם המתים מהללים הקב"ה, דאיאת בשמו"ר (פ"ז) כשם שקילוסו של הקב"ה עולה לו מגן עדן מפי הצדיקים, כך עולה מגיהנום, מפי הרשעים, וכע"ז במדרש שוח"ט (פ"ד). ותי שאין זה מתוך בחירתם אלא ע"פ טבע יצירתן, דאין בחירה בעליונים, וזה דומה למי שממציא מכונה המדברת שמספרת תהילתו כל היום, האם בתהילות אלו ימצא נחת וכו'.

ונראה בכונתו, דבשמים אור השי"ת זורח בבחירות גדולה ונפלאה, ולכן כל השירות ותשבחות של הנשמות והמלאכים, הן כאילו מוכרחות עליהם, להשפעת האור הגדול של גילוי השכינה משיפע בהם חשק גדול להודות ולהלל את בוראם, ולכן זה נחשב כאילו הקב"ה גורם את ההילול של עצמו, ואין זה נחת רוח לפניו. אבל כשבני אדם הגרים בעולם הזה של הסתר פנים מתבוננים בגדלות ה' וחסדיו המרובים והנפלאים, ומתוך זה מתמלאים בחשק להודות ולהלל לשמו הגדול ב"ה, בזה גורמים לו יתברך נח"ר.

מודה אני לפניך וכו'

הנה לא נזכר כאן על מה אנו מודה להקב"ה. ויש כמה פירושים בזה.

א. הראשית חכמה (שער האהבה פ"ג אות י"ט) כתב, "יקנה מדת האהבה כו' בחושבו בחסד הגדול שהיטיב עמו הבורא שהחזיר נשמתו לגופו והחיהו מהשינה שהיא א' מס' במיתה (ברכות נ"ז): כו', צריך שבהקיצו משינתו ילהב נפשו באהבת הבורא שהחזיר לו נשמתו, וע"ז תקנו שבח אלקי נשמה וכו'". וכ"כ הראב"ן (מגדולי הראשונים) מודה אני לפניך, על שהחזרת אותה בקרבי, כדאמר"י שצריך להלל ולהודות כדכ"י כל הנשמה תהלל ק"ה. וכע"ז כתב המבי"ט (בבית אלקים, שער התפלה פ"ד).

ב. ורבינו מנוח פ"י דההודאה היא על תחיית המתים דלעתיד, שכבר נאמר עליה "ולהחזירה בי לעת"ל", כי זה חסד גדול וכו', ולפי שכשהוא ישן הוא כמת וכמתעורר דומה לתחיה, הנה זה בדמות משל

לתחיה"מ, ולפיכך תקנו זה בזמן התעורה, ע"כ. ובאמת שכן כתוב במדרש (איכה רבה ג') "חדשים לבקרים רבה אמונתך, א"ר אלכסנדר"י על שאתה מחדשנו בכל בקר ובקר אנו יודעין שאמונתך רבה לתחית המתים חדשים לבקרים רבה אמונתך".

ג. ובס' שבלי הלקט (סי' ב') ביאר דהברכה זו מיוסדת על השינה עצמה, שבעת השינה הקב"ה שומר את הנשמה שבגוף, והיא עולה ושואבת חיים מלפניו, כמבואר במדרש תהלים, (פס"ה סי' ב'). וכוונתו דבעת השינה הקב"ה מתחסד אתנו בשני דברים, א' לשמור שהנשמה לא תעזוב את הגוף בלי לחזור אליה, וב' שכשהיא חוזרת היא מתחדשת עם חיים חדשים שקבלה מלפניו ית' בעת עלייתה לפניו, ע"ז אנו מודים לו ית'.

בא"י המחזיר נשמות לפגרים מתים

א. פ"י האבודרהם, כי השינה דומה למות וכו', וכן אמרו רבותינו (ברכות נ"ז): שינה א' מששים למיתה. וכע"ז כתב הראב"ן, לפגרים מתים, שהם כמו מתים כשהם ישנים, שהרוח בידו של הקב"ה היא.

ב. אך הר"י ב"ר יקר פ"י דהכוונה כאן היא לענין תחיה"מ של העתיד, שהרי מוסיף בנוסח הברכה "ברוך אתה ה' העתיד להחזיר נשמות לפגרים מתים", וכתב דהוא ע"ש הפסוק (ישעיה ס"ו כ"ד) "בפגרי האנשים ההם" דמדבר במתים ממש. וכן בסנהדרין (ק"ח). מזכיר הלשון של חתימת הברכה לגבי תחיה"מ דלעתיד. ויש בזה נפק"מ להלכה לענין מה שדן הפר"ח במי שלא בירך אלקי נשמה עד לאחר שמו"ע, האם יצא ע"י ברכת מחיה המתים או לא. וע' בשע"ת (ריש סימן מ"ו) שהק' דברכה זו לא הוי הודאה על תחיית המתים דלעתיד אלא על החזרת הנשמה אחר השינה. וזה באמת תלוי בפלוגתת הראשונים הנ"ל. [וע' בתפילה מהלכתה שהארכנו בכ"ז].

פגרים מתים

ביאר העיב"ץ, שבעת השינה גוף האדם נקרא "פגרי" שהוא מלשון "ביטול" ולכן החזרת הנשמות היא ל"פגרים" - שהם [הפגרים] נקראים גם מתים, כי השינה הוא א' מס' שבמיתה.

תפילה כהלכתה

הרב אלחנן ברונר שליט"א בעמ"ס נתיבות הברכה

אם ברכת מחיה המתים פוטרת ברכת אלקי נשמה

אימת בירושלמי (ברכות פ"ד ה"ב) הנעור משנתו צריך לומר ברוך אתה ה' מחיה המתים. וכ"ה בפסיקתא רבתי [פ"י מ] "תפילה לדוד" (תהלים יז) זו תפילה שאדם מתפלל בשעה נעור מן שנתו "ברוך מחיה המתים". וכתב הפרי חדש (סי' מ"ו) על דברי הירושלמי וז"ל "וכנראה שהיו אומרים אותה במקום המחזיר נשמות, וכיון דכן אם במקום המחזיר בירך מחיה המתים יצא". ועפ"י הוסיף להלן (סי' נ"ב) דאם לא בירך אלקי נשמה עד לאחר שמוע"ש שוב לא יברך "שכבר יצא בברכת מחיה המתים, כמש"כ לעיל ריש סימן מ"ו", עכ"ד.

מה שדנו האחרונים בדברי הפרי חדש

פוסקים חששו לדברי הפרי"ח וכתבו שאין לברך אלקי נשמה אם כבר התפלל שמוע"ש.²

אכן הערוך השולחן (ו' סי"ב) כתב לבאר דברי הפרי"ח דטעמא משום דאע"פ שברכת המחזיר נשמות נתקנה על התעוררות משינה, ואילו ברכת מחיה המתים שבתפלה נתקנה על תחיית המתים ממש העתידה לבוא, מ"מ הואיל והשינה היא אחת מששים במיתה (ברכות זז:), ואשר על כן אמרו בירושלמי שמברך ע"י מחיה המתים, לכן בברכת מחיה המתים שבתפלה יוצא ידי חובה, שבכלל מאתיים מנה.³

לדינא

ואם לא כיוון בפירוש לברך אחר התפילה ברכת אלקי נשמה, כתב הביה"ל (סי' נ"ב ד"ה ו"מ) דמי שירצה לסמוך בדיעבד על הפרי"ח אין למחות בידו, מאחר דהח"א והדה"ח העתיקו דבריו. אבל מי שירצה לברך ולסמוך על כל הגי רבוותא שכתבו ג"כ לא הפסיד. והרובה לצאת ידי"ש גיל שינה מעט לישן ביום ואז כשיתעורר משנתו יברך אלקי נשמה, ע"ש. אכן במחנה ישראל (ח"א פ"ו אות ה') סתם הח"ח כדברי הפרי"ח דאין לברך אחר התפילה ברכת אלקי נשמה.

אם אמירת מתיר אסורים בשמוע"ש פוטרת ברכת מתיר אסורים

ונראה לומר, דכל דברי הפרי"ח הם דוקא לגבי מחיה המתים שהוא חתימת הברכה, הואיל ועיקר הברכה שבתפלה היא החתימה, ברוך אתה ה' מחיה המתים שהכל הולך אחר החיתום (ברכות י"ב ע"א). אבל מה שנכלל בדרך אגב באמצע הברכה, וגם לא מעכב את הברכה, אינו פוטר מברכה שלמה של ברכות השחר, ואע"פ שהברכה סמוכה לחברתה אין זה אלא לענין שם הברכה בכללותה שהיא פוחתת בברוך אבל לא על כל תיבה ותיבה שברכה, ולכן כשמוזכר בברכה מתיר אסורים ודאי דאינו יוצא בזה ידי ברכה כלה.⁴

1. והגר"ש קלוגר זצ"ל בשו"ת ובחרת בחיים (סי' ט"ו) הקשה עוד, דהאיך יצא בברכת מחיה המתים הא לא נתכווין לצאת בברכה זו ידי ברכת אלקי נשמה, ואע"פ שבמצות דרבנן מצות אינן צריכות כוונה, זהו כשבידך כהונן וכתיוקן חז"ל, אבל באופן כזה אע"פ שאילו נתכוון בפירוש היה נפטר מאלקי נשמה, כשלא כיון בפירוש אינו יוצא ידי חובה. או מכיון שבידך לשם כוונה אחרת גרע טפי, כמו שכתב הר"ן סוף ראש השנה דמינה מחריב בה. עכ"ד. אכן י"ל שדעת הפרי חדש היא דכיון שהנוסח הוא אותו נוסח של ברכה וגם במשמעות י"ל דהוי אותה משמעות. לכך אף בלא כוונה נפטר בברכה זו.
2. כ"כ הקיצור שו"ע (סי' ז' ס"ו), חיד"א (קשר גדול סי' ה' אות ט'), באר היטב (מיו"א), חיי אדם (כלל ז' ס"ח), דרך החיים (סי' כ"ט ס"ב).
3. ו"כ הא"מ (ח"ה סי' כ' אות י"ב), וע"ש מה שהאריך בזה.
4. ובקונטרס וילן בתוך העמק (שבסו"ס עמק ברכה) כתב ליישב דמה שמוזכרים מתיר אסורים בשמוע"ש זה ענין אחר לגמרי מכוונת הברכה של מתיר אסורים דברכות השחר, דמתיר אסורים דברכות השחר כוונת הברכה היא על מאסר השינה שהשי"ת חילץ את האדם ממאסר השינה ונתן לו אפשרות להתיישב כאוות נפשו ואינו כבול למיטתו, והו ענין אחר לגמרי למה שמברכים בשמוע"ש, דזהו משכמים להקב"ה שהוא מוציא את האדם ממאסר בני אדם. [ואע"פ ששבח זה הוא מקרא בתהילים ה' מתיר אסורים כמבואר באבודרהם. מ"מ כוונת הברכות ענינם שונה]. וע"ש מה שהאריך עוד בזה, שאין זה דומה לברכת אלקי נשמה ומחיה המתים.
5. וכע"ז כתבו ליישב בשו"ת ציץ אליעזר (ח"א סי' ד' אות ד'), ועי' בשו"ת יחוד דעת (ח"ד סי' ה') שהאריך בכ"ז, וע"ש שדן במי ששכח לברך אחר יצר התפלל שמוע"ש שיש בה ברכות רפאונו, וכתב כמה טעמים דלא שייך לטפור בזה את ברכת אשר יצר.

שיחת התפילה | רבון כל המעשים אדון כל הנשמות

מכתב מרן הגר"ח שליט"א להג"ר ר' צבי ירוב שליט"א
גמרא (ברכות ס' ע"ב) הגירסא 'רבון כל העולמים, ונוסחא דידן היא נוסח הרמב"ם (הל' תפלה פ"ו ה"ג) 'רבון כל המעשים' (ובין דייני כל המעשים וזמלא הוא אדון על הכל). ובמכתב אחר כתב 'רבון הוא כמו אדון, שמשגיח על כל המעשים שיהיו כהונן. והנה בכל מקום מורגם אונקלוס 'אדון - 'רבון, ומה שכאן חילקו רבון ואדון, הוא גירסת ה"ר"ף (כנש"כ שם בגליון נאאלפס י"ש), והכוונה שהוא אדון לכל מה שנברא וכן לכל הנשמות, ע"כ. וע"ז בהאבודרהם כתב דהוא ע"ש הקרא (ישעיה מ"ה, י') 'יצר אור וברא חשך וכו' ואני ה' עשה כל אלה'.

תגובות ותערות בעניני מדור הלכה ניתן לשלוח: a025861267@gmail.com

לקבלת הגליון ניתן לשלוח בקשה למייל BSO6307929@gmail.com

לתרומות, להנצחות ולרפואה שלימה 02-6307929 | BSO6307929@gmail.com | ניתן לתרום גם בעמדת דררים פלוס

לרפואת אסתר בת שרה חנה בתוש"ח

עומק התפילה

הרב אוריאל שונברג שליט"א בעמ"ס אור צפון

מודה אני לפניך וכו'

הנה בסוף הברכה אין אנו פורטים על מה אנו מודים כי אם לפני מי אנו מודים, ואומרים 'ה' אלקי ואלקי אבותי רבון כל המעשים אדון כל הנשמות', ועלינו להגדיר מהות הודאה זו. וז"ל הפרישה (סו"ס ו') 'והן נקראין ברכת הודאה שנתקנה שיודה האדם על האמת ולהעיד שהוא בוראו ולכן נוסח הברכה מודה מודה אני לפניך וכו' ואינה כשאר ברכות של שבח'.

ויש לבאר את דבריו על פי מש"כ הרמב"ן בסוף פ"ר בא וז"ל, 'שאין לנו טעם אחר ביצירה הראשונה, ואין א-ל-עליון חפץ בתחנותים מלבד שידע האדם ויודה לאלקיו שבאו', עכ"ד. וז"ל המהר"ל (נתיב העבודה פרק יח), וכן נמצא בכל הודאה, שההודאה תמיד על חיינו המסורים בידך ועל נשמותינו הפקודות לך, עכ"ל. וזה מה שכתוב 'חי חי הוא יודך' (שעיה לח) וכמו שמתפללין בשמוע"ש 'וכל החיים יודוך סלה'. נמצא ש"כל זמן שהנשמה בקרב" מוטל עליה לקיים תפקידו להודות על נשמותינו השמורה בנו.

ויש להעמיק עוד בזה, דהנה כבר הבאנו מהש"ה שהגדרה של 'נשמה בקרב' מורה על מצב של חטא שאין הנשמה בתוך הגוף ממש, אלא מאיר עליו מקרוב. וצריך לבאר הטעם שחז"ל תלו ענין ההודאה במצב זה של 'נשמה בקרב' דוקא. ויש לבאר על פי מה שכתבו בספרים הקדושים שעיקר הקלקול שיש בעולם וכנגדו עיקר התיקון הוא במידת ההודאה. ובהו יובן נוסח זה, דהיינו, שמצב המקולקל של העולם שבו נפגמת מידת ההודאה וגורם להחלשת החיבור בין הנשמה לגוף, מחייב אותנו להעמיד את עצמנו בקביעות מול כל הנהגה של מעלה במידת ההודאה, וזהו מה שאנו אומרים 'מודה אני לפניך ה' אלקי ואלקי אבותי רבון כל המעשים אדון כל הנשמות'.

רבון כל המעשים אדון כל הנשמות

ע"י היטב בש"ה (הנ"ל) שביאר כל ההנהגות של מעלה הכלולות בהודאה זו. אמנם הגר"א (ברכות ס: ביאור אגדות) ביאר ש'רבון כל המעשים' קאי על חיצוניות העולמים, ולכן כתוב 'המעשים', ולכן אומרים 'רבון' שהוא לשון ארמית שמורה על חיצוניות בייחוד ללשון הקודש ששייך לפנימיות העולמים. מצד שני 'אדון' שהוא לשה"ק קאי על פנימיות העולמים ולכן כתוב 'הנשמות'.

המחזיר נשמות לפגרים מתים

מתוך חתימת הברכה ניכר שהחז"ל רצו שנודה על ענין תחיית המתים מתוך השגה נחומה, דהיינו המשל של שינה וקומה. וכן מבואר במדרש (תהלים כה) וז"ל, ר' סימון אומר בשם ר' שמעון ממה שאתה מחדש אותנו בכל בוקר ובוקר, יודעים אנו שרבה אמונתך לתחיית המתים, עכ"ל. אמנם יש לדקדק בלשון זה של 'פגרים מתים', שלכאורה פגרי חיינו מת, ומה ענין כפילות הלשון. ועיין מש"כ הפרי מגדים (פתיחות לאו"ח אגרת ה' אות ט"ז-י"ז והובא באוצרת) שמלת 'פגרי' שייך בדרך כלל על רשע, וצ"ל לרד"ק בשרשים (שורש פגרי) וערוך (ערך פגרי) שצ"ל ללשון חז"ל (שבת פ"ב קט"ז). וימא דפגרי רבנן, [ואכן בייטוי זה הוא מלשון הפסוק במלכים (ב, יט, לה) וישעיה (לו, לו) דאיירי בחילותיו של סנחריב שהיו רשעים]. וזהו מה שאנו מודים בכל בוקר שהקב"ה מחזיר הנשמות לא רק לגופים ה"מתים" של הצדיקים, אלא גם לאלו שהרשיעו והמיתו עצמם וחשובים כ"פגרים", ואין כל תועלת בהחזרת נשמותיהם דאפילו בחייהם נקראים מתים, ואם כל זה הוא מחזיר להם נשמותיהם כי אולי ישובו והו שכתוב "עושה חסד" - חנם.

הממונים על קדושת הזמן

"ויהיו חיי שרה מאה שנה ועשרים שנה ושבע שנים" כלום לא היה מתאים יותר לכתוב "ותחי שרה" כמו שנאמר "ויהי אדם", "ויהי שת" ויהי אנוש" וכו' ואפילו "ויהי יעקב בארץ מצרים..."

בהמשך כתוב "ואברהם זקן בא בימים" ודרשו - בא וכל ימיו עמו.

הגמרא אומרת: "דרש רבי שמלאי שש מאות ושלוש עשרה מצוות נאמרו לו למשה שלש מאות וששים וחמש לאוין כמנין ימות החמה ומאתים וארבעים ושמונה עשה כנגד איבריו של אדם" (מכות כ"ג ע"ב) ואומר רש"י: "רמ"ח מצוות עשה: שכל אבר אומר לו עשה מצוה.. ושס"ה מצוות ל"ת: שכל יום מזהירים עליו שלא לעבור". ובתנחומא נאמר "בכל יום ויום שהחמה זורחת עד שהיא שוקעת, צווחת ואומרת לאדם גוזרני עליך במי שהגיע ימך ליום זה, אל תעבור בי העבירה הזאת..."

ואמר הרבי מאזור'וב ב"באר משה": "הזמן אינו הגדרה בעלמא לשבר את האוזן אלא מציאות חיה התובעת מכל אחד ואחד השלמת חלקי הזמן במדה נכונה וראויה כפי רצונו של בורא העולם".

נמצא ש"אברהם בא בימים" משמעותו שהביא עמו בפועל את כל ימי חייו שכולם מלאים היו מזן אל זן במה שאמורים היו להיות מלאים והושלמו ותוקנו. וכך גם חיי שרה מאה שנה ועשרים שנה ושבע שנים כולם שווים לטובה כי את כולם, את כל הימים יכולה היתה להביא עמה אל בית המלך - אל הקב"ה עת סיימה את תפקידיה.

ננסה להסביר כיצד יכולה להיות לנו תפיסה כלשהי במושג זה.

כשהתחלתי לשוטט מעט בעולמו של הקב"ה להזמנת קהילות שונות וארגונים שונים, ומפעם לפעם מצאתי עצמי לבדי באיזו פינה נידחת בעולם, לעתים גם בשבתות. שאלתי כיצד לנהוג בענין הדלקת נרות שבת. הורה לי הרה"ג רבי יעקב ישעיה בלוי זצ"ל שאם אשתי מדליקה בבית, היא מדליקה גם עבורי, ואין אני צריך להדליק כלל במקום בו אני נמצא.

לעתים הייתי מוצא עצמי בלוס אנג'לס שבקצה המערב, פער השעות שבין לוס אנג'לס לירושלים הוא עשר שעות, וכשקבלנו שם את השבת, בארץ נמו כולם את שנתם, ונרות השבת כבו מזמן. איך יכול אני לצאת ידי חובה באותם נרות שהודלקו בשעה שאצלי היה עדין יום ששי וכשנכנסה שבת במקום בו שהיתי כבו הנרות שבבית זה זמן רב?

אלא שיש להבין מה ההגדרה של זמן בכלל, ושל זמן כניסת השבת בפרט?

בפשטות זמן הוא מושג ערטילאי, אחד המושגים הרוחניים הקרובים אלינו ביותר אך עדין מושג ערטילאי. יחד עם זאת יש למושג הזמן זיקה ל"מקום" וכמו שמבינים אנו שיש קדושה במקום (ירושלים, מקום המקדש, ארץ ישראל קדושה מכל הארצות) כך גם יש קדושה בזמן (מקדש ישראל והזמנים) שהרי מה יוצר נקודת "זמן" מסוימת?

השמש הירח וכדור הארץ העומדים זה ביחס לזה בזווית מסוימת יוצרים את הזמן המסוים הזה וכאשר מקץ עשר שעות תגיע הנקודה הזאת הנוצרת על ידי המפגש הזה בדיוק, לקצה השני של

העולם הרי "הזמן" שהיה כאן כשהמפגש הזה היה כאן, יגיע עכשיו לשם. אם נגדיר מחדש את מושג הזמן ונעמיד אותו, כפי שהוסבר, על מציאות פיסיית מסוימת הנודדת ממקום למקום צריך יהיה לומר שבאמת מדובר באותה שעה ממש.

כל הדברים שאמרנו אינם אלא התגלות הזמן בעולם הפיסי אבל שורשו נמצא כמוכן בעולמות העליונים בעולמות הרוחניים.

רבנו חיים מוואלאזין מסביר את הפלא העצום שבנוסח התפילה שתקנו אנשי כנסת הגדולה ומדוע עלינו להצמד לנוסח זה ולא לחדש מלבנו נוסחאות תפילה חלופיים. וכך אומר:

"כי גם מה שנתגלה לנו קצת כוונות התפילה מרבותינו הראשונים ז"ל קדישי עליונים. ועד אחרון הרב הקדוש איש אלקים נורא האריז"ל. אשר הפליא הגדיל לעשות כוונות נפלאים. אינם בערך אף כטפה מן הים כלל נגד פנימיות עומק כוונת אנשי כנסת הגדולה מתקני התפילה. שהיו ק"כ זקנים ומהם כמה נביאים. וכל מבין יבין, דלא איתי אנש על יבשתא שיוכל לתקן תיקון נפלא ונורא כזה. לכלול ולגנוז במטבע תפלה קבועה וסדורה בנוסח אחד, התיקונים של כל העולמות עליונים ותחתונים. וסדרי פרקי המרכבה. ושכל פעם שמתפללין יוגרם תיקונים חדשים בסדור העולמות והכוחות והמשכת מוחין חדשים אחרים. שמעת שתקנוה עד ביאת הגואל ב"ב לא היה ולא יהיה שום תפלה בפרטות דומה לחברתה שקודם לה ואחריה כלל. דלבושין דלביש בצפרא לא לביש ברמשא ודלביש ברמשא כו' כמ"ש בתיקונים תכ"ב. וכן כל יום לחברו שלפניו ואחריו. ולכן ארז"ל (חגיגה ט' ע"ב וברבה במדבר פ"ט) מעוות לא יוכל לתקון זה שביטל ק"ש כו' או תפלה כו'. וכמ"ש באורך בפע"ח פ"ז משער התפלה ע"ש. והוא בלתי אפשר אם לא ע"י הנבואה העליונה ורוח קדשו ית' אשר הופיע עליהם הופעה עצומה בעת תיקון נוסח מטבע התפלה והברכות. שם הוא ית"ש בפיהם אלו התיבות ספורות וגנוזות בתוכם כל התיקונים" (נפש החיים שער ב' פי"ג).

כל רגע חדש הוא מציאות חדשה שבאה לידי ביטוי בראש ובראשונה בעולמות העליונים ובהנהגות העליונות "לבושין דלביש ברמשא לא לביש בצפרא" לבושין פירושו הנהגות והנהגות האלו מתחלפות כל הזמן כשמתחלפים הזמנים הווה אומר שכל רגע בזמן כאן בעולמנו מהווה התגלות של הנהגה ורוחנית חדשה שהקב"ה כביכול "התלבש" בה באותו זמן.

ואולי ניתן לומר שזו הסיבה שהדלקת הנרות בירושלים מועילה בלוס אנג'לס אף כי נראה כאילו עברו עשר שעות אבל באמת אותם "לבושין" שהיו בירושלים בזמן כניסת השבת הם ה"לבושין" שמתגלים בלוס אנג'לס מקץ עשר שעות.

כשאומרים בתפילת יו"ט כמו גם בקידוש שהקב"ה "מקדש ישראל והזמנים" ומתכוונים שהקב"ה קידש את עמו ונתן בידם את הסמכות לקדש את הזמנים. כמו גם דברי חז"ל שבהתקרב ראש השנה אומר הקב"ה למקטורגים שילכו ויבררו אצל עם ישראל מתי ראש השנה כי הם מקדשים את החודש והסמכות הוקנתה להם. פירוש הדברים הוא שעם ישראל הוא המופקד על שינוי ה"לבושין".

כשנאמר "ויהיו חיי שרה" - כולם שוים לטובה" וכן "ואברהם זקן בא בימים" שבא וכל ימיו אתו מבינים שהם הם אלה שכל צירופי הנהגות נעשו כראוי על ידיהם ובשלמות, הוא בא וכל ימיו אתו והיא - כל ימיה שווים לטובה, והם אלה שהופקדו בזמנו על כך. וזהו שנאמר שאברהם תיקן תפילת שחרית.

{ אז נדברו }

פרשת חיי שרה תשפ"ב | לסדר: "ברוך ה' אשר לא עוב הסדו ואמיתו..." | גליון מספר: 532

להצטרפות לרשימת

התכוצה במייל,

להערות והארות:

a8447168@gmail.com

ניתן לקבל את הגיליון
בשירות פקס באמצעות
שיחת טלפון:

0795319191

רצה שעוד אנשים יקראו,
כחך, את העלון?

קדימה!

זה זמן להצטרף לשותפות
בהו"ק להחזקת העלון..

ותהפוך שותף קבוע
בזכויות החזקת העלון!

להשתתפות בהוצאות

הגליון:

בנק: בנק פאגי

סניף 182

חשבון 747815

באשראי: "נדרים פלוס"

בטלפון: 0799 654321

בזואר: פולק, גאולה 15

חיפה

תודה מראש!!!

”

המים עלו לא רס לקראת רבקה... גם לקראת... ו. וגם...

חז"ל אומרים: שאליעזר התרשם והתפעל מרבקה... למה?? בגלל שהוא ראה שהמים עולים לקראתה!!! יש לי כמה וכמה שאלות על זה: **דבר ראשון:** אם באמת באמת המים עלו לקראתה... אז למה אנחנו כ"כ מתפעלים ממנה... בטח... המים עלו לקראתה... גם אני... אם המים היו עולים לקראתה... גם אני הייתי משקה את כל הגמלים של אליעזר וגם שלך... דא עקא ש-לי המים לא עלו ואילו לרבקה כן... אז בבקשה... רבקה... תעשי את זה את במקומנו... לך זה הרבה יותר קל... לך יש מעלית... לנו אין... זו שאלה ראשונה... **שאלה שניה:** סו"ס רבקה שאבה מים לא מבור מים אלא מ-**באר** מים!!! למי שיודע מה זה באר... בבאר תמיד המים עולים... כל ההבדל בין באר מים לבור מים... שבבאר המים עולים... אז מה פירוש שמים עלו לקראתה... וכי יש באר מים שהמים לא עולים??

אז נראה לי לומר (עכ"פ על דרך הדרש):

לא רק רבקה זכתה שהמים עלו לקראתה... גם אני זכיתי פעם שהמים עלו לקראת... הייתי בבית המדרש שלנו והשתמשתי בכיור... והנה... המים לפתע... לקראת... בקיצור: התברר שיש סתימה בכיור!!! ואתה מבין לבד שאם יש סתימה בכיור של בית הכנסת מישוה מהמתפללים אמור לתפוס יוזמה ולתקן את זה... אז בשלמא פעם... היה לי תירוץ שאני לא יודע לתקן סתימות... אז לצערי הרב יום אחד כן למדתי לשחרר סתימות וכבר אין לי תירוץ... והנה כעת המים עולים ואני יודע מה צריך לעשות... אבל משום מה לא ששתי על המשימה הזו... העדפתי להשאיר את זה התפקיד הנלבב למישוה אחר שהמים יעלו לקראתו.

תכלס... מה התברר?? שהמים **עלו!!!** אבל הם לא ככזה עלו **לקראת**...

הבנת? הרי מה פירוש המילולי **לקראת**? לקראת זה מלשון קריאה... כשהמים עולים לקראתה הם במילים אחרות קוראים ל... יוצא מהם קריאת מצוקה... ההלו... יש פה משימה שצריך לעשות אותה... האם אתה שומע את הקריאה? אז זהו!!! שהמים עלו... אבל לא בדיוק לקראת... ותנחש מה היה סוף הסיפור? המים המשיכו לעלות במשך כמה ימים... הרבה אנשים היו שם שהמים עלו אבל לא לקראתם... עד... שהגיע מישוה אחד שהוא זיהה שהמים עולים לקראתו!!! הוא לקח את הקריאה של המים לקראתו- לתשומת לבו וטיפל בבעיה...

על אותו משקל ברבקה: המים של הבאר עולים תמיד!!! השאלה לקראת מי!!! כשאליעזר הגיע לארם נהריים... כולם ראו מול העיניים אורח צמא עם גמלים צמאים שבא היום אל העין... כעת לא צריך להיות גאון גדול כדי להבין שהוא והגמלים צריכים לשתות ומישוה צריך לדאוג לזה... כעת השאלה מי יקח את המשימה הזו לקראתו?

כן... כמו להבדיל בסתימה בשירותים... המים שעולים- הם עולים לקראת מישוה... לקראת מי שיואיל בטובו להבין את קריאת המצוקה שלהם שההלו... יש פה בעיה ותטפל בה... ולבנתיים לא נמצא מישוה שיפרש שהקריאה הזו היא לקראת... **על אותו משקל:** המים שכעת עולים מהבאר, בוקע מהם איזושהי קריאה... ההלו... לא להיות עיוורים!! אתם רואים פה אורח שעומד פה משמאל... תנו לו לשתות... אנחנו המים- עולים ואנחנו עולים בשבילו... כעת מי מוכן לשמוע את הקריאה המתבקשת הזו ולשאוב אותנו בשביל להשקות אותנו??

אבל לא!!! כולן מגיעות לשאוב... והמים עולים והבקשה הנדרשת הזו עולה... אבל לא לקראתם... הם לא לוקחות את הקריאה המתבקשת הזו לקראתם... ואז מגיע רבקה והמים כן עולים לקראתה!!! היא לוקחת את הקריאה הזו לקראתה!!! היא מבינה שהמים שכעת עולים הם לא בשביל שהיא תשאב ותלך הבייתה... אלא הם עולים בשביל האורח הזה... והצורך המתבקש הזה עלה לקראתה!!!! היא שמעה את הקריאה הזו!!!

עכשיו שלא תבין!! אני לא מתעלם מהפשט... אם כתוב שהמים עלו לקראתה... כנראה שהיה פה באמת נס... הם באמת עלו לקראתה... המים עלו ורמזו לה את יכולה... תעשי את זה...

כן... לכל אחד מאיתנו יש כל מיני משימות ואתגרים בחיים שלפתע עולים וקורצים לי... כן... אתה יכול לעשות את זה... הבעיה היא שאני ממש ממש לא שש ושמח לקראתם!! בינינו... אם יגיע אליך עכשיו יהודי נזקק ואני אוכיח לך שהוא עולה לקראתך... ויש לך יכולת לעזור לו יותר מכולם... אתה תתפרגן מזה??? או... שתחפש את הדלת האחורית איך להתנער מזה ולהוכיח שלא... אני לא מבין בזה... זה לא עולה לקראתי ותתן לי בבקשה לחיות...

כן... המים עלו לקראתה והיא קיבלה את המחמאה הזו!!! לקחה את הקרדיט... לא התנערה מזה... מאמר זה מיועד עבור אנשים כמוני וכמוך שדווקא מאוד רוצים לעשות דברים טובים בכבוד שמים... אבל מחכים לאיזשהו גילוי עליון... משהו בסגנון של מים עלו לקראתה...

אז זהו שהמים שעלו לקראתה פוגש אותנו יום יום!!! רק נסתכל ימינה ושמאלה ונפגוש כל מיני משימות בעבודת ה' שאני ואתה יודעים טוב מאוד שאנחנו יכולים להועיל ויכולים לפעול... והצורך הזה מתבקש **ועולה לקראתנו**... זועק פה שצריך לעשות משהו... ואני הרי יודע במסתרי לבי שאני מתאים לזה... זועק שזה דבר שאני יכול לעשות אותו אם אני רק לא אתחמק... כל מה שנדרש ממני זה לא להוריד מהר את המים ולחמוק באלגנטיות... ולהתנער לא קשור אלי... לא עלה לקראתי... שמישהו אחר יעשה את זה... להבין שזה כן עלה לקראתי!!! והנני...

“

ברוכים הבאים לארם נהרים... שלום לך יהודי יקר... כפי שאתה רואה... פה זה לא האזור של אברהם אבינו... כאן זה עיר נחור... כל מי שגר פה... זה סתם אנשים כאלו... כלומניקים כאלו... אבל אל תשאל! בשנה הקרובה עתידה לרדת כאן בארם נהרים- נשמה קדושה ונוראה. אחת מארבע אמהות... ותוך שלוש שנים קצרות היא אמורה להגיע לצדקות וטהרת לב ומידות טובות בקנה מידה של רבקה אמנו!!!

קעת תנסה לתת לי כיוון או תכנית איך כזו גדלות עצומה יכולה לצאת מכזה מקום??? תנסה לתת לי איזה קצה חוט איך ילדה בת שלוש אמורה לצמוח כזו צדיקה מארם נהרים... מאיפה בדיוק?? מילא יצחק אבינו... הוא בן של אברהם אבינו... חוץ מזה הוא כבר בן 40 שנה... הוא כבר אחרי עקידת יצחק... אבל אנחנו קעת מדברים על רבקה... מדובר בילדה בת שלוש שגדלה אי שם בארם נהריים... אין מסביבה שום דמות אידיאלית שיכולה להעמיד אותה כקורן אורה... וכעת תסביר לי מאיפה הילדה הקטנה הזו צומחת ונהיית פתאום רבקה אמנו... עם כל המידות הנפלאות שלה??

אז יש!!! הנה... התורה מלמדת אותנו איך עושים כזה דבר... בשביל זה התורה מצמידה לרבקה חונך צמוד!!! דממות של לא פחות ולא יותר לבן הארמי... בדיוק היא!!! זו שמעותדת להיות אשתו של יצחק... דווקא היא מקבלת אח שכל כולו צביעות ורמאות... בן אדם שהמידות הרעות שלו בלתי נסבלות לחלוטין... בדיוק היא! רחמנות עליה!!! (רק שתביני: אם יעקב אבינו שהיה גר במרחק של שלושה ימים בינו לבין לבן... הרי לבן רימה אותו מאה פעמים... אז רבקה שחיה עם לבן באותו בית!!! הוא בטח רימה אותה מאה פעמים ביום) הוא בטח לא נתן לה מנוחה אפילו רגע אחד... הוא רימה אותה ועקץ אותה ללא רחם... הריץ אותה והתעמר בה כמו שפחה וכמובן הכל עם חיוך וטוב לב וצביעות נוסח לבן שביקש לעקור את הכל... רבש"ע: ילדה כ"כ קטנה... למה נגזר עליה להיות אחות של הפרצוף הזה???

מה התשובה?? מה נעשה... הילדה הזו צריכה לגדול רבקה אמנו... היא צריכה לקבל מנות גדושות של אמת טהורה!! של מידות טובות!! אז מילא אם היתה גדלה בבית של אברהם... אז היא היתה מקבלת את החינוך הטהור הזה בדבר החיובית... אבל היות והיא גדלה בארם נהריים... ואין לה כאן את ההכנסת אורחים וספר הישר של אברהם... אז מי ילמד אותה להיות כזו טובה? כזו מושלמת?? כזו צדקנית??

אין ברירה!! אם לא בדרך החיובית!!! היא נאלצת ללמוד את זה על דרך השלילה!!! וה' מצמיד לרבקה את האדם הכי רע... הכי צבוע... הכי רמאי... הכי תככן ושקרן ורודף בצע... והיא פשוט- סליחה על הביטוי נגעלת ממנו!!! היא לא יכולה לסבול אותו... וזה כ"כ בלתי נסבל... עד כדי כך שרבקה מתוב ריאקציה מהרמאות והאגו... היא לוקחת את ההגה הכי קיצוני לצד השני ונהיית רבקה אמנו על כל המשתמע מכך!! אליעזר מתפעל מרבקה: מי עשה אותך כזו בעלת חסד?? מי לימד אותה בשממה הזו להיות כזו צדקנית וטהורה לב??

עונה רבקה לאליעזר... חכה חכה... עוד מעט תבין... עוד מעט יבא הרבי שלי... ואז אתה תראה כמה גדול כח הרב... והנה!!! ולרבקה אח ושמו לבן ויורץ לבן... לבן מחבק את אליעזר כזה חיבוק דוב... שאליעזר מבין מהר מאוד שהוא רוצה כסף... לבן מארח את אליעזר בשיא החביבות ואליעזר מבין שהוא כבר מכין לו רעל במרק... אה... עכשיו אני מבין מאיפה צמחה רבקה... אותה הוכחת לעבדך ליצחק!!!

אומר הספורנו במקום: "אותה הוכחה - יסרת והורית אותה מוסר השכל באופן שתהיה ראויה לעבדך ליצחק" כתוב כאן שרבקה נהייתה ראויה ליצחק בדרך של תוכחה ויסורים... תכל"ס: כלפי מה הדברים אמורים? ואיפה זה פוגש אותנו בחיים??
על כך בעמוד 3-4 בגיליון זה...

נמצאים או כבר עמוק עמוק באמצע מסכת ראש השנה... אנחנו כבר בחצי השני... ובעיקר בחלק ההרבה הרבה יותר קל של המסכת!!! החצי הראשון בחלקו מאתגר ואפילו קשה... אבל קעת נכנסנו לסוגיות קלות... והאמת היא שכל התקופה הקרובה זה הולך להיות ככה... כי מיד אח"כ תענית ואח"כ מגילה... המסכתות היותר קלות שבש"ס...

בהזדמנות זו תרשה לי לדבר על תופעה כללית שישנה במסכתות הקצרות האלו ביצה ראש השנה תענית וכו'... ובכן: באוצר הספרים היהודי ישנו מושג שנקרא "מרו השאגת אריה"!!! מדובר בגאון הגאונים ששבילי הש"ס היו נהיגין לו כשבילי מייץ... כל התורה כולה היתה פרושה לפניו ובהירה לו כביעתא בכותחא וידוע שהוא סיים את הש"ס אלף פעמים... אבל למרבה הפלא ובניגוד לשאר רבותינו האחרונים... כמעט כל החיבורים שהוא חיבר זה דווקא במסכתות הקטנות האלו... ספר טורי אבן על ראש השנה החגיגה ותענית... גם השו"ת שהוא עולב רובו ככולו על הלכות ק"ש ותפילה וברכות, וסביב סדר מועד... וזה דבר פלא!!! כי על פי רוב גאון עולם שכל הש"ס פרוש לפניו... בדרך כלל רוב עסקו הוא בהלכות החמורות שבי"ד או במסכתות של סדר זניקין... ואילו מין השאגת אריה את עיקר חיבורי הקדשי דווקא על המסכתות האלו... ובאמת מי שמעיין שם רואה איך שהשאגת אריה מגיע לכל דף במסכת ר"ה עם כל הש"ס... הוא מכניס את כל התורה בכל תוד"ה במגילה... הלא פלא הוא?? כי מי שכבר שט בכל הש"ס כולו... יותר מתאים שיכתוב ספר על מסכת חולין וכתובות...

די ניכר שהיה כאו איזשהו מהלך!!! היה כאן גישה מסוימת בדרך הלימוד של השאגת אריה... וכאן זה כבר עניין של פרשנות וכל אחד יכול להגיד מה שהוא מבין... אבל תרשה לי לומר שתי פרשנויות משלי: דבר ראשון: השאגת אריה מלמד אותנו שבריא לכל אחד לתפוס מסכת אחת ולו הקצרה ביותר שזה יהיה הבית שלו!!! ומשם... משם הוא מגיח... ולשם הוא חוזר... כלומר: זה שאני גר בחיפה זה לא אומר שלא יצאתי מעולם משערי העיר... אני נוסע למרכז וחוזר... נוסע אפילו לחו"ל וחוזר (חס ושלום...) אבל עדיין ביתי בחיפה... משם אני יוצא ולשם אני חוזר... על אותו משקל: גם אם אתה התייר הגדול שיש בכל התורה כולה ועוקר הרים וטוחנוז זה בזו בסברא... בכל זאת בריא שיהיה מסכת בית!!! שהיא הבית שלי... שמשם אני מגיח ולשם אני חוזר!!! שגם אם יהיו לי חידושים במסכת בכורות... זה בסוף יכנס למגילה שלי בבית... (אני אמצא במסכת ר"ה את הסוגיה שמזכירה בשתי שורות את עניין בכור ולמגילה הזו אכניס את החידוש במסכת בכורות... זה סתם עצמ טובה לתלמידי חכם שיש לו חידושים מפורדים בכל הש"ס... איפה הוא יכניס אותם?? בשביל זה צריך שיהיה מסכת אחת שלשם הכל מתנקד...) בקיצור: שיהיה מסכת בית!!! לקחת מסכת אחת, שהיא תהיה המסכת שלי... אלא שכאן!!! ברגע שרוצים לאמץ מסכת כזו... כאן יש כלל שאומר: תפסת מועט תפסת... עדיף לא לקחת מסכת גדולה... כי ברגע שזו מסכת מידי גדולה אז היא כבר לא בית... זה יותר עיר מאשר בית... (כמו שכולנו מכירים את המעשה בחסיד אחד " שאימץ את מסכת חגיגה, ולאחר פטירתו מסכת חגיגה הפיעה לדאוג לכבודו... הרי לך שגם אותו חסיד אימץ דווקא את מסכת חגיגה ולא את מסכת יבמות שאחריה.)

זו נקודה אחת למחשבה... שמומלץ לאמץ אותה דווקא קעת במסכתות האלו... לכה"פ להבין שלא בושה להשקיע במסכת ראש השנה ותענית ומגילה כי השאגת אריה שהיה מרא דכולא תלמודא... גם הוא ראה לנכון להשקיע את כל חיבוריו במסכתות אלו...

עד כאן נקודה אחת... אבל יש פה עוד נקודה... שלענ"ד עוד יותר נחוצה:

באגדות של מסכת מגילה יש מחלוקת מרתקת אודות אחשוורוש שעשה סעודה דווקא לאנשי שושן הבירה והוא קירב אותם יותר משאר העם... יש סוברים: שהמהלך הזה מוכיח שמלך טיפש היה!! כי אם כבר להשקיע... עדיף להשקיע באלו שגרים רחוק שיש חשש שימרדו בו... ואילו אנשי שושן שגרים בשכונות... נו... זה פחות קריטי... איתם הוא עוד יסתדר... לעומת זאת יש אומרים בדיוק ההיפך! זה שהוא קירב דווקא את השכנים שלו שבשושן זה מוכיח שמלך פיקח היה... למה?? כי ככה... אם הרחוקים מחליטים למרוד... אז לכה"פ הוא מוקף בשכנים האוהדים - אנשי שושן... בקיצור: יש כאן מחלוקת איסטרטגית!!! במי יותר כדאי להשקיע?? האם ברחוקים כדי שלא ימרדו... או בקרובים שיעמדו לצידך בשעת מרד... ניתן לומר שניתן לומר על אותו משקל בייחס ללימוד התורה... נשאלת השאלה: באיזה לימוד כדאי יותר להשקיע?? האם בשושן הבירה... במצוות שאנחנו פוגשים כל יום... בק"ש ותפילה וברכות... או!!! אם כבר להשקיע... אז להשקיע בנושאים היותר רחוקים... כמו יו"ד וחושן משפט... אז מצד אחד יש מקום לענות: שעדיף יותר ללמוד הלכות תערוכות ומליחה וריבית... למה?? כי זה הרבה הלכות וגם הלכות חמורות... ואם הם ישארו רחוקים אני עלול לשכוח אותם... לכן עדיף להשקיע בהם מאשר בהלכות ק"ש ותפילה... כי ק"ש ותפילה זה שכנים שלי... אני פוגש אותם כל יום... אני עוד אסתדר איתם... (בקיצור: לא כ"כ מהר שוכחים הלכות ברכות... ס"ס אתה נזכר בזה כל יום...) ואילו הלכות פסח ועירובין וכתובות זה יותר דחוף... וזה בדרך כלל התפיסה הרווחת... ולכן בדרך כלל עיקר עסק התורה זה בהלכות הפחות מצויות... אבל!!! כאן מגיע מרן בעל השאגת אריה ומציע את הצד השני!!! קח בחשבון שדווקא המהלך לעשות סעודה לאנשי שושן... דווקא זה מהלך של מלך פיקח... ולמה?? סוף סוף ק"ש ותפילה ותפילה זה השכנים שלי!! אותם פוגש ביום יום!!! וממילא טוב שכן קרוב מאח רחוק... עדיף להשקיע בשכנים... אם תשקיע בהלכות ק"ש... זו השקעה שאתה הולך לפגוש אותה יום יום... ויש בזה יתרון על הלכות מקוואות שפעם ב... פוגשים אותם...

וזה היה המהלך של השאגת אריה!!! אם כבר לחדש חידושים... בא נחדש מערכות שלמות בהלכות זכירת יציאת מצרים שזה מצוה שפוגשת אותנו פעמיים ביום... בא נעשה עסק ממסכת מגילה שיש בה יסודות שלימים בדיני דברים שבקדושה ובית כנסת וקריאת התורה... ולסיום: בא נגיד את זה ככה: שאלה מאתגרת לי אלפי: איזו הלכות יותר חמורות... האם הלכות פסוקי דמזרה או הלכות טריפות?? אז התשובה היא די מסובכת: תפתח הלכות טריפות ותראה כמה דיו נשפך על זה... זה ההלכות החמורות ביותר בש"ס... זה איסור והיתר... ואילו תפתח סימן ב"א בא"ח הלכות פסוד"ז... זה בקושי סימן אחד קצר... וכל הפסוד"ז ביחד... בקושי ניתן להגדיר אותו כדינא דגמ'... אבל!!! מה נעשה שהחיים חזקים מהכל... ואת הלכות טריפות יתכן ובחיים לא תפגוש הלכה למעשה... הכל יהיה בגדר דרוש וקבל שטר... ואילו את פסוד"ז אתה תפגוש יום יום יום!!! זה שבשו"ע זה תופס קצת מקום... זה לא ישנה את העובדה שאת המאה ברכות אני פוגש כל יום... ובשנה זה מצטבר לארבעים אלף ברכות... חבל שלא להשקיע בשושן הבירה הזה... נקודה למחשבה...

ההלו... זה שלי! שילמתי על זה!!!

התחדש לי חידוש נפלא ונחוץ... ברצוני לשתף את כל מי שזה יכול להועיל לו... קודם אגיד את היסוד כמות שהוא... ואח"כ אסביר... ובכן:

יש תחומים מסוימים בעבודת ה' שקנויים לי **כי עבדתי עליהם!!!**

ויש דברים בעבודת ה' שדווקא לא עבדתי עליהם... **אבל שילמתי עליהם!!!**

ברגע ששילמתי על משהו... אז הוא שייך וקנוי לי גם אם לא עבדתי עליו...

סו"ס שילמתי עליו!!! זה שייך לי יותר ממקום של חושן משפט... שילמתי!!! **כלפי מה הדברים אמורים??**

משהו אישי... רק בתור דוגמא... (כבר הבאתי את הדוגמא הזו כמה פעמים... אז כבר אין לי מה להפסיד...) אני טיפוס מאוד טוב בבין אדם לחבירו!!! מעולם לא הרגתי זבוב... אף פעם לא העלתי בן אדם... כי אני טיפוס מרצה... אני צריך שכולם יהיו מרצים ממני ולכן אני אף פעם לא אציק לבן אדם. והנה יום אחד יצא לי לדבר עם חבר שלי... אחד כזה שהוא בדיוק הפוך ממני... כולו אסרטיבי... אגרסיבי... (כל המילים הלועזיות ביחד...) **ואמר לי בגילוי לב:** איזה מידות נפלאות יש לך... איזו זהירות בכבוד חברך... בחיים שלי לא ראיתי אותך מתעלל מילולית באף אחד... תמיד מפרגן... גם אם יש נאקאץ אחד שלמד איתך חברותא ואתה לא יודע איך להתפטר ממנו... אני במקומך הייתי חותך ללא רחם ומסביר לו בטוב טעם מה הוא שווה וגגומר איתו... ואילו אתה בחיים לא תעשה את זה... אתה תעשה שמיניות באויר ותסביר לו שאתה פה הבעיית... והסיבה שאתה לא יכול להמשיך... כי הוא כ"כ כשרוני ואתה לא יורד לסוף דעתו... בקיצור: אומר לי אותו אחד: אני מקנא בך!!! מקנא בזכויות שלך!!!

אז בשעתו... כשהוא אמר לי את זה... דמעות עמדו לי בעיניים... אמרתי לו: רוצה שאני אגלה לך סוד?? אתה טוען שאתה מקנא ביי??

אז תתפלא לשמוע **שאני הרבה הרבה יותר מקנא בך!!!**

ולמה?? כי זה שאני כזה מושלם בבין אדם לחבירו... זה נטו נטו נטו חולשה!!! אין פה שום שום גדלות נפש מציד... אני פשוט טיפוס מרצה... לא יודע לעמוד על שלי ולא יודע להעמיד אנשים במקום... וכשאני נתקע עם מישהו... אני יכול להתקשקש איתו 21 שנים כמו יעקב עם לבן... וכשאני רואה אותך איך אתה סוגר חשבונות עם אנשים... הלב שלי יוצא מקנאה... הלוואי עלי... מי יתן לי את העור פיל שלך... גם אני חולם יום אחד להצליח להגיד את המילה: **שתוק!!! לך מפה!! אתה מפריע!!** אבל זה לא יוצא לי מהפה... ומילא זה היה נובע מצדקות ומעוונותנות יתירה כהלל בשעתו... אבל לא... זה סתם חולשה ורפיסות...

אז אני גם חלש אופי... וגם אין פה אפילו מידות טובות... אני לא הולך לקבל על זה שום שחר... אז ממש אל תקנא בי... תשמח בחלקך...

עד כאן מה שעניתי לו- פעם!! אז זהו!!! שעל זה באתי. רציתי לומר שחזרתי בי מהגישה הזו! ולמה?? כעת נחזור למשפטים שהוזכרו מקודם יש תחומים בעבודת ה' ששייכים לי **כי עבדתי עליהם!!!**

ויש דברים בעבודת ה' שדווקא לא עבדתי עליהם... **אבל שילמתי עליהם!!!**

ברגע ששילמתי על משהו... אז הוא שייך לי גם אם לא עבדתי עליו...

אם יש לי כזה אופי רגיש ומרצה שכ"כ טוב בבין אדם לחבירו... נכון **שלא עבדתי על זה!!!** נכון שזה בסה"כ תכונה או אפילו חולשה שנולדתי איתה... **אבל אני משלם על זה!!!** אוהו משלם על זה... משלם על זה ביוקר... והיות ואני משלם על זה... אז זה שלי גם אם לא עבדתי על זה... אני משלם יום יום על האופי שלי... מי כמוני וכמוך בעלי האופי המרצה והמתוק... מי כמוני יודעים איזה מחיר אנחנו צריכים לשלם על האופי הזה... **אם אנחנו משלמים אז זה שייך לנו!!!** יש לנו שכר על זה למרות שלא עבדנו על זה... זה סוג אחר של קניין!!! אמנם לא קנין של עמל ויגיעה... אלא קנין של תשלום!! עובדה שאנחנו משלמים על זה...

(אגב: הדוגמא הכי מזעזעת ליסוד הזה... זה השואה!!! בשואה היו יהודים צדיקים שעמדו בניסיון של ההסתרת פנים וקידשו את ה' ובזכות זה זכו לעולם הבא... אבל מקובלנו שגם היהודים החילונים שנעקדו בעל כרחם גם הם זוכים להגיע לעולם הבא... ולמה?? כי סו"ס הם שילמו!!! הם שילמו על עצם היותם יהודים... הם שילמו על זה במחיר חייהם!! אם אתה משלם... אז גם אם זה לא מגיע ממדרגה שקנית יש לך זכות בזה... ויש עוד דוגמא הרבה יותר פשוטה!! הורים לילדים... להורים יש זכות בכל המעשים טובים של הילדים שלהם... למה?? בגלל שהם חינכו אותם? לא דווקא!! גם אבא רשע... בנו הצדיק מוריש אותו גן עדן... למה?? כי אבא שלו שילם עליו!!!! שילם בצער גדול בניסיון שלו ודו"ק...)

אתה קולט מה אמרתי פה?? אתה קולט איזה מסמך עוצמתי טמון כאן (במידה ואני צודק... כנראה)?? **המשמעות היא:** שהמשימה שנדרשת מאיתנו בעבודת ה' מתחלקת לשני חלקים שונים... יש חלקים בעבודת ה' שנדרש ממני לעבוד... לעמול ולהגיע למדרגה הזו... ואילו יש חלקים בעבודת ה' שאני דווקא לא צריך לעבוד כדי להגיע לזה... אדרבה... יש לי את זה בטבע... אה... אם זה בטבע שלי... אז למה מגיע לי שכר על זה??

כי אני משלם על זה!!! כלומר: בייחס לחלק הזה בעבודת ה'... העבודה שנדרשת ממני זה לא כ"כ להגיע לזה... כי אני כבר אוחז שם... כל מה שנדרש ממני... זה להיות שלם עם המחיר שצריך לשלם בשביל זה...

בא נגיד את זה ככה: ה' עשה לנו הנחה... במקום שיהיה לי המון המון מה לעבוד בעבודת ה'... ולך תדע... אולי אני לא אגיע לכלום... בשביל זה ה' פיצל את העבודה... **יש דברים שאני צריך באמת לעבוד עליהם!** ויש דברים שאני רק **צריך לשלם עליהם!** לי לדוגמא... יש רשימה ארוכה של דברים בעבודת ה' שאני צריך לעבוד כדי להגיע אליהם. וכשאני אצליח אני אעדכן... בנתיים אני ממש בראשית הדרך...

אבל!!! ה' ריחם עלי... וסו"ס רצה ה' לזכות אר ישראל... וא"א לגמרי "לבנות" עלי... ולכן ה' שירי אותי... ובשביל זה יש חלקים בעבודת ה' שהעמיד אותי מול עובדה!!! אני עשיתי אותך טון בזה מצד עצם טבעך!!! רק מה?

היות זה הטבע שלך ולא עבדת על זה... אז אתה תצטרך לשלם על זה!!! יש כאן עיסקת חבילה... ועי כל החבילה מסביב אתה תשלם...

אני קצת תמים!!! יש לי ישרות בטבע... הייתי ממזר רוצה להיות קומבינטור... אבל אני פשוט לא מצליח בזה... זה לא הולך לי... ניסיתי כמה פעמים לעשור פוילישטיק ותוך רגע עלו עלי... אז בזכות זה שאני כזה... אני ישר בדיני ממונות!! אפילו אם אני רוצו לגנוב אני לא מצליח... אבל!!! לישרות הזו יש מחיר... יש לפעמים נצלנים שעושים עלי קופה... עושים ממני צימע'ס... ובמקום לקחת ללב אני צריך פשוט לדעת שזה התשלום!! זה המחיר שצריך לשלם על החבילה הזו שמזכה אותי.

בקיצור: ברגע שהבנתי את זה... פתאום התחלת לקבל את החולשות שלי... אני פתאום פוגש אר עצמי בכל מיני סיטואציות מעצבנות... שאתה מכין את זה... שאתה פוגש את החולשה שלך... אין שהיא שוב ושוב דופקת אותך בכל מיני מקומות (כי אחד והחולשה שלו) ופעם זה הציק לי... והיום אני פתאום קולט... שלא!!! אני כעת משלם!!!

החולשות האלו הם חלק מהעבודת ה' שלי!! כי כא אני משלם על זה!!!

בדיוק כמו שכשאני מתאמץ מאוד בלימוד התורה ובשמירת עיניים וקדושה... אני מרגיש התעלות... למה?? כי אני מבין שיש מדרגה מסוימת בעבודת ה' שבשביל להגיע אליה צריך להתמסר ולפום צערא אגרא... **אם ככו אז על אותו משקל:** יש לי תכונות שאני לא צריך להגיד אליהם כי אני כבר אוחז שם!!! רק כן צריך לשלם עליהם מחיר... והמחיר שאני משלם... זה הלפום צערא אגרא שלי...

כלומר: איפה אני מקבל שכר על הישרות שלי בדיני ממונות?? לא כשאני ישר בדיני ממונות... אלא כשעוז מיישהו עשה עלי "סייבור" וניצל את הטוב לב שלי...

בקיצור: החולשות שלנו זה לא דפקט!! **זה פשוט תשלום!!!**

תחשוב על היסוד הזה!!! אני חושב שזה אמית אמיתי ויכול לעשות לנו סדר חשוב בחיים ולשיי את החולשות שלנו במגירה הנכונה שלהם!!

זה אולי הפשט במדרש שאומר: **עתידה בת קול להיוו מופצצת בראש ההרים ואומרת: מי שפעל עם קל יבא ויטוי שכרו, שנאמר: כעת יאמר ליעקב ולישראל מה פעל קל" ולא הבנתי: מה פירוש "מי שפעל עם קל"?? מה זה הפעולה הזו??**

אז אולי אפשר לומר על דרך ההרגש: **מי שהפעל שלו עם קל יבא ויטול שכר על הפעלה שלו!!!** לדוגמא: לפעמים אני מרגיש עמוק בתוך הלב של

מגיע לו שום שכר בשמים על זה שאני כותב את "אז נדברו..." כי מי כמוני יודע שהכתיבה של העלון בשבילי זה תרפיה... אני פורק את כל העצבים שלי על העלון הזה... אני חייב את זה וזה הכדור היחיד שמצליח להרגיע אותי... נו... אז בינינו... מגיע לי שכר על זה?? **מה התשובה??** נכון... באמת לא מגיע על שכר על כתיבת העלון... **אבל מגיע לי שכר על העצבים!!!** סו"ס הרבש"ע שלח לי את העצבים האלו בשביל **להפעיל** אותי ולהביא אותי לכתוב את העלון הזה... אז אני משלם על זה בעצבים שלי!! בעסקת חבילה הכללית של כל האופי הזה שצריך להיות דווקא כזה כדי להפעיל ולהביא אותי לכתובה הזו.

כלומר: פעם הייתי מנסה לחפש מתחת הריצפה... למצא איזה טהרת לב או איזה עמידה בניסיון סביב כתיבת העלון הזה... בשביל להרגיש שיש לי שייכות לזיכוי הרבים שיש כאן... (מילא המפיצים היקרים... מעשיהם רק לש"ש וצדקתם עומדת לעד אבל איפה אני פה בסיפור) ומאוד התקשיתי למצוא!! עד שקלטתי שאין צורך!! היא גופא... האופי הזה!! העצבים האלו שהפעילו אותי לכתוב את העלון הזה... **הם הם התשלום!!!** אין צורך לחפש מתחת הריצפה... הכתובת רשומה על הקיר!! במקום לחפש מתחת הריצפה... הגיע הזמן להתחיל לקבל באהבה את שכבות התסכולים ואת הדחפים הלא ברורים שמפעילים אותי לשליחות הזו...

להבין שאם יש לי שכר על מה שאני עושה... זה מה שאני **פועל** עם קל!! **מה שמפעיל** אותי ומביא אותי כמעט בעל כרחי לעשות רצון ה'...

(בקיצור: גם **ההפעלה** תהיה עם קל... גם בתכונות שבהם ה' **מפעיל** אותך... גם שם תפגוש את ה'!! תבין שגם שם אתה עובד ה'!! לא רק בעבודת ה' אלא גם בתכונות שבהם ה' מפעיל אותך ליעוד והשליחות שלך בעבודת ה'... זה נקרא לפועל עם קל...)

עד כאן הייתי אני על שולחן הניתוחים... כעת קח את עצמך ותנסה לנתח את המחירים שאתה משלם על עצם האופי שלך שהוא זה **שמפעיל** אותך לעבודת ה'... לדוגמה: יש כאלו שמפריע להם שהם כאלו מקובעים... מרובעים... ולא מסוגלים לסבול חוסר שגרה... אוף... למה אני כזה מרובע?? למה אני לא זורם? למה אני לא יכול לסבול חוסר שגרה??

ואני עונה לך: מה אתה רוצה? הרי אם תהיה כמוני... אתה אף פעם לא תוכל להיות מתמיד... אם תהיה ציפור דרוו כמו כל ההיפראקטיבים אתה תלמד 10% ממה שאתה לומד... ומה נעשה שה' יעד אותך שאתה כן תהיה מתמיד!! כן תהיה נר המערבי!! נר תמיד!! **וה' מפעיל** אותך ומביא אותך למקום הזה דווקא באמצעות האופי היציב שמשותקק לשגרה מתמדת. והתשלום והמחיר שאתה משלם על ההפעלה הזו... זה הימים הלא שגרתיים שאתה שונא אותם... פה אתה משלם!! תהיה עם ה' לא רק בשגרה שבה אתה לומד... תהיה איתו גם בימים המעצבנים של החוסר שגרה שבהם אתה משלם את המחיר על ההפעלה שלך... תפעל עם קל!! גם ההפעלה שלך זה עבודת ה'...

הסיבה שהתעוררתי לכתוב על זה דווקא בשבוע

הזה... זה בעקבות השאלה בפרשת שבוע שהוזכרה בפתח הגיליון... אנחנו פוגשים בפרשת השבוע את רבקה אמנו!! מדובר בילדה קטנה... שכבר בגיל שלוש היא אוהבת בשיעור קומה של "אותה הוכחת לעבדך ליצחק..."

ובפתח הגיליון נשאלה: מאיפה?? מאיפה זה הגיע אליה??

והבאתי שם את הספורנו שעונה על השאלה הזו במשפט אחד נוקב אותה הוכחת לעבדך ליצחק... אומר הספורנו: **יסרת והורית אותה מוסר השכל באופן שתהיה ראויה לעבדך ליצחק!!!**

הספורנו אומר במילים אחרות: אין הכי נמי... זה לא בטוח שזה עניין של **זכויות!!** אלא זה עניין של הכשרה!! ה' הכשיר אותה בדרך של תוכחה ויסורים להיות ראויה ליצחק... כלומר: נכון לפרשה הזו יש לנו עסק עם ילדה קטנה ששמה רבקה!!! זו הקטנה גדולה תהיה... היא עוד תעלה ותתעלה ותרכוש מדרגות מאוד גבוהות בעבודת ה' של הליגע רבקה אמנו שאין לנו שום השגה בגדלותה... אבל כעת!!! בשלב זה... שהיא עדיין ילדה כ"כ קטנה... מה כעת **הזכות** של הילדה הקטנה הזו להגיע כ"כ מהר במדרגה הכי גבוהה של "אותה הוכחת לעבדך ליצחק"?

נו... מה התשובה?? הייתי מגדיר את זה כך:

יש זכות!!! ויש זכויות!!!

כשמדובר **בזכויות**... נו... ילדה קטנה לא תמיד יכולה לצבור כ"כ הרבה זכויות... סו"ס היא ילדה קטנה... אבל **זכויות?? זכויות??** גם ילדה קטנה יכולה לרכוש!! כי זכויות זה לאו דווקא זכויות... **זכויות** זה עניין של תשלום... של מחיר... מי שמשלם את המחיר יכול לזכות במניה!!! ורבקה שילמה מחיר מלא של תוכחה ויסורים על החונן הצמוד שה' הצמיד לה את האובייקט לבן... לרבקה יש **זכויות גמורה** במידות הנפלאות שלה כי היא שילמה על זה מחיר מלא!!! היא הגיעה לזה בדרך הכי קשה...

היה לי פעם שיחה עם בחור שעבר ילדות מאוד קשה... ותוך כדי השיחה אמרתי לו: אני מתפעל מהבגרות שלך... אתה מסתכל על החיים במבט כזה מרומם כמו אדם מבוגר בעל מדרגה... ענה לי אותו בחור: אה... אל תתלהב... זה לא שאני באמת בוגר ורציני... אני בסה"כ עברתי ילדות כזו קשה... זה עשה אותי בוגר בטרם עת... אמרתי לו: על זה גופא אני מדבר!!! לא חשבתי הרגע שיש לך **זכויות** גדולות שלכן זכיתי להיות כזה בוגר לחיים... לא!! זה באמת לא עניין של **זכויות!!** אבל מאי? **זכויות**... סו"ס עברת ילדות קשה... סו"ס היו לך הורים לא קלים. אחים מאתגרים... אז שילמת מחיר יקר על זה שנהיית בוגר בטרם עת... אם שלמת... אז זו הזכויות שלך!!! זה כן שייך לך... וכל הכבוד לך...

(ואם ככה... המשפט הבא שהתבקש זה שתדע להעריך את מה שעברת... תדע שכל מה שיש לך מגיע משם... אם תבין את זה... יהיה לך יותר כח להמשיך להתמודד עם זה כי תדע שזה המחיר שאתה משלם על מה שאתה...)

כן... רבקה אמנו מקבלת את כל השבח והתהילה... על מה?? על הילדות העשוקה שהיא עברה... **שהפעילה** אותה והביאה אותה בעל כרחיה לשיעור קומה של אותה הוכחת לעבדך ליצחק!!! אל דאגה... עוד יהיו לה

הרבה זכויות... אבל כעת זה בעיקר **זכויות**... זה בעיקר המחיר שהיא שילמה ואתה משלם במקום שלך ובנתונים הסביבתיים שלך...

מכאן יצא לי היסוד הזה... כשאתה מחפש זכויות אצל בני אדם או יותר נכון בעיקר אצל עצמך... לא תמיד צריך **זכויות!!** לפעמים זה בעיקר עניין של **זכויות**... יתכן שדווקא אין לך הרבה זכויות... בפרט אם אתה מתעקש להרגיש כעת לא שווה ושאינ לך זכויות... אין בעיה... אני איתך!!! אבל רגע... אתה מסכים איתי שאתה ירא שמים... ואתה מקפיד קלה כבחמורה... ואתה יושב ועוסק בתורה... ואתה עושה מצוות וחסדים...

נו... תנחש מה הוא עונה לי?? מה התגובה הצפויה של אותו אחד??

הוי... באמת... זה שאני ירא שמים זה בגלל שאין לי אומץ לעשות מה שמתחשק לי... זה שאני יושב ולומד זה בגלל שאני מרובע ורגיל לסדר יום מסוים... זה שאני כזה מתמיד כי אני סתם שקט ואין לי מה לדבר עם אנשים... זה שאני נחמד לאחרים כי אני לא יודע לחתוך אנשים...

בקיצור: הוא מוכיח לי באותות ומופתים שגם אם הוא צדיק ועובד ה' אין פה שום זכויות מיוחדות... אלא סתם אוסף של חולשות...

ומה אני עונה לו?? אתה צודק!! אין איתך... אני

מסכים איתך שזה שאתה ירא שמים זה בגלל שאין לך אומץ... אבל תכל'ס... איזה מחיר אתה משלם על האופי הזה עצמו שאין לך אומץ ואתה מכחד מהצל של עצמך?? נכון אתה משלם על זה טבין ותקלין?? אם כן, אז זו **הזכויות** שלך!! היראת שמים קנויה לך במחיר מלא וממילא אתה מקבל עליה שכר... נכון שאתה מתמיד בגלל שאתה סתם שקט... אבל סליחה על השאלה: כמה מחיר שילמת על האופי השקט שלך?? אוהו... כמה סבלת בשבילי?? נו... אז אם שלמת- קנית... אתה מקבל שכר על הזכויות שלך!! על האופי השקט שהוא מפעיל אותך ומביא אותך להתמדה... הבנת את הנקודה?? כשאנחנו מחפשים את המעלות של עצמנו... אנחנו נוטים להתחיל את החיפוש מהאמצע... מהבית מדרש... מהבית כנסת... מהמצוות ומעשים טובים... **אבל לא!!! לא משם מתחילים לחפש**... תתחיל **מההפעלה!!!** מה פעל קל... סו"ס בשביל להפעיל אותך ולהביא אותך לבית המדרש... בשביל זה ה' הפעיל בך תכונות מסוימות שאתה משלם עליהם מחיר! אם זו האופי התחרותי שלך... או הטיפוס הפרפקציוניסט שלך... ששם אתה משלם את המחיר!!! ואם תקבל את האופי הזה שלך... ותבין שבזה אתה **פועל** עם קל... בזה שאתה כזה... אתה מאפשר לה' להפעיל אותך ולהביא אותך ליעוד היחודי שלך... ואם ככה... כל פעם שהאופי הזה משגע אותך סתם ככה בחיים... תדע שגם כאן אתה פועל עם קל!!!

מה שבטוח: בתור תזכורת: עתידה בת קול שתפוצץ בראש ההרים ואומרת: מי שפעל עם קל יבא ויטול שכרו... כל פעם שאתה הולך להתפוצץ מהאופי המעצבן שלך... תזכור שבמקביל יש בת קול שמתפוצצת יחד איתך ואומרת לך: **תשמח!! אתה פועל עם קל!!!**

תוספת שבת

זמני הדלק"נ שבת מוקדם שבת פרשת חיי שרה
 ירושלים: 5:17 מוקדם: 5:07
 בני ברק: 5:31 מוקדם: 5:21
 מודיעין עילית: 5:22 מוקדם: 5:12
 חיפה: 5:26 מוקדם: 5:16

מדברי רבותינו זצוק"ל ושיבדלחט"א במעלת תפילת מנחה בערש"ק וקדושת השבת

תמצית מחידושי הגאון הגדול רבי אברהם ארלנגר זצוק"ל בספרו "ברבת אברהם" בנושאי שבת ושביעית, ובעניני הדף היומי ר"ה ט. ותירוצים שתירץ על קושיות הטורי אבן והגליון הש"ס בסוגיה.

שבשמיטה זה על פחות מלאכות. (ע"ש באריכות)

הידעת?! יש עניין גדול לקבל שבת בפה, וכמו שכתב המשנ"ב סי' רס"א ס"ק כ"א, הינו ע"י דיבור - שהוא מקבלו לשם תוספת שבת" או ע"י ברכו, או אשה גם ע"י הדלק"נ, עכ"ל. ויותר מזה לכתחילה עדיף לקבלה באמירת מזמור שיר ליום השבת, שהרי הריטב"א בר"ה ט. כתב בתו"ד ז"ל: ותוספת זה אינו בדברים וביטול מלאכה בלבד, אלא שיוסיפו בדברים של קדושה או בתפילה או בקידוש.

ובחידושי הריטב"א בשבת לה. כתב שבלא תפילה או קידוש אין התוספת חל, מוכח שסבר שלא מספיק פרישה ממלאכה, אלא יש דין להוסיף עוד קדושת שבת, ושאינה חלה ע"י קבלה בפה בעלמא, לומר שמקבל שבת, אלא ע"י תפילה או קידוש, אמנם באמירת פרק "מזמור שיר ליום השבת" שפיר מהני, וכמו שכתב השו"ע רס"א ס"ד: "ולדין הוי אמירת מזמור שיר ליום השבת כעניית ברכו לדידהו" וכן ביאר שם המשנ"ב בס"ק ל"א.

ויל"ע אם מספיק לריטב"א לומר שמקבל ע"ע "קדושת השבת", שמוסיף ולא אומר סתם שמקבל שבת אלא את עצם קדושתה. אבל ודאי שכשמקבל בקבלת שבת ואמירת מזמור שיר ובפרט בציבור לפני השקיעה, מקיים גם מצוה דאורייתא של תוספת שבת לשיטת הריטב"א. (אמנם גם קבלה זו א"א לעשותה רק כשהתפלל מנחה) ואולי לכן הורה לי רשכבה"ג מרן הגר"ח קניבסקי שליט"א שיש עניין גדול להנהיג בבתי כנסיות שגומרים קבל"ש לאחר השקיעה שיאמרו מזמור שיר נוסף לפני הקבל"ש, שחשש לדברי השל"ה שהאומרו לאחר שקיעה גורם לסכנה רבה (מובא בערוך השולחן) (והטעם שעדיף לאומרו בציבור כמו שכתב המשנ"ב בס"ק כ"ח שקבלת ציבור נחשב לקבלה גמורה יותר מקבלת יחיד ע"ש, וכן הבין בשבות יצחק, (פרק י"ז ע"ש באריכות) אמנם אפ"ל במשנ"ב שגם יחיד שאומר מזמור שיר ומקבל שבת ע"י דבר שבקדושה נחשב לקבלת ציבור, וכן חילק הגר"ד הקשר זצ"ל בריש ספרו "דודאי השדה", וכן בשו"ע הגר"ז (שצג) אמנם בזמן הסמוך ממש לשקיעה יש הרבה ראשונים שסברו שהתוספת חלה מעצמה, וכל מה שצריך לקבל זה כדי להוסיף יותר על המינימום.

והברכת אברהם שאל: לשיטת הריטב"א כיצד יחול תוספת לשמיטה ויובל, שלא מצאנו בהם קידוש ותפילה וברכה, כתוספת שבת, ולא קידוש ב"ד, וכ"ש בשמיטה שאין קבלה בכלל ובפרט לר"ע שכל התוספת נלמדת משמיטה ונשאר בצ"ע ע"ש.

הגמרא ר"ה ט. לומדת דין תוספת שבת ויר"ט משביעית, וז"ל הגמ': ודמוסיפין מחול על הקודש מנלן, דתניא בחריש ובקציר תשבות וכו' ומבואר בתוד"ה ור"ע שלר"ע תוספת שבת יר"ט ויר"כ דאורי' ונלמד משביעית, והקשה הטורי אבן כיצד שייך ללמוד תוספת שבת ויר"ט משביעית, הם ענינים שונים, לפני שבת מותר לעשות תיקונים שיעזרו לשבת, ומאידך איסור המלאכה בשבת אסור בתוספת גם אם אינו פועל שום תיקון בשביל שבת, משא"כ בשמיטה, שכל האיסור אינו אלא לגבי מלאכה הפועלת תיקון לשביעית, וכן במוצאי שביעית אסור לעולם כל מה שגדל שלישי בשביעית, שהם פירות שביעית ונשאר בצ"ע. והגליון הש"ס שואל לר"ע שלומדים משמיטה ליר"כ ושבת ויר"ט, הא בשמיטה נאסר רק מלאכה, וכיצד ילפינן ביר"כ גם על עינוי, וגם במלאכה אינו דומה שבשמיטה נאסר רק חרישה וקצירה ולא נטיעה, ומנ"ל ליר"כ ושבת לאיסור כל מלאכה, ע"ש.

והברכת אברהם רצה ליישבם, שהגדר באיסורי שמיטה ויובל מצד גדר של ושבתה הארץ שבת לה', שהארץ תהא מושבתה, וכגדר המנחת חינוך שזה מצוה בחפצה של הקרקע, ולכן אסור מדאורייתא לעבוד בקרקע אפי' ע"י גוי, כגדר שביתת בהמה... ולכן כל מלאכה שאינה תיקון בקרקע לגבי שביעית, גם בזמן הסמוך לשמיטה היא מותרת, ונאסר מצד תוספת רק מה שעוזר לשביעית, משא"כ שבת איסורי המלאכה בגבא, שהאדם צריך לשבות, שבזמן זה אסור לעשות מלאכה, וכל עניני תיקון של אותם מלאכות אין להם שייכות לזמן, כי בשבת אסור גם מה שאינו עבור שבת, לכן ההוספה באיסור אינו תלוי כלל בתיקון לשבת, רק במעשה בזמן של שבת, שזו הגדרת המלאכה, ולא רק הגדרת הזמן שבו אסור, ולכן בתוספת גם אסור כל המלאכות האסורות בשבת, ומאידך לפני התוספת אין שום איסורים אפי' בדברים העוזרים לשבת.. ובזה מתורץ גם קושיות הגליון הש"ס, שלתוספת לא נלמד משמיטה למלאכה מסויימת, אלא הגדרתו "מוסיפין מחול על הקודש", מה שאסור בשבת אסור בתוספת, ואדרבא שבת חמור משמיטה שבעצם השבת יש ל"ט מלאכות האסורות, ובשמיטה פחות, ואם בשמיטה הקלה מצינו דין תוספת מחול על הקודש, ק"ו בדין החמור, אבל מה מוסיפין זה בכל מקום מה שהקודש אסור, ויסודו להוסיף על האיסור של קדושתו ודינו, ולכן גם ביר"כ שנאסר מצד קדושתו גם בעינוי מצטרף גם בתוספת איסור עינוי, ולכן אפי' שנלמד תוספת שבת ויר"ט משמיטה, בשבת זה על ל"ט מלאכות וביור"כ זה גם לעינוי, אפי'

זכני לגדל בנים ובני בנים מעשה נפלא על כח התפילה ובזכות מרן החזו"א (מתוך הספר ומתוק האור - שבת קודש)

ברוחניות, וזה לשונו: "כה תאמר לבית יעקב' - אלו הנשים, 'כה תאמר' - בלשון הקדש, 'כה תאמר' - בנחת. וצווה לדבר אל הנשים תחילה, ללמדן מוסר ודרך ארץ, ועוד כדי להמשיך לי

תפלה על הבנים בהדלקת נרות רגיל היה רבי מיכל יהודה ליפקוביץ זצ"ל לומר להורים את דברי רבנו בחיי בפרשת יתרו, בכדי שיתפללו על הצלחת בניהם

של הרב ולתבונתו העמוקה. שוב ושוב הוא חזר ואמר, "אלולא ראיתו לא הייתי מאמין שקיימים כאלו אנשים..." כל אותו שבוע לא חדל זלמן ארן מלדבר על ה"חזון איש", והדברים חלחלו בלב רעיתו.

בערב שבת לאחר מכן, הגברת ארן הדליקה נרות שבת, ואז אמרה בתפילתה: 'רבנו של עולם, אם בן גוריון כל כך מעריץ את הרב קרליץ, אנא זכה אותי בנכדים שילכו בדרכו של הרב קרליץ...'

את נוסח התפילה הזה, שחיברה לעצמה, המשיכה הסבתא להתפלל בכל ערב שבת, על אף ששבת היא לא שמרה. והנה, עיניך רואות את פירות תפילתה. רבים מצאצאיה, ואני בתוכם, זכינו ב"ה לחזור למסורת אבותינו, ללמוד תורה ולקיים מצוות."

אם כך כוחה של תפילה מעין זו, על אחת כמה וכמה תפילתם של אב ואם יראי ה', שאינה שבה ריקם.

וזכנו לגדל

על כוחן של תפלות טהורות להצליח בחינוך הבנים ובגידולם לתורה ולמעשים טובים סיפר רבי בן ציון סנה שליט"א בשם רבי אלימלך חשין, מלמד דרדקי ותיק בירושלים, שני סיפורים מפעמים:

באחת השנים הגיע ללמד בחידר ילד להורים בעלי תשובה - סיפר הרב חשין - כבר מגיל צעיר ניתן היה לראות שהילד סובל מבעיות שונות, וככל שחלפו השנים הבעיות רק החמירו. לא יכולנו להרחיק אותו מן החידר, משום שהיתה בכך פגיעה בלתי נסבלת, כמעט אנושה, בהוריו היקרים, אשר עזבו אחריהם עולם ומלואו ובאו לחסות בצל השכינה. מאידך גיסא, בלתי אפשרי היה להמשיך איתו.

קראנו לאבא לשיחה, ומיד נתן היה להתרשם שהוא לא יהיה הכתובת שתושיע את הילד. בסופו של דבר אמר לו המלמד שהילד חייב טפול, והחידר דורש שיצימדו לו אברך שיקדם אותו. שמע האבא ופרש ידיו לצדדים: "אין לי כסף לזה. כל פרנסתי מגיעה מטאטוא ונקיון בית הכנסת". "אני מבין" - הגיב המלמד - "אבל להתפלל אתה הרי יכול, לכל הפחות תשקיע בתפילות עליו". האב החליט להתגייס לענין במלוא המרץ, ולא לבד. הוא נכנס לכמה רבנים, סיפר את סיפורו של הילד ואמר: "איני מבקש מהרב תרומה של כסף, אלא מעט זמן שבו הרב יתפלל על בני... במשך הזמן היו כמה וכמה אברכים ש'שמו עין' על הילד, ישבו ללמוד אתו והשגחתו עליו בתפלות, אולם עיקר העיקרים היו התפילות שהקדישו למענו כמה וכמה רבנים וצדיקים. סופו של אותו ילד מפרע הוא, שכיום הוא מרביץ תורה גדול בירושלים!...

ומעשה שני באותו ענין - משפחת קופשיץ הנה משפחה שכל צאצאיה הם תלמידי חכמים גדולים, ראשי ישיבות ורבנים נודעים. פעם נשאלה אמם, הרבנית קופשיץ ע"ה: איך זכית לבנים שכולם תלמידי חכמים? נענתה ואמרה: "רציתי את זה מאד, לכן התפללתי על כך". אמרו לה: "כולם רוצים וכולם מתפללים". הרהרה הרבנית והשיבה: "נכון, יש עוד כאלו שרוצים, אבל הם רוצים עוד דברים. אני רציתי רק את זה, ולא התפללתי על שום דבר אחר."

אל התורה והמצוות ולומר להן ראשי פרקים, מפני שאין דעתן מיושבת כאנשים, ועוד שהאשה הטובה היא סיבה לתורה, שהיא יכולה להמשיך את בנה לבית המדרש, לפי שהיא מצויה בבית, והיא מרחמת עליו בכמה מיני געגועין כדי להמשיך אותו אחר לימוד התורה מנעוריו, וגם כי יזקין לא יסור ממנה.

ולכן ראויה האשה להתפלל לשם יתברך בשעת הדלקת הנר של שבת, שהיא מצווה מטלת עליה, שיתן לה ה' בנים מאירים בתורה. כי התפילה יותר נשמעת בשעת עשיית המצוה, ובזכות נר שבת, שהוא אור, תזכה לבנים בעלי תורה הנקראת אור, שנאמר (משלי ו) 'כי נר מצוה ותורה אור', וכן דרשו רז"ל: האי מאן דרגיל בשרגי הויין ליה בנים תלמידי חכמים."

הוא הוסיף ואמר גם משמו של רבו, ה"חזון איש" זצ"ל, שבכל זמן בו עוסק האדם במצוה, הרי הוא זמן המסגל לתפלה, וסמך לדבריו הביא מבקשות "הרחמן" שאומרים בסיום ברכת המזון. למרות שאין להן שייכות לברכה, אלא כיון שקיים האדם מצווה דאורייתא של ברכת המזון, שעת רצון היא הראויה לבקשות נוספות

תפילת הסבתא השפיעה על הנכד

גדול כוחה של תפילת הורים על יראת שמים של ילדיהם. בגליון מאורות הדף היומי הובא סיפור מיוחד אודות תפילה קצת יוצאת דופן: ילדותו של משה עברה עליו בהרצליה. משפחתו היתה שומרת מצוות, אך מרבית שכניו וגם חבריו היו חילונים. השנים חלפו, משה גדל והיה לבחור. יום אחד הזדמן משה לרחבת בית הכנסת הגדול בהרצליה, ושם הבחין בבחור ישיבה, שנראה לו מוכר. הבחור דמה דמיון מבהק לחבר ילדות שלו, שהיה חלוני מבהק.

"סליחה", פנה אליו משה, "אתה לא ממשפחת ארן?" "אני כן, מושיקין", ענה הבחור, ומשה גילה, לתדהמתו, שהבחור הזה הוא אכן חברו הטוב מילדות. הוא היה נכדו של זלמן ארן, מי ששימש כשר החנוך בממשלתו של דוד בן גוריון. משה לא התאפק, ואמר, "מי היה מאמין, שזלמן ארן יזכה לנכדים שומרי תורה ומצוות!"

"בא ואספר לך דבר מענין", השיב הבחור. "כפי שאתה יודע, סבתי היתה רחוקה מאד מקיום תורה ומצוות. עם זאת, על דבר אחד היא הקפידה - בכל ערב שבת היתה ניגשת ומדליקה נרות שבת, והיתה מליטה את פניה בידיה, כפי שנהגה אמה לעשות. מכיון שבשעה זו האימהות מתפללות על ילדיהן, גם היא היתה נושאת תפלה, אבל אבוי לה לאותה תפלה... היא היתה מבקשת: 'הי רצון, שנכדי ילכו בדרך של... בן גוריון'. כן, אם זה לא היה כל כך עצוב, זה היה מצחיק."

אתה שואל, למה דווקא בן גוריון? בעלה, השר זלמן ארן, היה מעריץ נלהב של בן גוריון והלה היה מודל לחקוי ומשא להערצה בבית. על כן, בכל ערב שבת, היא היתה מתפללת שצאצאיה ילכו בדרכו של דוד בן גוריון. ה' ישמור.

כל זה עד לאותו יום... ביום שני, א' מרחשון תשי"ג, חזר זלמן ארן לביתו נרגש, וספר לבני ביתו את החדשות - ראש הממשלה דוד בן גוריון ניפגש עם ה"חזון איש", הרב אברהם ישעיהו קרליץ מבני ברק, ואין לתאר את ההתפעלות שהיה נתון בה בעת שיצא מפגישה זו. בן גוריון יצא מגדרו מרוב הערכה לאישיותו

לפרטים והנצחות או לשליחת דרשות וכד' ניתן לפנות למייל a0732951324gail.coa

לשמיעת שיחות חיזוק בנושא שבת בטל: 073-2951324

לתרומות לעלון אפשר גם ב"נדרים פלוס" ו"קהילות" קופת "אוסף גליונות" קופת "עלון תוספת שבת" או בטלפון

037630543 שלוחה 2040 .

בירור הלכה

בירורי הלכה
אקטואליים
מתוך הסוגיות
והפוסקים

הנידון - בעיר אחת נפל החשמל ביום שישי לפני שבת והצפי שהחשמל יתוקן בליל שבת - האם צריכים אנשי העיר להוריד את כל מתגי החשמל בבית ולנתק מהשקעים את כל מכשירי החשמל שיש בדירה, כדי למעט במלאכת שבת שאינה צורך פיקו"נ. (ואפשר שא"ז רק ריבוי בשיעורין אלא הוא גדר ריבוי מלאכות, כיון שאין שום קשר בין המכשירים הנחוצים לפיקוח נפש לבין שאר החשמל הדולק במקומות אחרים).

עוד יש לדון האם מותר לאנשי העיר ללחוץ על מתגי החשמל בבית ולסדר את המזגנים, ולחבר את הפלטה לשקע, כדי שבזמן שהחשמל יחזור יהיה להם תאורה, מזגן, ופלטה, לכבוד שבת.

למעט במלאכה שעושה לצורך חולה

חולה שיש בו סכנה וצרכים להדליק גז לבשל לו מאכל, אם יש על הגז עוד מאכלים שאינם צורך החולה יש להורידם מהגז, דמותר לבשל בשבת רק מה שנצרך לחולה, ואין היתר לבשל עוד דברים שאינם צורך החולה, והיות ואין איסור בהורדת הסירים מהאש בשבת צריך להוריד שאר הסירים שאינם צורך החולה.

למעט במלאכה לצורך חולה ע"י איסור דרבנן שלא

מועיל לחולה

חולה שיש בו סכנה הזקוק למכשיר רפואי, ונפל החשמל בדירה וצרכים להרים את הפיזו הראשי, האם קודם שמרים את הפיזו הראשי צריך להוריד את כל המתגים של החשמל ולנתק מהשקעים את כל מכשירי החשמל שיש בדירה שאינם לצורך החולה,

הנידון, היות ואין שאר המתגים של החשמל נצרכים לחולה יש למעט בהדלקה שלא לצורך, ולכן צריך קודם שמרים את הפיזו הראשי להוריד את כל החשמל ולנתק את השקעים, או היות ויש בהורדת המתגים איסור מוקצה אין לו לעבור על מוקצה, כיון שמה שמרים את הפיזו זה בהיתר גמור של פיקו"נ.

באורחות שבת חלק ג' במילואים סימן ו' הביא את דברי הפרמ"ג שכח' א"א ט' שכתב דבאופן שהחולה או אדם שצריך לעשות מלאכה לצורך החולה בהיתר של פיקו"נ, ויש בפניהם אפשרות לעשות איסור דרבנן צדדי שאין בו תועלת לחולה ועי"ז ימנעו מאיסור חמור לצורך החולה, יש לעשות האיסור דרבנן אף שאינו מועיל לחולה, ולהמנע מאיסור חמור.

ומאידיך אין לאדם אחר לעשות איסור דרבנן שאין בו תועלת לחולה כדי להרויח שלא יעשה החולה איסור חמור, דאין לאחר לעבור איסור קל כדי להציל את החולה (או המטפל בחולה) מאיסור תורה כיון שעושה האיסור בהיתר גמור של פיקו"נ, (והביאו בשם האבני"מ סימן יח' שמוותר לאחר לעשות איסור קל כדי להציל את החולה מאיסור חמור).

עולה מדברי הפרמ"ג דאיכא חילוק בן אופן דהוא עושה את

שאינו מועיל לחולה, משא"כ באופן שאחר עושה האיסור עבור פיקו"נ אין לו לעבור על איסור דרבנן שאינו מועיל לחולה, בשביל למעט באיסור חמור לאחר, (כיון דהאחר עושה בהיתר גמור אין לו לעבור על איסור קל למעט האיסור).

ולכן בגוונא דאדם מרים פיזו ראשי בביתו לצורך חולה של פיקו"נ, יש לו לעבור על איסור דרבנן של מוקצה אף שאי"ז מועיל לחולה ולהוריד את כל המתגים של החשמל ולנתק את השקעים. וכ"כ בשש"כ פ' לב' סו' בשם הגרש"ז א' דחולה שיש בו סכנה הזקוק למכשיר רפואי, וצרכים להרים את הפיזו הראשי, קודם שמרים את הפיזו הראשי צריך להוריד בשינוי את כל המתגים של החשמל ולנתק מהשקעים את כל מכשירי החשמל שיש בדירה, וכשא"א בשינוי גם יוריד קודם את המתגים דעדיף לטלטל מוקצה ולהמנע מאיסור הבערה.

ומאידיך כמשנת' אם אדם אחד עובר על איסור דאורייתא לצורך פיקו"נ, אין לאדם אחר לעשות איסור דרבנן שלא מועיל לחולה כדי למעט באיסור חמור של השני, כיון שאותו אדם שעושה האיסור עושה בהיתר גמור של פיקו"נ, ולכן אם הזמינו רופא או אמבולנס בשבת לחולה ועד שהגיעו רואים שהחולה מרגיש טוב, אין לעשות איסור דרבנן כגון להתקשר לבטל את הרופא או האמבולנס ולמנוע מהם לעשות מלאכה דאורייתא כיון דהם עושים בהיתר של פיקו"נ.

למעט במלאכה שעושה טכנאי בעיר עבור חולה

נפל החשמל בעיר מסתבר שיש בעיר חולה או זקן המוגדרים כחולה שיש בו סכנה, ובא טכנאי של חברת החשמל לתקן את התקלה בליל שבת האם חייבים כל אנשי העיר לנתק את כל המתגים של החשמל ולנתק מהשקעים את הפלטה ואת כל מכשירי החשמל שיש בדירה,

באורחות שבת שם הביאו מהשש"כ לב' סו' ובהערה קעד' שם, דבכה"ג אין חיוב על כל האנשים לנתק את כל המתגים של החשמל ואת השקעים, וגם א"צ להוריד הסיר מהפלטה,

ואף דודאי יש למעט בעשיית המלאכה מחמת היתר של

את שאר הסירים, והתבאר עוד דיש למעט בעשיית המלאכה מחמת היתר של פיקו"נ אפי" ע"י שעובר על איסור דרבנו, ולכן שמרים את הפיוז הראשי צריך להוריד את שאר המתגים אף שיש בזה מוקצה), מ"מ הכא שהטכנאי מתקן את התקלה הדין שונה ואין צרכים למעט באיסור,

והביאור דהא ודאי שהטכנאי מותר לו לתקן את התקלה היות ויש חשש לפיקו"נ, וודאי שאין אפשרות לטכנאי לתקן רק במקום שהחולה נמצא, וא"א לו לחכות ולבדוק קודם שמתקן את התקלה ששאר האנשים יורידו בביתם את החשמל, דהא כל עיכוב הוא בספק פיקו"נ, ולכן מה שמתקן ועי"ז נהיה חשמל לכל העיר הוא בהיתר גמור (דאי"ז כמו בבית שיש אפשרות קודם שמרמים את הפיוז להוריד את שאר התקעים ולהדליק רק לצורך החולה, דכמשנת' בעיר אין אפשרות זו קיימת כלל), ולכן היות והטכנאי עושה בהיתר, ואנשי העיר לא עושים כלל איסור, אינם חייבים לחסוך במלאכה שנעשית בהיתר, והביא שם השש"כ דה"ה כפורס רשת לעלות תינוק ואחר רואה שמעלה גם דגים דאין עליו חיוב להבריא את הדגים כיון שעושה בהיתר.

(יש עוד לדון מה הדין באופן שהטכנאי מחלל שבת, ולא מכוון לתקן לצורך חולים אלא כוונתו סתם לתקן את התקלה, וזה תלוי במח', ונידון בארוכה בפוסקים ואכמ"ל).

האם מותר בער"ש להשתמש בהיתר של פיקו"נ

יש לדון האם שנפל החשמל בעיר ביום שישי והצפי שהחשמל יתקן לבילי שבת - האם יהיה מותר לאנשי העיר ללחוץ על מתגי החשמל בבית ולסדר את המזגנים, ולחבר את הפלטה לשקע, כדי שמתי שהחשמל יחזור יהיה להם תאורה, מזגן, ופלטה, לכבוד שבת

לאחר משנת' דאם האדם מרים פיוז ראשי בביתו לצורך חולה יש לו להוריד את שאר החשמל שלא נצרך לחולה, ומאידך אם הטכנאי מתקן תקלה בעיר א"צ להוריד שאר החשמל שלא נצרך לחולה, והתבאר החילוק שאדם בביתו היות ויש אפשרות למעט באיסור, לכן אסור לו להשתמש בהיתר פיקו"נ של החולה, משא"כ בתקלה בעיר שאין אפשרות למעט באיסור, והיות והטכנאי עושה בהיתר, והאנשים בביתם לא עושים דבר, אין להם חיוב למעט החשמל שלא נצרך לחולה, ולכן יכולים להשאיר כמו שהיה, ואינם חייבים לנתק את החשמל בביתם.

בנידון דידן האם מותר לאנשים להכניס את עצמם בער"ש להשתמש בהיתר של פיקו"נ

יש לדון עפ"י שיטת הבעה"מ בסוגיית הגמרא שבת יט' "תנו רבנן, אין מפליגין בספינה פחות מג' ימים קודם לשבת. כמה דברים אמורים לדבר הרשות, אבל לדבר מצוה מותר ופוסק עמו שישבות, ואינו שובת, דברי רבי. רשב"ג אומר אין צריך".

(והתבאר בסוגיא זו כמה פירושים בראשונים. א. דעת רבינו חננאל מובא בר"ף וברא"ש שם, דלא אסרו אלא בספינה גוששת שאין במים עשרה טפחים משום גזירת תחומין שאסור לצאת יותר מאלפיים אמה חוץ לעיר. אבל למעלה מעשרה טפחים לא גזרו. ומשום הכי נהגו העם להפליג בים הגדול. ב. דעת רב האי גאון המובא בשו"ת התשב"ץ חלק ד' (סימן יא), שהאיסור הוא משום שט, דקיימא לן שאין שטין בנהר בשבת, גזרה שמא יעשה חבית של שייטין להתלמד לשוט. וכיון שבשבת אסור לשוט, ממילא גם קודם השבת אסור שיהיה במים. ואפילו בתוך התחום אסור. אבל קודם ג' ימים היתירו. דבזה שלא היתירו לו אלא

קודם ג' ימים מהשבת, יש לו היכר ולא גזרו שיעשה חבית של שייטין, ועוד כתב הערוך השלחן דכיון ששהה ג' ימים בספינה קודם השבת, נעשה כביתו, ובביתו לא חששו שיעשה חבית של שייטין. ג. דעת הר"ף (סוף פרק קמא דשבת), והרמב"ם שהטעם הוא, מפני ביטול מצות עונג שבת, שרוב יורדי הים מחמת שינוי מזג האוויר מן היבשה לים, ונענוע הספינה תוך כדי נסיעתה, ויבאו להמנע ממצות עונג שבת, אבל לאחר ג' ימים כבר הורגלו לשינוי מזג האוויר, ויכולים הם לקיים מצות וקראת לשבת עונג כהלכה. ולדבר מצוה שרי, משום דהעוסק במצוה פטור מן המצוה. וכן כתבו הרא"ש והטור שם. ד. דעת בעל המאור שם, שהטעם הוא, שהרי הימים הם בחזקת סכנה ומעוּתדים הם לחלל שבת, ולכן תוך ג' ימים נראה כמתנה לחלל את השבת, ולדבריו הוא הדין לצאת למדבר וכל מקום סכנה שהוא עתיד לחלל בו את השבת. וכ"כ בשו"ת הריב"ש (סימנים י"ז - ק"א - קנ"ב). ה. טעם הר"ן והרמב"ן, משום שעושים כמה וכמה מלאכות במיוחד בשביל ישראל, ונראה כשלוחו לחלל עליו שבת, אבל בג' ימים קודם השבת, על דעת עצמו עושה. ו. דעת התוספות בעירובין שם, שאסרו משום גזירה שמא ינהיג את הספינה, והוי כמוליכה ד' אמות בכרמלית. ז. דעת הרשב"ם בתוספות עירובין שם, שכל דין זה דאין מפליגין בספינה פחות מג' ימים וכו', הוא לבית שמאי דלא שרו לעשות מלאכה בערב שבת אלא בכדי שיעשו מצוה עמו, אבל לבית הלל דשרו עם השמש, אף על פי שהמלאכה נגמרת בשבת מאליה ליכא בזה איסורא).

מדברי הבעה"מ עולה דמדינא מותר להכניס עצמו למצב שיהיה לו היתר של פיקו"נ ויחלל שבת, ולכן מותר לאדם לשוט בספינה לטיול אף שוודאי יצטרך לחלל שבת, ומ"מ כדי שלא יהיה זלוזל בכבוד השבת יש להרחיק ג' ימים קודם שבת, ולדבר מצוה מותר אפי' בער"ש להכניס עצמו להיתר של פיקו"נ.

א"כ לכאורה בפשטות נראה לדמות נידון דידן לדברי הבעה"מ, דאנשי העיר שמחברים תאורה, מזגן או פלטה לחשמל ביום שישי ע"מ שידלק בשבת משתמשים בהיתר של פיקו"נ לצורך עונג שבת, וכמשנת' בבעה"מ שמדינא מותר להכניס למצב של פיקו"נ, ורק כדי שלא יהיה זלוזל בכבוד השבת צריך להרחיק ג' ימים, ובמקום מצוה מותר אף בער"ש,

לכן לכאורה בנידון דידן יהיה מותר להם להכין את האור שידלק בשבת לכבוד שבת, ולחבר את הפלטה שתדלק בשבת דלצורך עונג שבת מותר להכניס עצמו להיתר של פיקו"נ,

מח' הריב"ש והמהריב"ל

בריב"ש קג' כתב בדעת הבעה"מ דמותר להכניס עצמו אפי' למצב שוודאי יחלל שבת בהיתר של פיקו"נ, ולכן מותר לצאת בשיירה אף שוודאי יהיה חילול שבת כיון שיש היתר של פיקו"נ, וכן פסקו השו"ע והרמ"א בסימן רמח',

מאידך המהריב"ל סימן נג' כתב דאין היתר להכניס עצמו למצב שיודע שוודאי יחלל שבת בהיתר של פיקו"נ, ורק בספק שיצטרך לעשות איסור התירו להכניס עצמו להיתר של פיקו"נ, ובבה"ל הביא כמה אחרונים דכתבו שאין להקל במצב שוודאי יהיה חילול שבת.

ונראה דבנידון דידן היות וודאי יהיה חילול שבת דהא הטכנאי עתיד לתקן התקלה בהיתר של פיקו"נ, יהיה תלוי במח' הריב"ש והמהריב"ל, לריב"ש יהיה מותר להכניס להיתר של פיקו"נ, ולמהריב"ל יהיה אסור, בשו"ע וברמ"א פסקו כהריב"ש דאף שוודאי יהיה חילול משבת מותר, ובבה"ל מצדד כהמהריב"ל והביא כמה אחרונים דכתבו שאין להקל במצב שוודאי יהיה חילול שבת. (ומיהו דברי המהריב"ל דחוקים מאד בבעה"מ, דבעה"מ נראה שהתיר לצאת

בשיירה אף ששם יהיה וודאי פיקו"נ, וכן נראה מהא דמוותר לצור על עירות, ובמהריב"ל נדחק טובא בביאור הבעה"מ).

יש לדון האם נידון דידן דומה לדברי הבעה"מ דאיכא כמה חילוקים בניהם

א' בגמ' בנכנס לספינה הוא מכניס את עצמו למצב שלו יהיה פיקו"נ, משא"כ בנידון דידן הוא מכניס ומצרף את עצמו לכלל היתר של פיקו"נ של אחר.

ב' בגמ' בנכנס לספינה הוא נוהג כמנהגו של עולם והפיקו"נ בא עליו, משא"כ בנידון דידן הוא מכניס את עצמו להיתר של פוקו"נ.

מאידיך בנידון דידן יש כמה סברות להקל

א' בגמ' בנכנס לספינה איכא חידוש, דהוא עצמו יעבור על איסור בהיתר של פיקו"נ, משא"כ בנידון דידן המכניס עצמו לא יעשה בעצמו האיסור אלא הוא רק גורם לטכנאי לריבוי במלאכה, ומנ"ל דמדין ערבות צריך למנוע ממי שעושה בהיתר עוד תוצאות שיעשו בהיתר.

ב' בגמ' בנכנס לספינה איכא חידוש, דמכניס עצמו למצב שיעבור על איסור מחמת שיתחדש פיקו"נ ע"י מעשיו, משא"כ בנידון דידן ההיתר של פיקו"נ כבר קיים ובעצם מעשה הרמת הפיוז מותרת, (דאין הוא מחדש היתר חדש אלא מצטרף להיתר קיים) ורק מה שיש למעט בהכ"ג הוא מדין "הקל הקל", ומנ"ל דבדין "הקל הקל" יש להימנע מלהכנס להיתר.

בהקדם יש לדון, האם ההיתר של מכניס עצמו לפיקו"נ התחדש בסוגיא אליבא דהבעה"מ (וא"כ יש מקום לדון האם נידון דידן שווה ממש לנידון של הגמ'), או להפך בסברא מותר להכניס עצמו לפיקו"נ, והתחדש בסוגיא האסור תוך ג' ימים, (באמת בשאר הטעמים שכתבו הראשונים התחדש טעם האיסור תוך ג' ימים).

לכאורה בפשטות לשון הבעה"מ והריב"ש נראה דהיה פשוט להם (דבאותם ימים שא"צ לדאוג לכבוד השבת, שאינם נקראים קמי שבתא) דמותר להיכנס להיתר של פיקו"נ, ורק כתבו לבאר מדוע אסרו חז"ל ג' ימים סמוך לשבת, וכתבו דג' ימים סמוך לשבת נראה כמחלל השבת, ובריב"ש כתב יותר "דאין זה אסור שבות אלא גזרת הרואין".

ז"ל הבעל המאור לי נראה טעם אחר בין בזו בין במה שאמרו אין צרין על עירות של כותים דכולהו מקום סכנה הוא וכל ג' ימים קודם לשבת קמי שבתא מקרי ונראה כמתנה לדחות את השבת מפני שאין לך דבר שעומד בפני פקוח נפש. וה"ה להפריש במדברות ולכל מקום סכנה שאדם עתיד לחלל בו את השבת",

והוסיף הריב"ש סימן קא', ז"ל "לפי זה כל שיוצא מן הישוב לשיירא במדברות ביום ראשון ויום שני ויום שלישי מותר לפי שאלו השלש ימים מן השבוע מתיחסין לשבת שעבר ונקראים בתר שבתא ואין לו להמנע מלצאת מחמת שבת הבא שאז אם יארע לו סכנה ויצטרך לחללו מפני פקוח נפש מותר הוא ואין כאן חלול. אבל ביוצא מן הישוב למדבר ביום רביעי ויום חמישי וערב שבת אז אסור לפי שג' ימים האלו מתיחסים לשבת הבא ונקראין קמי שבתא כדאיתא בגיטין ס"פ מי שאחזו (עג) וכן בהלכות וא"כ

וכתב עוד, ומה שהתירו כאן להולך לדבר מצוה היינו לפי שאינו עושה אסור בשבת כלל. ואין כאן אלא שהפליג בחול שמראה כמתנה לחלל את השבת לכתחלה ואין זה אסור שבות, אלא גזרת הרואין ולזה התירו לדבר מצוה ומפני קולת האסור, שבוה הפליג ר"ת ז"ל להקל ולהתיר אפי' הולך לסחורה".

ממשמעות דבריהם שביארו את טעם האיסור סמוך לשבת, נראה שכל שא"צ לדאוג לכבוד השבת פשיטא דמותר להיכנס להיתר של פיקו"נ, דכיון שיש היתר גמור של פיקו"נ אין מניעה להיכנס להיתר של פיקו"נ.

ונמצא שעיקר החידוש בסוגיא הוא שאע"פ שמותר להכניס את עצמו להיתר של פיקו"נ, מ"מ יש לדאוג לכבוד השבת מיום ד' ולכך בימים אלו אסור להכנס לספינה, (כלומר ההיתר בג' ימים הראשונים אי"ז עיקר החידוש של הסוגיא), וממילא לכאורה אין מקום לומר שכל שאינו שווה ממש לסוגיא הגמ' אין בזה היתר.

(לכאורה נראה דהנידון האם מה שמוותר להיכנס עצמו להשתמש בהיתר של פיקו"נ הוא היתר פשוט ואין בו הגבלות, או הוא חידוש ונאמר רק באופנים מסוימים, מתלי תלי במת' הריב"ש ומהריב"ל בהבנת הבעה"מ, דלריב"ש נראה כמשנ"ת שההיתר להכניס עצמו להיתר פיקו"נ הוא פשוט ואין בו הגבלות, ועיקר חידוש הגמ' דאסור סמוך לשבת מפני כבוד השבת, ובמהריב"ל וכן משמעות הבה"ל נראה דהיתר זה הוא חידוש ונאמר רק באופנים מסוימים, ולכן לריב"ש אפשר, דאף בנידון דידן מותר, משא"כ למהריב"ל אף אם כאן היה רק ספק חילול שבת היה מקום לומר דבנידון דידן אסור).

אף שהתבאר דנראה בבעה"מ והריב"ש דעיקר ההיתר להיכנס לפיקו"נ לא התחדש בסוגיא, אלא היה פשוט מסברא, מ"מ אכתי יש מקום לדון ולחלק בכמה סברות האם בנידון דידן יש את ההיתר להכניס עצמו לפיקו"נ.

א' יש מקום לדון דאפשר דאין היתר להכניס עצמו להיתר פיקו"נ רק היכא דמכניס את עצמו למצב שיהיה לו עצמו פיקו"נ, משא"כ בנידון דידן דהוא מכניס ומצרף את עצמו לכלל היתר של פיקו"נ של אחר ע"י שמדליק את החשמל בביתו המחובר לחשמל של כל העיר וא"א להפריד ולהדליק רק את החשמל בבית החולה, וה"ה קושר את גורל החשמל בביתו לחשמל של החולה ועי"ז משתמש בהיתר פיקו"נ של החולה,

ומיהו נראה דבריב"ש ובבעה"מ עולה דשורש ההיתר להכנס בער"ש לצורך מצוה, הוא משום דאין שום חיסרון להכניס עצמו להיתר פיקו"נ, כיון שסו"ס יעשה המלאכה בהיתר גמור של פיקו"נ, ולכן אין לחלק בין פיקו"נ שלו, לפיקו"נ דאחר,

ולכן אף שבנידון דידן דאין הפיקו"נ נעשה עבורו, והוא מכניס עצמו וגורם מער"ש שהחשמל שלו יהיה קשור לחשמל שידלק בפיקו"נ דאחר, אין לחלק בין פיקו"נ שלו לפיקו"נ דאחר כיון שהמעשה יעשה בהיתר גמור, מותר לו להכניס עצמו לזה.

ב' עוד יש מקום לדון דבספינה כאשר יגיע למצב של פיקוח נפש תיעשה המלאכה לצורך ההצלה, ובזה התירו חכמים כאשר האדם עושה מעשה מערב שבת ונכנס למצב של פיקוח נפש, אבל בנידון דידן כאשר תיעשה המלאכה תהיה זו מלאכה שאין בה צורך פיקוח נפש, אלא שגם על זה חל ההיתר של הפיקו"נ כיון

עבור חילול שבת בהיתר פיקו"נ, יהיה אסור, דלריב"ש אפשר שיהיה מותר הכה"ג, ודוק'.

ומאיך אפשר דאף כה"ג איכא ההיתר כיון דיעשה בהיתר גמור של פיקו"נ, ואולי זה קצת דומה למכניס עצמו לאונס של פיקו"נ דאפשר דשרי דס"ס יש לו היתר גמור של פיקו"נ, וצ"ע.

ומאיך התבאר לעיל דבנידון דידן יש כמה סברות להקל, א' דהכא הוא לא יעשה בעצמו האיסור אלא הוא רק גורם לטכנאי לריבוי במלאכה, ואפשר דמדן ערבות אין חיוב למנוע ממי שעושה בהיתר שאר תוצאות שיעשו בהיתר,

ב' הכא ההיתר של פיקו"נ כבר קיים ואינו גורם במעשהו להוליד היתר חדש של פיקו"נ, דבעצם מעשה הרמת הפיוז מותרת עבור החולה, ורק יש למעט מדן "הקל הקל", ואפשר דבדין "הקל הקל" א"צ להימנע מלהכנס להיתר, ודוק'.

מכניס עצמו לאונס אסור

מבואר האחרונים דאסור לאדם להכניס עצמו למצב של אונס ולעבור על איסור, דהיינו אף שמותר להכניס עצמו להיתר של פיקו"נ, מ"מ אסור להכניס עצמו להיתר אונס, והביאור דהיות וההיתר באונס הוא "מה הוי ליה למיעבד", ולכן אין לו להכניס עצמו לפטור אונס למצב שלא יהיה לו מה לעשות, משא"כ להכניס עצמו להיתר של פיקו"נ בין אם זה דחוייה או הותרה, מ"מ יש לו היתר גמור של פיקו"נ ואין בזה שום איסור, (ע' פנ"י כתובות נא', וחלקת מחוקק נ' טז'). (יש לדון מה הדין במכניס עצמו לאונס של פיקו"נ, דאפשר דהיות וכעת יש לו היתר גמור של פיקו"נ יהיה מותר, דרק אם ההיתר כעת הוא היתר של אונס יש לאסור, ויש לדון בזה, ואכ"מ).

העולה לענין נידון א' - א"צ להוריד את כל מתגי החשמל בבית ולנתק מהשקעים את כל מכשירי החשמל שיש בדירה,

לענין נידון ב' - לדברי המהריב"ל יש לאסור דהכא וודאי יהיה חילול שבת דהא הטכנאי מגיע לתקן את התקלה, (ועוד התבאר דלדברי המהריב"ל יש לדון בסברות ובהילוקים דנתבארו לעיל, דבדבריו נראה דבסברא היה לנו לאסור להכניס עצמו לפיקו"נ, ולכן יש לדון דמה שהתחדש בסוגיא בספינה ההיתר הוא רק בגוונא דדיברה הגמ', ובנידון דידן אולי יש מקום לומר דאינו דומה למה שהתירה הגמ' ויש לדון אם יש ראייה להיתר).

ולדברי הריב"ש יש יותר מקום להיתר להכניס עצמו עבור עונג שבת להשתמש בהיתר של פיקו"נ, והתבאר דאיכא כמה סברות לומר דנידון דידן חמור מנידון דספינה בגמ', והתבאר כמה סברות דנידון דידן קל מנידון דספינה בגמ', (והתבאר עוד דתלוי מה ההבנה בהיתר זה), וצ"ע בזה.

השו"ע והרמ"א פסקו כהריב"ש, והבה"ל מחמיר כהמהריב"ל, (והתבאר שדברי המהריב"ל מאד דחוקים בבעה"מ).

(ומיהו וודאי דלכ"ע אין להכניס בער"ש לחשמל מכשירים שאינם עבור עונג שבת, כגון להטעין פלאפון וכד', דכל ההיתר בער"ש הוא רק לצורך מצוה).

ומ"מ מצאנו בגמ' דאיכא מידת חסידות להמנע מהיתר של פיקו"נ, דאיתא בנדה לח' "חסדים הראשונים לא היו משמשין מטותיהן ברבעי בשבת שלא יבואו נשותיהן לידי חילול שבת", ופרש"י שמא תילד בשבת ויצטרכו לחלל עליה שבת.

ואין נראה לחלק כן, דהא היות וא"א לטכנאי להפריד כלל בין המלאכות א"כ כל מה שעושה הוא בהיתר גמור של פיקו"נ, ואלו שמדלקים החשמל בביתם ומחברים בזה את עצמם להיתר של החולה, כיון שהמעשה יעשה בהיתר גמור, מותר להם להכניס עצמו לזה.

ג' עוד יש מקום לדון דבנידון דידן כל מעשהו בחיבור החשמל בביתו הוא בשביל להשתמש להדיא בהיתר של פיקו"נ ואפשר דאין בזה היתר, משא"כ בספינה מה שנכנס לטייל אינו מכוון להשתמש בהיתר של פיקו"נ, אלא הוא נוהג בהיתר כמנהגו של עולם והפיקו"נ יבוא עליו.

אולם נראה דיש לדון מדוע מותר לאדם להיכנס לספינה לצורך טיול אף שיודע בוודאי שיצטרך לחלל את השבת בהיתר של פיקו"נ, וכמו כן מותר ללכת בשיירה במדבר במקום מסוכן שוודאי יצטרכו לחלל שבת בהיתר של פיקו"נ, מה ההבנה בדין זה דמותר לאדם להכניס להיתר של פיקו"נ,

האם היות ויהיה לו אח"כ היתר גמור של פיקו"נ מותר לו להכניס עצמו למצב זה דהרי כעת לא עושה איסור, וכשיעשה את האיסור זה יהיה בהיתר גמור, (וביותר אם נימא דפיקו"נ הוא הותרה, ואכ"מ'ל)

או דילמא כל ההיתר הוא מפני דמותר לאדם לנהוג כדרכו של עולם אף שע"י מעשיו יצטרך לחלל שבת בהיתר של פיקו"נ, ועיקר הסברא דחז"ל לא אסרו על אדם לנהוג כדרכו של עולם דס"ס יהיה לו היתר של פיקו"נ,

והנה מעיין בלשונות הראשונים והפוסקים לא נראה דההיתר הוא משום דשרי לו לנהוג כמנהגו של עולם, אלא משום יש היתר לאדם להכניס עצמו לפיקו"נ כיון שיהיה לו היתר גמור, וכמש"כ בצד הא',

א"כ אין לומר דכל ההיתר בספינה הוא מחמת שנוהג כמנהגו של עולם, משא"כ בנידון דידן דה"ה מכוון להדיא להשתמש בהיתר של פיקו"נ יהיה אסור, דלפמשת' עולה דיסוד היתר להכניס עצמו לפיקו"נ הוא סברא דהיות ויעשה בהיתר של פיקו"נ מותר לו להכניס עצמו לזה.

אולם אכתי יל"ע, דמ"מ אפשר דנידון דידן חמור, מפני דהכא כל עיסוקו ומעשיו הוא להכניס עצמו להיתר של פיקו"נ, ואפשר שכל היכא דהגדרת מעשיו הוא להשתמש בהיתר של פיקו"נ אסור, משא"כ בנכנס לספינה הרי הוא עוסק בטיול בספינה, (אף שיודע בוודאות שיחלל שבת בפיקו"נ) אי"ז נחשב שהגדרת מעשיו היא להיתר של פיקו"נ, ואפשר שרק בכה"ג מותר, (ונראה ע"ד מה שנתבאר בפוסקים שצריך לפסוק עימו לשבות, אף שיודע שלא ישבות, מותר להיכנס לספינה, ולכאורה הביאור דע"י הפסיקה מגלה שאין מעשיו מיועדים עבור חילול שבת, א"כ רואים שצריך שמעשיו לא יהיו מוגדרים להדיא לצורך חילול שבת,

ומיהו באמת נח' הפוסקים האם זה הפסיקה מעכבת, המג"א והבה"ל שהחמירו הם לשיטתם כהמהריב"ל דס"ל שאין היתר באופן שוודאי יחלל, משא"כ החולקים אפשר דס"ל כהריב"ש דמותר אף שיחלל בוודאי, וא"כ למה שכתבנו לדון בנידון דידן לפי שיטת הריב"ש אין ראייה שכל שהגדרת מעשיו

בית מדרש • הוצאה לאור

נהגות דשמעתתא

גליון אקטואלי מרתק מבית היוצר של אש התורה

השתתפות במשלוח זר פרחים בשמיטה

[אלא אי"כ המקבל אינו נוהג כמנהג ירושלים, ונמצא שאינו מכשילו, אפילו אם הוא עצמו ירושלמי].

אלא שיש לדון, דגם למנהג ירושלים שנעבד, אסור בשימוש, מי"מ שימוש של

פרחי נוי, שאינו אלא **ראייה בעלמא**, אינו נחשב שימוש להאסר. [עיקר הסברה מצינו בספר השמיטה (פ"ד ד' ז') ובמשנת יוסף (ח"א ל"ד) לענין נידון עצם הקדושה בפרחי נוי, דכיון שהשימוש בהם הוא ראייה בעלמא, אין זה שימוש חשוב להוות סיבה לקדושת שביעית].

יהודי הנמצא במקום עבודה עם צוות שאינם שומרי תומ"צ, נתבקש להשתתף ברכישת זר פרחים כמתנה למעביד. ידוע לו כי את הפרחים ירכשו בחנות שאינה שומרת שמיטה, האם מותר לו לתת את חלקו ולהשתתף עמם במתנה?

תשובה: פרחי נוי (שאין עומדים לריח) אין נוהגת בהם קדושת שביעית¹, ומשום כך אין חיוב להפקירם, ומותר לסחור בהם, ואין נוהג בהם איסור ספיחין. אך אעפ"כ אסורים הם בעשיית מלאכה בעת הגידול והטיפול בהם, כי איסור המלאכה הוא מפאת קדושת **הקרקע**, ושייך גם בגידולים שאין בהם קדושה.

מסקנא דשמעתתא

נידונים אקטואליים בראי ההלכה

דב הפטנן דבי צבי רותן שליט"א - מודה הודאה ודאש כולל גני אילון - אויסטד

ומטעם זה, פרחים שעברו על איסור מלאכה בטיפול בהם, יש איסור **ברכישתם** משום מסייע ידי עוברי עבירה. [שייך בזה גם איסור ייקת שביעית, שאין לקנות מן החשוד כל דבר שקיימת אפשרות לעשות בו מלאכה אסורה]. אך לענין **השימוש** בגידולים שנעשתה בהם מלאכת איסור, דעת החזו"א שמעיקר הדין אין נאסרים משום כך.

ונמצא לפי"ז שבפרחים מחנות שאינה תחת השגחה אין איסור אלא **ברכישתם**. ואי"כ יוכל להנצל מאיסור ע"י שיאמר כי את חלקו בהשתתפות הוא נותן עבור תשלום **דמי המשלוח**, אך אינו משתתף ברכישת הפרחים עצמם, ובכך נמצא שאינו עובר מאומה? [וזה ייתכן דוקא ככה"ג שיש עמו צוות הרוכשים את הפרחים עצמם, משא"כ אדם יחיד אינו יכול להתנות שמשלם על המשלוח בלבד ומקבל הפרחים במתנה, שהרי מגוחך הדבר, ואין גמירות דעת לכך].

אולם למנהג ירושלים שגידולים שנעשתה בהם מלאכה **אסורים בהשתמשות** משום נעבד (עי' מנח"י דח ס"י צ"ה). נמצא דאף אם משתתף בדמי המשלוח בלבד, יש כאן איסור במה שמכשיל את **המקבל**, שישתמש ויהנה באיסור מן הפרחים.

וכל זה בפרחי נוי, אך אם מדובר בפרחים **ריחניים** העומדים לריח, נקטינן למעשה שיש בהם קדושת שביעית (הור"א י"ד ט). ואף שבירושלמי הניחו נידון זה בספק, ושביעית בזה"ז דרבנן, והו"ל ספק דרבנן לקולא. כתב החזו"א (כ"ב א) דכיון שעיקרה דאורייתא אזלינן בספיקה לחומרא. [ובבית הלוי חידש, דכיון שבימי עזרא קיבלו עליהם את שמירת השמיטה באלה ושבועה, על כן אף בזה"ז יש בה איסור דאורייתא של השבועה, ועל כן ספיקה לחומרא].

ומאחר שבפרחים ריחניים נוהגת קדושת שביעית, מלבד מה שיש בהם איסור סחורה **ברכישתם** [שיתכן להנצל ממנו באופן הנ"ל, שנותן את חלקו עבור דמי המשלוח], יש בהם גם איסור **השתמשות** לכו"ע משום **ספיחין**. שכל שיש בו קדושה יש בו איסור ספיחין (ובלבד שהוא ירק או צמח, ואינו פרי האילן). ועל כן יהיה איסור להשתתף במתנה, כדי שלא להכשיל את המקבל באיסור הנאה והשתמשות בספיחין, כאשר יבוא ליהנות ולהריח בהם.

¹ כ"ה ריהטת הירושלמי שביעית פ"ה ה"א, וכך נקטו למעשה כל פוסקי זמנינו, עי' מנחת שלמה ד"א נ"א, ובשבת הלוי ח"ב ר"ב, ספר השמיטה פ"ז, ועוד רבים. אכן במשנת הגר"ש"א (דיני הפירות פ"ו ס"ז) הגם שנקט דאין נוהג איסור ספיחין בפרחי נוי מפאת שיש בהן קדושה, מי"מ לענין ניהוג קדושת שביעית נקט בפ"ב ס"ב שיש להחמיר מספק, דשמא המבואר בירושלמי שאין קדושה היינו בזמננו, שלא היה ענף גידול פרחי הנוי מפותח, משא"כ בימינו שהוא שימוש חשוב ייתכן שיש בהן קדושה. אך במשנת יוסף (ח"א ל"ד) האריך להוכיח דחשיבות אינו טעם לקדושת שביעית, דהא עצי הסקה חשיבי ומ"מ לית בהו קדושה, משום שימושם לא דמי לאכילה, והיה לפרחי נוי.

² ואף שמודה החזו"א שהחמירי בנעבד תבוא עליו ברכה נ"ר"א פ"ד ציהל שי"ז, מי"מ כאן שהנידון מצד הכשלת המעביד בהשתמשות אסורה, פשוט דלא שייך שם 'הכשלה' בחומרא שאינה אלא בגדר 'תבוא עליו ברכה'.

לקבלת הגליון במייל והזמיר מרתק נוסף שלחו בקשה ל: A9768552@gmail.com

צורתא דשמעתתא

סקידה מוקיפה של סוגיה הלכתית

הרב מנחם אדלר - ראש בית המדרש

שמן חוחובה - קדושה ללא השגחה במוצרי הגיינה וקוסמטיקה

גם אם בשמיטה שעברה יכולנו להשתמש כרגיל במוצרי קוסמטיקה ללא השגחה, בשמיטה הנוכחית נצטרך כנראה לנהוג אחרת. על מה ולמה? על כך ועוד במאמר שלפניכם.

אגוז החוחובה מכיל 54% שמן

מוצרי קוסמטיקה ללא השגחה - כל השנה ובשמיטה

מי שיתבונן במוצרי הגיינה והקוסמטיקה שכולנו רגילים להשתמש בהם במשך השנה. תחליבי רחצה ושמפו, קרם גוף וקרם ידיים, שמן תינוקות וכדו', יבחין שרובם ללא חותמת השגחה כלל, ובפרט במוצרים המיובאים מחו"ל.

הסיבה לכך, שבדרך כלל כל החשש הוא מתערובת **מאכלות אסורות**, אשר איסורם פוקע בשעה שנפסלים מאכילה, ומאחר שמוצרי הקוסמטיקה אינם ראויים לאכילה, על כן לדעת רוב הפוסקים אין בהם חשש איסור. נמצאים לכך טעמים נוספים, שאין השימוש במוצרים אלו נעשה ע"י אכילה אלא ע"י סיכה, דעת ר"ת (יומא טז) שאין 'סיכה כשתיה' בשאר איסורים אלא בתרומה. ומצדדים גם דעת הרא"ש (ספ"ק דדמאי) שאין סיכה כשתיה אלא כשנעשית לתענוג.

אולם כל הטעמים הנ"ל אינם מועילים לנידונים המתחדשים בשנת השמיטה. שכן קדושת שביעית אינה נוהגת דוקא בפירות וירקות העומדים לאכילה, שכאשר ייפסלו מאכילה תפקע קדושתם, אלא גם בשמן **העומד לסיכה** (רמב"ם פ"ה ה"ו, דסיכה עצמה הו"י סיבה לקדושה, דהנאבו"ש, ע"י משכ"ר ותור"י שביעית פ"ח מ"ב). וכאשר מתערב שמן קדוש ברכיבי מוצר קוסמטיקה, הגם שאיננו ראוי לאכילה, יש לנהוג בו **קדושת שביעית**, שהרי עדיין ראוי ועומד לסיכה. (כ"ה בחז"ר דמאי ט"ז א' לענין תרומה, וה"ה לשביעית. וכמשי"כ בארחות רבנו הקה"י ח"ג ע"י של, משפטי ארץ כ"ד ז', ומשמרת השביעית ט"ז ל"ח, וכמובא להלן).

התפתחות גידולי החוחובה בשנים האחרונות

אלא שעד השמיטה הנוכחית לא היה ביטוי במציאות לחילוק בין שנת השמיטה לשאר שנים, מפני שכמעט לא היה בנמצא שמן העומד לסיכה מגידולי הארץ שנעשה בו שימוש במוצרי קוסמטיקה.

כיום בארץ 25,000 דונם (!) מטעי חוחובה

אך לפני כעשרים שנה החל להתפתח בארץ גידול חקלאי חדש, ללא הוא ה"חוחובה". שמן החוחובה משמש רבות בתעשיות הקוסמטיקה, הן כ'חומר לחות' עיקרי במוצר, והן כחומר נושא **בבשמים**. [יש לו עדיפות מיוחדת בשל היותו השמן הצמחי הדומה ביותר בהרכבו לשומן הטבעי של עור האדם, ולכן נספג במהירות ואינו מותיר תחושת שמנונית, תכונה המועילה ביותר לשימוש קוסמטי]. כך שבהרבה מוצרים כמו קרם גוף או קרם ידיים

שתמצאו בביתכם, תוכלו לראות את החוחובה מופיע ברשימת הרכיבים. בדרך כלל הרשימה כתובה באנגלית, והוא מופיע בשמו המדעי: *Simmondsia chinensis* (jojoba), או בשם *jojoba* (*buxus chinensis*), כפי שמופיע על קרם הידיים שבתמונה בסמוך.

בחמשת השנים האחרונות התרחב מאד גידול החוחובה בארץ [נעיקר כאזור הנגב, בשל היותו שייח מדברי. בקיבוץ חצרים וסביבתו, מערבית לבאר שבע], עד שכיום ייצור שמן החוחובה בישראל הוא הגדול בעולם, משתרע על 25,000 דונם, ומשמש כ-45% מהתצרוכת **העולמית** [הצפי שתוך שנים אחדות יגיע ל-70%]. כאשר כ-98% מהשמן מיוצא לחו"ל. כך שמוצר המכיל חוחובה, גם אם מקום היצרן בחו"ל, ייתכן מאד שמקורו מגידולי הארץ ונוהגת בו קדושת שביעית.

יש לציין, כי אין מקום לדון שמתבטל החוחובה ברוב בשאר רכיבי המוצר, מאחר ולרוב הוא משמש כ'חומר לחות' העיקרי במוצר, ובכ"ה ג' הרי זה כ'מעמיד', שפעולתו במוצר ניכרת, ואינו בטל. ובפרט במוצרים שהוא משמש רכיב היחודי במוצר, כמו תחליב רחצה עם שמן חוחובה, וכדו'.

[ידון דומה היה בעבר, כאשר היה חשש שתעשיות הסבון בארץ מערכים בסבון שמן כותנה. ומטעם זה הזהיר הקהלות יעקב בתקופתו להכין מלאי של סבון מראש, ולא לרכוש בכל התקופה שיש לחוש שמעורב בו קדושת שביעית (ארחות רבינו הקה"י ח"ג ע"י של). אלא שבנידון המסויים ההוא היו כמה טעמים להקל, מפני שלא עירבו שמן טבעי אלא נוזל המופק מפסולת גרעיני הכותנה בתהליך כימי, וגם ייעודו לא היה סיכה אלא חיטוי וניקיון, אשר דעת רש"י ותוס' שאין במינים אלו קדושה. וכמו שהאר"י בזה בשמיטה כהלכתה (פ"ג ס"ח). מה שאין כן בנידון דידן שהשמן כנוס בתוך האגוז ומופק בלא תהליכים כימיים, וגם השמן עומד לסיכה, דלכ"ע הו"י סיכה לקדושת שביעית, אין מקום להקל מהטעמים שנאמרו בנוגע לשמן הכותנה].

השלכות בנוגע לעירוב השמן במוצרי הגיינה

השלכה הראשונה בקדושת השמן נוגעת ליצרן, האם מותר לו לערב את השמן עם רכיבים נוספים. ויש להבחין בזה בין שני סוגים. א' שמן העומד לסיכה בלבד, כדוגמת שמן חוחובה, ב' שמן העומד לאכילה או סיכה, כדוגמת שמן זית או שמן 'מרוקאי' (המופק מאגוזי פ"י האירגו, גדל בארץ בכמות מעריכה, 2 דונם).

ונפק"מ בין שני הסוגים, ששמן הראוי גם לאכילה, אמנם מותר לסוך בו, אך אסור לפסול אותו מאכילה ולעשותו ראוי לסיכה בלבד. ומטעם זה אסור לערב שמן זית או שמן 'מרוקאי' עם קדושת שביעית במוצרי הגיינה, מפני שבכך הם נפסלים מאכילה, הגם שעדיין ראויים הם לסוך ומטעם זה לא פוקעת מהם קדושת שביעית. [כמבואר ברמב"ם פ"ה שמיטה ה"ו דאין מפסמין את השמן, ובפ"א תרומות ה"ג ביאר הטעם מפני שפסול מאכילה ועושהו משהח]. אולם שמן חוחובה, מאחר ומיועד לסיכה בלבד, מותר לערב אותו במוצרי הגיינה וקוסמטיקה. [והיינו דוקא כשאינו מתבטל ברוב ולא פוקעת קדושתו, משא"כ אם ע"י העירוב יבטל, יש אוסרים. אך דעת מנח"ש (מו) שאם דרכו בכך מותר לערב אין שיתבטל ותפקע קדושתו].

השלכות בנוגע לרכישה

סחורה: ברכישה מוצר המכיל חוחובה יש לדון מצד איסור סחורה, אך זהו דוקא ברכישת השמן בפני עצמו, משא"כ כשהוא מעורב עם רכיבים נוספים היא הבלעה, ולמנהג ירושלים הבלעה **מתרת** איסור סחורה, והנהוגים כחזו"א מחמירים בזה.³

מסייע: יש לדון משום איסור מסייע ידי עוברי עברה, מפני המלאכות שנעשים בגידולם. ואמנם באגרות משה (ח"א קפ"ז) כתב שאין איסור 'מסייע' ברכישה מהיתר מכירה, מאחר ועושים ע"פ הוראה, אך כבר הביא במשמרת השביעית (בהקדמה) מהגר"ש"א דאין הדברים אמורים בנוגע להיתר מכירה הנהוג כיום.⁴

אך יש להקל בזה מצד אחר, דאיסור מסייע הוא דוקא ברכישה מיבול וודאי של 'היתר מכירה', משא"כ כשאין ידוע אם מקורו מגידולי הארץ או מחו"ל, אי"כ הו"ל ספק מסייע שכתבו הפוסקים דאמרינן ביה ספק דרבנן לקולא.⁵ [ונראה גם יצרנים בארץ הם בכלל הספק, דאין לומר זיל בתר קרוב, שכן גידולי הארץ נתחדשו בשנים האחרונות, וייתכן שמפעלים ותיקים לא ישנו את הרגלם לרכוש חומרי גלם מחו"ל וכמו שנודע לנו לדוגמה בנוגע ליצרן 'יוניליוור' בארץ (בעלי מוצרי 'פניקו', 'דאב', ועוד) שמשמש רק מחומרי גלם מחו"ל. (ונציין כי לאחר בירור נרחב, בידינו רשימה חלקית של יצרנים בארץ ובחו"ל המשתמשים בחוחובה תוצרת הארץ. המעוניין יפנה למערכת)]

מוצרים שהחוחובה מהיה רכיב ייחודי ומופיע על המוצר

השלכות בנוגע לשימוש

שמור ונעבד: בנוגע לאיסור 'שמור', האוסר בשימוש גידולים שלא הופקרו, יש לדון בזה איסור אף במקום שספק אם מקורו מגידולי הארץ, שכן איסור שמור עיקרו מדאורייתא [עי' ראשונים יבמות קכב], ואינו כאיסור מסייע שעיקרו מדרבנן ושייך לומר בו ספק דרבנן לקולא.

אלא שזהו דוקא למנהג ירושלים (עי' מנח"י הח"ס י"ה) המחמירים בזה כשיטת ר"ת, משא"כ דעת החזו"א דמעיקר הדין יש להקל בזה, וכשיטת רוב הראשונים. ואף שמודה החזו"א דהמחמיר תבוא עליו ברכה (ד"ר א"כ פ"ד הכ"ז ציה"ל ש"ז), כאן שהוא ספק בודאי יש להקל. ויש לדון למנהג ירושלים, אם שמור אסור מעיקר הדין, ובספק ניזיל לחומרא כספק בדרבנן שעיקרו דאו', או שרק חומרא הוא, ואף שמחמירים בודאה יהיה ניתן להקל בספיקה, וצ"ע. [וככל הנ"ל י"ל בנוגע לאיסור 'נעבד', שגם בזה דעת החזו"א להקל מעיקר הדין. ובפרט שאיסור זה גם לאוסרים עיקרו מדרבנן.]

ניהוגי קדושה ואיסור הפסד: בנוגע לניהוג קדושה אין צד להקל, וגם

במוצר שספק אם מקורו מהארץ, לא נוכל לומר ספק דרבנן לקולא, דהו"ל 'דבר שיש לו מתירין', כיון שיש לו אפשרות להשתמש כדרכו בהיתר. ועוד, שניהוגי שביעית הם דרבנן שעיקרו דאו', ולא אמרינן בהו ספק לקולא. [וכמו שפצינו בחזו"א י"ד ט"ו דאולינן לחומרא בספק אם צריך לנהוג קדושת שביעית במיני בשמים]. **ונפק"מ: א!** שיש להשתמש במוצר כדרכו ולא להפסידו. **ב' י** יש להשליך את המיכל (כשנותר בו מעט) לפח שמיטה ולא לאשפה.

ג' מבואר בירושלמי (פ"ה ה"ב) דאסור לסוך שמן שביעית במרחץ, והיינו משום דהוי ביזיון לפירות שביעית שיש בהן קדושה ואסור להכניסם למקומות מטונפים? **ונמצא לפי"ז שיש איסור להכניס מוצרי הגיינה המכילים שמן קדוש לחדר האמבטיה.** ומצאתי שעמדו בזה במהדורות של 'משפטי ארץ' שיצאה זה עתה (עמ' 236 בהע"ב) "בירושלמי איתא כו' ולפי"ז יהיה מותר לרחוץ בסבון רק במקומות שאין ביזיון".

אלא שמדברי כל הפוסקים שהתירו להשתמש בסבון כדרכו ולא הזכירו איסור להכניסו לאמבטיה משמע דלית להו חידוש זה. ועל כן ייתכן לומר, שאיסור הירושלמי הוא דוקא להכניס את השמן בעין, שבזה מיירי הירושלמי, אך **כשהוא מעורב ברכיבי המוצר ואינו ניכר, י"ל שאין זה ביזיון** ומותר [וכך צידד למעשה הגר"ש רייכנברג שליט"א (מח"ס משפטי ארץ) בשיחה עמנו]. אלא שיש לעיין אם נצטרך לחלק בין היכא שהשמן הוא אחד מהרכיבים להיכא שזהו כל ייחודיותו של המוצר, בפרט כאשר נוכחותו בולטת על עטיפת המיכל, דלכאו' בכה"ג קדושתו ניכרת ואכתי הוי ביזיון, וצ"ע.

מוצר המכיל חוחובה בין שאר רכיבים	שמן חוחובה בפני עצמו	טבלת סיכום למעשה
רכישה: אסור (משום מסייע) ² , אם לא בשעת הדחק. שימוש: (כגון שקיבל במתנה): מנהג ירושלים להחמיר, ולחזו"א מעיקר הדין מותר [בהתאם לניהוג קדושת שביעית], וכן המחמיר תבוא עליו ברכה.	רכישה: אסור (משום סחורה מסייע) ² . שימוש: (כגון שקיבל במתנה): מנהג ירושלים להחמיר, ולחזו"א מעיקר הדין מותר [בהתאם לניהוג קדושת שביעית], וכן המחמיר תבוא עליו ברכה.	כשידוע בוודאי שהוא מגידולי הארץ
רכישה: מותר. שימוש: מותר, ויש לנהוג בו קדושה ומותר להכניס למרחץ. [למנהג י"ם, תלוי אם נוקטים שיש איסור שמור מן הדין, או רק כחומרא, ובספק נקל].	רכישה: מותר. שימוש: מותר, ויש לנהוג בו קדושה ואין להכניס למרחץ. [למנהג י"ם, תלוי אם נוקטים שיש איסור שמור מן הדין, או רק כחומרא, ובספק נקל].	כשיש ספק אם הוא מגידולי הארץ

³ דעת מהר"ל דיסקין (צ"ח הקדוש טו), ריד"ב ז' (פ"ה הי"ח), ושבת הארץ (פ"ה ה"א) להיתר, וכך נקט בכתבי מעדנ"א (פ"ז מ"ג), ובשמיטה כהלכתה (פ"ד). וכ"ה מנהג ירושלים והנהגת בד"ץ העדה החרדית. אולם בשם החזו"א מטר דלא מהני דרך אמונה פ"ח ציוה"ל ס"ק ק"ב). ובחוט שני (פ"ו ה"א) כתב דהחזו"א מיירי בגונה שהמוכר אינו מסכים בהדיא ליתן הפירות שביעית במתנה. וכתב בשבט הלוי (מת"י) שניתן לסמוך על המקילים במקום צורך טובא.

⁴ יש לציין כי דעת המנח"ש (ח"א מ"ד) והאול"צ (מבוא ענף ז') דאף שאין אנו סומכין על המכירה, מ"מ אין כאן איסור סחורה, משום דאיסורה על המוכר והוא סומך על המכירה. וגם אין כאן מסייע, משום דהוא עושה ע"פ הוראה, והאול"צ הוסיף גם מטעם התיבות (ר"ד ג') דשווג בדרבנן אי"צ כפרה.
⁵ ובפרט שיש לצרף ג' סניפים: **א'** דעת הש"ד (יר"ד קנ"א ו') שאין איסור מסייע במומר, **ב'** דעת הפמ"ג (עי' מג"א קס"ג ב') דאין מסייע באיסור דרבנן, ג' דעת המש"ב דבר (ב' ל"א) שאם אינו גורם הקדמה לעבירה אינו נקרא מסייע. ומכאן הך טעמים נקטו כמה פוסקים דאף במקום מסייע ודאי ניתן להקל בשעת הדחק, אך לא לכתחילה, אולם בדין דהוי ספק מסייע יש להתיר אף לכתחילה.

⁶ יש לדון אם מותר לתת מהשמפו ישירות לתוך המים באמבטיה לצורך יצירת קצף ובעיות סבון שהילדים משחקים בהם, אם נחשב להפסד, או דכיון שהוא דבר מצוי הוי שימוש חשוב. ובפשוטו במשחק הילדים סגי דלהוי שימוש חשוב. אלא שיש לדון לפי"ז מדוע בנוגע ל"גוגואים" לא הוזכר בפוסקים שיש להם קדושה בגלל דרך הילדים לשחק בהם. וצריך לחלק שמשחק אין בו חשיבות בשביל **להוות סיבה** לקדושת שביעית [כיון שאין גידולו עומד לכך]. אך בדבר שיש בו קדושה, גם המשחק הוי שימוש חשוב ואינו נחשב הפסד. וכך הסכימו למעשה רבני ביהמ"ד להלכה בהתישבות, דמסתבר שמותר.

⁷ כי"כ המהר"א פולדא והפני משה, וכ"כ המקדש דוד (סי' נ"ט) ובהלכות שביעית להגר"ב זילבר, וכך נקט בדרך אמונה (פ"ה ס"ק ל"ח) ובחוט שני (פ"ה ה"ו), וכתב דלפי"ז האיסור הוא על **עצם הכנסת השמן למרחץ**, ולא מצד הסיכה שם.

נהודא לנשימה

טיפים לחיים מאושרים בדרך התורה

הערכה עצמית - על מה הרעש?

למה באמת 'הערכה עצמית' היא השלב הראשון והיסודי לכל עבודת השם? נתן על כך משל אחד הגדולים. מי שיבנה בית מקירות בלבד בלא בסיס חזק, אזי כשיבוא לסתור קיר אחד כדי לשפץ, יקרוס כל הבית ויפול. מה שאין כן כאשר הקדים בסיס יצוק ואיתן, יוכל להרחיב ולשפץ ללא חשש. על דרך זה, מי שאין לו הערכה עצמית, כאשר יבוא לבקר את עצמו ולתקן מידה רעה שבקרבו, יפול לייאוש ויישבר לגמרי. לא כן אם הוא בנוי כסלע איתן, ומכיר יסודותיו המעולים, שיוכל לעבוד על חסרונותיו מבלי להשבר.

ובאמת אם נתבונן, דימוי עצמי נמוך גובל בכפירה בהשגחה פרטית. שהרי להבדיל אלף אלפי הבדלות, אדם שנשיא ארצות הברית מתעניין בו וחושב עליו, ויתירה מזו נפגש עמו אישית מפעם לפעם, הרי אותו אדם יסתובב ברחוב מנופח כטווס, כל כולו אומר חשיבות, ודימויו העצמי ירקיע שחקים.

על אחת כמה וכמה, אם מאמין באמת בעיקר העשירי מ"ג עיקרים כי הקב"ה משגיח על מעשי בני אדם. ופירושו של דבר, שהמלך האדיר בורא שמים וארץ, אשר שרפים ואופנים חלים מפניו, הוא מתעניין במעשיי, ואיכפת לו ממני וממעשיי, ואוהב אותי וחושב עליי להיטיב לי, וברא אותי עם אישיות ייחודית שלא היה כמוה ולא יהיה כמוה על פני תבל, כדי להיטיב לי באחריתי להתענג בטובו לנצח נצחים. הרי אדם שיישאר אחרי כל זה עם דימוי עצמי נמוך, אות הוא כי אינו מאמין בהשגחה...

האם מותר להשתמש במטריה של מי שלקח את המטריה שלי?

לנהודא

שאלות מדתקות בהלכה המעשית בימינו

יהודי הניח מטריה בכניסה למקום ציבורי, וכשבא לצאת גילה שמישהו נטל את שלו והשאיר לו אחרת, האם יכול לקחת ולהשתמש במטריה שנתרה?

עי ש"ע (ח"מ קל"ז ב'), דמי שנתחלפו כליו בבית המשתה לא ישתמש בהם. ולמד מזה בכסף הקדשים שם, דמי שאינו מוצא נעליו בבית המרחץ, אין לו ליקח נעלים שנשארו שם בהנחה שהבעלים לקחו את שלו במקומם. אלא שצידד דכיון שצער גדול הוא לילך בלא מנעלים, נוכל לסמוך שמסתמא כל אחד מקנה לחבירו. אך דוקא ששניהם שווים, ולא כאשר הנעלים שנתרו יקרות יותר.

וכך הורה הגר"י זילברשטין שליט"א בנוגע לטלית שהוחלפה בשבת בבוקר, דאם הטלית שנתרה אינה יקרה מהטלית שנלקחה יכול בינתיים להשתמש בה. [נילע אם זהו מפני שהצער להסתובב בשבת בבוקר בלא טלית דומה לצער הליכה בלא מנעל, או מפני שמדע על הערה"ש דלהלן].

ובערך השלחן כתב 'והמנהג במקומות שרבים מתאספים, ומניחים המנעלים העליונים בפרוזדור ובצאתם יתחלפו של זה בזה, אין מקפידין בדבר ומשתמש כל אחד בשל חבירו עד שיתראו פנים ומחליפים, ואין בזה חשש גזילה שכך נהגו'. ובשבט הלוי (ח"ו ר"ח) כתב דה"ה לענין כובעים, ושבזמן הזה אין בנ"א מקפידים כלל. [נעמי פתחי חושן (אבידה ומציאה עמ' שמז), דכל שעבר זמן שיש לתלות שנודע למי שלקח את שלו על החילוף, תלין שהתייאש ויכול לקחת את אלו שנשארו. וגם אם הוא היה הראשון שלקח, ולאחמ"כ שם לב שלקח את של אחרים, ובאיסורא אתא לידיה, אפילו הכי אם עבר זמן אמרינן שמסתמא נודע לבעלים וגמרו דעתם על החילוף, ונעשה כמכירה].

וקשה, מדוע הוצרכו הפוסקים לטעם דכך הוא המנהג, הרי כשם שמצינו לענין אבידה שלא באו לדורשה, שמתר לכתוב על פתק את שויה ויכול להשתמש בה, א"כ גם כאן מאחר שנטלו את המטריה שלו ולא יבואו לדרוש את הנשאר, מדוע לא יוכל להשתמש בינתיים במטריה שנתרה ויכתוב על פתק שאם יבואו הבעלים יחליף בחזרה?

לתגובות: מייל: A9768552@gmail.com פקס: 077-470-4472

מערכת הגליון מודה לכל הרבנים החשובים ששלחו מאמרים ופלאים ומאירי עיניים בנושאי קנייני התורה, ולבחורים היקרים ששלחו נידונים בענייני שמירת הלשון, ההגדרות התקיימו והודעות נשלחו לזוכים.

נתרו עותקים בודדים של הספר 'תורת השביעית' מראי מקומות בהירים ומפורטים על פרקים ז-ט במסכת שביעית ניתן להשיג בטל' 050-4150668 ניתן לקבל במייל את המהדורה החדשה והמורחבת הכוללת נידונים אקטואליים מרתקים שלחו בקשה ל: A9768552@gmail.com

העלון מוקדש

לעילוי נשמות

של הגאון המופלא צניע ומעילי הג"ר שלמה ב"ר מאיר שפירא זצ"ל האיר עינינו כמתיקות תורתו לשמו ולזכרו תאות נפש נתבקש בישיבה של מעלה שבת תשובה תשפ"ב ת.ג.צ.ב.ה.

מתיקות שבת הארץ

פנינים וסיפורים בעניני השמיטה, מתוך הספר 'ומתוק האור' - שמיטה מאוצרותיו של הרה"ג רבי שלמה לוינשטיין שליט"א

ביום שני, יומיים לאחר הקציר, פתאום

התקדרו השמים בעבים וגשם עז ניתר ארצה.

כל החציר שנקצר נרקב לחלוטין, ואלו החציר

של רבי יעקב חזיזא החל לגדול ולגדול...

בספר "ברכי נפשי" מובא ספורו המפלא של רבי יעקב חזיזא, חקלאי המתגורר באחד המושבים בצפון הארץ, איש אחד שחולל מהפכה של ממש במושב בו הוא מתגורר.

המושב בו מתגורר רבי יעקב מונה כמה מאה משפחות המתפרנסים מחקלאות. למרות שבימי בראשיתו של המושב היו התושבים שומרי מצוות, עם הזמן הלך הדור הצעיר והתרחק, עד שנותרו במושב משפחות בודדות שהמשיכו לדבק במסורת אבותיהם.

באפן רשמי לא עבדו חברי המושב בשבת, אך פעמים שהנסיון היה גדול, והם לא הצליחו לעמד בו. גם בזמנים אלו עמד רבי יעקב בעז ומחה בהם בכל תקף.

שנה אחת קבלו רבי יעקב ועוד שלושה חברים נוספים חלקת קרקע לגידול מאכל בהמה. כיון שחלקה זו לא היתה מחברת למערכת השקיה, נאלצו החברים להיות תלויים בחסדי הבוֹרָא שיוֹרֵד גשמים. אך דא עקא שגשמים מרבים לא ירדו באותה שנה, וכשהגיע עת הקציר התברר שהחציר בקשי גדל.

באותה תקופה היה טרקטור מצויד גדיר בין החקלאים, רק העשירים הרשו לעצמם לרכוש

כלי כזה, והיתר הסתפקו בשכירתו מהעשירים. בהגיע עת הקציר היו מתאבדים יתדו קבוצת חקלאים ושוקרים טרקטור למספר ימים.

עקב העבדה שהבקוש היה גבוה, נצרכו החקלאים להזמין מראש את הטרקטור, ולהמתין בסבלנות עד שיגיע תורם. כך נוצר מצב שרבי יעקב וחבריו המתינו לתורם שיגיע, כדי שיוכלו לקצר את מעט החציר שגדל.

והנה הגיע הטרקטור ביום ששי לפני כניסת השבת... מכיון שביום ראשון היו צריכים להעביר את הטרקטור לחקלאי הבא בתור, החליטו חבריו לעבד בשבת, ורמנא ליצלן.

"אם לא נקצר עכשו לא יהיה לנו מה לקצר! נאלץ להמתין שוב עד שיגיע תורנו לשכר את הטרקטור, ועד אז כל הגבול יתיבש" - טענו.

אך רבי יעקב לא התרשם מהדברים. הוא הסביר לחבריו שהדבר אסור בתקלית האסור, ואף הודיע תרצות שהוא כמוזבן לא ישתתף עימם לא בקציר ולא בתשלום דמי השכירות.

הנסיון היה גדול, והחקלאים לא עמדו בפתוי. בעצם יום השבת קצרו החקלאים את חלקם בשדה, כשבחלקו של רבי יעקב חזיזא נותר החציר מחבר לאדמה.

ביום שני, יומיים לאחר הקציר, פתאום התקדרו השמים בעבים וגשם עז נתר ארצה. כל החציר שנקצר נרקב לחלוטין, ואלו החציר של רבי יעקב חזיזא החל לגדל ולגדל.

כשהגיע תורו של רבי יעקב לשכר את הטרקטור, התברר שהחציר גדל בכמות כה רבה עד שהיה בידו די והותר למכור גם לשלשת החברים שהפסידו את כל החציר שלהם.

כתוצאה מהמקרה המפלא הזה שהתפרסם בכל האזור, החלה התעוררות גדולה במושב. החברים הבינו שיש מנהיג לבירה, והחלו להתקרב לאביהם שבשמים.

בית הכנסת של המושב התעורר לתחייה בעקבות המתפללים החדשים שהחלו לפקד אותו. שעור תורני על בסיס שבועי נוסד במקום, ובעקבותיו רבים מהמושביניקים חזרו בתשובה והחלו לשמור מצוות. בנוסף על כך, כאשר הגיעה שנת השמיטה השביתו המושביניקים את שדותיהם קצת וקצת.

באמצע השיעור, כשהחברים מתענגים על

צוף התורה, נשמע לפתע קול פיצוץ עז...

בעקבות השעור שנוסד התרחש גם נוסף במושב. המושב בו מתגורר רבי יעקב שוכן במרחק מטרים ספורים מהגבול עם לבנון. אנשי המושב נמצאים בדרגת כוונות גבוהה בכל שעות היממה מחשש לחדירת מחבלים. הם רגילים לעבד את שדותיהם כשמסוקי קרב חגים מעל ראשיהם, הגיפים הצבאיים הם חלק מתמונת הנוף, כשהקומנדקרים השועטים במשעולי המטעים הנם דבר שבשגרה.

עד שנוסד השעור המדבר, היו רגילים חברי המושב להתכנס מידי יום רביעי בלילה במועדון שבפאתי הישוב. היה זה אחד הלילות העמוסים ביותר במושב.

כל החברים, כמעט ללא יוצא מן הכלל, היו עוזבים את בתיהם ובאים לתכנית ערב במועדון.

גם המחבלים מעברו השני של הגבול ידעו זאת, וזו הסבה שהם תכננו פוגע גדול שיתבצע ביום רביעי בלילה. מה שלא ידעו המחבלים, שבאותו שבוע כבר הפסקה פעילות המועדון וכל החברים שנהגו לבלות את זמנם על הגבול, לא התכנסו הפעם במועדון אלא בבית הכנסת כשהם מאזינים לשעור התורני שנוסד על ידי הרב חזיזא.

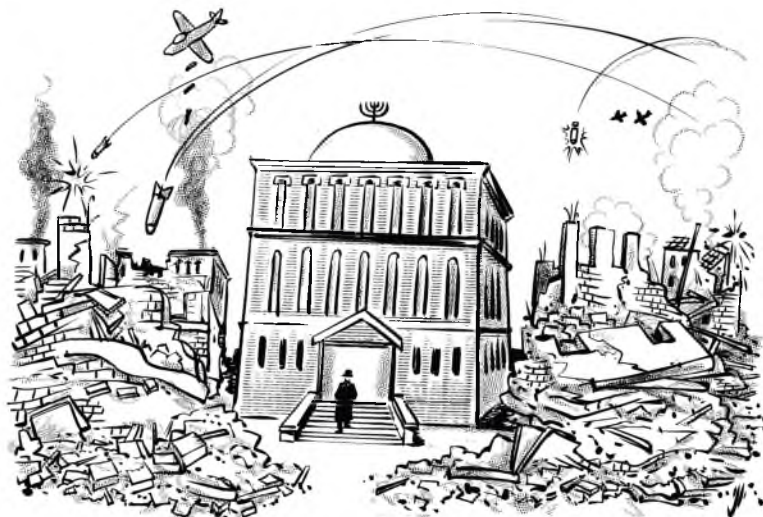
באמצע השעור, כשהחברים מתענגים על צוף התורה, נשמע לפתע קול פיצוץ עז. חלונות רבים בישוב התנפצו לרסיסים. התברר שהמחבלים חדרו לישוב והטמינו מטען חמר נפץ אדיר בתוך המועדון כשכוונתם היתה לפוצצו על יושביו רח"ל.

המועדון אמנם נחרב עד היסוד, אך איש לא נפגע. באותה שעה המועדון היה ריק מאדם!

ברור היה לכלם שזכות שמירת השבת ולמוד התורה גרמה לכך שפלה הקב"ה את חמתו על עצים ואבנים.

ספור נוסף על שמירת השבת שהביאה לשמירת השמיטה הובא בספר "עלינו לשבח":

כשהגיע הגר"י וילנסקי לשכון החלוני בתל אביב, כגס את השכנים ואמר להם שאין לו כל ענין להתערב בעסקיהם ובעסקי הבנין. אבל, הוסיף, כיון

שאני משלם את מסי ועד הבית, יש לי בקשה מכם: "אנא, אל תפעילו את ממטרות ההשקיה של הגנה בשבת קדש".
השכנים הסכימו.

זה התחיל בשבת ועבר לשנת השמטה, כאשר כל השכנים הסכימו פה אחד להתנהג לפי ההלכה, והגנן של הבנין היה נכנס לביתו של הרב לשאל אותו כיצד לבצע את הפעולות המתרות.
כך הובילה שמיירת השבת לשמיירת השמטה על פריטיה ודקדוקיה.

שתולים בבית ה'

טיפים בנושאי חינוך והתמודדות **פרקים מ'תורת ההתחזקות' הרב"ג רבי יחיאל פליסקין שליט"א**

זאת אומרת, הוא הרגיש בתוכו משיכה חזקה דווקא לסגנון זה של קלטות, משום שזה מה שהיה נכון עבורו.

הגן שהפך למגיד שיעור ב'סדר זרעים'

מעשה בצעיר אמריקאי, שזכה לחזור בתשובה ואף להיכנס לשיבה מתאימה כאן בארץ ישראל, והיה מקיים מצוות בשמחה, אך לא הצליח להתחבר כמעט ללימוד התורה. שפת הגמרא היתה זרה לו, וגם הנושאים הנידונים בה היו רחוקים מעולמו.
יום אחד השיח את צערו לפני רבו.
אמר לו הרב: "הרי אתה גנן במקצועך, ויש ענף שלם בתורה העוסק במקצוע שלך, הלא הוא 'סדר זרעים'. ובכן, ממחר אנו מתחילים ללמוד משניות מסדר זה, עם פירוש הרב קהתי!"
אמרו - ועשו. כעת, הבין הגנן היטב את כל הנלמד. הרי זה המקצוע שלו, המושגים הנורים ואהובים עליו, זה היה פשוט מרתק.
לאחר כשנתיים, חגגו השנים סיום משניות סדר זרעים, למזל טוב.
"נו", שאל התלמיד, "סיימנו, ומה הלאה?"

והרב מגיב בחיך: "ממש לא סיימנו, התחלנו. עברנו על העקרונות בקצרה, עכשיו צריך להעמיק ולהרחיב" התלמיד: "והיכן עושים את זה?" והרב משיב: "יש בעירנו כולל מיוחד ללימוד 'סדר זרעים'. תצטרף לשם, שם תוכל להעמיק".

חלפו עוד כמה שנים עד שהתלמיד אצר עוז, ניגש לראש הכולל לזרעים, והביע משאלתו להכנס. בתחילה הגיב ראש הכולל בהסתייגות, שהרי הכולל נועד לתלמידי חכמים ותיקים. אך התלמיד התחנן: "החלום שלי זה להכנס לכולל שלכם". כנותו הנוגעת ללב, שכנעה את ראש הכולל. הוא קיבל אותו, והצמיד לו אברכים בעלי סבלנות, עמם למד ועשה חיל.

כיום - הגנן היקר משלב עבודה בגננות יחד עם לימוד ככולל זרעים, וכאן מגיעה הפתעה - הוא אף מוסר שיעורים בהלכות ערלה, שביעית ועוד, בשפתו שפת האנגלית, לקבוצת גננים שוחרי דעת מיוצאי חו"ל, כשההיבט המעשי זוכה בהם למקום בולט, כמוכן.

בשנת השמיטה תשע"ה אף עמד בראשות 'כולל שמיטה' מיוחד עבור גננים ששבתו מכל מלאכה, והקדישו מזמנם ללימוד תורת זרעים.
כך התברר, כי המקצוע שבו עסק, שהיה בעצם נטיית ליבו הפנימית, היה האמצעי למציאת חלקו המיוחד בתורה. ועוד איזה חלק ייחודי! כפי שהגזיר לי אחד מחבריו לכולל: 'הוא האדם היחיד בעולם, מוסר שיעורים בהלכות זרעים, מתוך היכרות מקצועית, בארץ ישראל, בשפה האנגלית!'

נעשה ממונה להשגיח על תנועת הציפורים

מעשה בבחור ישיבה, שלא כל כך אהב ללמוד. תחום העניין העיקרי שלו היה: 'ציפורים'. והיה דורש וחוקר אחר הציפורים מאד, עד שלבסוף נפלט מעולם הישיבות, והגיע לצבא, רח"ל.

ואיזה תפקיד הוא קיבל בצבא?

הוא נעשה ממונה להשגיח על תנועת הציפורים, כדי שלא יתנגשו בהם מטוסים...

פלאי פלאים, 'על פי דרכו' ממש!...

אמר על כך חכם אחד: כמה תבל שהוא לא מצא את דרכו בתוך עולם התורה, הרי יש בתורה פרשיות שלמות בדיני עופות טמאים וטהורים וכו', ואילו היה זוכה לעסוק בהם, להלכה ולמעשה, לא היה נצרך להגיע לצבא כדי לעסוק בזה...

לחצטרפות לרשימת התפוצה של הגר"י פליסקין, ניתן לפנות לכתובת vmp803@gmail.com עם המילה 'הצטרפות'.

התשובות לשאלות החיים נמצאות - בתוכר!

וכאן מזדעקות השאלות הקריטיות:

מהו הייעוד שלי בעולם?

כיצד אדע מהו חלקי בתורה?

ומי יגלה לי מהו הכח המיוחד שלי בעבודת ה'?

ובכן, התשובה נמצאת עמוק עמוק בתוך הלב שלך! כל אדם לפי נטיית ליבו והרגשות הפנימית, יוכל להבין לאיזה תפקיד הוא נועד.

כך כתב הנצי"ב מוולאזין בספרו 'העמק דבר':

ואם בא אדם לשאול איזהו דרך ישרה שיבור לו האדם בדרך לימודו או במה להיות זהיר יותר, על זה אמר קהלת 'הולך בדרכי ליבך', מה שליבו נמשך אחריו ברור שמזלו רואה כי זה ענין טוב לפי כח נפשו (העמק דבר, במדבר טו לט).

יתכן שהיית רוצה להגיע לנביא ובעל רוח הקודש, שפשוט יגלה לך ברגע אחד מהו תפקידך וכשרונך, אולם בימינו כבר אין נביאים, ולכן הקודש ברוך הוא הכניס רוח הקודש ישירות בתוך הלב שלך, בעזרתו תוכל לגלות את התפקיד.

כך כתב הגאון מוילנא:

כשהיו נביאים היו הולכים אצל הנביאים לדרוש את ה' והיה הנביא אומר על פי משפט הנבואה דרכו אשר ילך בה לפי שורש נשמתו ולפי טבע גופו... ומשבטלה הנבואה, יש רוח הקודש בישראל, 'ואיש עצתו יודיענו' איך להתנהג. ורוח הקודש יש לכל אדם ואדם (ביאור הגר"א, משלי טז ד).

היכן היא רוח הקודש שבכל אדם?

אותה תחושה פנימית, המושכת את האדם לדרך מסוימת בעבודת ה', היא בחינה מסוימת של 'רוח הקודש', כמין קול אלוקי פנימי שמנחה את האדם אל תפקידו בחיים.

הקלטות שהצילו מעזיבת הדת

הכרתי בחור ישיבה שלמד בתלמוד תורה ובישיבה קטנה, אולם אף פעם לא הצליח לצעוד בתלם. היה בו משהו שונה מכולם, מין תכונה של מרדנות, עקשנות, חוסר נכונות לנהוג כמו כולם.

בין השאר, היה נוהג להאזין בקביעות לקלטות של אחד מרבני תנועת התשובה. הסובבים העירו לו מדי פעם - בצדק לכאורה - כי הרצאות אלו אינן מיועדות לבני תורה ואף עלולות לחשוף אותו לדברים שאינם ראויים, אך הבחור המשיך להקשיב לקלטות אלו.

בהמשך דרכו ידע הבחור הרבה תלאות וגלגולים, קשיים משפחתיים, החליף ישיבות, טס לכמה מדינות, החליף עבודות, נחלש והתחזק ביהדות לסירוגין. עד שלבסוף מצא את דרכו, שהיתה אכן שונה וייחודית, משהו מיוחד עבורו, והתייצב.

לימים סיפר לי, כי הדבר שהחזיק אותו קשור ליהדות בכל המצבים הקשים בהם היה, היה דוקא אותם הרצאות 'זרות', שהיה בהם תכנים ייחודיים שדיברו אליו, בשעה שחשב לעזוב הכל, היו ההרצאות נעמדות מול עיניו ומחייבות אותו להישאר שומר מצוות.

2 | קובץ דרישה וחקירה (גליון קנח) חיי שרה תשפ"ב

מים זכים

דורשי רשומות אמרו 'אין מים אלא תורה'
שנאמר 'הוי כל צמא לכו למים' (ב"ק פב.)

פרשת חיי שרה

אכן באמת יש לחלק בין הדברים, משום שלגבי עוג י"ל, שמה שהוא הודיע לאברהם על לוט לא הי' זה מעשה רע מצד עצמו, אלא בעצם הוי מעשה חסד עם אברהם, וכל החיסרון הי' שהוא כיוון בזה כוונה רעה, - ולכן הוא קיבל ע"ז שחר, משום שלמעשה יצא ממעשהו דבר טוב.

ומשא"כ לגבי בתואל, שעצם המעשה של נתינת האוכל עם סם המוות בתוכו לאליעזר הוי מעשה רע, ולגבי זה י"ל דבכה"ג לא מגיע לבתואל שחר כלל, ואע"פ שלבסוף יצא מזה דבר טוב שאליעזר נהנה לבסוף מהסעודה, - וא"כ יש לדון דאליעזר לא הי' צריך לברך את בתואל כלל ב'ברכת האורח', משום שעל מעשה שבעצמותו הוי מעשה רע לא מגיע ע"ז שחר כלל.

- ב -

והנה אפי' אם נרצה לדון ולומר, שגם על מעשה שבעצמותו הוי מעשה רע, אך מ"מ אם לבסוף יצא מזה דבר טוב, אזי ראוי לו לקבל שחר ע"ז, - מ"מ אעפ"כ בנידו"ד י"ל, שאליעזר לא הי' צריך לברך את בתואל כלל ב'ברכת האורח', וכדיבואר להלן.

דהנה מובא בבעל הטורים הנ"ל, שאליעזר הרגיש ששמו לו סם המוות בתוך הקערה, (והוא קיווה שבזכות מצות וברכת נט"י והמוציא ינצל עי"ש), עד כאן, - וא"כ לפי"ז י"ל, שמה שלבסוף אליעזר הסכים לאכול את האוכל שהגישו לו, זהו משום שהוא ראה שהמלאך החליף ביניהם את הקערות, (וע"ע בפרקי דר"א פרק טז, שכאשר אליעזר השכים למחרת בבוקר, הוא ראה מלאך עומד וממתין לו בחוץ, עי"ש).

וא"כ יש לשאול, כיצד אליעזר אכל לבסוף מהקערה שהכינו לבתואל, והרי בתואל לא נתן לו רשות לאכול מהקערה שהכינו לבתואל, וא"כ צ"ב כיצד אליעזר אכל מהקערה ללא רשותו של בעה"ב.

והעירוני שיש לתרץ ולומר בזה, שהי' רגע קט שבו הקערה של בתואל הייתה בידי המלאך, ולכן י"ל שבאותו הרגע נהי' לקערה דין 'זוטו של ים', כיון שבאותו הזמן היא הייתה אבודה לחלוטין מבעליה, ובאותו רגע היא נהייתה הפקר, ונמצא שאכילתו של אליעזר הייתה בהיתר גמור, דהויא אכילה מן ההפקר.

ומעתה לפי"ז שוב י"ל, דאליעזר לא הי' צריך לברך את בתואל כלל ב'ברכת האורח', כיון שלהנ"ל נמצא שאליעזר לא נהנה כלל מממונו של בתואל, אלא סעודתו באה אליו מן ההפקר, וא"כ לפי"ז פשוט שלא הי' צריך לברך את בתואל בברכת האורח.

- ג -

אמנם לכא' אכתי יש מקום לדון בזה, משום שיתכן שהפת שהביאו לאליעזר לא הייתה בתוך אותה הקערה של התבשיל המעורב עם סם המוות, אלא יתכן שאת הפת הביאו

ויושם לפניו לאכל ויאמר לא אכל עד אם דברתי דבתי ויאמר דבר: ויאמר עבד אברהם אנוכי: ... ויאכלו וישתו הוא והאנשים אשר עמו וילינו ונקומו בבקר ויאמר שלחני לאדני: (כד, לג-נד).

הנה בבעל הטורים (שם, לג) מובא, שאליעזר נטל ידיו לסעודה וברך ענט"י והמוציא עי"ש, - ובחי' מהרי"ל דיסקין עה"ת (שם) מובא, שאליעזר גם קיים את מצות 'זימון' בברהמ"ז עי"ש, - ולפי"ז י"ל, דאליעזר גם הי' רגיל בדר"כ לקיים את הדין של 'ברכת האורח' בסוף ברהמ"ז.

ומעתה יש לדון, האם אליעזר הי' צריך לברך את בתואל בסוף הסעודה ב'ברכת האורח', - או"ד שהוא לא הי' צריך לברכו כלל, משום שהרי הם רצו להמיתו בסעודה ע"י סם המוות, וכפי שהובא במדרש: 'ויושם לפניו לאכל - כיון שנכנסו לבית, הניח הקערה לפניו וסם המוות בתוכה, שנאמר 'ויושם' - 'ויושם' כתיב, סם המוות הניחו לפניו לאכול, מייד עמדה ברכת אברהם, נכח מלאך והחליף הקערה לפני בתואל, ואכל ומת באותו הלילה' (מדרש בראשית רבתי, וכע"ז איתא בעוד מדרשים), - וא"כ יש לדון שהוא לא הי' צריך לברכו כלל בברכת האורח.

ואמנם מאידך אכתי יש מקום לדון, דאולי כיון שלבסוף אליעזר הרי ניצל ממיתה, וסוף סוף במציאות הוא נהנה מהסעודה, א"כ אולי כן הי' צריך לברך את בתואל בברכת האורח, ואע"פ שמצידם הם רצו והתכוונו להורגו בסעודתו, - (והי' שייך במציאות לברך את בתואל בסוף הסעודה, כיון שהוא עדיין הי' חי אז, והוא מת רק בלילה, וכדברי המדרש הנ"ל).

ויש לפלפל טובא בזה, וכדלהלן.

- א -

דהנה איתא במדרש (ב"ר פמ"ב, ח), שמה שעוג מלך הבשן טרח להודיע לאברהם שלוט נשבה, זה הי' משום שעוג רצה שאברהם יהרג במלחמה, ואז עוג יוכל לישא את שרה לאשה, - ואע"פ שהייתה לו כוונה רעה בזה וכנ"ל, מ"מ הקב"ה קבע לו שחר על הפסיעות שטרח ללכת להודיע זאת לאברהם, ובשחר פסיעותיו זכה עוג לאריכות ימים ושנים, (ומאידך גם נענש על מחשבתו הרעה, עי"ש).

ולכא' מבוואר בזה, שגם כאשר האדם כיוון במעשהו לכוונה רעה, אך מ"מ אם לבסוף יצא מזה דבר טוב, אזי יקבע לו שחר ע"ז, - וא"כ יש לדון נמי בנידו"ד, שאע"פ שבתואל מצידו התכוין להמית את אליעזר ע"י שיאכל את האוכל שהביאו לפניו, אך מ"מ כיון שלבסוף יצא מזה דבר טוב, שהרי אליעזר ניצל ממיתה וסוף סוף במציאות הוא נהנה מהסעודה, א"כ אולי י"ל שהוא הי' צריך לברך את בתואל ב'ברכת האורח', משום שלמעשה במציאות הוא נהנה מסעודתו של בתואל.

לו בקערה אחרת כפי שנוהגים בסעודות, שרגילים להביא את הפת בקערה אחת ואת התבשילים בקערה אחרת.

וא"כ שוב יש לדון, שאע"פ שעל התבשיל שאכל, הוא לא היי צריך להודות לבתואל כלל, כיון שאכל את התבשיל מן ההפקר וכנ"ל, אך מ"מ אולי היי צריך לברך את בתואל בברכת האורח, משום הפת הנקייה שאכל מסעודתו ומממונו של בתואל (שהרי את הפת הנקייה המלאך לא הוצרך להחליף ביניהם).

וכד נימא הכי שוב יש לדון ולדמות את נידו"ד, למה שמצינו בעוג שקיבל שכר על מעשהו, ואע"פ שכוונתו הייתה לרעה וכנ"ל, - **דמעטה גם בנידו"ד יש לומר, דעצם המעשה של הגשת הפת הנקייה לאליעזר הוי מעשה טוב מצד עצמו**, - ואע"פ שכוונתם הייתה לרעה, שהרי קיוו שלאחר שאליעזר יתחיל לאכול את הפת הנקייה, הוא ימשיך לאכול גם את התבשיל עם סם המוות וימות מזה, **אך מ"מ עצם המעשה של הגשת הפת הנקייה לאליעזר הוי מעשה טוב מצד עצמו (ועכ"פ לא גרע מהמעשה של עוג).**

וא"כ לפי"ז שוב יש לדון, האם אליעזר היי צריך לברך את בתואל ב'ברכת האורח', משום שלמעשה במציאות הוא נהנה לבסוף מסעודתו של בתואל, והיי לו לברכו על כך (וכמו שעוג קיבל שכר על מעשהו), או"ד דלא היי צריך לברכו ע"ז.

- ד -

והנה לכאן יש מקום לדון ולומר, דנידו"ד יהי תלוי במחלו' שנחלקו הגר"י זילברשטיין שליט"א ואחד מגדולי הדור שליט"א, וכדלהלן.

דהנה בספר 'חשוקי חמד' (בכורות עמ' סו) הובאה שאלה: **מעשה ביהודי שנשלח ע"י גדולי הדור למדינה רחוקה לצורך עניין מסויים, ובערב שב"ק חיפש אחר משפחה יהודית שתארח אותו, והפנו אותו לביתו של יהודי עשיר, - ואכן האיש קיבלו בכבוד, ובליל שבת ערך העשיר לפני האורח שולחן מלכים מלא בכל מיני מטעמים...**

והנה לפני ברכת המזון ביקש העשיר מאורחו שיגלה לו לשם מה נשלח לכאן, אך האורח התנצל ואמר שמדובר בעניין סודי, ואסור לו להיות בכלל 'הולך רכיל מגלה סוד', - העשיר ענהו בעזות והפציר בו לגלות, ומשנענה שוב ושוב בסירוב, קם והצביע לעבר הדלת ואמר: **אני דורש מכבודו להסתלק מייד מבית!**

וכעת התעוררה השאלה, האם בכה"ג האורח חייב לברך את בעה"ב בברכת האורח שבסוף ברהמ"ז, - וכתב ע"ז הגר"י זילברשטיין שליט"א, שלא מיבעי כאשר האורח הוצרך לברך ברהמ"ז ברחוב, שאינו צריך לברך אז את בעה"ב בברכת האורח, - אלא אפי' אם בעה"ב היי מסכים לאורח להישאר מעט בביתו עד שיסיים לברך ברהמ"ז, ורק אח"כ יסלקנו מביתו, **מ"מ נראה לומר שגם אז אינו חייב לברך את בעה"ב בברכת האורח, מפני שחובת הכרת הטוב אינה מחייבת לברך אדם שמסלקו מביתו על לא עוול בכפו.**

אמנם הגר"י זילברשטיין הוסיף והביא שם, **שאחד מגדולי הדור שליט"א אמר** דעתו בזה, שאע"פ שכאשר סולק האורח לרחוב י"ל דאינו חייב אז לברך את בעה"ב, אך מ"מ באופן שהורשה להישאר מעט בבית בעה"ב בכדי לברך ברכת המזון, **נראה שחייב לברכו בברכת האורח, משום שלמעשה אכל מסעודתו של בעה"ב וגם מברך בבית בעה"ב, עיי"ש.**

- ה -

ומעתה יש מקום לדון ולומר, דנידו"ד יהי תלוי במחלו' שנחלקו הגר"י זילברשטיין שליט"א ואחד מגדולי הדור שליט"א הנ"ל, - שלדעת הגר"י זילברשטיין שליט"א י"ל, דאליעזר לא היי צריך לברך את בתואל בברכת האורח, משום שיי"ל שחובת הכרת הטוב אינה מחייבת לברך אדם שניסה להורגו על לא עוול בכפו (ואע"פ שנהנה מסעודתו).

אך לדעת אחד מגדולי הדור הנ"ל שליט"א יש מקום לומר, שאליעזר כן היי צריך לברך את בתואל בברכת האורח, משום שלמעשה נהנה מסעודתו של בתואל והיי צריך להודות לו ע"ז, **ועכ"פ היי צריך להודות לו לפחות על הפת הנקייה שהביאו לו בסעודה ונהנה ממנה**, - (והיי חייב להודות לו ע"ז, אע"פ שהיו לו טענות עליו על שניסה להורגו באכילת התבשיל עם סם המוות, - וכמו שהתם חייב להודות לבעה"ב על הסעודה, אע"פ שיש לו טענות עליו על שסילקו מביתו).

- ו -

אכן באמת יש לדון ולומר, שלכו"ע אליעזר לא היי צריך לברך את בתואל בברכת האורח, כיון שיי"ל שמה שסי"ל לאחד מגדולי הדור הנ"ל, שצריך לברך את ברכת האורח גם בכה"ג שסילקו מביתו, זהו משום שסי"ל שאין שייכות בין הדברים כלל, וכיון שבתחילה אירחו בסעודתו, והבעה"ב כיוון לעשות בזה חסד עם האורח, לכן האורח התחייב כבר אז לברכו בברכת האורח, - ולכן אע"פ שאח"כ הבעה"ב פגע באורח במה שסילקו מביתו, אך מ"מ אכתי אין זה סיבה לפטור אותו מקיום חובת הכרת הטוב על מה שנהנה מסעודתו בתחילה, ולכן צריך לברכו ע"ז.

ומשא"כ גבי אליעזר, שמה שבתואל הביא לפניו בתחילה פת נקייה, לא היי זה כלל בכדי לעשות חסד עם אליעזר שיהיי שבע ע"י אכילת הפת, - אלא היי זה רק היכי תימצי שאליעזר יתחיל ע"י הפת באכילת הסעודה, ועיי"ז ימשך אח"כ לאכילת התבשיל המעורב עם סם המוות.

ונמצא שמלכתחילה לא הייתה לבתואל שום כוונה לעשות חסד עם אליעזר בסעודה שהביא לפניו, ובכה"ג יש לדון שגם אחד מגדולי הדור הנ"ל יודה, שאליעזר לא היי צריך לברכו ע"ז כלל וכלל, ואע"פ שלבסוף אליעזר נהנה מהסעודה.

[**ואמנם גם בלא שייכות לפלוגתא הנ"ל, אכתי יש מקום לדון ולע"ז בזה**, ע"פ מה שמצינו בעוג שקיבל שכר על מעשהו, ואע"פ שמלכתחילה כוונתו הייתה לרעה וכנ"ל].

- ז -

והנה מצד אחר יש לדון ולומר, שאליעזר לא בירך את בתואל בברכת האורח, משום שמבואר ברמ"א (או"ח סי' קצג, ג) **ובמשנ"ב (סי"ק כז), שאם בעל הסעודה הינו ענו"ם, אזי לא מברכים אותו בברכת האורח עיי"ש, - ולפי"ז י"ל שכיון שבתואל היי עובד ע"ז לכן אליעזר לא בירכו בברכת האורח.**

ואמנם אכתי יש מקום לפלפל בזה, ע"פ משי"כ בספר 'שכר שכיר' עה"ת (להגר"י מאיר זצ"ל, פרי חיי שרה עמ' מט) לבאר במה שמובא שלבן הוציא מהבית את כל הע"ז, שזה היי משום שבראותו את אליעזר שקלסתר פניו היי דומה לאברהם, וקלסתר פניו הקרין שלמות ואת מידת האמת, אזי זה גרם לו להכיר בעצמו באמת ולהאמין בה, ולכן הוציא מהבית את הע"ז, וכדכתיב בקרא (כד, לא) **יִיאָמֶר בּוֹא בְּרוּךְ ה' לְמָה תַעֲמֹד בְּחוּץ וְאֵנָכִי פְּנֵי תֵיבֵיתִי** (מעבודת אלילים - רש"י) עיי"ש, - (ואמנם אח"כ לבן חזר לעבוד ע"ז, וכדכתיב לגבי התרפים).

ולפי דבריו יש לומר, דגם כאשר בתואל ראה את אליעזר, הוא הושפע ממנו והכיר בעצמו באמת והאמין בה, וכדכתיב (שם, ט) **וַיַּעַן לְבָן וַיִּתְּוֹאֵל וַיֹּאמְרוּ מַה יֵּצֵא הַדְּבָרִי**, ולפי"ז י"ל שבאותו הזמן שבתואל סעד עם אליעזר הוא לא האמין בע"ז, - ואי"כ שוב יש מקום לדון, האם אליעזר בירך את בתואל בברכת האורח וכנ"ל, - **ויש לפלפל.**

להזמנת שיעורים ודרשות: 052-7155442

קו 'מים זכים': 02-633-5850

המען לתגובות: יצחק זאב כגן
רח' נתיבות המשפט 81 מודיעין עילית
טל': 02-633-5850-1515 (תא קולי)
פקס: 02-655-0973
דוא"ל: A0527155442@GMAIL.COM

הדברים נכתבו לעורר לב המעיין בלבד - ניתן לקבל את הגליון במייל, ע"י שליחת בקשה לדוא"ל של המערכת.

הפרשה המחכימה

פירוים מבית 'הפרשה המחכימה' - אוצר מופלא של לקחים מעשיים
ואקטואליים מהפרשה פרשת חיי שרה התשפ"ב גליון 192

חסד מושלם

שאלה: כיצד ראוי לאדם לעשות חסד עם ידידיו?

א. בראשית כד, כא: "והאיש משתאה לה, מוזריש לדעת ההצליח ה' דרכו אם לא". יש להבין, אחר שראה שכבר נתקיים הנסיון בהצלחה, ואמרה "שתה אדוני, וגם לגמליך אשאב", מדוע עדיין השתאה "לדעת ההצליח ה' דרכו אם לא". ופרש"י ש"משתומם ומתבהל על שראה דברו קרוב להצליח, אבל אינו יודע אם ממשפחת אברהם היא אם לא". וכיון שלא ידע אם היא ממשפחת אברהם, עדיין לא היה בטוח שהצליח ה' דרכו בענין זה. **אמנם** עדיין קשה, למה המשיך הכתוב (פסוקים כב, כג) "ויהי כאשר כילו הגמלים לשתות, ויקח האיש נזם זהב בקע משקלו ושני צמידים על ידיה עשרה זהב משקלם. ויאמר בת מי את, הגידי נא לי היש בית אביך מקום לנו ללין". ופירש רש"י "ויאמר בת מי את – לאחר שנתן לה (את התכשיטים) שאלה (בת מי את), לפי שהיה בטוח בזכותו של אברהם שהצליח הקדוש ברוך הוא דרכו". וכיון שמוכח שבטח באלוקי אברהם שיצא השידוך לפועל, אם כן למה נאמר בתחילה "והאיש משתאה לה מחריש לדעת ההצליח ה' דרכו". אלא על כרחך שרק לאחר שנגמר הנסיון מצידה וראה שהיא מתאימה להשתדך עם משפחת אברהם, רק אז יכל לסמוך על זכותו של אברהם ולהיות בטוח שהיא גם ממשפחתו, אבל קודם שנגמר הנסיון עדיין היה "משתאה לה מחריש לדעת ההצליח ה' דרכו".

מעשה חוזרת הקושיה, כיון שראה אליעזר שנתקיים נסיונו באומרה "שתה אדוני וגם לגמליך אשאב", וכבר השקתה אותו "ותרץ עוד אל הבאר לשאוב ותשאב לכל גמליו", אם כן למה עדיין השתאה ולא סמך על אלוקי אברהם שהשידוך יצליח. אלא מוכח מכאן שאף שנראה שגם היא גמרה לעשות את פעולת החסד המעיד על הצלחתה בנסיון להיות כלה בבית אברהם, בכל זאת דוקא "ויהי כאשר כילו הגמלים לשתות" רק אז "ויקח האיש נזם זהב" ולא קודם לכן, כי לא מספיק רק לומר שתה אדוני וגם לגמליך אשאב, וגם לא מספיק "ותשאב לכל גמליו". משום שחסד מושלם הוא לדאוג שבאמת נעשה כל רצון הזולת עד תום, ולכן אף שאמרה "שתה אדוני" והוסיפה עוד "גם

לגמליך אשאב", וגם עשתה בפועל "ותשאב לכל גמליו", עדיין אינו מוכרח שבאמת דואגת היא לגמרי לרצון הזולת, שכן יכולה היא לעזובו כך ועדיין לא יספיק המים לגמלים וכדומה. לכן רק "ויהי כאשר כילו הגמלים לשתות" וראה שגמרה את 'כל' מעשה החסד בשלימות, רק אז "ויקח האיש נזם זהב", ורק בשעה זאת ידע בבירור שראויה היא לבית אדוניו.

גם אנו נלמד מזה, אם נזדמנה לידינו מצות חסד לעזור ולהיטיב לזולת, לא נסתפק בכך שיכולים אנו 'להפטר' מן המצוה שעשינו את העיקר, אלא 'המתחיל' במצוה אומרים לו גמור' (ירושלמי סוף פ"ק דר"ה וסוטה יג:), ונעשה את המצוה בשלימות, ונשמח ללכת בדרכי ה' כאומרם ז"ל (סוטה יד.) על הפסוק (דברים יג, ה) 'אחרי ה' אלוקיכם תלכו' להלך אחר מידות ה' מה הוא גומל חסדים, אף אתה היה גומל חסדים, ונשלים את מעשה החסד כפי יכולתינו. כך מסופר על הגר"ש פינקוס זצ"ל, פעם הצייע לו אדם להסיעו לביתו, ביתו של הגר"ש היה סמוך כמה בנינים מקצה אחד של הרחוב, אבל כדי להביאו עד סמוך ממש לביתו היה צריך לנסוע יותר ממהלכו הרגיל, ולכן עצר הנהג בתחילת הרחוב והמתין שהגר"ש ירד מן המכונית וילך כמה בנינים לביתו. אולם הגר"ש לא ירד, הוא עשה עצמו כאילו עדיין נמצאים באמצע הנסיעה. הנהג התפלא ורמוז לו שהרב יכול לרדת, ואז אמר לו בפשטות: הלא הייתי יכול להסתדר בכוחות עצמי, ללכת ברגל או באוטובוס, אלא שהצעת עצמך לעשות מעשה חסד. הוא רצה ללמד את הנהג פרק במשנת החסד שאם כבר עושים חסד, יש לעשותו מושלם. **תשובה:** מי שנתגלגלה בידו מצות חסד, ראוי לעשות את המצוה בשלימותה ולא להסתפק בחלקה.

ערעור במעשי הצדיקים

שאלה: האם שייך לערער על מעשי הצדיקים?

ב. בראשית כד, כב: "ויקח האיש נזם זהב בקע משקלו, ושני צמידים על ידיה, עשרה זהב משקלם". פירש רש"י "בקע – רמוז לשקלי ישראל בקע לגולגולת, ושני צמידים – רמוז לשני לוחות מצומדות, עשרה זהב משקלם – רמוז לעשרת הדברות שבהן". יש ללמוד מכאן

למעשה, אפשר שפעמים עשו כן לצורך השעה או לטעם אחר שהיה להם באותו הזמן, אבל אין ללמוד מכאן הוראה לרבים.² תשובה: אין לערער על מעשי הצדיקים אשר כל מעשיהם מכוונים על פי החלכה, ולכן גם אם תמוז לו איזה מעשה אין לבטל משום כך את אותו מעשה או הרב אלא ישאר ביצריך עיון או ישאל את הרב בעצמו ויחכימו זה לזה.

הודאה על סיעתא דשמיא מיוחדת

שאלה: אדם שבסייעתא דשמיא נעשה רצונו, מהי ההודאה המיוחדת הנצרכת על כך?

ג. בראשית כד, כז: "ויאמר ברוך ה'... אשר לא עזב זוסרו ואמיתו מעם אדוני, אנכי בדרך זוזני ה' בית אחזי אדוני". פירש רש"י "בדרך – דרך המזומן דרך הישר באותו דרך שהייתי צריך". הרי שהודה לה' על כך שהנחהו בדיוק בדרך שרצה בה. לפעמים ניתן לראות זאת במציאות, אדם יוצא מביתו והוא ממהר מאוד להגיע למקום מסוים, ואינו יודע כיצד יוכל לעשות זאת, והנה פתאום נעצר לידו רכב והנהג שואלו: להיכן הוא צריך? הוא משיב: לרחוב פלוני בשכונה פלונית, והנהג אומר שבדיוק מגיע לאותו רחוב. הוא מתפלא על הסיעתא דשמיא המיוחדת ומודה לנהג מאוד וכמובן מודה לה' על השליה הטוב. ואף שלכאורה אין הדבר נחשב לו כנס שמנכים לו על כך מזכויותיו, מאחר שלא נעשה כאן שינוי מדרכי הטבע, אך כיון שסוף סוף אינו דבר מצוי ובודאי היתה כאן סיעתא דשמיא מיוחדת שנעשית עבורו, לכן מוטלת עליו הודאה גדולה יותר לה', שמילא את רצונו בדיוק כרצונו, במקום שהיה צריך להטלטל בדרכים זמן רב.

אמנם גם אם לפעמים ממתין זמן רב עד שמצא מי שיסיענו למקומו, או עד שהאוטובוס הגיע, אין זה מראה חלילה שאינו רצוי בשמים, כי שמא רצו להרויחו שלא יכשל או ינוק מאיזה דבר, או שרצו לכפר לו במעט צער על איזה מעשה, ואיננו יודעים חשבונות שמים. אבל כשקורה שנעשה תיכף רצונו, ובפרט שעל ידי זה נחסך לו הרבה ביטול תורה וכדומה, בודאי שיש בזה סיעתא דשמיא מיוחדת ומחוייב על כך הודאה מפורטת יותר, דוגמת מי שנעשה לו נס.

ומצאתי על כך סיפור מהמגיד הגה"צ רבי יעקב גלינסקי זצ"ל (ספר 'להגיד'), פעם באו אליו משפחה של בעלי תשובה, האשה סיפרה שהיא רופאה בכירה, ראש מחלקה בבית חולים חשוב, בעבר היתה נוסעת לשם ברכב, אך מאז חזרתה בתשובה, בשבת היא פוסעת ברגל מרחק רב. היא הוסיפה לספר מופת ופלא: מאז שהיא הולכת רגלי, לא 'תפס' אותה גשם בדרכה. לפעמים יורדים גשמים עזים לפני צאתה, ולפעמים בהגיעה לבית החולים. אבל בדרכה, מעולם לא נרטבה. נס

² ועיין עוד בהרחבה בקונטרס 'באר החיים' (סי' כ), שבסוף ספר 'כל החיים' להגר"ח פלאגי הנדפס בחדש, עמ' תמא-תמד).

עד כמה כל מעשי הצדיקים מכוונים לדברים גדולים, נשגבים ורמים. למשל על צדיק אחד מסופר כיצד גילה בעת רצון בטעם שקנה בית דוקא בקומה זו, משום שמספר המדרגות שמוביל עד ביתם הוא כ"ו העולה בגימטריה שם הוי"ה, וכיוצא בזה. ואף אצל עבדי אבות היו כל מעשיהם מכוונים, "בקע" רמו לשקלי ישראל, ו"שני צמידים" כנגד שני לוחות ו"עשרה זהב משקלם" כנגד עשרת הדברות שבהם. ואם כן האבות בעצמם על אחת כמה וכמה, בודאי כל מעשיהם, ולו הקטן ביותר, היה מכוון כנגד כל מיני סודות ודברים עילאיים וטמירים. וכך מסופר שתלמיד של רב אחד התפלא על איזה מעשה שראה אצלו וחשב שטעה בדבר מסוים, ולאחר כמה שנים ביום הפורים העיז לברר את הדבר, והרב ביאר לו זאת להפליא, ומני אז הבין אותו תלמיד עד כמה כל מעשי רבו מכוונים להפליא, ושאין להרהר אחריו מאומה.

כך מצינו גם להלן במה שיעקב אבינו הניח תחת מראשי בשעה ששכב, שלשה אבנים או שנים עשר, היה זה מכוון כנגד שלשה האבות (שהם כנגד שלשת הספירות העליונות של תנ"ת) או י"ב שבטים (שהם כנגד י"ב צירופי שמות הוי"ה וכדומה), ופשוט שכל מעשיהם היו מכוונים להפליא. ולכן גם אסתר המלכה כשקיבלה שבע נערות לשרתה בבית אחשורוש (אסתר ב, ט), תיכף חילקה אותן לשבעת ימי השבוע, ובהן ספרה את הימים, הראשונה באה בכל יום ראשון (מגילה יג.) וקראו לה שם הקשור ליום ראשון, השניה ביום שני וכדומה (כמו שביארנו בהמגילה המחכימה שם 'לימוד ממקרי העולם'), וכאמור שכל מעשיהם מכוונים לשמים.

מזה נבין עד כמה מגוחך הדבר, שלפעמים באים אנשים שבקושי פתחו ספר, וכבר יש להם 'השגות' על כל מיני רבנים, למה הוא עושה כך או כך... וגם תלמידי חכמים שכבר הגיעו להוראה וכדומה, צריכים לדעת שמכיון שאותו רב הוא גדול בתורה וביראה, בודאי שמעשיו מכוונים על פי דקדוקי התורה והיראה, ולא שייך לבטלו במחי יד, ואף אם יש להם שאלות על הנהגה מסוימת, מותר להישאר ב'צריך עיון' על אותו מעשה, אבל אין 'להחליט' ולשלול את המעשה או את הרב העושה מכה קושיתו, ואדרבה כדאי שישתדל לשאול את הרב בעצמו, ואולי יקבל ביאור למעשה.

דבר זה אינו סותר את מאמר הגמרא (בבא בתרא קל:): ש'אין למדין הלכה מפי תלמוד ולא מפי מעשה'¹, כי אף שבודאי כל מעשיהם מכוונים היטב על פי ההלכה וכל מיני 'עניינים' הקשורים בדבר, אבל כיון שסוף סוף, לא הורו לנהוג כך להלכה

¹ וכן כתב החזון איש (או"ח סף ט) "אמנם המורה היא ההלכה ולא ניתנה להיקבע על פי סיפורים, אלא העיקר הוא העיון בגמרא ופוסקים ומסירת נפש להבין קושש אמרי אמת". וכתב עוד (קובץ אגרות החו"א ח"ב כב) "חיפוש מעשיות בספרי הדורות אינני מומחה לכך, ואינני סומך על זה, ואני מתנגד לקביעת הלכה על ידי זה", עיין שם.

שאלה: עד כמה צריך האדם להזהר מחשש של נגיעה אישית?
ד. בראשית כד, לט: "ואומר אל אדוני אולי לא תלך האשה אזרתי". פירש רש"י "אולי לא תלך האשה – אלי כתיב (שהכתיב הוא אלי בלא וא"ו, אבל קוראים זאת אולי בשורוק), בת היתה לו לאליעזר, והיה מחזר למצוא עילה שיאמר לו אברהם לפנות אליו להשיאו בתו, אמר לו אברהם: בני ברוך ואתה ארור ואין ארור מדבק בברוך". והיינו כי במה שאמר אליעזר "אולי לא תלך האשה אחרי" היה כלול גם מהרהורי לבו שחפץ היה שלא תרצה האשה ללכת כדי שיוכל להשיא את בתו (של אליעזר) לכן אברהם.

מבואר בזה מהו כח הנגיעה אשר יכולה להיות כה דקה עד שהאדם לא מרגיש כלל, שכל מעשהו הטוב נעשה רק לתועלת עצמו, אדם יכול לפעמים לעשות מעשה כזה טהור כביכול, ובתוך תוכו גם יכול להתפאר בעצמו: כמה צדיק אני, אבל רק הקדוש ברוך הוא יכול לדעת למה באמת עשה דבר זה, רק התורה יכולה לדעת מה היתה כוונת לבו האמיתית של אליעזר. זהו הדבר שפחד גם הגרא"מ שך זצ"ל קודם מותו, וכפי שכתב בצוואתו שחושש שמא יבוא לשמים וימצא שאין לו שום מצוות רק עבירות, כי כל מה שפעל היה חלילה למענו ולא למען ה' יתברך. ולכאורה, כיצד יתכן זאת, ענק שבענקים פחד להיות בכלל הרשעים, הלא כל כך הרבה פעל ועשה, ובכל זאת כזו מחשבה. גם על בעל 'קצות החושן' מסופר שהיה משתפך בלילה ובוכה באומרו: "ולרשע אמר אלקים, מה לך לספר חוקי" (תהלים ג, טז), וכי כיצד חשד עצמו על כך? אלא רואים כיצד יכול האדם לעשות כביכול מצוות כל חייו, אבל כולם היו בנגיעות אישיות לשם כבוד ולתפארת, לממון ולמטרת הצלחה בשידוכין, ולשאר דברים שאינם לשם מצוה רק לשם רצונותיו האישיים. (ובהוזהר אמרו על אותם אנשי ה'ערב רב' הבונים בתי כנסיות ובתי מדרשות רק כדי להתפאר ולהשתרר על הציבור).

ובעצם פירש רש"י קשה, שאם באמת אליעזר סבר שאולי יסכים להנשא לבתו, אם כן למה התורה לא רמזה זאת כבר בתחילה, בשעה שאמר זאת אליעזר לאברהם, ורמזה זאת רק בשעה שאליעזר סיפר זאת בבית לבן. אלא הפשט שבשעת מעשה גם אליעזר עצמו לא הרגיש שהוא נגוע בדבר, ורק לאחר שהסכימה האשה ללכת אחריו, וכבר לא היתה לו אפשרות להשתדך עם יצחק, רק אז הרגיש כי מה שאמר אז "אולי לא תאבה האשה" היה אצלו גם בבחינת "אלי" שהיה חפץ בכך (שוב שמעתי כן בשם האדמו"ר מקוצק). **מכאן** אפשר ללמוד עד כמה יכולה להיות השפעה של נגיעה אישית על האדם, שרק לאחר שהתנתק מן הדבר – מבין שהיה נגוע בו, וכל עוד שהוא נוגע בדבר – היצר מסמא את עיניו, עד שהוא עצמו אינו מרגיש שהוא משוחד ונגוע בדבר. והנה אליעזר עבד אברהם לא היה כלל איש פשוט, אלא היה ראש ישיבה, זקן ויושב בישיבה,

ופלא, מופת גלוי, אך בראות האשה שהרב לא מתפעל כל כך מהמופת, ביקשה לדעת מדוע. הוא השיב: להיפך, מתפעל אני מאוד, אבל אשמח יותר כשתודיעו לי שירדו גשמים בדרך. והוא הסביר דבריו: איני יודע אם שמעתם על הסטייפלר זצ"ל, הוא היה גדול הדור. ובמו עיני ראיתי פוסע בשבת, וגשם זלעפות החל לרדת. כולם רצו לתפוס מחסה, והוא המשיך ללכת לאטו, כי אין לפסוע פסיעה גסה בשבת. הוא נרטב כולו, הגשם זלג נחילים נחילים מכובעו. ואיך תסבירו שהגשם שקורה לכם מדי שבת בשבת, לא קרה לו?! בני הווג נבוכו. **הרב** המשיך להסביר: המדרש (ב"ר פו, ד) שואל על הפסוק (להלן לט–ג, כא) "ויהי ה' את יוסף", וכי עם אחיו לא היה ה', אלא עם יוסף בלבד? וענה במשל: סוחר הוביל שיירה בת תריסר חמורים נושאי חביות יין. לפתע ניתק אחד החמורים, ונכנס לחנותו של נכרי. מיד רץ אחריו להחזירו. תמהו העוברים: מה עשית, כיצד נטשת אחד עשר חמורים ורצת אחר האחד? ענה: השאר היו בשוק, ברשות הרבים, שם אין סכנה שאחד מהעוברים ושבים יפתח חבית שאינה שלו ויאסור את היין בשתייה. אבל חמור זה נכנס לחנותו של נכרי, והלה עלול לתהות על קנקנו ולאסור את היין. חייב אני לשומרו שלא יפסד. כך האחים הקדושים היו בארץ ישראל, במחיצת יעקב אביהם, ושומרים הם מאליהם. אבל יוסף היה במצרים – מקום טומאה, ובבית פוטיפר – מקום סכנה, ונזקק לשמירה יתירה, לכן אמר "ויהי ה' את יוסף". מזה למדנו שככל שאנו ירודים ומצבנו הרוחני מסוכן, כך גדולה שמירת ה' עלינו, והוא עמנו יותר ויותר (כדרך האב השומר יותר על בנו הפעוט). כך אני אשמח יותר כשתבשרוני שכבר התחילו הגשמים לרדת כשאתם בדרך, ואינכם צריכים עוד להארת פנים מיוחדת השמורה לאלו שבסיכון... עד כאן הסיפור. ומוזה נבין שלפעמים אדרבה, אדם גדול כבר אינו נזקק לשמירה קפדנית כל כך³ (ועדיין יש לעיין בגדר הדברים שמאידך מצינו אצל הגדולים שיש להם סיעתא דשמיא מיוחדת, והשגחה פרטית שיתמלא רצונם). ולכן אף שלפעמים הסיוע משמים הוא אדרבה כדי לנסותו⁴, אבל לפעמים הוא לתועלתו.

תשובה: מי שמשמים עזרו שנעשה רצונו בדיוק, צריך להרבות יותר בהודאה להקדוש ברוך הוא.

³ מעין זה פירש רבינו תם (ספר הישר, שער ה) בטעם אומרים (ברכות לז: סנהדרין צט. ובוהר ח"א רש קכט): 'במקום שבעלי תשובה עומדין, אין צדיקים גמורים יכולים לעמוד', משום שהקדוש ברוך הוא עושה ניסים ומראה אהבתו לבעל התשובה יותר מלצדיק, כיון שרוצה להראות לו אהבתו, אך הצדיק מכיר את הקדוש ברוך הוא בתום לבב ויודע שגם אם לא נעשה רצונו – לא יכפור ולא יכעיס. **וכן** פירש הבאר מים חיים (פרשת ויצא) בדרך משל, לאב שהיו לו שני בנים ואחד מהם נלקח בשבי לארץ חרקה, מרוב אהבת ה' לאביו מסר את נפשו וברח מהשבי, בודאי כשיגיע לאביו ישמח אביו וידאח לו חיבה יתירה יותר מאשר לבנו שהיה לידו כל הזמן, אף שאוהב את שניהם במידה שווה, ואפילו אם את ה' הבן שהיה לידו כל העת אוהב יותר. וכך הוא גם בעל התשובה שהיה בשבי עונותיו, בשעה שחזר לאביו שבשמים, מראה לו הקדוש ברוך הוא חיבה יתירה, אף כי אהבתו לצדיקים הגמורים שווה לאהבתו לאותו ה'.

⁴ **כלשון** רבי צדוק הכהן מלובלין (צדקת הצדיק את לט) 'פעמים נדמה לאדם שיש לו סיעתא דשמיא לדבר שהוא עושה, אל יסמוך על זה לאמר שדבר טוב הוא, שלולי כן לא היה הקדוש ברוך הוא עוזרו... שמכל מקום לפעמים לנסיון סיעתו וכיזא'.

אביו", וזהו שאומרים 'הדיוט קופץ בראש' שאין מסוגל להמתין עד שיגיע תורו, אלא קופץ ומשיב לפני הגדולים ממנו. (ועיין בכלי יקר במדבר לב, ב בגנות בני גד שמחמת עושרם רם לבנם וקפצו לְדָבָר לפני בני ראובן אחיהם הבכור). **נמצא** שמצינו בפרשתנו, מחד לבן הרשע שקפץ לענות לפני בתואל אביו שגדול ממנו. ומאידך ישמעאל שנעשה בעל תשובה והתנהג בעונה והקדים את הקטן ממנו בגיל מפני שהיה גדול ממנו במעלה, והנהיג את אחיו יצחק לפניו (להלן כה, ט), מזה שעשה זאת למדו חז"ל שחזר בתשובה.

כיוצא בזה מצינו אצל המן הרשע, שנאמר (אסתר א, טז) "ויאמר ממוכן (שהוא המן) לפני המלך והשרים", ופירשו במדרש (אסתר ד, ט) מה ראה ממוכן לקפוץ בעצה תחילה, מכאן שהדיוט קופץ בראש. לכן כשנשאל אדם על איזה דבר, גם אם יודע הוא את התשובה אין לו לקפוץ קודם חבירו שגדול ממנו כי דרך ארץ קדמה לתורה' (על פי ויק"ר ט, ג ותנא דבי אליהו, פרק א. וראה עוד להלן במדבר לב, ב 'התנשאות העשיר').

תשובה: אחת הדרכים לדעת מיהו צדיק, היא על ידי שאינו קופץ בראש ומתנהג בענווה כראוי למעמדו.

© כל הזכויות שמורות. ניתן להשיג גם בחינם במייל – עלוני הפרשה המחכימה' על פרשת שבוע בכל שבוע, וכן עלון 'הכנה נפלאה לבר מצוה – הזדמנות פעם בחיים' (במעלת אותו היום ושהכל הולך אחר ההתחלה), עלון 'הכנה נפלאה לכת מצוה' (כנ"ל), ו'הכנה נפלאה לנישואין' (הלכה והנהגה לחתנים) ולרכוש את הספרים בהסכמות גדולי ישראל זצ"ל ויבלחט"א (לפי סדר א"ב): אהבתי תורתך (סיפורים על אהבת תורה של גדולי ישראל), בזאת תבחנו (630 שאלות על הש"ס מכת"י מרן הגר"ח קנייבסקי שליט"א שתשובותיהן במסכתות אחרות), ברורי הלכות איסור והיתר (בשר בחלב ותערובות יו"ד פז-קיא, סיכום מפורט בעיקרי הסוגיות ומפרשיה להלכה, בתוספת ביאורים ובידורים, כהירים ומאירים), המגילה המחכימה (על מגילת אסתר), המשנה המחכימה (על פרקי אבות), הפרשה המחכימה (שבעה חלקים שהם בראשית שמות ויקרא במדבר דברים א' ב' ג', חכמה ומוסר אקטואליים היוצאים מפסוקי התורה בצירוף עובדות והנהגות ומעשים מניסיונות החיים), זמנים ומועדים חלק א' (ביאורים ובידורים, ופלאולים בענייני שבת ומועדים, בהלכה ובאגדה, על שבת, ראש חודש ומועדים כללי, ובענייני המועדים בחודש אלול ותשרי - ימים נוראים, שהם אלול וראש השנה, יום הכיפורים והושענא רבה, סוכות ושמיני עצרת. כ: 380 עמודים), זמנים ומועדים חלק ב' (כנ"ל בחודשי כסליו עד אב, בהלכה ובאגדה, על חנוכה, ט"ו בשבט, פורים, פסח, ספירת העומר, שבועות ובין המצרים), שלום עליכם / shalom aleichem (תרגום הספר שלום רב המקוצר לאנגלית), שלום רב (שאלת שלום והארת פנים, בהלכה, באגדה ובמוסר, משולבים בעובדות ומעשי רב מגדולי ישראל: 960 עמוד) [אזל לעת עתה], שלום רב המקוצר (קיצור ספר שלום רב, מעובד ומנוקד בשפה השווה לכל נפש), תורת עשר המכות (סיכום והערות בענין עשר המכות בדרך הפרד"ס) בטלפון: 02-5864229 ובדוא"ל:

BH5864229@GMAIL.COM

ודולה ומשקה מתורת רבו אברהם (כאומרם ביזמא כח: וברש"י לעיל טו, ב), ובכל זאת, בשעת מעשה, לא הרגיש כלל בנגיעותו בדבר, כי כח הנגיעה יכול לפעול חלילה גם על החכמים והגאונים, ככתוב (דברים טז, ט) "כי השוחד יעור עיני חכמים, ויסלף דברי צדיקים" (כמו שנתבאר שם).

כמה זהירות נצרכת מן הנגיעות, ולכן בכל דבר שאדם צריך לחשוב בעצמו יש לו להוועץ עם חבירו, ככתוב (משלי יב, טו) "ושומע לעצה חכם" כיון שלא סומך רק על עצמו אלא שומע לעצת אחרים, וכן שנינו (אבות ב, ט) "מרב עצה מרבה תבונה" (ועיין שם ה, יב 'מהר לשמוע וקשה לאבד, חכם'. ושם ד, א 'איהו חכם, הלומד מכל אדם'), ופירש הגר"ח מוולאו"ן (רוח חיים שם) שכאשר מסתפק בדבר מסויים, ראוי לו להתייעץ עם אדם מבחוץ שאינו נגוע ומשוחד כמותו. וכתב עוד (שם א, ט) "עשה לך רב וקנה לך חבר – להתייעץ עמו גם בעניני עבודת הבורא, כי אם חכם אתה בעיניך, היצר הרע יוכל לסמא עיניך, ויישיר לך העקוב והרכסים, ולכן תתייעץ עם חבירך כי יצרך אינו קרוב לו כל כך להטעות", ובפרט כאשר יתייעץ עם תלמיד חכם שיש לו דעת תורה⁵ (ועיין עוד במה שכתבנו בדברים ח"ב טז, יט 'כח הנגיעה').

והיינו כדברי חובת הלבבות (שער יחוד המעשה ה, ה) "ראוי לך לדעת כי השונא הגדול שיש לך בעולם, הוא יצרך הנמסך בכוחות נפשך⁶, המעורב במזג רוחך, המשתתף עמך בהנהגת חושך הגופניים והרוחניים⁷. וכיון שהאדם אינו המחליט היחידי אלא בכל מחשבה משתתף עמו פעמים רבות – בעל כרחו, שונאו הגדול ומנסה להטותו מדרך הישר, לכן צריך להזהר ולעמוד כנגדו, לנסות עד כמה שאפשר להבדל מלהיות בתוך הענין שלא יהיה נגוע, וכך תוכל מחשבתו להיות יותר זכה ומזוככת.

תשובה: על האדם להזהר מאוד שלא להיות נגוע בענייניו, ולכן ראוי לו עד כמה שאפשר להסיר עצמו מן הענין או להוועץ באדם אחר, בפרט עם תלמיד חכם, וכך יהיה שיקולו מכוון יותר לדרך האמת.

קדימת השני

שאלה: מהי אחת הדרכים שניתן לבחון אדם אם הוא צדיק?

ה. בראשית כד, ג: "ויעץ לבן ובתואל ויאמרו מזה יצא הדבר". פירש רש"י "רשע היה וקפץ להשיב לפני

⁵ וכן כתב ב'פלא יועץ' (ערך ישרות) "אבל יצר סמוך אוחז שמורות עיניו (כאמר מסנא את עיניו שלא יראה את האמת), ואין אדם רואה חובה לעצמו, ודרך איש ישר בעיניו. וראוי למי שרוצה לעשות הטוב והישר, שימלך (ויתיעץ) בתלמיד חכם...".

⁶ אולי המקור במסכת כלה רבתי (פרק ג, בשם בן סידא) "ולא תציית לרובך, דטמיר בגובך, אסתכל אהניו נפשך וימא דכל אפא חושך, כד יקוד גוף ונפש משך", אל תציית ותשמע ליצר הרע הנקרא 'רובך' שהוא מריבך ושונאך הגדול, השוכן בתוכך, שתוכל ותועיל לנפשך ליום המות שיהיו פניך בחושך, כאשר ישרף ויאבד גופך וימשך נפשך.

⁷ מעין זה כתב ה'פלא יועץ' (ערך תבונה) "לכל דבר טוב שירצה האדם לעשות, השטן עומד על ימינו לשטנו ולמנוע טוב מבעליה, שהרי אמרו רז"ל (ברכות ה.) 'ידגיו אדם יצר הטוב על יצר הרע, אם נצחו מוטב, ואם לאו, יעסוק בתורה'. וכן אמרו (קידושין ב:) 'אם פגע בך מנוול זה משכחו לבהמ"ד, אם אבן הוא נמוח, ואם ברזל הוא מתפוצץ'. הנה כי כן, יצר סמוך מסייתו היסט כפול שלא יעסוק בתורה ושלא ילך לבהמ"ד".

לענין הלכה

הערות מעשיות בהלי' הנוגעות לחלב והלי' גילוי

גליון 338

גליון זה מודפס לעורך לב המעיין בלבד ולא לסמוך עליו למעשה

כשרות החלב

מחלבות שהבעלים אינם שומרי תורה ומצוות

הקדמה: אמנם נתבאר להלן קולות מסוימות בגזירת חלב עכו"ם, חשוב לציין שחוץ מעצם חשש חלב עכו"ם, במפעלים ישנם מוצרים רבים המיוצרים במכשירים משותפים עם חלב שיש בהם שאלות כשרות חמורות, וכל שכן שאר מוצרי חלב שיש בהם עוד רכיבים רבים, לכן חשוב להקפיד לקנות רק מהכשרים מהודרים. ולא באנו אלא לברר את עיקר ההלכה.

האם חלב מומרי כחלב עכו"ם

עי' בס' ישא יוסף (שם עמ' לד) שהביא מס' שבילי דוד (יו"ד סי' קטו) שהחשוד לעבור עבירות (שאינו מומר) אינו בכלל גזירת חז"ל דחלב נכרי. וכתב דחלב מומר (ובכלל זה רק אם ידענו שמחלב שבת בפרהסיא) הרי הוא בכלל חך גזירה דחלב נכרי.

ועי' בשו"ת אגרות משה (יו"ד ח"ב סי' מז) דכתב דיש להקל בחלב מומר במקום שאין חשש שמעורב בו חלב טמאה, דבעכו"ם גזרו כמה גזירות ע"מ להרחיק מאכליהם, אבל מומר אינו בכלל הגזירה, ולפיכך במקום שאין מצויה בעדרו בהמה טמאה, והדבר ידוע שיש לו מספיק חלב טהור, אין להחמיר בחלב.

ועי' בשו"ת מנחת יצחק (ח"ט סי' כה) דגם נוטה לדעת האג"מ ואף הוא מיקל בזה לכתחילה בחמאה וגבינה בעת הצורך. ומשמע מדבריו דצריך לקולא דבזמננו מחללי שבת אין להחשיבם כגוי לענין חלב נכרי.

וכן דעת הגר"ש אלישיב זצ"ל (ישא יוסף ח"ב עמ' לה, וכן הביא בקובץ תשובות ח"ג סי' קטו) דגזירת חלב עכו"ם אינה כוללת את המומר, ככה"ג שאין חשש שמא חלב טמא מעורב בו ואז חלבו מותר. וכן הביא בס' מעשה איש (ח"ב סי' ריב) בשם החזון איש. מאידך עי' בשו"ת תשובות והנהגות (ח"א סי' תפ) שאין בזה היתר כלל.

פועלים נכרים במחלבה של ישראל מומר

הקדמה: המציאות בזמננו שבמשקים אשר בעליהם אינם שומרים תורה ומצוות, החליבה מתבצעת בהרבה מקרים ע"י פועלים נכרים. ויש לדון על חלב שנחלב שם האם מותר, או דהוה כחלב עכו"ם ואסור (עי' יו"ד סי' קטו סעי' א).

ועי' ברמ"א (יו"ד סי' קטו סעי' א) וז"ל שפחות שחולבות הבהמות מפסיק ואין לחוש לדבר טמא, מותר אפילו לכתחילה להניח אותן לחלוב אע"פ שאין שם ישראל כלל, דמאחר שהוא בבית ישראל או בשכונתו אין לחוש לדבר טמא עכו"ל.

מבואר דכל שהנכרי חולב בבית ישראל אין איסור חלב עכו"ם בחליבתו. אמנם כל טעמא דהא מילתא הוא משום דהנכרי מירתת מן ישראל עלול לבוא פתאום, וממילא ליכא למיחש שיערב בו חלב טמאה, ולפי זה כשהבעלים נחשב כמומר יש לדון שהחלב אסור, דככה"ג אין הנכרי מירתת מן ישראל, דהוא יודע שלא איכפת ליה שיערב לו חלב טמאה. ועי' בס' ישא יוסף (ח"ב סי' יג) מה שדן בזה שיתכן שכיום נחשב למירתת, הואיל וכהיום במפעלי תוצרת החלב מקפידים מאד על טיב החלב, ומשלמים עבורו לפי הטיב, ויתירה מזו, אף נוטלים דגימת חלב מכל חליבה לבדיקה מעבדתית לברר את טיבו, משום כך בעלי המשקים מקפידים עד מאד שלא יתערב בחלב שלהם מאומה מחלב של משק אחר.

וכתב בישא יוסף (שם) בשם הגר"ש אלישיב זצ"ל דאף שיש מקום לדון בסברא זו, מ"מ לא סגי בהכי ואין להקל ללא שיהא

הלי' חלב

חלב – להקפיד על 'גילוי'

משקים מגולים בזמננו: דעת השו"ע (יו"ד סי' קטו סעי' א כדעת התוס') שעכשיו שאין הנחשים מצויים בינינו אין חוששין לגילוי. וכן דעת הרמ"א (סי' ס סעי' ג) שבזמננו אין לחוש למשקים מגולים וכן עי' לבוש שאפילו לכתחילה מותר להניחם מגולים. וכן עי' בשו"ת שבע הלוי (חיו"ס ס' סג אות ב) חוט שני (טבילת כלים עמ' עה), וכן עי' במשנה ברורה (סי' קס ס"ק כג), (סי' ערב ס"ק ג) שהמנהג הפשוט להקל.

עי' טור (סי' קטו) ע"פ גמ' חולין דף מט: דין גילוי נוהג במים, יין שאינו מבושל, חלב, דבש.

דעת הגר"א (הו"ד בפאת השולחן (סי' ב ס"ק לב) עי' מעשה רב אות צה, והחזון איש שיש להקפיד על גילוי בזמננו דגם אם נתבטל הטעם (שאין סכנת נחשים) לא נתבטל התקנה.

עי' פתחי תשובה (ס"ק א) שהביא דברי השל"ה (שער האותיות קדושה אות קמו) ששומר נפשו ירחק מהם וקדוש יאמר לו [אפילו במקום שאין נחשים מצויים].

בדעת הגר"ש אלישיב זצ"ל: עי' בקובץ תשובות (ח"ג סי' מה ד"ה אך כל) שכתב שלכתחילה יש להקפיד. (ועי' בישא יוסף יו"ד סי' טו) שירא ד' יחוש לדברי הגר"א והחזון איש.

שיעור זמן הגילוי: זמן הגילוי האוסר, הוא בשיעור מועט שיצא הנחש מתחת אוון הכלי ויחזור לחורו, והוא זמן מועט (ערוך השולחן סעי' ג).

מקור סגור: יש להקל שאין בה משום גילוי אפילו לא בדקו מקודם (עי' עדות הגר"ח קניבסקי שליט"א בס' שמירת הגוף והנפש וכן בס' אלא ד' אמות (אם שמרו על זה עד שנכנס למקור) [עי' ירושלמי תרומות פ"ב ה"ג]).

כיסוי קל: עי' ארחות רבינו (מהדו"ח ח"ד ס"ק טו) שכדי שהמשקים לא יהיו מגולים היה מרן החזון איש מכסם אף כיסוי קל כגון נייר וכדומה [ואע"פ שבפרי חדש כתב שצריך כיסוי שנחש לא יכול להסירו כגון פקק וכיוצא ב].^א

שיעור פתח הכלי: נקב כשיעור ראש אצבע קטנה של תינוק בן יומו, יש בו דין גילוי (כסף משנה תרומות).

נקב בקומקום: מים ששהו בקומקום, הדבר תלוי אם יש בו נקב בשיעור זה (ולכן המקפידים על גילוי יש לשים לב שאין נקבים ברשתות הקומקום). ועי' בחסדי דוד (על התוספתא פ"ז תרומות ה"ב) שכתב שבסל עם הרבה נקבים חיישנין אפילו לכל שהוא, ולא נתבאר שיעור כל שהוא. ושמענו בשם הגר"ח קניבסקי שליט"א שברשת (קומקום וכדו') אין לחשוש (מבעמ"ח לחיות כהלכה).

יין לקידוש: אין מקדשין על יין מגולה (שו"ע סי' רעב סעי' א). לענין זה כתב המ"ב (שם ס"ק ג) "אם עמד שעה מועטת מגולה אין להקפיד האידנא, כל זמן שלא נמר טעמו וריחו".

חלב בפינת קפה: יש מקום להדר בחלב של בקבוק או קרטון וכדו', שלא ישאר פתוח, ויש שסוגרים את החלב עם אטב כביסה, ומנהג העולם להקל בכל זה.

שלום בית: הובא בשם הגר"א זצ"ל לזוהר שחומרא של 'גילוי' לא תהא בחשבון 'שלום בית' שלא יצא שכרו בהפסדו. וכן עי' בס' 'אלא ד' אמות' - הנהגות שנוהג הגר"ח קניבסקי שליט"א (פי' ס' סעי' יג) שכתב "כמה פעמים הי' משקה שנתגלה ונתן לבני ביתו לשתות ואמר שהי' מגולה ומי שלא מקפיד שישתה, וכן נהג מרן החזון איש זצ"ל. אשת מרן הרבנית ע"ה לא החמירה על עצמה בגילוי, ומרן לא החמיר עליה".

^א יש לציין שהגם שחברת 'תנובה' שייכת לגויים, זה רק בעלות המחלבה של חלב (שמייצרים גבינה, חמאה וכו'), אבל הרפתות שייכים ליהודים.

^א ואפשר הטעם שהקיל החזון איש בכיסוי קל – משום דזה חשש רחוק מאד שהנחש יחזיר את הכיסוי כמו שהיה.

משגיח יוצא ונכנס מידי פעם בזמן החליבה. ובכח"ג אף שלא יהיה נוכח בכל חליבה, ניתן להשתמש בתוצרת זו אף לצורך "כשרות מהדירן" עכ"ד.

נע' בארחות רבינו (ח"ג עמ' פ) שהתיר בעל הקה"י זצ"ל לחולה שהיה מאושפז בבית חולים לאכול מתוצרת החלב של משקים שבעליהם לא שמרו תורה ומצוות, והחלב שלהם נחלב ע"י פועלים נכרים]. וע' קובץ תשובות (ח"ג ס' קטו).

ודעת הגר"ש וואזנר זצ"ל (ס' ישא יוסף ח"ב ס' יד, ובשו"ת שבט הלוי ח"ט ס' קסה) כתב שאפשר להקל בזה מן הדין, (מחמת הטעמים הנ"ל שיתכן שכשהחליבה נעשית בפני ישראל מומר אין זה נכלל בגזירת חלב עכו"ם, ובמקום שאין מצויות בהמות טמאות, והמפעל מקפיד מאד על תערובת חלב טמא, ויש במחלבות חלב ישראל פי ששים מהחלב שחלבו הנכרים), מותר הדבר מדינה, אך מ"מ יש להדר לכתחילה שישגיח ישראל שומר תורה ומצוות על החליבה.

שימוש במצלמות בפיקוח על חלב

נחלקו הפוסקים האם במקום משגיחי הכשרות בפועל בתוך הרפת, אפשר להציב מצלמות בכל פינה של הרפת, והתמונות מגיעות למקום שהמשגיח יושב ומסתכל עליהם לראות את כל שלבי החליבה, ויחשב כאילו הישראל היה שם בשעת החליבה.

דעת הגר"ש אלישיב זצ"ל כתב הגר"י אפרתי שליט"א בס' ישא יוסף (ח"ב עמ' לח) כמה פעמים דנו לפניו אם אפשר להקל ולהחשיב חלב ישראל בהסתמך על מצלמת וידיאו (יש לציין שבארץ ישראל יש צירופים הנ"ל של חלב מומר ואין ברפת חלב טמא וכדו'), והיו מקומות שבהם נחלקו בזה רבני המקום והיו רבנים שחששו שיש בזה משום פירצה, ובמקרים אלו לא הסכים הגר"ש אלישיב זצ"ל להתערב, ואמר לנהוג כדעת רבני המקום. אמנם היו מקרים שבהם דן (כשהיה צורך בדבר) – כשהיתה הסכמה בין הרבנים באותו מקום כי יש בזה תועלת – כן להחשיב את החלב כחלב ישראל. רק היה מעורר את השואל שיש לבדוק שאין באפשרותם של חולבים לזייף את הדבר, ופסק שמכיון שהישראל יכול לראות את כל החליבה בסרט הוידאו – חשיב שנחשב כשישראל רואהו. וע' בשו"ת תשובות והנהגות (ח"ה ס' רנה) שאין לסמוך עליהם לגבי חלב עכו"ם אלא כתוספת שמירה (ומצוי מאד שמצלמות מתקלקלות). וכן ע' במשמרת הבית (הל' חלב עכו"ם עמ' קסח), שמצוי שהמצלמות לא תקינות.

לסמוך על היתר 'יוצא ונכנס'

יש מן ההכשרים שסומכים על היתר של יוצא ונכנס כארבע פעמים בחודש, בצירוף מה שקבוע שם מצלמות, ובצירוף כל הדברים הנ"ל אין איסור חלב מומר ויש מירתת, ע' דברי השבט הלוי (קובץ אור ישראל עמ' לד) הנ"ל והגר"ש אלישיב זצ"ל. ויש הכשרים שמקפידים שהמשגיח נמצא בפועל בכל חליבה בתחילתו ובסופו וגם יוצא ונכנס באמצע.

ובחוץ לארץ רוב וועדי הכשרות המהודרות אינם סומכים על

¹ לסיכום לכאורה יש מספר צירופים להקל בלי השגחה תמידית על חלב:

- 1) חלב מומר - הגר"ש אלישיב זצ"ל ועוד התירו מדינה. ואף עם עובדים נכרים, יש להם קצת מירתת אם הבעל הבית מקפיד מאד שלא יחליפו.
- 2) מצלמות [אכן לא כל המקומות יש מצלמות, ומצוי מאד שמצלמות מתקלקלות ויש לברר].
- 3) יוצא ונכנס [נע' הערה הבאה שלגדר יוצא ונכנס לכתחילה יש בו כמה תנאים].
- 4) דעת הפרי חדש דבעיר שלא נמצא חלב טמא או שהוא יותר יקר מחלב טהור, מותר לקנות מעכו"ם חלב (ע"ע בשו"ת חתם סופר יו"ד קז שהחמיר מאד בזה דחלב נקרא דבר שנגזר במנעין גם כי בטל הטעם לא בטל האיסור).
- 5) היתר של האגרות משה על חלב עכו"ם ראה להלן.
- ד ובתנאי נכנס ויוצא ע"י בסי' אהל יעקב ה"ל מאכלי עכו"ם ע"י שא שאין להתיר **לכתחילה** חלב עכו"ם כשהשומר יוצא ונכנס למקום אחר אא"כ התקיימו כמה תנאים: (א) שלא יודע לעכו"ם שהוא מפליג ושלא ירגיש שמפליג. (ב) שיוכל לחזור בדרך עקלתון. (ג) שיהיה רק עכו"ם אחד. (ד) שלא יוכל העכו"ם לראותו מרחוק (ה) שהעכו"ם מצוי לשומר. (ו) שבעל העסק הוא עכו"ם ולא ישראל מומר. (ז) שיהיה בתחילת חליבה ויראה שהכלים ריקים, ואם יגיע באמצע אסור. (ח) שיודע לעכו"ם שאסור לו להכניס שום כלי מלא לשם על פי דת תוה"ק. (ט) שלא יוכל העכו"ם לברר בשום אופן כמו על ידי טלפון וכדומה שהשומר רחוק ממקום החליבה. אמנם כל זה מעיקר הדין, אבל במקום צורך בריאות וכדומה צריך שאילת חכם בפרטי הענין. עכ"ד בסי' אהל יעקב [נע' יו"ד ס' קלא סע' א, ט"ז שם ס"ק ג, ש"ד ס"ק ט, ש"ד ס' קכ ס"ק ג. מומר לחלל שבת בפרהסיא לא מהני יוצא ונכנס ע"י ש"ד יו"ד ס' ב ס"ק כד (אהל יעקב שם)].

יוצא ונכנס לגבי השגחת החלב, ולכן יש להם משגיח תמידי שם מהתחלת החליבה עד סופה [או עכ"פ רוב החליבה מדי יום ביומו]. והוא הידור נוסף בכדי שיוכל המשגיח לחתום ולסגור המשאיות המוביאות את החלב ממקום למקום (ע' ספר חלב ישראל כהלכתו עמ' קמז). יש לציין שבח"ל חסר הצירופים להקל שיש בא"י (חלב מומר, אין חלב טמא באיזור, בהרבה מקרים יש מירתת חלב מאד).

היתר של האגרות משה בחלב סתם

ע' בשו"ת אגרות משה (יו"ד ח"א ס' מז – מט) שבמקום שלפי חוקי המדינה אסור לערב חלב טמא בטמא, והדבר מופקח בקביעות ע"י הרשויות, יש מקום להתיר בשעת הצורך אף כשלא ראה ישראל החליבה לא יערבו חלב טמא ממפקחי המדינה. וכן מצדד החזון איש (ס' מא ס"ק ד) לגבי אבקת חלב. אבל במקום שניתן להשיג חלב ישראל, כתב באגרות משה (יו"ד ח"ד ס' ה וע"ע ח"ג ס' טז) שאין להקל בזה וכתב עוד (ח"א שם) שלבעל נפש או בן תורה ראוי להחמיר בכל ענין.

פיקוח ממשלתי על קורונה: ויש שפקקו מאד על הפיקוח ממשלתי בזמננו וכמו שראינו לאחרונה ב'פיקוח' על כללי הקורונה (לבישת מסכות וכ"ו) שהרבה פעמים כשהיתה רפיון בעקיפה של הממשלה, כבר לא היה מירתת.

(ע' דברי הגר"י וועסטהיים זצ"ל הו"ד ס' חלב ישראל כהלכתו (עמ' תסו) שלמעשה אין פיקוח ממשלתי בזה באנגליה, ואין לסמוך עליו. ע"ע מה שכתב בזה הגר"י אברהם שליט"א שם). וכן פשט המנהג להחמיר בזה.

כשרות של חמאה

מוצרי חמאה: חמאה אינה בכלל גזירת חלב עכו"ם מדינה (ע' שו"ע ס' קטו סע' ג, רמ"א שם ביאור הגר"א (ס"ק יז), ערוך השולחן (סע' כ). וביאר ה"ט"ז (ס"ק יב) שבחמאה הקילו במקום שאין חשש איסור, שלחלב טמא אין לחוש, שאין חלב טמא מעמיד. [והיו מקומות בחו"ל שעד לפי כ-40 שנה הקפידו על חלב ישראל אבל לא על חמאה של ישראל [רק ביררו שאין תערובת איסור].

ויש שאסרו חמאה של עכו"ם [מפני שלדעתם כל עיקר גזירת גבינה היא (נע' להלן) מחשש שנשאר חלב טמא בין הגומות, וממילא גם היא בכלל גזירת גבינה (וע' שו"ע שם וע' ביאור הגר"א שם, חזון איש (ס' מא ס"ק ד)). אכן בזמננו ישנן בשוק חמאות שיש בהן רכיבים נוספים, ולכן צריכים לזהר שיהיה תחת פיקוח גוף כשרות שאין בה חשש איסור (ע' כף החיים קטו ס"ק מא).

ולענינו בהכשרים שיש ריעותא שיש בכשרות החלב (משום חשש חלב עכו"ם), אבל על שאר רכיבים, והמכשירים, יש חזקת כשרות, ניתן להקל בחמאה (וישאל חכם).

הבהרה מגיליון הקודם בענין הערבה הצפונית

דעת הגר"ב צ אבא שאול זצ"ל: הבאנו משו"ת אור לציון (פ"ו סע' א) שהאריך לבאר גבולות ארץ ישראל והסיק שאילת ויטבתה הוא ודאי חוץ לארץ בין להקל בין להחמיר. ונאות הככר הנמצא דרומית לים המלח מעיקר הדין נראה שאין בו דיני שבעיות (ע"ש בהערה). עכ"ל. אכן אין ראייה מדבריו לגבי פארן, עין יזב, מקומות שרוב וועדי הכשרות מקילין בהם [ומשמעות דבריו שדעתו נוטה להקל בזה שהביא את דברי האדמת קודש ותבואת הארץ שמקילין בזה ע"ש בהערה].

ברכת שהחיינו בגיל 70 שנה (ואברהם זקן בא בימים)

ע' בחתם סופר (על גילון השו"ע ריש ס' רכה) שהביא שו"ת חוות יאיר (ס' ע) לברך ברכת שהחיינו בגיל 70 שנה, וע"ש שנראה לי לברך בלי שם ומלכות. וכתב הבן איש חי (שנה א' פ' ראה סע' ט) כשיגיע לששים או לשבעים נכון ללבוש בגד חדש או יקח פרי חדש ויברך עליו שהחיינו, ויכוין גם על שנותיו, ויש עושים סעודה כשיגיעו לשבעים. וכן ע' בברכי יוסף בשיורי ברכה (ס' רכג סע' ב) וכפ' החיים (ס' רכג ס"ק כח) יברך על בגד או פרי חדש ויפטור עצמו מספק.

לתרומות הערות והארות – 0533-163-916 נא להשאיר הודעה (מ. הרסקין מודיעין עלילת)

ניתן לקבל הגיליון במייל: g089285647@gmail.com

וכן הגיליון 'ללמוד ולקיים' על סדר הדף היומי השבוע – בנושא קו התאריך – (מס' ר"ה דף כ)

"קו בארבע אמות" 0722-549-661

דף היומי: ענינים מעשיים - שלוחה 1,2 לענין הלכה - שלוחה 3 שיעור יומי חדש על הלי' היזק ראייה בשלוחה 6,8

פרשת חיי שרה

תשפ"ב

גליון כ"ח

"ותמת שרה" - "על ידי בשורת העקידה" (רש"י), החיים והמוות ביד הלשון !!!

מ"ה למעשה

התחוקות בעבודת ה'...

לפי מ"ה הר"י אבן מירון
ב' חיינו אבן קריה, רב סתו ישיבא

נסמכה מיתת שרה לעקידת יצחק, לפי שעל ידי בשורת העקידה שנודמן בנה לשחיטה וכמעט שלא נשחט, פרה נשמתה ממנה ומתה. (רש"י, בריש פרשתו). ומקור הדברים במדרש תנחומא (פרשת וירא) "באותה שעה [-של העקידה] הלך השטן אצל שרה ונודמן לה כדמות יצחק כיון שראה אותו אמרה לו בני מה עשה לך אביך, אמר לה נטלני אבי והעלני הרים והורדני בקעות והעלני לראש הר אחד ובנה מזבח וסדר המערכה והעריך את העצים ועקד אותי על גבי המזבח ולקח את הסכין לשחטני ואלוני שאמר לו הקדוש ברוך הוא אל תשלח ידך אל הנער כבר הייתי נשחט, **לא הספיק לגמור את הדבר עד שיצאה נשמתה** ה"ד ויבא אברהם לספוד לשרה ולבכותה מהיכן בא מהר המזריה".

כלומר: כל מיתת שרה, היא בגלל שמועה שפורשה לא נכון...

"שומר פיו ולשונו שומר מצרות נפשו" (משלי כא, כג). השמועה התפשטה כבר בכל רחבי חלם, היא עברה מפה לאוזן, ומאוזן לפה, והדברים היו ברורים לכולם ללא צל של ספק: **ר' דודל הצדיק המגיד של חלם, גנב בחשאי בליל יום הכיפורים, שלושה ספרי תורה מביית הכנסת הגדול שבבורשה, הכל שחו אודות ידיעה מרעיישה זו.**

"ואני חשבת שהיא צדיק" שחו הבריות. "נענך, מסכך" הפטירו בינם לבין עצמם.

ימים רבים שר' דודל המגיד לא הראה פניו ברחובות חלם. הוא ומשפחתו הסתגרו בבייתם הנעול והמוגן היטב, כה התבייש להראות פניהם ברחובה של עיר.

כל אותם הימים, הסיפור לא מש מחדשות העיר, כולם תהו בקול רשע גדול: "המגיד ר' דודל הצדיק? גנב? ביום הכיפורים? ספרי תורה? ועוד שלושה?" הדברים נשמעו מופרכים מידי מכדי שיהיו אמתיים.

תוך שבוע כבר כל אירופה ידעה: ר' דודל המגיד המשפיע הנודע המתגורר בחלם, שלח ידו בגניבת שלושה ספרי תורה מביית הכנסת הגדול של וורשה, וכל זה ערד נעשה בעיצומו של יום הכיפורים. החילול ה' היה נורא.

יום אחד בשעת ערב מאוחרת, נשמעו דפיקות חלושות בדלת

ביתו של ר' דודל, בנו הקטן נשלח לפתוח את הדלת, בהיסוס רב המהול בפחד נוראי, פתח הילד הקט את הדלת כדי סדק צר, ולהפתעתו ראה לא פחות ולא יותר - את הרב של חלם.

"הרב בדלת הבית!" אמר הילד לאביו. "מה מביא את כבוד הרב למפתן דלתך? - שאל ר' דודל את הרב, כשכולו מופתע ונפעם גם יחד.

הרב פתח פיו, והיה ניכר על פניו, שהוא שרוי בצער נורא: "ראיתי שזה זמן רב שאינך משוטט ברחובה של עיר, ואף הדרת את רגליך מהתפילות והשיעורים שבבית הכנסת!".

הרב לגם מעט מכוס התה שהוגשה לו, והמשיך בדבריו: "אינך צריך לומר לי מה הסיבה לך, כל העיר מדברת על גניבת ספר התורה זמן רב."

"כל העיר?" שאל ר' דודל. "הן יודעני שכל הארץ כבר מדברת על כך, אין מקום באירופה שלא יודעים מדבר שקר ומרמה זה!" אמר ר' דודל תוך כדי שהוא נשנק מבכי נוגה. "אימין לי כבוד הרב, שידי לא עשתה דבר תועבה זה, מעולם לא עלה על ליבי, דבר פשע שכזה, ואינני יודע במה חטאתי שכך העלילו עלי".

"אכן" אמר הרב. "דע לך שאני כלל איני מאמין ללשון הרע זה, ועל כן רעיון נכנס במוחי, ובאתי להודיעך על דבר הכינס שהולך להיערך מחר!"

"על מה הכינס?" שאל ר' דודל. - "תבוא ותראה!!!

יום למחרת, האולם היה גדוש מפה לפה, דוכן הנואמים הוצב במרכז שולחן המ'זרח, ולכל אורך השולחן התיישבו רבנים מכל הערים מסביב לחלם, דינים וראשי ישיבות, ובמרכזם עמד הרב של חלם, כשלידו יושב לו ר' דודל כולו מכורבל

ומכוסה היטב בצעיף עבה וארוך, ורק עיניו המפוחדות וחוטמו האדום הציצו מבעד לצעיף.

"היום הזה אנו נראה לכולם את כוחו של הלשון - מוות וחיים ביד הלשון".

כולם תלו עיניהם ברב העיר, כשהוא מרכז בדרשתו: "ובכן ברצוני לידע מהיכן הוא מקור המידע שר' דודל יקיר שלנו גנב ביום הכיפורים שלושה ספרי תורה!"

"צביקי" - ענו כולם יחד במקולה. [-צביקי היה הגלגול הקודם של קווי הנייעס, ואחרי האינטרנט, שלוחי הס"מ הנחש הקדמוני, אשר אינני מסוגל להבין איך אנשים שמחשיבים את עצמם לשוכרי תורה ומצוות - לוקחים את כל הלכות לשון הרע, וזורקים אותם לפה, הלא מי שרק קורא את ההקדמה לחפץ חיים' תסמנה שערות ראשו, מגודל החטא והפגם בכל העולמות, וכת מספרי לשון הרע אין להם חלק לעוה"ב, ואיך אינם יראים?? והרי הם ככופרים בתחית המתים ח'... וצריך להיהרר שלא יהיה שום שייכות עמיהם, ובודאי שלא לשמוע ולקרוא את דבריהם המטמאים גוף ונפש].

"אכן כן ידעת, אני פוקד על צביקי, שיקום ממקומו.

- ברצוני לשאל אותך - מניין לך שר' דודל גנב ביום הכיפורים שלושה ספרי תורה!"

- אכן אני הוא שאמרתי שר' דודל המגיד גנב ביום הכיפור, וזאת שמעתי מחברי הטוב ביותר מורשה שסיפר לי, אולם לא אמרתי שר' דודל גנב שלושה ספרי תורה - כי אם אמרתי שהוא גנב רק ספר תורה אחד!"

- - - "אחד? אבל אני שמעתי שלושה!" אמר הרב. ומתוך הקהל נשמע רחשים... "ואני שמעתי חמישה ספרי תורה!".

ואני שמעתי שהוא גנב עשרה ספרי תורה ביום כיפור שחל בשבת!".

מכל עבר נשמע קריאות של אנשים, ששמעו סכומים ומספרים גבוהים בהרבה, אולם צביקי בשלו: "אני אמרתי שהוא גנב ספר תורה אחד בלבד, רק שאני כעת רואה שהדברים התנפחו ביותר!".

הרב מסתכל על הקהל, ואמר: "כעת אני מצוה על אותו חבר שסיפר לצביקי שר' דודל גנב ספר תורה אחד - שיקום אף הוא ממקומו, ויודיענו מניין לו מקור המידע!".

מבין הנוכחים, צץ חברו הטוב של צביקי המתגורר בורשה, "אכן אמרתי לידידי צביקי שהמגיד החלמאי גנב בעיצומו של יום הכיפור, אולם לא אמרתי שהוא גנב ספר תורה חס ושלום,

מוסר השכל מאגירת ה'חד פעמי'...

"אמר ליה שמואל לרב יהודה: שינא, חטוף ואכול חטוף ואישתי, דעלמא דאזלינן מיניה כהלולא דמי". (עירובין נד, ד.)

בשבוע האחרון יש עליה של מאות אחוזים בקניות החד - פעמי, עקב עליית המחירים החדה שצפויה בשבוע הבא. [עקב גזירת המסובב, שסיבב - דרך איש צר ואיב].

אנשים ומוסדות קונים כמויות למשך שנה קדימה - מתוך ראיית העתיד, כיוון שבכל מקרה הם יקנו את המוצרים, אז למה לשלם עליהם כפול???

מבלי להיכנס לגופו של עניין מבחינת 'אמונה' וגדרי ה'השתדלות', חשבתני על תובנה מרטיטה... כולנו הרי מאמינים שיום יבוא וכבר לא יהיה לנו אפשרות להרוויח תורה ומצוות...

על אחת כמה וכמה שצריכים לאגור כמויות של תורה ומצוות שהם האוכל והמזון הנצחי (כדאיית מה'חפץ חיים' זיע"א) מתוך ראיית פני העתיד!!!

"זודאי קלילי וארוחא רהיקתא" (מזוורה קלה, והרדך רחוקה, כתיבת טז).

די אמות של הלכה הרב ד"ר מטיאס

do54843274@gmail.com

להשלים הפסקי דמורה

שאלה: המדלג בפסקי דמורה כדי להתפלל עם הצבור, האם צריך להשלים אחר כך המזמורים שדילג?

תשובה: ישלים אחר התפלה כל המזמורים שדילג.

מקורות: עיין ש"ע סי' נ"ב ס"א ו"אם התחילו הצבור יוצר ואין שהות לומר פסקי דמורה אפי' בדילוג יקרא ק"ש וברכותיה עם הצבור וכו' ואחר כך יקרא כל פסקי דמורה בלא ברכה שלפניהם ולא של אחריהם" עכ"ל. ומבואר שאם לא אמר פסקי דמורה כלל קודם התפלה, יש לו לאמרם אחר התפלה בלא ברכה שלפניהם ואחריהם, ועיין חיי אדם כלל י"ט ס"ה דאפילו אם אמר ברוך שאמר, אשרי, וישתבח, יש לו להשלים כל מה שדילג לאחר התפלה, וכ"כ באבני ישפה (תפילה סכ"ו) בשם הגרי"ש אלישיב זצ"ל, וכן דעת הגר"ח קנייבסקי שליט"א (עיין שו"ת הלכות סי' נ"ב ואחרות יושר עמ' צ"ה).

חובה נמורה או שרק ראוי להשלים

שאלה: האם השלמת הפסקי דמורה אחר התפלה הוא חיוב גמור או רק שראוי לעשות כן?

תשובה: מחלוקת הפוסקים, עיין במקורות.

מקורות: עיין מחנה ישראל למרן החפץ חיים (פרק ו') דמשמע מדבריו שאין השלמה זו בגדר חובה דכתב שם ז"ל: מהראוי להשלים הפסקי דמורה אחר התפלה אם יש לו פנאי עכ"ל, וכ"כ בערוך השולחן (סי' ר"ב ס"ה) בדעת המחבר דלאו חובה קאמר עיי"ש. מיהו דעת הגר"ח קנייבסקי שליט"א (ארחות יושב, שם) שהשלמה זו היא חובה, ומשמע שם מדברי הגר"ח שאפילו אמר ברוך שאמר, אשרי, וישתבח, עדיין השלמת המזמורים הינם בגדר חובה וחייב להשלים כל מה שהחסיר עיי"ש. (ועיין בספר אשי ישראל, בתשובות הגר"ח סי' ס"ח, ששאל את הגר"ח מדברי החפץ חיים הנ"ל במחנה ישראל דמשמע לכאורה שאין זה חיוב, והשיב הגר"ח "לאפוקי מי שדחוק ביותר").

כל מה שאמרת בסך הכל הוא, שר' דודל גנב ספר חידושים על התורה מבית הכנסת הגדול שבבורשה, וכך שמעתי באזני מהגבאי של אותו בית הכנסת!

ומתוך הקהל העצום שנכח באולם, קם הגבאי של בית הכנסת ובקול בוש ונכלם, אמר: "אכן סיפרתי לודברים כגון אלו, אך לא ממש באלו המילים, כל אשר אמרתי - הוא רק שראיתי במו עיני, שדודל המגיד החלמאי דרש דרשה נלהבת בליל יום הכיפורים אצלו בבית הכנסת שבבורשה, ובעצם כל דרשתו גנובה מספר חידושים לשהו על התורה, אך ממש לא אמרתי שהוא גנב את הספר בעצמו!"

הקהל הגדול, לא יכול היה שלא לכבש את הצחוק, פניו של ר' דודל כבר לא היו מכוסות, אף בני משפחתו צצו בינות לאנשי הקהל, ובפנים מפויסות צחקו אף הם עם הקהל, אולם רב הקהילה ניצל את ההזדמנות, והחל לדרוש על ענייני חומר אמירת לשון הרע.

ומה הייתה דרשתו של הרב? בתקריט זז ניתן לראות כיצד טבע האדם, לנפח ולהוסיף צבע לסיפור, בעוד שהכל הוא שקר ובידה אחת גדולה שמתבססת על כלום אחד גדול...

כולם דיברו אודות עניין זה במשך שבועות ארוכים, ואף רובם ככולם האמינו לכך בכל ליבם! וכך דרכן של שמועות וסיפורים.

"חברך חבא אית ליה, וחברא חברך - חבא אית ליה" (בבב"ד פס"ג) לכל חבר יש לו עוד תברים, שגם לחברי יש לכל אחד מהם חברים רבים נוספים, והדברים מתפשטים במהירות עצומה כאש בשדה קוצים.

ואני מתאר לעצמי שכך ארע הדבר" המשיך הרב בדרשתו. "הגבאי סיפר בהתלהבות שר' דודל גנב את דרשתו מספר חידושים על התורה. ידו של צביקי שמע כן וסיפר לציביקי שר' דודל גנב ספר חידושים על התורה, וציביקי יגש לכל אחד ואמר בערך כך: שמעתי שדודל המגיד גנב ספר תורה בעיצומו של יום כיפור, מי יודע אם הוא לא גנב עוד כמה... ומאכן קצרה הדרך להתרחבות והתפשטות השמועה, כי אם הוא גנב ספרי תורה, מי יודע מה עוד הוא עוללו!"

ומאיש לאיש הסיפור לבש צורה חדשה, ומפה לפה הסיפור משתפץ ומשתכלל, ויש שידועים להוסיף לסיפור טעם של פשע ורשע, ומה לא?

מסקנת הדברים: עלינו להתחזק בעניין זה, שלא לדבר לשון הרע, ובטח שלא לשמוע. ובטח ובטח שלא להאמין, שומה עלינו לקבוע עיתים בספרים המעוררים על כך, כדוגמת: "חפץ חיים", "שמירת הלשון". (הכמי חלם ולקחה).

מייד אחרי הכולל הוא הלך לארמונות חן, איחל 'מזל טוב' למחותן, ובכך אותו שירוהו רוב נחת מבנו שיחי', ומיחר לאוטובוס בכדי להגיע לביתו בקצה השני של העיר...

בסוף הנסיעה, הוא אמר לעצמו, אולי אני ישאל את הנהג, מהמחשבה - למעשה. הוא שאל את הנהג אולי ראת איזה חליפה באוטובוס? לתדהמתו, הנהג אומר לו: כן! אני מצאתי אותה! ושמת י אותה במחלקת אבידות בעיר פלונית... [באותו המקום למרות שאבי החבור התקשר פעמיים - אמרו לו, לא שמענו ולא דאגנו...]

איזה השגחה פרטית מופלאה, האבא עלה בדיוק על אותו אוטובוס, שבו נסע בנו...

דבר נוסף: הוא חשב שהוא הולך לעשות טובה לחבירו, לאחל 'מזל טוב' - אך 'כל מה שאדם עושה, לעצמו הוא עושה'...

שכח את החליפה עם המכנסים והחולצה שהיו מוכנים ומגוהצים ליו"ט, באוטובוס... הוא ניסה לאתר את האוטובוס, אבל לך תמצא מישהו בערב יו"ט.

אחרי יו"ט, ניסו לאתר את החליפה האבודה, בכל התחנות המרכזיות שבאזור המרכז, אבל כולם אמרו, אין! לא ראינו ולא שמענו! ניסו שוב, אבל חוץ מלעצבן את הסדרנים, זה לא עזר כלום.

מספר שבועות לאחר המקרה, אביו של החבור, הוזמן לחתונה של חבר רחוק המתחן את בנו. הוא התלבט אם ללכת או לא, בסופו של דבר הוא החליט, למרות טרחו, ללכת ולשמח יהודי ביום חתונת בנו...

מה איתך חזין

מעשה מוזק באמנה ובטחון

מי נותן למי???

מעשה מחזק בהשגחה פרטית, שמעתי מפי בעל המעשה בעצמו: בני שיחי' הלומד בישיבה חשובה במרכז, נסע בערב שמחת תורה האחרון מביתו שבב"ב - לישיבה, ע"מ לשהות בה בשמחת תורה.

כשירד החבור מהאוטובוס, הוא שם לב, שלצערו הוא

לקיטתו מכל הימים

בעיניו 'שבת מלכא קדישא'

בחיובות כיוסי השולחן במפה לכבוד ש"ק

נפסק בשו"ע (סי' רס"ב) "יסדר שולחנו בערב שבת", ובלקוטי מהר"ח מסביר שהכוונה להשיב מפה לבנה על השולחן...

עד כמה חשוב שיהיה מפה על השולחן כל הזמן? מביא 'המגן אברהם' (ש"ס) בשם המהר"ל שנהגו שיהיה שתי מפות, כדי שבזמן שינערו את המפה מהפירורים, לא ישאר אפילו לא שניה אחת, שבה יהיה השולחן מגולה... (זהו מה שהיה להקל, כיון שיש את מפת הניילון, שעל המפה, ורק אותה מורדים, אין חשש שיתגלה. הגר"י שטינר שליט"א).

וכמו שסיפר הגר"י אדלשטיין זצ"ל; פעם אחת הרב מפוניב' זצוק"ל נכנס לחדר האוכל בישיבת פוניב' והבחין כי במספר שולחנות המפה נשמטה ואינם מכוסים בשלמיות. היה זה ביום שבת קודש. הרב ניגש וסידר את המפות, אח"כ פתח ואמר מה שמקובל אצלו: 'יטריע בותרים' - בחורים יקרים! שמעו נא. באותן השבתות הכניסו את בחור שהיה בתוכו דיוק אל ביתו של מרנא הגר"ח מוואלוז'ין זצוק"ל - הבחור נבהל והתהלך אנה ואנה בבית כמי שאחזו בסיורו. הוא לא מצא לעצמו מקום אחיה מקודשת הבית והשבת, הוא התחיל לרוץ כשהחור הלך ושוב, עד שמצא פינה קטנה באחד משולחנות הבית שם המפה התקפלה והשולחן היה מגולה. מיד התכופף וקיפץ בחיבוקים ונישוקים על אותו מקום [שם הייתה אחיה לחיצונים]...

וכתב בספר 'שבת מלכא קדישא' "מצוה גדולה להכין את שלחן המלכים אשר לכבוד השבת, וכמו שהפליג בזהו"ק (ח"ב נ"ב) במה שנעשה למעלה בעולם המלאכים והשרפים, שיש שם עולם הנקרא 'עונג', ושם נסדרים השלחנות של שבת של כל בני העולם, ואלו הבעלי שולחן נקראים 'בני היכל המלך', וכשהם רואים אלו השלחנות שמענגין עליהם, מברכים לבעל השולחן ההוא, ורבותות מלאכים עונים אחריו אמין, כי כולם נהנים מעונג שבת קודש הנעשה ומתקיים בעולמינו הגשמי.

עוד איתא בזהו"ק (סי' ר"ג) אשרי חלקו של אותו האדם שסידור ועריכת שולחנו נראה שם כראוי, ופועל תיקונים עליונים נפלאים ונוראים עד מאד. וזה מורה על מעלת בני ישראל, אשר כל פעולה אפי' קטנה חשובה ויקרה אצל הקב"ה, ופועלת למעלה גדולות ונצורות.

כתוב ב'באר היטב' (סי' קפ"ט) וז"ל: יכסה השולחן בצניעות מפני הקדושה השרה עליו, ע"כ. והענין כפי שהתבאר בספה"ק, שהשולחן של שבת הוא בדומה למזבח, אשר ע"כ כתיב 'זה השולחן אשר לפני ה', השייך ליהוה אליו ואנוהו, להורות על סגולת השולחן להשרות השכינה בביתו בהתגלות אורה הנפלאה, אשר זה ה' קוינו לו. לאור דברים אלו, על האדם להכין שלחנו בנקיות וטהרה, שיהא מכוסה במפה יפה לכבוד המלכה. עכ"ל...

<p>עלון השבוע: לעילוי נשמת רבינו 'המשניח'</p> <p>הגה"צ ר' דב צבי יחזקאל יפה זצוק"ל.</p> <p>יצאה נשמתו כטהרה כ"ט חשוון תשע"ח. ת.צ.צ.ה.</p> <p>חלק גמרים לע"נ: משה בן חנוך תרתי. חונתי רחל זית בת מיכאל תרתי.</p>	<p>חברת 'מעין עולם הבא'</p> <p>[ג' דפים סמכת שבת - כל שבת מש"א באר תיר' ט"ו סאב]</p> <p>דפי השבוע: מ"ד - מ"ז</p>	<p>ניתן להדפיס לקבלת העלון במייל</p> <p>a0548496676@gmail.com</p> <p>בכל ענייני העלון ניתן לפנות ל- 0548496676</p>	<p>דרוש תירומת להדפסת העלון</p> <p>ניתן להדפיס בנדרים פלוס בקופת עלי באר</p> <p>הנצחתו שבועות - 150 ש"ח</p> <p>מצוה רבה חיובי הרבים להדפיס מהממילא ולחלק בבתי כנסת.</p>
--	---	--	--

טמונה בפרשה

עלון שבועי לעידוד העיון והבקיאות בפרשת השבוע

פרשת חיי שרה

לסדר את הפרשה

לפניכם רשימת נושאי הפרשה בסדר מעורב, עליכם לסדרם מחדש לפי סדר ההתרחשויות בפרשה. כשתצליחו, תקבלו מהאותיות חלק מפסוק מהפרשה.

א. פגישת יצחק ורבקה

ד. אליעזר בבית רבקה

ה. אברהם נושא את קטורה ופירות ילדיהם

ו. רבקה חוזרת עם אליעזר לארץ כנען

ז. בקשת אברהם לקנות קבר מבני חת

כ. פגישת אליעזר ורבקה

ל. יצחק נושא את רבקה ומתנחם

ע. אברהם משיב את אליעזר

ק. מיתת אברהם וקבורתו

ש. אברהם נותן את רכושו ליצחק

ר. הליכת אליעזר לחוץ ותפילתו

ת. תולדות ישמעאל

ת. אברהם קונה את השדה והמערה

מעפרון

"

שאלה לשולחן שבת

"ושימה קטוריה"

כתב רש"י: "קטורה. זו הגר, ונקראת קטורה על שם שנאים מעשיה כקטורת.

ויש לבאר את דברי רש"י כאן שהייתה הגר נאה במעשיה כקטורת, הרי רש"י כתב על הגר בפרשת וירא: "ותלך ותתע - חזרה לגלולי בית אביה". הרי ששבה לדרכיה המקולקלים כשעזבה את ביתו של אברהם ויש לפרש את הדבר.

מטרת השאלה

הינה לעורר דיון סביב שולחן השבת. ניתן לשלוח את תשובותיכם למערכת (בצורך מקורות, אם ישנם) ובל"ג אכתוב מן התשובות בעוד כחודש.

פנינים

"ואקברה את מתי מלפני"

צריך לבאר את כוונת אברהם באומרו: "מלפני", ומה בא לומר בכך. אלא, שצדיקים במיתתם קרויים זימ (ואולי לכן קרויה הפרשה "חיי שרה", ולא "מות שרה") ובעצם כל מורשתה ופעלה של שרה לא זתו עם גופה, אלא המשיכה לפעול אף לאחר מיתתה בכך שכל הנשים שהכניסה תחת כנפי השכינה זמשיכו בדרכה. לכן אמר אברהם שרק קובר את מה שמוטל לפני, דהיינו גופתה של שרה אך מה שלא לפניו, זוהי החלק של שרה שלא ימות לעולם.

"ויאמר עבד אברהם אנני... ותלד שרה אשת אדוני בן לאדוני... ויתן לו את כל אשר לו"

זמשה (פאה פ"ג מ"ז) כותבת, שחולה שכותב את כל נכסיו לבניו אין מתנתו קיימת במקרה שחזר הבריא, משום שברור שהיה בדעתו שמחלק את כל רכושו משום שעומד הוא להיפטר מן העולם. אך אם שייר לעצמו פרקע כל שהוא - המתנה קיימת, וידוע שעבדים הוקשו לקרקעות. לפי זה, חשש אליעזר שאם יאמר שנתן אברהם ליצחק את כל מה שיש לו, יאמרו בתואל ולכן שאין מתנתו מתנה שהרי לא שייר לעצמו דבר, לפיכך הקדים לומר 'עבד אברהם אנני' ומכיון שכך, הרי שהשאיר אברהם פרקע לעצמו ואת כל השאר הנחיל ליצחק. (ר' אהרן גרוס ממיץ זצ"ל)

"אלי לא תאבה האשה"

כתב רש"י: "אלי כתיב, בת היתה לו לאליעזר, והיה מחזר למצוא עילה שיאמר לו אברהם לפנות אליו להשיאו בתו, אמר לו אברהם, בני ברוך ואתה ארוך, ואין ארוך מדבק בברוך. ויש לבאר מדוע בחר רש"י לפרש כן רק בפסוק זה שבו חוזר אליעזר על דבריו ולא מיד כשאמר כן לאברהם? (מזה שלא אמר 'פן') ויש לומר: א. הדבר רמוז כאן בפסוק מזה שפתח להם ב"לא תאבה האשה". (ע"פ הרד"ק) ב. צה כאן לומר להם זאת כדי שיבינו מה הוא מציע להם, חתן שרצה בו בעצמו. (שפת אמת) ג. מלכתחילה ידע שהוא ארוך, אבל לאחר שאמר לו לבן: "בא ברוך ד" חשב שמעתה והילך הוא ברוך. (מושב זקנים) ד. אין האדם חש את נגיעתו העצמית בשעת המעשה ולכן בדבריו לאברהם לא שם לבו לכך אלא רק לאחר מכן כשישב עם משפחת רבקה. ה. כאן יותר משמע לדרוש כן משום שלא הוסיף בדבריו לעיל האם ישיב את יצחק שמה. (מהרי"א) ו. ידע שיצחק לא ישא את בתו אבל רמז להם שישנה אפשרות שכזו כדי שלא ידרשו עבורה ממון רב. ז. לא רצה לומר ללבן ובתואל שאברהם לא זסיכים לשדך את יצחק לבתו כי הוא ארוך, ולכן כתוב רק פה כביכול לרמוז להם שיש עוד אפשרויות ליצחק. (כלי יקר) ח. לכן אמרו לו לבן ובתואל: "מד' יצא הדבר לא נוכל דבר אליך רע או טוב", הקדימו את הרע לטוב שהרי שמעו שאליעזר רוצה את יצחק כחתן לעצמו. (רבינו אפרים, בשם רבי יוחנן) ט. מלכתחילה לא העלה על דעתו להשתדך עם יצחק אבל משראה את המחוגנים האלו ואת 'מתם שוה החל לחשוב שמא בעצם או לא יותר גרוע מהם. (רבי יצחק מוורקי) י. מזה שהוסיף לספר ששאל את אברהם: "לא תאבה וגו'". על כרחך שבת הייתה לו לאליעזר, ובכוונה סיפר להם זאת כדי שיתחרטו ויחשבו שיש פגם בשידוך אם שאל אליעזר כך, לכן דרשו חז"ל כן דווקא מפסוק זה שהרי זכאן מוכח שכך הייתה מחשבת אליעזר. (הגר"ח מבריסק והמגיד מדובנא) יא. ממה שאמר לאברהם אין ראייה כי שאל פרקטית מיד לאחר מכן: "ההשב אשיב את בנך שמה", רק כאן סיפר להם סתם ששאל אולי לא תרצה האישה ללכת אחריי. (אמרי שפר) יב. מזה שתפילתו נענתה חשב שאולי כבר צא מכלל ארוך. יג. ישנה הלכה שעבד שברח לארץ ישראל מחויב רבו לשחררו, ויש לדייק מדברי הרמב"ם והשו"ע שאף להפך שאם שניהם בארץ ישראל ורוצה האדון לצאת לחו"ל, חייב לשחרר את עבדו. אליעזר רצה שיצחק ישא את בתו, אך ידע שיצחק לא ישא שפחה, לכן ניסה לדאוג לכך שבתו זשתחרר, אך ידע שאסור לשחרר עבד בגלל מצות העשה: "לעולם בהם תעבדו". לאחר שנתן אברהם לאליעזר שטר מתנה על כל מה שיש לו כולל אליעזר ובתו, לכן שאל אליעזר את אברהם: "ההשב אשיב את בנך שמה", שבמקרה כזה בתי תישאר בארץ ויהיה חייב לשחררה, אם כן, ממילא לא יתקיים העשה של "לעולם בהם תעבדו", ועל כן עדיף שיישאר בארץ ישראל, ישחרר את בת אליעזר - ישאנה. וזו כוונת אליעזר למשפחת בתואל: בלתי אפשרי שיצחק יבוא לכאן, אלא רבקה צריכה לבוא אליו, שהרי לו יצא יצחק מארץ ישראל - היה נושא את בתי. (כמוצא שלל רב בשם בעל 'הפלאה' שם אביו). (ע"פ תשובות הקוראים הנכבדים שליט"א לשאלה לשולחן שבת' תש"פ)

העלון מוקדש לרפואת יעל בת רבקה בתשע"י

ישנו ביקוש רב בבתי הכנסת ברחבי הארץ לקבל את העלון לקהילה שלהם. זו ההזדמנות שלכם ליזכות בהפצת תורה. ניתן לתרום: 1. בהעברה לבנק לאומי (10) סניף 905 חשבון 5055271, ע"ש 'ביין' 2. לשלוח שיק למערכת

חידון א' ת'

- התשובה לכל שאלה מתחילה באות המופיעה בתחילת השורה
- א. במחיר זה קנה אברהם את מערת המכפלה
 - ב. משקל נזם הזהב שקיבלה רבקה
 - ג. ממנו נפלה רבקה
 - ד. מבני ישמעאל
 - ה. כינויו של אליעזר בפרשה
 - ו. "____ יצחק אחרי אמר"
 - ז. "ואברהם ____ בא בימים"
 - ח. העם ממנו קנה אברהם את מערת המכפלה
 - ט. השי"ת ברך את אברהם בשיבה _____
 - י. הם קברו את אברהם
 - כ. משם אברהם לא רצה לקחת אשה ליצחק
 - ל. אחיה של רבקה
 - מ. מזון לגמלים
 - נ. בני חת אמרו לאברהם שהוא _____ בתוכם
 - ס. אברהם שילם בכסף עובר ל _____
 - ע. באר המים נקרא גם "____ המים"
 - פ. לבניהן נתן אברהם מתנות
 - צ. שם אביו של עפרון, שדרש מאברהם הון
 - ק. שמה הנוסף של הגר (לפי רש"י)
 - ר. משפחת רבקה ברכוה: "אחותנו את היי לאלפי _"
 - ש. משם שותים הגמלים
 - ת. מזון לגמלים

חידון א' ת' הפוך

- התשובה לכל שאלה מסתיימת באות המופיעה בתחילת השורה
- א. שניים מבני ישמעאל
 - ב. אליעזר נתן לרבקה תכשיטי _____
 - ג. שמה של סוכנת דוד (מן ההפטרה)
 - ד. הכלי בו ממלאים מים מן הבאר
 - ה. כינוי נוסף לשבועה, ואף לסוג של קללה
 - ו. אליעזר רחץ בבית בתואל את _____
 - ז. התכשיטים שנתן אליעזר היו _____ לקורות בניה
 - ח. יצחק יצא לשדה כדי-
 - ט. "ואפנה... או על שמאל" - בנותיו של מי? (רש"י)
 - י. יצחק ישב בבאר-
 - ך. "ארבע מאות שקל כסף ביני _____ מה היא"
 - ל. מילה נרדפת ל-'זתסיים'
 - ם. התכשיטים שאליעזר נתן לרבקה
 - ן. שם נמצאת מערת המכפלה
 - ס. "ותקח הצעיף _____"
 - ע. שם נוסף לחברון: 'קריית- _____'
 - ף. רבקה התעטפה בו בראותה את יצחק
 - ץ. כשאליעזר ראה את רבקה: הוא _____ לקראתה
 - ק. אחד מבני קטורה
 - ר. אברהם אמר לבני חת שהוא _____ עימם
 - ש. "____ זרעך את שער אויביו"
 - ת. אליעזר נתן למשפחת רבקה

ואלה שמות

"ואלה תלדת ישמעאל"

מה היה שמה של אשת ישמעאל? (התשובות במדור התשובות)

מן המדרש

דרש ריש לקיש: נשיא שחטא, מלקין אותו בפני בית דין של שלושה. האם לאחר מכן יחזור לגדולתו? אמר חגי: "משה (לשון שבועה), אין מחזירים אותו, שהרי במלקות יש מעין דין של מיתה וכאילו הרגוהו (או מרוב פחד שמא יתנקם בהם להורגם)". שמע רבי יהודה הנשיא את דרשת ריש לקיש וכעס עליו, ומיד שלח גדוד חיילים כדי לתפוס את ריש לקיש ולטרפו (או שהוא נטרף וברח מפניהם) וברח והלך לו אל מגדל אחד, ויש אומרים שברח למקום שנקרא כפר חיטים. למחרת, עלו לבית המדרש רבי יוחנן ורבי יהודה הנשיא. שאל רבי את רבי יוחנן: "מדוע אין כבודו דורש בדברי תורה?" התחיל רבי יוחנן לטפוח (למחוא) בידו האחת. תמה רבי: "וכי טופחים ביד אחת?!" אמר לו: "אין טופחים ביד אחת, אבל אם ריש לקיש חסר - אינני יכול לומר דברי תורה! כי הוא פותח את ההלכה עמי". שאל הנשיא: "והיכן המפתח הזה?" כלומר, אנה הלך בן לקיש, אמר לו רבי יוחנן: "במגדל הזה", אמר לו: "למחר, אני ואתה נצא לקראתו". שלח רבי יוחנן לריש לקיש שליח להודיע לו שיכין דבר תורה כי הנשיא יוצא לקראתך. למחרת, יצא ריש לקיש לקראתם ואמר להם: "דומים אתם לבוראכם שכשם שהקב"ה בא לגאול את ישראל ממצרים לא שלח אף שליח אלא הוא בעצמו עם פמלייתו". שאל אותו רבי: "ומה ראית לומר דבר שנשיא שחטא מלקים אותו?" ענה להם ריש לקיש: "וכי אתם סבורים שמחמת יראתכם אמנע עצמי מלומר דברי תורה?!" ("ע"פ ירושלמי סנהדרין פ"ב ה"א)

מילה בפרשה

**איסור הוא יאסור,
ויכחיד שנות דור,
כי היה כח בידה,
ומלחצילה לא ימנע.**

המונח המבוקש הינו מילה בת 4 אותיות המופיעה בפרשה. אשר כל שורה בחידה רומזת להקשר שונה שלה. (יתכן כתיב חסר וחילופי אותיות בעלי הגיה דומה)

התשובה תתפרסם אי"ה בגליון הבא

ושפני טמוני חול

איזו אישה קיבלה את שמה בברית מילה?

"וישקול אברהם לעפרן"

מדוע בעת התשלום כתוב לפתע "עפרן" ללא ו' אלא הדבר מרמז על כך שהיה עפרון רע עין, וכמאמרם ז"ל: "אומר הרבה ואפילו מעט אינו עושה", שבתחילה אמר שיתן את השדה והמערה לאברהם בחינם. אך לבסוף דרש תשלום עבורם. שהרי "עפרן" ו-"רע עין" שווים בגימטריא לסכום אותו דרש: ארבע מאות שקל כסף. (בעל הטורים)

"ואברהם זקן בא בימים"

סופי התיבות של פסוק זה הן: 'מאמן' מפני שהאמין אברהם בקב"ה, שכתוב: "והאמין בד' ויחשבה לו לצדקה", ולכן זכה לגילו המופלג שכתוב: "יראת ד' תוסיף ימים". (רבינו אפרים)

שעשועי דאורייתא

"ויאמר ברוך ד' אלקי אדוני אברהם"

מי עוד בתורה אמר ברוך השם? (3 תשובות)

מצאו נא בפרשה:

1. פסוק שמתחיל באות ה' ומסתיים באות ה', כשם הפרשה: חיי שרה.
2. כמה בנים היו לאברהם בסך הכל?
3. שניים מגלגל המזלות.
4. בהפטרה: 6 אותיות רצופות הנקראות ישר והפוך.
5. את התנועה 'סגול' 6 פעמים ברצף.
6. שני אנשים עם שם זהה בתוספת אות אחת.
7. שני דברים מגלגל המזלות.

"זיכרון" סימן

גימטריאות ורמזים לזכירת מספר פסוקי הפרשה

בפרשת חיי שרה מסופר על חיי אברהם בזקנותו: "ואברהם זקן בא בימים".

בפרשת חיי שרה ישנם 105 פסוקים, ואפשר לזכור זאת ע"י זכירת המילים:

"בא בימים" = בגימטריא = 105

תשובות

ושפני טמוני חול - תשובה לשבוע שעבר: נערים בני 50 ומעלה: "אל נעריו שבו לכם פה" - ישמעאל. "נער לא ימיש" - יהושע. "הנערים המרגלים" - כלב. (לפי חשבון השנים היו כולם בני 50 ומעלה) **לסדר את הפרשה** - "ותנער כדה אל השקת". **חידו א' ת'** - ארבע מאות שקל כסף, בקע, גמל, דומה, האיש העבד המשל בכל אשר לו, וינחם, זקן, חת, טובה, יצחק ישמעאל, כנען, לבן, מספוא, נשיא אלוקים, סוחר, עין, פילגשים, צוחר, קטורה, רבה, שוקת, תבן. **חידו א' ת' הפוך** - משא תימא, זהב, אבישג, כד, אלה, רגליו, רמז, לשוח, לוט, לחי רואי, ובינך, ותכל, נזם צמידים, חברון, ותתכס, ארבע, צעיף, וריץ, ישבק, גר, וירש, מגדנות. **שעשועי דאורייתא** - נח: "ויאמר ברוך ד' אלקי שם", אבימלך: "אתה עתה ברוך ד'", יתרו: "ברוך ד' אשר הציל". (לבן בפרשתנו אומר: "בוא ברוך ד'" אבל בשוא מתחת לאות ב') 1. "חדד ותימא... וקדמה". 2. 8: יצחק, ישמעאל, זמרן, יקשן, מדן, מדין, ישבק, שוח. 3. בתולה, שור. 4. "אבי-ו מימיו". 5. "חסד ואמת את". 6. מדן ומדין. **ואלה שמות** - מריבה (ספר הישר), ריבה, מלכית, מלכות, פטימה, גיגית. (ולפי רוב השיטות היו לו שתי נשים מתוך אלו). **מילה בפרשה וירא** - עולה. "נשאה את משאה" - משאה=עולה, "בתחושת קיפוח נוראה" - עוולה, "שהיא קרבן המחנה" - קרבן עולה, "ולפי עושרה משתנה" - שיש אף קרבן עולה ויורד שמשתנה לפי עושר המקריב. **שמונות בפרשה** - 1. עיפרון - "עפרון בן צוחר" (כג,ח). 2. "ודומה ומשא" (כה,יד). 3. שוא - "ויקשן ילד את שבא" (כה,ג). 4. "וניקית משבועתי" (כד,ח). 5. מתנות אליעזר לרבקה ומשפחתה (כד,ג) ואברהם לבני הפלגשים (כה,ו) ואף יצחק תיקן תפילת מנחה (מתנה) 6. "ואפנה על ימין או על שמאל" (כד,מט). 7. "ארם נהרים" - 'בין שתי נהרות יושבת' (רש"י-כד, י). 8. גמל זמום - "מגמלי אדוניו" (רש"י-כד, י). 9. מחדד-מ= "חדד" (כה,טו). 10. כף קטנה במילה - "ולבכתה" (כג,ב). 11. "ובטירותם" (כה,טז). 12. ישיבת "חברון" (כג,ב). 13. "וד' ברך את אברהם בכל" (כה,א). "יא שהייתה זו אבן טובה. 14. "ארבע מדות שקל" (כג,טו). 15. אח+אמא+תלוש+מה+עני= "אך אם אתה לו שמעני" (כג,ג) **שמונות בהפטרה** - 1. "בת שבע" (יא). 2. "לא קרא" (קרא=דלעת) (יח). 3. "אבן הזוחלת" (ט). 4. "רכב ופרשים" (ה) **שאלה לשלח השבת בראשית** - שאלנו: מדוע לא נברא האדם ביום שלישי שכבר כל מזונותיו היו מוכנים לו אז, שהרי טרם הותר לו לאכול בעלי חיים עד לאחר המבול, וכל מזונו היה מן הצומח שנשלמה בריאתו ביום שלישי? כמה מעיקרי התשובות שהתקבלו במערכת: 1. כי כדי לשמוח צריך שיהיה לפניו בשר ויין ואין לו בשר לפניו, לכל הפחות שישמח בראיה. 2. היה מותר לו לאכול בשר נבילה המתה מאליה (תוס' סנהדרין נו:) ולכן טרם היו כל מזונותיו מוכנים. 3. לולא החטא היה מותר לו לאכול בשר. (מהרש"א) 4. נברא בערב שבת כדי שיכנס מיד לסעודת שבת. 5. "יא שמותר היה לאכול מבשר קרבנותיו ומוזה אכל.

ניתן להשיג את העלון:

במייל: ע"י שליחת מייל בקשה אל: temunabaparashah@gmail.com - מלמדים, תלמודי תורה ובתי ספר - נא ציינו זאת. **באתרים:** 'לדעת', 'אידישער וינקל' (באידיש) 'תורת יוסף ודרשו'. **בשכונת בית ישראל בירושלים:** בחנות 'פיצוחי בית ישראל' רח' בית ישראל 1, ובמערכת.

העלון מגיע מדי שבוע לעשרות אלפי משפחות וילדים, המשתמשים בו ללימוד משותף סביב שולחן השבת.

מעוניינים להקדיש את העלון לכל מטרה? צרו קשר עם המערכת, או טלפנו: 052-766-5775

© כל הזכויות שמורות לאהרן ביין.
ניתן לשלוח תגובות, רעיונות והערות למערכת.
קויפמן 17, ירושלים
temunabaparashah@gmail.com

בגדי שרד לשרת בקודש

קווים לדמותו וחיבוריו
של חד מגדולי הפוסקים
ממנחילי דרך הבעש"ט ותלמידיו
מאיר עיני ישראל בחיבוריו

הגאון רבי דוד שלמה אייבשיץ זצלה"ה

אב"ד סורוקא
בעל ה'לבושי שרד' ו'ערבי נחל'
נלב"ע כ"ב מרחשון תקע"ד

הגאון רבינו דוד שלמה אייבשיץ זצ"ל, נודע ביהודה ובישראל גדול שמו, הן כאחד מגדולי הפוסקים אשר חיבוריו הם לעינינו לכל היושבים בד' אמות של הלכה - הלא הוא ה'לבושי שרד', שחלק או"ח שבו הוא מהיחידים שזכו דבריהם להיקבע לדורות על גליון הש"ע; והן כבעל חיבור חשוב ומרכזי במשנת החסידות - הלא הוא ה'ערבי נחל'.

רבינו לא נשא בכתר אדמו"רות ולא היתה סביבו חצר חסידית, כל ימיו הרביץ תורה ושימש כרב ואב"ד בקהילות שונות, ופרסם את כתביו בהלכה ואגדה. ספרו הנפלא 'ערבי נחל' הוא שהקנה לו שם עולם כאחד ממנחילי תורת הבעש"ט ותלמידיו.

ואלה תולדות

אודות חייו האישיים כמעט אין בידינו ידיעות, רק זעיר פה זעיר שם.

נולד לאביו רבי ירחמיאל בערך בשנת תקט"ו.

בהיותו כבן כ"ה כבר עמד בריש מתיבתא בעיר נדבורנא. מתלמידיו ידוע הגאון רבי אברהם דוד ווארמן בעל הדעת קדושים - "הבוטשאטשער".

לאחר מכן שימש ברבנות בערים חורוסטוב ובזנאב. כהונתו המרכזית והאחרונה היתה בעיר סורוקא שבארץ בסרביה (ועל שמה נקרא בימים עברו "הרב מסראקא"), ושם שהה עד עלייתו לא"י.

בערך בשנת תקס"ח עלה לא"י, ושם קבע את מושבו בעיה"ק צפת.

לאחר כחמש שנות ישיבה בארץ, נסתלק לישיבה של מעלה ביום כ"ב מר חשון תקע"ד. ומנוחתו כבוד במערה אשר בבית העלמין העתיק בצפת. במערה זו נקבר גם ידיד נפשו רבי אריה לייב אב"ד וואלטשיסק ולאחר מכן רבי אברהם מאווריטש מח"ס בת עין.

על מצבתו נחקק: פ"נ הרב הגאון האמיתי ציס"ע חסיד ועניו מ' דוד שלמה בן ירחמיאל בעמ"ח ספר לבושי שרד וס' ערבי נחל עלה לשמים כב מרחשון ש' תקע"ד לפ"ק.

קברו במערה לצד הרב מאווריטש הבת עין

שתה מים מבורך

רבו המובהק היה רבי משולם פייביש העליר מז'אבר'יז' זצ"ל תלמיד המגידים ממזריטש וזלוטשוב ובעל הספר 'יושר דברי אמת' ועוד.

לא רק את דרכי העבודה ותורת החסידות מכבשונו של הבעש"ט ותלמידיו ינק מרבו, אלא אף שימש לפניו בהלכה והוראה.

מסופר כי למדני קהילת סורוקא בה כיהן

רבינו ניסו להניאו מללכת אצל רבו הנ"ל, מתוך טענה שהוא עצמו גדול מרבו בתורה. וזאת משום שהיה רבי משולם פייביש מסתיר כוחו הגדול בתורה, עד שנתגלגלו הדברים והוכרח לגלות את כוחו לרגל שאלה בהלכות מקוואות שהוכרח לענות עליה.

ומכאן אנו רואים שהדרך לאחד בין גדלות בתורה והלכה ובין דרכי החסידות ותורת הנסתר, אשר היה באמנה עם רבינו, ירושה היא מרבו.

וכך מוצאים אנו את רבנו מזכיר את רבו הנ"ל אף בספריו ההלכתיים: "דגתי לפני מורנו הרב החסיד בוצינא קדישא מהר"ר משולם פייביש העליר זצ"ל" (לבושי שרד סוף חלק יו"ד), "קושיא זו שמעתי מפי מורינו הרב החסיד והקדוש מו"ה משולם פייביש הלוי מזבאריזא" (או"ח סי' קס"ח).

בספר ערבי נחל מובא מאמר בלשון "וכזה אמר המגיד זצוקל"ה", והכוונה למגיד רבי מיכל מזלוטשוב (שכן אותו מאמר מובא בספר מאור ושמש בשמו), ויש מסיקים מכך ששימש גם אותו.

איש על העדה

כפי שהוזכר לעיל, כיהן רבינו ברבנות בכמה ערים.

רבנותו העיקרית והאחרונה היתה בעיר סורוקא שבארץ בסרביה הרומנית. יש

האומרים כי רבנות זו לא היתה מתוכננת. הוא ביקר בה בדרכו לא"י ונתעכב שם בגלל קשיי העלייה בשל מחלמת רוסיה-תורכיה. תוך כדי המתנה, הסכים לקבל את רבנות העיר, עד שתתאפשר העליה לארץ, וכך נמשך הדבר כמה וכמה שנים.

מסופר עליו שביישבו על כסא הדין, לא היה מכניס את בעלי הדין אל חדרו, אלא היו נכנסים לחדר אחר, ומשם היו משמיעים טענותיהם, כדי שלא יכירם.

בדרשותיו הירבה להוכיח את העם ולהתריע על מה שטעון תיקון. ספרו ערבי נחל מכיל דרשות שנאמרו בקהילתו, ושזורים בהן פרקי תוכחה ומוסר. בפרשת יתרו הוא מתאונן על ירידת כבוד הדיינים בעיני העם וביזוי כבודם, ע"י העשירים הנגידים המחשבים בלבם שכל דיני התורה אינם אלא אומדן דעת. בדרוש לשבת שובה מוכיח את אלה הפונים לערכאות. וכן עורר על תפילה בציבור, הזכרת השמות ללא כוונה ודיבור בבהכ"נ. בדרשה לר"ה שחל בשבת, מרחיב בדבר החשיבות של שמירת שבת כהלכתה, וניכר שנאמרו הדברים לאוזן הציבור שהיה זקוק לחיזוק בדבר.

דין תורה והוכחתו בצדו

מעשה שהיה שהוסיפו מקום בין עמוד החזן לספסל הקדמי, ובאו הצדדים לדין תורה אצל רבינו, זה שניצב בקביעות במקום הראשון טוען שהכתר שמור לו, ואילו הגבאים טוענים שהלה לא הוזה בכי הוא זה ורק הוסיפו מקום נוסף בחלל הפנוי.

על אתר הכריע רבינו והוכחתו בידו: ידועים דברי הירושלמי שהאות 'י' באה בטענה לפני הקב"ה אחר שנשמטה משמה של 'שרי' כשהוחלפה ל'שרה'. נחמה הקב"ה שעד עתה היתה נתונה בסוף תיבה, ובעוד כמה שנים תושם בראש תיבה, כשיוסב שמו של הושע בן נון ל'הושע'. ונשאלת השאלה, הרי לכאורה יש כאן 'חב לאחרני', שהרי עד הנה היתה האות ה' בראש שמו של הושע, ועתה תפסיד את בכורתה, ומאי חזית דדמא של האות 'י' סמיק טפי, אלא כיון שהאות ה' נותרה על כנה, ולא הוזה כלל, ורק הצמידו לצידה אות נוספת, אין לה כל טענה...

אל צפת החסידית

בשנת תקס"ח החליט לעזוב את סורוקא ולחונן את עפרה של אה"ק.

את פעמיו שם לקושטא, ומשם הפליג בספינה ארצה. מסופר שבספינה מצא רעים למסעו, מתלמידי הגר"א. היה זה לא אחר מאשר הגר"מ ממשקלוב זצ"ל תלמידו הגדול של הגר"א אשר גם הוא

שם את פעמיו לגליל (ולגירסא אחרת היה זה תלמיד אחר של הגר"א, רבי לייב חסיד מסלונים, זקנו של מהר"ל דיסקין).

באותם ימים היישוב החסידי היה ברובו בטבריה, אך הוא התיישב בצפת. רק בתקופה יותר מאוחרת (שנת תקצ"ב) התפתחה והתבססה הקהילה החסידית בצפת, תחת שרביטו של הרב מאבריטש (בעל ה'בת עין') אשר נקבר לצידו של רבינו.

על אף גודל פרסומו בחו"ל, כאשר בא לא"י קיים בנפשו "מאד מאד הוי שפל רוח", תפס את מקומו בשולי בית המדרש במקום העניים ופשוטי העם, והתפרנס בהיותו מלמד דרדקי.

מעניין לציין עיקרון הלכתי שכתב רבינו, הנוגע לתושבי צפת. לדעתו, במקומות

שנחלקו הב"י והרמ"א יש לפסוק (עכ"פ לחומרא) כהב"י מחמת היותו מרא דאתרא דצפת. כך כתב בספרו שו"ת כד הקמח (בתוך שו"ת נאות דשא ירושלים תשכ"ב, סי' כג), שם נשאל על אתרוג שניקב באופן מסוים, וכתב בתוך הדברים: ... אין אתרוג זה כשר אלא בשעת הדחק להכרעת רמ"א ז"ל, וממילא דכאן עיה"ק צפת תובב"א שהוא וכל אגפיה אתריה דמזן זצ"ל, והוא הכריע בהא כדיעה הראשונה... א"כ לדידיה אתרוג זה פסול גמור".

ומוצאים אנו שכך היה מקובל בקהילת החסידים בצפת. שכן כתב גם רבי שמואל העליר (בקונטרס טהרת הקודש בענין עשיית צורות חיות ועופות בולטין בבהכ"נ):

"ובפרט מרן הב"י זיע"א מרא דאתרא העומד חי לנגדינו, והוא מהאוסרים, היאך נעייז פנים נגדו".

ובספר מנהגי החסידים בעיה"ק צפת (עמ' כ): "שמענו מוטיקי צפת שקבלו מאבותיהם שבצפת יש לפסוק כהבית יוסף. וכל זה לחומרא ולא לקולא".

המאיר לארץ ולדרים

רבנו חיבר כמה וכמה ספרים, בהלכה ובחסידות ומוסר.

לא כולם התפרסמו כיאות, ואף חלקם נשארו בכתב יד.

להלן הספרים שנדפסו.

לבושי שרד. חלקו העיקרי הוא חיבור רב החשיבות על דיני טרפות, ומקובל היה שמי שאינו בקי בספר זה לא היה יכול לקבל סמיכת חכמים. חלקים נוספים הם הגהות וביאורים על נושאי כלי השו"ע, בחלק או"ח נדפסו הדברים בתוך השו"ע.

שאלות ותשובות נאות דש"א, וכד הקמח.

ערבי נחל. דרושים על התורה.

מגילת סתרים. ביאור על פרק ראשון בתהלים.

משוש כל המתאבלים. פירוש למגילת איכה.

תבנית בנין בית המקדש. ביאור נבואת בהמ"ק השלישי בספר יחזקאל.

קינה ונחמה כאחד

פירושו על מגילת איכה 'משוש כל המתאבלים' הוא מקורי ביותר, וכמדומה שלא מצאנו חיבור דומה. לכל אורך מגילת איכה ישנם שני מדורי פירוש: הראשון בדרך יגון ואנחות, והשני בדרך שובע שמחות.

וכך הסביר הוא בהקדמתו:

"בעזה"י התחלתי לחבר פירוש קצר על מגילת איכה כלול בשני פירושים:

מעבר אחד פירוש על דרך האבילות וקינות לקונן במר על בית ה' מעלה ומטה, אמנו הקדושה ועולליה אשר הלכו בלא כח לפני רודף.

ומעבר השני פירוש ע"ד הנוחם והשמחה העתידה אשר אליה אנו מצפים, ועל דרך שאמר אליהו ז"ל לרשב"י שכל התוכחות שבמשנה תורה מרומזים בהם הברכות, ובדרך זה הלכתי בפירוש זה לפרש בפסוקים האלו נחמות ושבים לכנסת ישראל אשר בעבורם היא ראויה ליגאל, וכאילו נאמר על

הגאולה שתהיה במהרה בימינו, ולכן קראתי שמו מושל כל המתאבלים דהיינו לאותן המתאבלים עליה כמבואר בפירוש הראשון, הם יזכו לאשר מבואר בפירוש השני והוא המושל והשמחה והגאולה."

מן הסתם יהיו שיצביעו על דרך מקורית זו ללמוד את מגילת איכה, כנובעת מתוך משנת החסידות ודרכה לתת משקל גדול על השמחה והחיוניות בעבודת ה', כך שלצד הקינה והאבילות, יש לצרף את הנוחם והשמחה, ולהפוך את הקללות לברכות.

ולקחתם לכם 'ערבי נחל'

מתוך הספרים שכתב רבינו בעניני חסידות ועבודה, זה שהקנה לו שם עולם הוא החיבור 'ערבי נחל' המכיל דרושים לפי סדר פרשיות התורה.

הספר נדפס במהדורות רבות, ובאחת המהדורות (לבוש תרט"ז) נדפס בתוך החומש על הדף יחד עם פירושי הקדמונים!

מעניין לציין כי לא נודע מה הטעם שקרא רבינו את חיבורו בשם זה. וכך כתב המביא לבית הדפוס: "והנה לא נמצא בכתבי המחבר טעם לקריאת החיבור הלז בשם 'ערבי נחל', אך עיין בזה"ק ויקרא דף פ"ה ע"ב, נראה שמגודל ענוותנותו של המחבר קראוהו בשם זה, וגם כי ערבי נחל במספר קטן עם הכולל, בגמטריא דוד שלמה במספר קטן."

ספר ערבי נחל התחבב על כל שדרות הציבור. אותם דרושים שמרכיבים את הספר, כתובים בשפה קולחת, שזורים בפירושים נפלאים מכל חלקי הפרד"ס, יחד עם דברי מוסר חודרי לב. כמו"כ מרבה רבינו להביא משלים להסברת הדברים. אף שיש בספר גם ענינים מתורת הנסתר, מ"מ שלא כמו בספרים אחרים מהסוג הזה אין הוא נושא אופי 'כבד', וניתן להתבסס ולהתלמד גם מבלי התמצאות בתורת הח"ן.

יצוין גם כי אף ששזורים בספר שמועות מהבעש"ט, ויש בו רעיונות חסידיים, מ"מ הרושם הוא כי אין זה האופי המרכזי של הספר (בשונה מספרים אחרים של גדולי החסידות), ויש דרושים רבים המבטאים רעיונות בסגנון הדרושי-מוסרי המקובל, וכמו"כ מרבה הוא להסתמך על האלשיך והשל"ה וכדו'.

פנינים אחדים מתוך ערבי נחל

נחלתו של כל אחד בא"י הוא כפי חלקו בתורה - "והנה נודע דאורייתא וקב"ה כולא חד, כי ס' ריבוא אותיות לתורה הם ס' ריבוא נשמות, וכל נשמה יש לה אחיזה בחלק התורה המתייחס אליה, ומטעם זה נחלקה הארץ לאנשים בגורל ברוה"ק, כי כל אחד

מישראל לפי חלק חיות התורה שיש בו לקח חלק הארץ המתייחס לאותו חלק התורה, ולבאי הארץ נתחלקה, שמיד בהגיע האדם בחיותו ונשמתו לא"י זכה תיכף בחלקו בא"י שהוא מתייחס לנשמתו, בסוד עולם שנה נפש". (פרשת שלח דרוש ג)

שלשה סימנים לדעת אם זו עבירה או מצוה - היצה"ר מסית האדם לעבירה ומייפה לו הדבר בטענות מזוייפות לומר שהוא דבר מצוה... ויש לדבר ג' סימנים:

(א) אם אחר גמר הדבר לא ירץ לבבו ולא ידאג ולא יתחרט על אשר עשה, יידע כי

דברי היצה"ט הי הואין עול במעשה הווא, אבל אם אחר שעשה ילבש חרטה ודאי היה מעשה היצה"ר, דמיד בגמרו העשייה נסתלק היצה"ר מאתו ועולה למרום להסטין ונסתלק תאוותו ממנו, אז מתחיל האדם להביט מה עשה ומתחרט.

(ב) אם כשיראה אדם אחר עושה את אותו המעשה, יהא רע ונמאס בעיניו, יידע כי מעשה רע הוא, והיצה"ר דידיה סימא את עיניו.

(ג) "כשיש לפניו שני מחשבות, זאת אומרת כך הוא כבוד הבורא, וזאת אומרת שההיפך הוא כבוד הבורא, אזי יבחין חשקו, להיכן שחושק מאד זה ודאי דעת היצה"ר וילחם כנגדו, והשני שאין חושק בו רק מעט, בו יחזיק ולא ירפה". (פרשת שלח. וביושר דברי אמת עמ' נא איתא שמקור הדברים הוא מרבו של הערבי נחל, בעל היושר דברי אמת).

ר"ה שחל להיות בשבת איך יינצלו ישראל בלי שופר - "הקשו המקובלים, היות יום א' דר"ה דינא קשיא, ועם האמור שכל זכות

ישראל ע"י השופר, א"כ כשחל יום א' דר"ה בשבת מאי עבדי ואיך יינצלו ישראל. ותירצו דמה שמועיל השופר בחול יועיל שב"ק בעצמו, בהיות שבת הקודש עצמו בדיננו והוא אות בין הש"י ובין ישראל, וקדושת שבת וקדושת ישראל קרובים ומשורש אחד באים, ועי"ז נזכה בדין בעזרתו ית"ש, כי שב"ק הוא ראש משפטנו וכאילו אנחנו בעצמנו שופטים בדיננו..." (פרשת אמור).

פחד הגלות הוא במקום הצרה עצמה - "והנה אנו רואים חסדו בגלות החיל הזה מהפחדים הרבים שמגיע מאת העו"ג מפחד גזירות רעות, ולא תקום הגזירה ולא תהיה, והיה זה מחסדו ית"ש שע"י הפחדים ניצולים הם מהגזירות ההם ונחשב להם הפחד כאילו בא עליהם אותה הגזירה". (סו"פ תבא)

כשחכם מוליד דין ע"פ דרשה חדשה, כאילו עכשיו נכתב אותו הפסוק - "ומה"ט אמרינן שהראה ה' למשה רבינו ע"ה כל מה שתלמיד ותיק עתיד לחדש, ולכאו' אם תלמיד ותיק חידש איזה איסור על פי דרש או רמז שבתורה, ודורות שלפניו לא ידעו מזה, אטו נימא שהיה אצלם שגגת הוראה ונכשלו באיסור זה, והשתא בהמתן של צדיקים וכו'. אלא כי הדרש הוא היה בכח והיה מקבל התהפכות עד בוא התלמיד ותיק והוציאו לפועל והסכימו לו החכמים שכן הוא דרש הפסוק, הוי כאילו אז הוא שנכתב אותו הפסוק כי אז יצא לפועל". (פרשת נצבים דרוש א)

טעם השארת גליון חלק בס"ת - "ולפיכך צריך להניח גליון חלק בס"ת, להורות שהתורה היא כדוגמת נייר חלק המוכן לכתוב בו תמיד חדשות בהיותו יוצא מכח אל הפועל ע"י חכמי הדורות". (שם)

מעלת ספר אור החיים - "עיין מה שכתב בזה רוח אפינו בספר אור החיים, ודבריו בלתי מושגים רק ברוה"ק, רק תחילת דבריו הם מובנים למעיין קצת". (ריש פ' אחרי)

לקראת שנת מלכתא

dirshu@dirshu.co.il | לקבלת הגליון למייל:

תקציר שבועי של 'הדף היומי בהלכה'

גליון מס' 299

פנינים לפרשת חיי שרה

סיפר רבי צבי בוימל שליט"א: נכנסתי אל רבינו, והוא אמר לי: "הרי גם את רבקה אמנו, לא הייתם מקבלים בבית יעקב. אתה יודע איזה אבא היה לה, ואיזה אח היה לה? זו היתה משפחה של פושעים..." "בבית היה להם גם סם המוות, כנראה באופן קבוע זה היה בבית, שהרי לא כתוב באף מקום, שכאשר אליעזר הגיע הם שלחו ילד לבית מרקחת לקנות סם המוות..."

הגאון רבי שלמה לווינשטיין שליט"א על בעיות חינוכיות שהגיעו אל מרן הגראי"ל שטיינמן זצוק"ל

"ותאמר אליו בת בתואל אנכי" (בראשית כ"ד, כ"ד)

אחת הבעיות הכואבות שהגיעה לשולחן רבינו, היתה נושא אי קבלת תלמידים ותלמידות למוסדות החינוך השונים. יש מקומות בהם המנהלות לא מוכנות לקבל תלמידות בטענה כי האב אינו נראה כראוי, או שיש אחים שאינם הולכים בתלם. שלא לדבר על חיידרים וישיבות שלא מקבלים מסיבות שונות, חלקן לא רלוונטיות. אל ביתו של רבינו היו מגיעים מאות הורים לשפוך את ליבם לפניו, על שלא קיבלו את בניהם או את בנותיהם למוסדות החינוך.

באותה תקופה, סיפר ראש החינוך העצמאי רבי צבי בוימל שליט"א, נכנסתי אל רבינו, והוא פנה אלי בתפקידי כמנכ"ל החינוך העצמאי, ואמר לי: "הרי גם את רבקה אימנו, לא הייתם מקבלים בבית יעקב. אתה יודע איזה אבא היה לה, ואיזה אח היה לה? זו היתה משפחה של פושעים..."

ואז החל רבינו לדמוע והמשיך ואמר: "מהבית הנורא הזה יצאה הבת הזו, וכאשר הלכה לשאוב מים מן הבאר, עלו המים לקראתה. ובנות שכאלה לא מקבלים לבית יעקב..."

המשיך הרב בוימל שליט"א וסיפר: כאשר תמך בהקמת מוסדות, היה לוקח עליהם אחריות מלאה. את מנהלי המוסדות המודאגים היה מרגיע, ומסייע להם ככל יכולתו. היתה הצעה לפתוח בצפון הארץ תיכון לבנות ממשפחות קשות

כדרכו המשיך ואמר בהומור: "בבית היה להם גם סם המוות, כנראה באופן קבוע זה היה בבית, שהרי לא כתוב באף מקום, שכאשר אליעזר הגיע הם שלחו ילד לבית מרקחת לקנות סם המוות..."

כנראה היה להם את זה באופן קבוע בבית, כדי שאם יהיה צורך להעביר מישהו מן העולם, יוכלו להשתמש בזה...

מה ראתה רבקה בבית שלה? מה היא ראתה בשכונה?

שנתן ארבעים ושמונה אלף דולר, ועל משל ה'מרצדס'.

שאל אותי ראש הישיבה: "מה זה 'מרצדס'?"

השבתי לו שמדובר במכונית יקרה ביותר שעולה מאות אלפי שקלים.

"והיכן מוכרים מכונית כזו?" המשיך ושאל אותי, ואני השבתי לו,

שמן הסתם בתל אביב אפשר לקנות את המכונית היקרה הזאת.

"אם כך", אמר לי רבינו בחיוך, "קח אלף שקל, וסע לקנות את המכונית, אולי ימכרו לך"...

בזאת התכוון לומר לי, כי עלי לפתוח את המוסד עם הסכום הקטן שבידי. ואכן כך עשיתי, פתחתי את המוסד עם 'אלף שקל', ובחסדי שמים הוא הצליח מעל למשוער להוציא יקר מזולל, ועד היום הוא ממשיך להוציא פרות משובחים.

רבינו ראה באותם ארבעים ושמונה אלף דולר סייעתא דישמיא מיוחדת, ולכן עודד אותי לפתוח. וכי בשביל לפתוח את המוסד צריך שיהיה בכיס מיליון דולר? אם יש כסף ראשוני פותחים וזוכים לסייעתא דישמיא.

אגב, באותו תיכון שפתחנו למדה בחורה, שעל פי דברי המחנכת שלה, היתה מכינה את שיעורי הבית בשבת. הילדה לא הכישה זאת, ואף סיפרה בגלוי ובהתרסה כי אכן, היא מכינה שיעורים בשבת... היתה שאלה האם לסלק אותה מהמוסד, כדי שלא תשפיע על אחרים, וכמובן שאלה כזו שיש בה דיני נפשות, הוגשה לפתחו של רבינו.

התשובה היתה חד משמעית: לשם כך פתחתם את המקום, להשפיע על בנות כאלה- "כי לכך נוצרתם", התבטא מרן.

חלף זמן, ושוב נכנסתי לרבינו וסיפרתי לו כי הילדה ממשיכה להכין שיעורים בשבת, ורבינו אמר לי: "הרי כבר היית כאן לפני שלושה חודשים ואמרת לי 'כי לכך נוצרתם', ואם כן מדוע אתה שואל שנית?" אגב, בדקתי את התאריכים ואכן צדק רבינו, חלפו בדיוק שלושה חדשים מהפעם הקודמת בה הייתי אצלו.

סופו של הסיפור, אני הייתי בחופה של אותה תלמידה, באולם חתונות בבני ברק, כאשר החתן הוא בן תורה חשוב, עמל ומתייגע בתורה.

רק רבינו, בעינו הצופייה למרחוק, יכול היה לקחת אחריות כה כבדה ולהחליט כי הילדה תישאר בבית הספר, ובסופו של דבר תיכנס למסלול הנכון.

(מתוך הספר 'מתוק האור' פניני הגרא"ל)

חלף זמן, ושוב נכנסתי לרבינו וסיפרתי לו כי הילדה ממשיכה להכין שיעורים בשבת, ורבינו אמר לי: "הרי כבר היית כאן לפני שלושה חודשים ואמרת לי 'כי לכך נוצרתם', ואם כן מדוע אתה שואל שנית?"

יום, שאינו מתקבלות במוסדות הקיימים.

לארגונים השונים לא היה תקציב, והנה הזדמן לארץ יהודי עשיר מארצות הברית, שידו היתה פתוחה לצדקה. הוא ביקש ממני להתלוות אליו אל ראש הישיבה, וכאשר המתנו לפני חדרו, סיפרתי לו על התכנית לפתוח תיכון לבנות בצפון ועל הצורך בסיוע כספי.

הוא האזין לבקשה ואמר לי שעל אף שכבר נתן כספים רבים, הוא מוכן לתת כסכום ראשוני ארבעים ושמונה אלף דולר, כדי שיפתחו את התיכון.

נכנסנו אל ראש הישיבה, סיפרתי לו על התרומה, והוא ברך את התורם. אבל כדי לפתוח מוסד כזה, צריך להיות מסונף לסמינר אחר, כדי לקבל רישיון חינוכי, ואחד ממנהלי הסמינרים איתו דיברתי, אמר לי שהסכום הראשוני שקבלתי הוא מזערי ביותר, כיון שבשנים הראשונות אין תקצוב ממשלתי, והעלויות הן גבוהות ביותר. כדי להמחיש לי זאת, אמר לי אותו מנהל: הסכום שקיבלת זה כמו שהיית נכנסת לסוכנות 'מרצדס' ובידך אלף שקל, והיית מבקש לקנות רכב...

שבתי אל ראש הישיבה, וסיפרתי לו את הסיפור כולו, על הגביר

גליון 'לקראת שבת' יו"ל בחסות
'אמונה וחסד' דפוס וכריכייה בע"מ 02-6715501

זיכוי הרבים בהפצת גליון זה
לעיי"נ הרה"ח **בנימין ב"ר דוד צבי רוזנטל** זצ"ל
נלב"ע ר"ח אב תשע"ו

ב-12 בלילה נשמעו לפתע דפיקות בדלת. בניגוד להיום, אופקים בשנים ההן הייתה שוממת לחלוטין בשעות הללו, כמעט ללא תנועה ברחוב. כאשר קם בחשש לראות מיהו זה הנוקש בשעה כה מאוחרת, הותירה אותו ההצצה בעינית הקבועה בדלת משתאה ונדהם. "שלום עליכם"- נשמע קולו של המרא דאתרא בפתח

הצצה למעשי החסד המופלאים של הגאון רבי שמשון פינקוס זצוק"ל

"וְהָיָה רִבְקָה יִצְאָתָ" (בראשית כ"ד, ט"ו)

באחת משיחותיו מעורר רבינו תמיהה עצומה על פרשת החסד של רבקה אמנו:

"מה באה התורה ללמדנו במעשה רבקה ואליעזר? יש לי בת בגיל ארבע", הוא מוסיף, "וכי התורה מצווה עליי לשלחה מן הבית אל הבאר כדי לדלות בעבודת פרך מייגעת עשרות רבות של דליי מים ולהשקות בזריזות את עדרי גמליהם של עשרה ישמעאלים בטלנים היושבים באפס מעש מול עיניה, בלי לנקוף אצבע? האמנם כך היא דרכה של תורה?!"

הוא מוטיב ליה והוא מפרק ליה: "האבות הקדושים לא היו 'בעלי חסד' גרידא, אברהם אבינו היה מידת החסד בעצמותה, ודרגה כזו חיפש אליעזר גם במיועדת עבור יצחק בנו יחידו. לא הנהגות ומעשים חיצוניים או אפילו פנימיים, אלא את ה'חסד' בעצמותו. ועבור מידת החסד בעצמותה- שום דבר אינו גדול מדי, רב או כבד מדי".

שתי פנים היו לה לאהבת הבריות של רבינו זצ"ל, שכל מי ששהה אי פעם במחיצתו חש בה תכף ונודע ללב השופע חמלה ורוך כלפי כל אדם מישראל. המושגים הגבוהים שאותם טבע בהטבה לזולת היו בלתי נתפסים, בהפקירו כפשוטו את נפשו, גופו וממונו כדי לגמול חסדים טובים. הפן האחד היה ה'הלכה למעשה' וההטבה בפועל, אולם הפן האחר היותר נדיר ובלתי מצוי, היה שימת הלב להבחין בצורך המעיק על לבו של הזולת. שכן אי אפשר להגיע לשלימות ביחסים שבין אדם לחבירו ללא יכולת ההבחנה מהו הצורך של העומד מולנו.

לרבי שמשון זצ"ל, שהקב"ה חננו בכישרונות מבורכים ובעמל נפשו אף ב'לב מרגיש', היו חושים מחודדים לזהות את הצרכים, ומשמעמד עליהם כרגע שפע תכף מטובו וחסדו, בלי להבדיל בין קל לנכבד או קטן וגדול, ומאומה לא עמד לפניו בהילוכו ובדרכיו של הקב"ה- חנון ורחום ומשכיל אל דל.

וכך אמר פעם במהלך שיחה: "כאשר ילד קטן מבקש לשתות בעתות לחץ של ערבי שבתותו וכיו"ב, אם מתאמצים קצת גם להמתיק לו את השתייה במעט תרכיז ולערבו יפה יפה, הרי שפעולה קלה זו

היא בכלל 'דבקות' בקודשא בריך הוא. הבעיה היא- הוא מוסיף - שאיננו מייחסים חשיבות למצוות כאלו ומביטים עליהן כ'קטנות' שאינן מצדיקות טרחא, וזהו שורש הטעות, שכן גם הן מצוות שאסור להחמיצן, ופשיטא שאין לזלזל בהן". אין פלא אפוא שכה רבו המקרים ששם ליבו אף לפרטים פעוטים העשויים להיטיב עם הזולת. 'מעשה מצוה' המביא דבקות בהשי"ת כפשוטו- לאו מילתא זוטרתא היא.

מרגלא בפומיה:

ההבדל בין אדם גדול לבין קטן הוא, שילד קטן דואג רק לעצמו ואילו גדול דואג אף לאחרים. וכלל זה נכון גם בענייני רוחניות: העוסק עם עצמו בלבד- הוא קטן, והמסוגל לעסוק עם אחרים ולהתרומם למענם, הוא גדול. אולם גם באלו המסוגלים לעסוק עם אחרים יש גדולים יותר ופחות. אם יורשה להוסיף על דבריו, ניתן למתוח את הקו הלאה ולומר כי ככל שאדם מסוגל יותר להיטיב ולחשוב אף על 'קטן'- כך הולך הוא וגדל עד מאוד.

רבי שמשון זצ"ל היה בבחינה זו 'גדול שבגדולים'. וכשם שרוב היה כוחו בהפשטת דברים עמוקים ברומו של 'עולם

כך מספר למשל אחד ממכריו, שפגש בו ביום בהיר בבני ברק ושאל אותו לתומו אם במקרה מתכוון הוא לנסוע לירושלים בשעה הקרובה. "כן", השיב לו רבי שמשון על אתר, "בעוד חצי שעה אוכל לבוא לקחת אותך". נקל לשער כמה שמח האיש על 'צירוף המקרים' שנזדמן לו בהשגחה מיוחדת, ובפרט כאשר מחצית השעה לאחר מכן לא נצרך לעשות פסיעה אחת למען הנסיעה. הרב עצמו הוא זה שהגיע עד פתח ביתו והזמינו לרדת אל הרכב הממתין למטה.

אך בכך לא תם הסיפור. בהגיעם לירושלים, שאל ר' שמשון את בן לוויית כמה זמן הוא מתעכב בעיר, וכששמע שהמדובר הוא על חמש שעות לערך, הפטיר כלפיו בשמחה: "טוב מאוד, בעוד חמש שעות אני בא לקחת אותך". וכך הווה.

רק לאחר מעשה התברר לו לנסוע כי כל היציאה מבני ברק לירושלים לא הייתה אלא במיוחד עבורו, כשאת שעות 'ההמתנה' הממושכות מעביר רבי שמשון זצ"ל באחד מבתי הכנסת בשכונה ירושלמית פלונית, שאליו נכנס על מנת לעסוק בינתיים בתורה משוש חייו- 'מה לי הכא ומה לי התם'...

המעשה והמידה בעצמותה

"הלכתי לצדו פעם ברחובה של אופקים", מספר פלוני, "כשלפתע הוא פונה אלי ואומר: 'גם הם היו נראים כאלה...' הבטתי כה וכה, כשעיני עוברות בפרוף על קבוצת פועלים ערבים היושבים וסועדים בצוותא מתוך כיכר לחם גדולה, ולא הצלחתי להבין מי אלו 'הם', ומי 'הכאלה' שאליהם התכוון. כאשר חזר על המשפט שב והבחין שטרם ירדתי לסוף דעתו, חיך והסביר: אתה רואה את קבוצת הישמעאלים האלה? כך גם היו נראים שלושת המלאכים בעיני אברהם אבינו, כפי שאומרת הגמרא שכ'ערבים

האצילות'- ולהורידם לעולם המעשה לפרטי פרטיהם מחוורים כשמלה- כך גם היה לעומת כן בעולם העשייה, והשכיל לבטא גאונות בהפשטת המצוות עד ה'למעשה' בפרטים ופרטי הפרטים שלהם. בכוח זה נטל ורומם את ה'ואהבת לרעך כמוך', העלול להיתפס כמושג מופשט של רגש ומידה כללית כלפי הזולת, מתוך מבט אמתי על פרטי המצווה הזוטרים כביכול- כעל תיקוני עולמות נשגבים.

פעם נודע לו בדרך אגב על אחד מבאי ביתו שהוא מחבב ביותר מיץ אשכוליות. ובכן, מאז ואילך כל אימת שהלה התארח אצלו, עמד הכן על השולחן בסמוך למקום מושבו בקבוק מיץ אשכוליות, שרבי שמשון אישית היה דואג להביאו.

צמאה לך נפשי

אחד ממקורביו נסע עמו פעם ברכבו מירושלים לבני ברק, כשבמהלך הנסיעה הכריז רבי שמשון לפתע שהוא 'צמא מאוד'. בעיני בן לווייתו שהכירו היטב, ההתבטאות הזו היתה מוזרה בעליל, ולא התאימה כלל לאורחותיו של רבינו. והנה, בנקודה הראשונה של מכירת משקאות שהזדמנה בדרכם, עצר הרב ורכש שתי פחיות שתייה, לו ולנסוע שלצדו.

"ניסיתי להתנגד לשתיה שקנה בעבורי, אך הוא התעלם מהסירוב ודחק בי לקחת ולשתות", והלה- לא נותרה לו ברירה אלא ליטול את המשקה מידו בתודה.

רק משסיים לשתות, נזכר שכמחצית השעה קודם לכן השיח את ליבו באוזני רבי שמשון על התשישות והלאות שפשטה בכל איבריו, בעקבות ביצוע שליחות עדינה ומורכבת שסחטה ממנו את לשד כוחותיו. עתה הבין אל נכון מה פשר 'הצימאון העז' שתקף לפתע את הרב. צמא מסוג אחר לגמרי מזה שחשב בתחילה.

הנייר עולה בעשרות אחוזים מחירי הדפסות וכריכות הספרים עולים נצלו את ההזדמנות לשבוע אחד בלבד!

מבצע המתנות הגדול של 'דרשו' ו'אחינו' מסתיים בעוד כשבוע
התקשרו עכשיו, תירמו וזכו מיידית במתנת של ספרי 'דרשו'

פרטים בעמודים: 16-17

נדמו לו, ואף על פי כן רץ לקראתם בזקנותו ובשעת חוליו. נו, בבקשה! פנה אלי ואמר- 'לך אתה עכשיו, תשחט לפועלים הללו שלושה פרים ותן להם לשונות בחרדל...'
מעידים תלמידיו ומקורביו, כי לפי ערך השגתם היה רבינו בבחינת מידת החסד. "אין העולם חסר משלושים צדיקים כאברהם" אומרים חז"ל, ובכל דור ודור יש כאלה הזוכים להימנות על אותם שלושים. רבי שמשון, מן הסתם, זכה.

חסדי אבות

בדברי הערכה שהשמיע אודותיו ראש הישיבה דאופקים הגאון רבי יעקב הורוביץ זצ"ל, אמר בין השאר את הדברים הבאים: "לומר שרבי שמשון גמל הרבה חסדים (-ער האט געטאן א סאך חסדים) - זו הגדרה חיוורת. למעשה הוא היה 'תופעה' של אדם גדול בכל התחומים, מסוג אחר ונעלה לגמרי מהמוכר לנו והמורגל. לא יאמן כי יסופר. היינו ממש נפעמים מהגדלות של החסד שלו, איך אדם לא מסוגל לנסוע ברכבו בלי להסיע עמו אנשים שפגש בדרכו ולהביאם למחוז חפצם, ומרגיש ממש 'בל תשחית' לנסוע עם רכב ריק. רואה מישהו בקצה העיר, לוקח אותו לאן שצריך. לא! אין בנמצא כזה אדם. לא שייך. זה (-בבחינת) חסד של האבות, ואינני צוחק. בלי גוזמה..."

לבד בלילה

התינוק גם לו בעריסתו בשלווה אי שם באופקים הדרומית, בלי לדעת כי זהו הלילה שלפני הברית. אביו לעומתו נותר להיות ער, ולמד. לבדו. כשהשקט העמוק העוטף בשעות אלו את העיירה מגניב ללבו אי אלו רגשות של פחד ואי נעימות. במשפחה זו נהגו כקהילות ישראל העורכים בליל הברית סדר לימוד ותיקון של 'ברית יצחק', והאב שרצה להדר וללמוד כל הלילה, החליט לעשות כן על אף שלא מצא לו צוותא.

בשתיים עשרה בלילה נשמעו לפתע דפיקות בדלת. בניגוד להיום, אופקים בשנים ההן הייתה שוממת לחלוטין בשעות הללו, כמעט ללא תנועה ברחוב. כאשר קם בחשש לראות מיהו זה הנוקש בשעה כה מאוחרת, הותירה אותה ההצצה בעינית הקבועה בדלת משתאה ונדהם. "שלום עליכם" - נשמע קולו של המרא דאתרא בפתח.

"מזל טוב!" הוא מברכו בחום, ומתעניין לדעת "מה שלומכם? מה מעשיך בשעה זו?" ומשייפר אבי הבן שהוא יושב לבדו ולומד, הציע הרב בפשטות "אז בוא ונלמד ביחד", ואומנם השליך את הכובע לצדי המיטה הסמוכה, והחל לעסוק עם בעל הבית בלימוד שעות רבות, עד עלות השחר.

וכך תאר בעל המעשה את החברותא שנזדמנה לו בהפתעה גמורה לכל אותו הלילה:

"לא הספקנו הרבה, כי את שלושת השעות הראשונות הקדשנו ללימוד פרקים בעיון מתוך תיקוני הזוהר (- שנוהגים לומר בלילה הזה), כשהרב מסביר לי במתינות ובבהירות ביכולתו הנדירה

הנה חלה התפתחות מפתיעה במצב הביש מכיוון בלתי צפוי. רב הקהילה באופקים שהיה אף הוא מבין הנוסעים, התרומם באחת ממקום מושבו, פסע בין ספסלי הרכב לכיוון הדלת ו...ירד

להפשיט עניינים גבוהים ועמוקים כשולחן הערוך לפני כל בר בי רב".
"הרב אמנם לא היה הסנדק של בנו זה", הוא מסיים בערגה, "אבל בהחלט היה מלאך הברית שלנו".

ממקומו יפן ברחמים

ההסעה שיצאה מירושלים בשעת לילה עשתה את דרכה על כבישי הארץ לכיוון תפוח ואופקים, בתפוסה מלאה, למעט מקום אחד שנותר פנוי.

קרוב לחצות חלף הרכב ליד מושב קוממיות, שם המתינו זוג חרדי בתחנה והניפו את ידם לרכב ההסעה. הנהג האט ונעצר, אולם משביקשו שניהם לעלות, מנע בעדם. "יש לי רק מקום אחד. או שאת תעלי או שהוא", הכריז...

"לא, לא אעלה לבד", הצהירה האישה. "עשה טובה, תצמצם מקומות ונעלה שנינו", התחננו בני הזוג, "השעה כה מאוחרת, ואתה הרכב הציבורי האחרון להיום". אבל הנהג נותר בשלו. "מצטער, אין לי ברירה. אינני יכול להעלות נוסעים מעבר לכמות המותרת".

בשלב זה הצטרפו לשיחה שאר יושבי הרכב, כשאחד הנוסעים קורא לעומתם: "צפוף כאן מאוד, אין ברירה- יהיה עליכם להמתין לטרמפים". פניהם הנבוכות של בני הזוג הסגירו את התחושה הקשה המתחוללת בקרבם. מה עושים?

ונהנה חלה התפתחות מפתיעה במצב הביש מכיוון בלתי צפוי. רב הקהילה באופקים שהיה אף הוא מבין הנוסעים, התרומם באחת ממקום מושבו, פסע בין ספסלי הרכב לכיוון הדלת ו...ירד. "יש לי כמה דרכים איך להסתדר גם בשעה כזו", הצהיר, ופינה עבורם את מקומו. בני הזוג ניסו כמובן להניאו מהחלטתו, אבל הוא עשה עצמו כאינו שומע, והפטירו בפשטות 'לילה טוב' החל תכף צועד לכיוון המושב, ועד מהרה נבלע בחשיכה.

(מתוך 'ואוהביו כצאת השמש בגבורתו')

"שמעתי איך שמשוגע מדבר, ופשיטא שלא נתקבלו דבריו כלל אצלי. ויש ללמוד מזה, שאם שמעתי ח"ו איזה לשון הרע מפלוני, אחזיק אותו שלפי שעה, בעת שדיבר לשון הרע, היה משוגע, כמו שאמרו חז"ל: 'אין אדם עובר עבירה, אלא אם כן נכנסה בו רוח שטות. ועוד יש ללמוד מזה, שתחזיק את היצר הרע למשוגע"

התבוננות מיוחדת מכל דבר של הגה"צ רבי שמואל הומינר זצ"ל

הרב יהושע לייבזון

בפרשת השבוע בה התורה מתארת את ההתבוננות של אליעזר עבד אברהם במעשיה של רבקה, וכדברי הפסוק 'והאיש משתאה לדעת ההצליח ד' דרכו' בחרתי להביא בפניכם מאמר מרתק על הגה"צ רבי שמואל הומינר זצוק"ל. רבי שמואל שקראו לו 'החפץ חיים השני', כי כמעט לא היה פה קדוש כמותו בירושלים. ובמאמר זה נביא על המבט של הצדיק והלימוד שלו מוסר השכל לחיים כמעט מכל דבר.

את המאמר כתב הרב נתן אנשין (מתוך 'קהילות'):

מכל דבר למד רבי שמואל הומינר מוסר-השכל, אפילו דבר פעוט כמו נסיעה באוטובוס שימש בשבילו דוגמה לעבודת ה'; "נסעתי באוטו ובאמצע הנסיעה נתעוררתי בעזה" אילו היה הנהג מפסיק את עבודתו ומדבר חצי שעה דברים בטלים - כמה היו האנשים מתקצפים עליו: 'הלא אתה גורם לנו בלבול ושינוי סדר!' הלא בעוד חמישה רגעים, זה צריך כאן וזה כאן, היתכן לעשות עוול כזה?! כן צריך לחיות בחשבון זה 'כי נוסעים אנחנו', כל משך חיינו בעולם הוא רק נסיעה ארוכה; וקח לך משל כשאתה הולך לישיבה ללמוד שיעור הקבוע לך, הלא סדרי המרכבה וכמה עולמות ומלאכים מונהגים על ידך, ואם ח"ו תפסיק מלימוד, הלא אתה מעכב את כולם, וממש אתה שולח יד בקדושי עליון, לבלבל ולקלקל ר"ל" (מפנקסיו של עבד המלך, פרק תורה).

עצות עמוקות בדרכי התורה למד רבי שמואל אף מהתבוננות ב... משוגע; "שמעתי איך שמשוגע מדבר, ופשיטא שלא נתקבלו דבריו כלל אצלי. ויש ללמוד מזה, שאם שמעתי ח"ו איזה לשון הרע מפלוני, אחזיק אותו שלפי שעה, בעת שדיבר לשון הרע, היה משוגע, כמו שאמרו חז"ל: 'אין אדם עובר עבירה, אלא אם כן נכנסה בו רוח שטות. ועוד יש ללמוד מזה, שתחזיק את היצר הרע למשוגע, והבן מאד: (שם, פרק פה קדוש).

ספר שלם בשם 'עצה ותושיה' חיבר על שמירת הפה מכל דיבור אסור. בפרק הראשון הוא מדמה את הלשון למתנה חביבה ויקרה שהמלך נתן לעבדו, וכדי לשומרה מנוק, בנה שתי חומות סביבה, וציווה על העבד שיזהר מאד שהאויב לא יחטוף את המתנה, ובכך יגרום לנזקים גדולים לבית המלוכה. כך הוא כוח הדיבור, שהוא

מתנה גדולה לאדם שיוכל לעבוד בה את ה' בתפילה ובלמוד תורה. אך הבורא הקיף את המתנה בשיניים ובשפתיים כדי שישמרו על הלשון שלא תיחטף על ידי היצר לצורך דיבורים אסורים (עפ"י ערכין ט"ז). וכאן מבקש רבי שמואל מהקורא, שיתבונן כמה יסורים סבל בינקותו כשבקעו לו השיניים, ואלו קשיים היו לו בדיבור עד שהצליח ללמוד לדבר - כל זה כדי להורות לאדם שלא ניתנו לו השיניים כדי לאכול מעדנים, אלא כדי לחסום את הלשון מדיבורים אסורים. ולא עוד, אלא שגם כאבי השיניים שסובל האדם לפעמים, באים לרמוז לו שאינו שומר את פיו כראוי. בהתאם לכך רשם רבי שמואל לעצמו באחד מפינקסיו: "בעוונותי הרבים נעשו לי שלושה נקבים בשלוש שיניים - ועשה תשובה להתחזק מאוד לעצום שיניך ושפתיך". מאוחר יותר רשם, כי "נעשה חור בשן רביעי, והתעוררתי מאוד לקיים סגירת ועצימת שתי החומות, כמו שכתוב ב'עצה ותושיה' אות א".

לא בכדי קראו לו 'החפץ חיים השני', כי כמעט לא היה פה קדוש כמותו בירושלים, ובנוסף לספרו 'עיקרי דינים' על לשון הרע הקים 'ועד שמירת הלשון' יחד עם המגיד רבי שלום שבדרון ואיש המוסר רבי אליהו לופיאן. מטרת הוועד היתה להחזיר בצייבור את תודעת לימוד הספר 'חפץ חיים'. הוועד גם יזם הרצאה מחודשת של הספר הזה שעד אז נדפס באותיות צפופות, ומעתה יצא לראשונה באותיות

באחת הנסיעות הוא הגיע יחד עם המגיד רבי שבתי יודלביץ למחנה הצבאי 'צריפין'. מספר תלמידו שהצטרף לנסיעה, כי רבי שמואל פנה אז למפקד המחנה ושאל אותו מדוע אנשי הצבא תולים את הצלחתם בכוחם ובעוצם ידם, ואינם טורחים להזכיר שם שמים

פנה אז למפקד המחנה ושאל אותו מדוע אנשי הצבא תולים את הצלחתם בכוחם ובעוצם ידם, ואינם טורחים להזכיר שם שמים, הלוא ברור כי לולא עזרת ה' לא היו יכולים להתקיים מול אויביהם. התלמיד השתומם: איך הוא מעז לדבר דיבורים כה ישירים לקצין צבא? אך למרבה הפלא ענה לו המפקד: "ידע כבוד הרב, כי אפילו שהרב מודע לכך שהכל נעשה בעזרת ה' הרי אנחנו מודעים לכך הרבה יותר, אנו חשים זאת בכל רגע, וברור לנו שבדרך הטבע אין הסבר לכוח עמידתנו נגד אויבינו, ובוודאי יד ה' עושה זאת. אך לשאלתך מדוע אנחנו לא אומרים זאת, הוא משום שכאשר ישמע העם שאין בכוחנו לעמוד מול האויב, תיפול רוחם". רבי שמואל לא ממש הסכים לדבריו, אך ציין לזכותו שהרשה לו ולרבי שבתי להניח תפילין לצעירים רבים במחנה.

(מתוך 'קהילות' - המבשר חשון תשפ"ב)

מרובעות וברורות. במהדורה זו צורף גם ספרו 'עיקרי דינים', ומאז התבססו כל המהדורות על הוצאה זו. אף את הספר שמירת הלשון הדפיסו אנשי הועד באותיות מרובעות ומרווחות. הם גם חילקו את הספר ליותר כותרות, ותירגמו את כל דברי הזוהר המובאים בספר. כמו כן אירגנו שיעורים של רבנים חשובים בנושא שמירת הלשון, ובמיוחד דאגו להשריש את הדבר בקרב ילדי תלמודי התורה. ביומנו יש רישום מענין הקשור לנושא המדובר: "ליל שבת קודש [פרשת] בא, ראיתי בחלום שהחפץ חיים יושב על יד השולחן ולומד בפנים מאירות ושמחות, וחיוך קל על שפתיו".

בביתו של רבי שמואל היה הדיבור אודות אנשים, דבר משולל מכל וכל. שמואל תאמר שכל הזמן היטה את אנשי סביבתו מלדבר לשון הרע, סיפר חתנו רבי משה אורי לינדר, כי בטרם התקבל כבן בית אצל רבי שמואל חשב שישמע כל הזמן: ש... ש... שלא יגיעו ח"ו לידי לשון הרע, אך מאז שנכנס לביתו של אותו צדיק גילה, כי בעצם אין בסביבתו שום ניסיון לדבר סרה על איש, כי השיח בשולחן היה תמיד רק בדברי תורה ויראת שמים, ומעבר לכך לא גילו שום התעניינות.

בכלל היה זה מנוגד לגמרי לטבעו של רבי שמואל לגעור במאן שהוא; דיבורו היה בנחת, ואף כשהיה צריך משהו בבית, היה מבקש כמתחנן, כאילו הוא אורת. וכדרכו ללמוד דרכי חיים מכל פסוק בתנ"ך, למד גם זאת מהפסוק: "ויאמר ה' אל קין אי הבל אחיך" (בראשית ב, ה) ופרש"י: "להכנס אתו בדברי נחת - אולי ישוב". מזה אתה למד, כשאתה בא להוכיח לאחד ולהדריכו בדרך ישרה, תכנס עמו בדברי נחת, ואחר כך תמשיך איתו לעבודת השם יתברך (שם, פרק פה קדוש).

רבי שמואל היה עורך נסיעות לערי ישראל כדי להפיץ יהדות בעם. באחת הנסיעות הוא הגיע יחד עם המגיד רבי שבתי יודלביץ למחנה הצבאי 'צריפין'. מספר תלמידו שהצטרף לנסיעה, כי רבי שמואל

*** שיעורים מקוצרים על הדף היומי**

*** דף היומי בהלכה - 5 דקות ביום**

*** ווארטים וסיפורים מיוחדים לפרשת השבוע**

*** סיפורי צדיקים ותוכניות מיוחדות**

הכל במקום אחד

קו השיעורים של 'דרשו' *4992 או 077-2222-666

שוב הכל תרו בעיניהם אחר הטבעת הסוררת המונחת על הארץ, וכשנמצאה - שב החתן וניסה להניחה על אצבע כלתו. אולם גם הפעם, ה' ישמור ויציל: הטבעת שוב נפלה ארצה, בפעם השלישית! אימה וחלחלה אחזו בנוכחים. כולם נלחצו ולא הבינו את המשמעות. הלא מדובר ברגע דרמטי, מרגש מאין כמוהו. ומשהו פה משובש לגמרי. שוב ושוב הטבעת נופלת, נראה כי מעשה שטן הוא זה...

מה התחולל ברגעים המרטיטים תחת החופה, ולמה?

הרה"ג אשר קובלסקי שליט"א

"מה' יצא הדבר" (בראשית כ"ה, ג')

משאלת הלב העמוקה, השאיפה הכמוסה והנכספת ביותר של כל
אב ואם בישראל באשר הם, היא לזכות לגדל דורות ישרים מבורכים,
להשיאם בבוא העת עם זיווגם ההגון והראוי, לראות את בתי ילדיהם
נבנים לתפארה בדרך התורה המסורה לנו מדור לדור, ולרוות נחת
מדור הנכדים, ואחר כך הנינים, וגם לרקוד בשמחות בני הנינים, בלי
עין הרע.

אבל התהליך כולו - מתחיל בנישואי הילדים עצמם. שם עוברת
החוליה לדור הבא, זה הצומת המכריע - והוא לא קל. עינינו הרואות
משפחות רבות בישראל, אשר בבוא תקופת הקמת הבתים של
הדור הבא, שריוות במבוכה ובמצוקה, תוהות, מבולבלות ומגששות
את דרכן באפילה. במה להתמקד, מה לשאול, כיצד לברר, למה
השידוך מתעכב ומתי כבר יגיע הרגע הגדול...

אין ספק, כי תקופת השידוכים - אינה תקופה קלה. זו תקופה
של בירורים חוזרים ונשנים, קבלת דרישות שלום שביירונו עלינו,
לפעמים אנו נשאלים שאלות פוגעניות, ולפעמים - חלילה - שואלים
שאלות כאלה. לצד כל זה יש ציפיה הומה, כמיהה של ממש לשבור
כבר צלחת בשעה טובה ומוצלחת, ולפעמים - הרגע הזה מתעכב,
עוד ועוד ועוד, ואיש אינו יודע עד מתי...

פרשת השבוע מתארת את השידוך הראשון שנעשה בעם ישראל,
כאשר יצחק - בנו של היהודי הראשון, אברהם אבינו, עומד להקים
בית בישראל. בתורה מתוארת מסכת פתלתלה ורבת תהפוכות,
הגדרת המיועדת, מקום מגוריה, מסע מופלא אליה - שכולל קפיצת
הדרך, סירובו של אביה להכיר בשידוך המתגבש וסופו הטראגי,
נסיגנות של אחיה - לבן הארמי להילחם בשידוך הקורם עור וגידים,
ולבסוף - אמירה ברורה, פשוטה וחלקה: 'מהשם יצא הדבר!'

לא בחינם מתארת התורה בפרוטרוט את כל הפרשה האמורה, את
כל השתלשלות העניינים. יש כאן משהו מעורר התבוננות: הנה כי
כן, כבר בשידוך הראשון בעם היהודי - זה לא היה קל, זה לא היה

פשוט. היה זה מסע ארוך, לארץ זרה, לחרן הרחוקה, בחיפוש אחר
אשה לא מוכרת. אם לא די בכך - למסע הזה נלוו קשיים ומפריעים
נוספים. אבל בסוף - הכל הפך לנס פלאי אחד גדול: היתה כאן
קפיצת הדרך, סימן שמימי של חסד, והתגברות על מכשול ומפריע
בדרך לשידוך הרצוי.

אלו הדברים אותם גילה ה'חזון איש' זצ"ל במתק לשונו: אנו חיים
בדור שכולו הסתר פנים, קשה לראות ולהיווכח בכל עת ורגע בידו
העילאית המכוונת של בורא עולם. כל זה נכון לאורך כל החיים, עד
שמגיע רגע אחד נפלא - והוא הרגע בו צריך להקים בית בישראל, ואז
רואים בעיניים, ממשישים באצבעות, מרגישים בכל חדרי הלב - כי
בורא עולם מדריך, מכוון, נותן את המידע הנכון, מסדר את העניינים

- כדי שהשידוך הנכון, הוא ורק הוא, ייצא אל הפועל, ובזמן הנכון!
ולכן, ראשית, חשוב לחדד את ההבנה הזו בקרב רבים כל כך המצפים
לישועתם, או כאלה שנבוכים ולא יודעים כיצד יתקדם הדבר
לשיעור רצונם. אחים יקרים, שימו לב ונשמע: נושא השידוכים, כל
כולו, מנוהל בידיים הטובות ביותר, בידי של בורא עולם. רואים את
זה, מרגישים את זה, חשים בכך בכל צעד ושעל. ניתן לסמוך עליו
יתברך בעיניים עצומות, להתחזק בביטחון ואמונה מלאים כי הוא
יורה את דרכנו ויכוון את צעדינו, בדרך לשידוך הנכון ובזמן הנכון.

דברי חז"ל, המגלים לנו כי מאז בריאת העולם יושב הקדוש ברוך הוא ומזווג זיווגים, אינם טעונים הוכחה. כל בר דעת מבין, כל מי שסגר שידוך אי פעם יודע, שכאשר הגיע הרגע - בורא עולם נטל את ידו והוביל אותנו לתוך השידוך הנכון, מנע ממנו את השידוך שאינו כזה, והצמיד אותנו מעדנות לבניין ביתו. אמור מעתה, אין מקום ללחץ או לדאגה, גם אם ממתנינים זמן רב, גם אם נבוכים ותוהים בדרך - אין מה לדאוג, השדכן הטוב בעולם עובד בשבילנו!

ולא פחות חשוב - לקחת את המסר מהפרשה, ללמוד ממה שעשה אליעזר בדרכו אל השידוך הזה. מסעו רצוף שיחות עם בורא עולם, שוב ושוב הוא מתפלל ומודה, מבקש עזרה ומשבת, מחנן פני קונו ומהללו על עזרתו עד הנה. ברגע שאדם מבין שכל השידוך הוא רק בידיים של בורא עולם - אין לו מה לעשות חוץ מלפנות אליו, להודות שוב ושוב על כל הטוב, על כל שידוך שבוטל וגם על ההמתנה שלפעמים מייסרת, ולבקש כי השידוך האמיתי בוא יבוא בקרוב ממש!

והאמת, שהמשימה הזו מוטלת על כולנו. כן, גם על ילדים, בחורים, מתבגרים או קשישים, ולא רק מי שבגיל השידוכים או בגיל של מחתני הילדים. כי לבקש ולהתפלל על מכר או חבר, על ידיד או בן משפחה - כולנו יכולים. וכשאנו מבינים שבאמת כל נושא השידוכים הוא רק בידי בורא עולם - על כולנו מוטלת אחריות לקרוע שערי שמים למען מעוכבי הזיווג, המזכירים לנו יותר ופחות, כי אנחנו יכולים לפעול עבורם אצל השדכן בעצמו, שיקדמם לראש התור כבר היום!

חשיבות יתירה היא לזכור שגם שעת החתונה, הרגע הגדול בו הבית נבנה, גם הוא מתוכנן לפרטי פרטים. בורא עולם עומד על המשמר, יודע מהו הרגע הנכון ומכוון אותנו אליו. נכון, לפעמים חוסר הוודאות קצת מבלבל ומטריד, אבל מה לנו להיות מוטרדים, כשהשדכן בעצמו לצידנו, מוודא ועוקב שהחתונה תתקיים מתוך רוב אושר ושמחה, בדקה הנכונה בדיוק!

הבה ניקח את המסר העולה מפרשת השבוע, להתחזק באמונה ובביטחון כי 'מהשם יצא הדבר'. כל שידוך מתוכנן, כל זיווג נקבע מלמעלה, במי מדובר, מתי הוא יקרה, כמה ייסורי נפש נעבור עד אליו, ואיך בדיוק תיראה השמחה הגדולה לכשתתרחש. כל מה שמוטל עלינו הוא רק לבקש ולהתחנן, להודות ולשבת, להתפלל למען מעוכבי הזיווג, לייחל לישועתם ולברכם מכל הלב, ובמהרה יישמע בערי יהודה ובחוצות ירושלים קול ששון וקול שמחה, קול חתן וקול כלה!

הרמז שהובן (לא) נכון...

את הסיפור הבא סיפר ה'חזון איש' זצ"ל לאחותו - 'אשת חבר' של הסטייפלער זצ"ל, סיפור ש'בדידיה הוה עובדא': ביום מן הימים, נקש מאן דהוא על דלתו, וביקש לברר על בחור מסויים, לתהות על קנקנו. מציעים לו בחור כחתן לבתו כלילת המעלות, והואיל והוא יודע שה'חזון איש' מכיר את הבחור - ביקש מה'חזון איש' לספק עליו אינפורמציה. ה'חזון איש', ענוותן ושפל ברוך היה, לא ראה כל

**פתח האיש ושאל 'איך הבחור
המדובר ביראת שמים?', וה'חזון
איש' השיבו: 'בסדר, אבל יש
מקום לשיפור'. שוב שאל אותו
יהודי: 'ואיך הוא בלימוד התורה?',
ושוב נענה לו ה'חזון איש', כי גם
בזה יש מקום לשיפור. לא נחה
דעתו של הלה והוא הוסיף והכביר
שאלות, על מידותיו של הבחור**

פחיתות כבוד בלענות לכל יהודי על כל שאלה, והוא הסכים ברצון. פתח האיש ושאל 'איך הבחור המדובר ביראת שמים?', וה'חזון איש' השיבו: 'בסדר, אבל יש מקום לשיפור'. שוב שאל אותו יהודי: 'ואיך הוא בלימוד התורה?', ושוב נענה לו ה'חזון איש', כי גם בזה יש מקום לשיפור. לא נחה דעתו של הלה והוא הוסיף והכביר שאלות, על מידותיו של הבחור, התנהגותו בין חבריו, החינוך שקיבל וכן הלאה, ועל כולן השיב לו ה'חזון איש' אותה תשובה סתמית: 'יש מקום לשיפור...'

אם חשבנו שהאיש הבין את הרמז הדק, מסתבר שההיפך הוא הנכון. רגע לפני שיצא, הפטיר ואמר: 'אז אם אני מסכם את השיחה, מתברר שמדובר בבחור כליל המעלות, אשר ידיו רב לו ביראת שמים טובה, בלימוד התורה כהלכה, במידות טובות, ועוד ועוד. כל שנותר לו הוא להשתפר קצת, ואז יגיע לשיא השיאים!' - סיכם, הודה ל'חזון איש' על המידע, ועוד באותו ערב נסגר השידוך בסימן טוב ומזל טוב... כשה'חזון איש' סיפר את הסיפור לאחותו, הוסיף ואמר: 'ראי נא מה קרה כאן. הלה בא לשאול בעצתי, ומתוך שלא רציתי לספר את מלוא גנותו של הבחור, אמרתי זאת ברמז בלבד. אבל בורא עולם רצה שהשידוך ייצא אל הפועל, אז אותו שואל, אדם בר דעת, הבין את הרמז בדיוק הפוך ממשמעותו הפשוטה, ולהבנתו - מדובר בבחור כליל המעלות, שעוד רגע נוגע בשיא העליה הרוחנית האפשרית. האין רואים כאן את יד ה' עין בעין?!'

סיפור נפלא זה, המופיע בספר 'מעשה איש', מחדד את ההבנה עד כמה כל שידוך, באשר הוא, הוא מעשה ידי בורא עולם בכבודו ובעצמו, הוא ולא אחר. כשמגיע השידוך הנכון, נאטמות האוזניים, מסתתמת ההבנה. רמזים גלויים מתפרשים בדרך הפוכה, הכל משתנה ומשתבש - כדי להגיע ליעד שהועיד בורא עולם: להוציא את השידוך לפועל!

וכשם שבסיפור הזה אנו רואים כיצד בורא עולם משבש את

קורה פה?!

שוב הכל תרו בעיניהם אחר הטבעת הסוררת המונחת על הארץ, וכשנמצאה - שב החתן והניסה להניחה על אצבע כלתו. אולם גם הפעם, ה' ישמור ויציל:

הטבעת שוב נפלה ארצה, בפעם השלישית!

אימה וחלחלה אחזו בנוכחים. כולם נלחצו ולא הבינו את המשמעות. הלא מדובר ברגע דרמטי, מרגש מאין כמוהו. זהו הרגע בו נבנה הבית, יוצקים את יסודותיו. ומשהו פה משובש לגמרי, לא עובד לחלוטין.

שוב ושוב הטבעת נופלת, נראה כי מעשה שטן הוא זה!

רק הרב מבריסק, נותר שליו ורגוע. הוא ביקש כי ירמו שוב את הטבעת, וברוגע ושלווה ביקש מהחתן לשוב ולהניחה על אצבע כלתו, כשהפעם - המשימה צלחה, הטבעת הונחה כדת וכדין, ומעמד החופה הסתיים בכי טוב...

אולם קשה היה שלא לחוש באווירה העכורה שנוצרה. זה לא רק נראה מוזר, זה נראה שמשוה מכוון מלמעלה, משהו או משהו ניסה למנוע את הקידושין האלה. כשהחתן נטל את הכלה בדרכו לחדר הייחוד, כשהכל עומדים ותוהים מה קרה ומה יקרה עכשיו, ניגש הרב מבריסק אל הזוג הצעיר, ואמר להם בחיוך נלבב:

'הלא תבינו, כי בורא עולם, מסבב כל הסיבות, קבע את הרגע המדוייק בו יקדש החתן דגן את הכלה. אולם, כנראה אנחנו, בני האנוש, מיהרנו קמעא, הגענו לרגע הזה מוקדם מהמתוכנן... והלא בורא עולם יודע את הרגע המדוייק, הנכון, המתאים, הרגע הזה בו הוא קבע שהחתן יקדש את הכלה, וזה לא יכול לקרות אפילו חצי דקה קודם!

מה חשבתם? שהוא יתפשר על הרגע שלכם? שמשוה פה יכול להיות 'בערך', או 'כמעט'? הלא מדובר בהקמת בית, זה חייב להיות ברגע המדוייק והנכון! ולכן קבע בורא עולם בחכמתו העצומה, כי הטבעת תיפול, שוב ושוב, עד שיגיע הרגע הנכון. ועתה, כמה מאושרים אתם שבורא עולם שמר עליכם, ויודא כי הקידושין יתבצעו ברגע המדוייק אליו כיוון, לטובת הקמת ביתכם בשעה טובה ומוצלחת, ברגע המכוון והמדוייק!

סיפור מופלא זה מחדד לנגד עינינו את המסר המחזק והמעצים כל כך: נכון, ההמתנה אינה קלה, לפעמים היא מייסרת, רוויית אכזבות, עמוסת משברים. עוד ועוד שידוכים עולים ויורדים, עוד ועוד תקוות מתנפצות אל סלעי המציאות. אבל - - -

הבה נזכור כי יש יד מכוונת, יש מישוה שמנהל את הכל מלמעלה. הוא יודע מי השידוך הנכון, מתי הוא יבוא, באיזה יום, באיזה רגע, באיזו דקה ובאיזו שנה - ייבנה הבית. וממילא, הבה נתחזק באמונה וביטחון בבורא עולם, נפנה אליו ונבקש את עזרתו, כי הוא מכוון ומנהל את עולם השידוכים במו ידיו, והוא יביאנו לרגע המאושר, ברגע הנכון!

בקשה לאבד את התבונה?

אל הרה"ק בעל ה'פני מנחם' מגור ז"ע נכנס יהודי, ועל פניו אותות עצב ותסכול. 'רבי', פנה בקול נכאים, 'לפני תקופה קצרה חיתנתי

**במשך ארבעים יום רצופים,
יש להיכנס לבית הכנסת
במיוחד לטובת סגולה זו, לומר
את אחד מספרי התהלים -
המחולק לחמישה ספרים.
קודם אמירת התהלים יש
לבקש את הבקשה ולנדב כסף
לצדקה, ולאחריה - להבטיח
לומר 'נשמת' בבוא הישועה**

ההבנה האנושית הפשוטה כדי לפעול שידוך, כך בדיוק הוא פועל כדי למנוע שידוך לא נכון, או כדי לדחות את השידוך הנכון למועד הנכון. פעמים כה רבות שידוכים שדוברו בעבר הרחוק והקרוב, מתבצעים בפועל כעבור חודשים או שנים - כי זמנם טרם הגיע. שידוכים שנראים מתאימים - מוסרים מהשולחן, ושידוכים שנראים לא קשורים - הופכים לחתונות מאושרות.

אחים יקרים, בורא עולם מכוון ומנהיג, מנהל את עולם השידוכים בצורה הטובה ביותר. הבה נתחזק בלבטוח בו, להתפלל אליו, לבקש את עזרתו ולהאמין בכוחו - ונזכה לשמוח יחדיו בשמחות צאצאינו מתוך רוב שמחה!

הטבעת נפלה ארצה!

היה זה באחת החופות, עת הוזמן הרב מבריסק זצ"ל לסדר חופה וקידושין. האולם היה מסודר ומואר באור יקר, מוחתנים לבושים במיטב המחלצות התרגשו בין קירותיו, וחתן וכלה נרגשים יצאו לחופה בשירה מרטיטה. הגיע הרגע הגדול, בו החתן נוטל את הטבעת ועומד לשים אותה על האצבע של רעייתו לעתיד, ואז זה קרה:

הטבעת נפלה ארצה!

ההתרגשות פינתה את מקומה למבוכה, הטבעת נפלה על הרצפה, נחבאת בין נעלי העומדים תחת החופה. כעבור חצי דקה נמצאה, ושוב ניגש החתן להניחה על אצבע כלתו, ושוב זה קרה:

הטבעת נפלה ארצה, בפעם השניה!

הפעם זה כבר לא היה רק מביך, זה אפילו היה מוזר, שלא לומר מפחיד. משהו כאן נראה משובש, לא הולך, לא מתאים. שטבעת תיפול פעמיים בעיצומו של מעמד חופה? שיד נעלמה תמונע מחתן להניח טבעת על אצבע כלתו ולקדשה כדת משה וישראל? מה

את בת', עם חתן שאמרו עליו שהוא כליל המעלות, סיפרו שהוא 'רבי עקיבא איגר' של דורנו. חלפו כמה חודשים ועמדתו על טיבו, ודומה הוא יותר לתנא רבי עקיבא טרם החל לעסוק בתורה בגיל ארבעים, טרם ידע קרוא וכתוב... הוא לא יודע דבר, לא מבין בלימוד, פשוט נפלתו עם חתן עם הארץ של ממש! - תינה הלה את צערו בפני הרבי.

הרבי הקשיב לו בנועם, הרהר קלות, ואז השיב תשובה שיש הרבה מה ללמוד ממנה: 'ראה נא, הלא את השידוך לבתך, כבר קבע בורא עולם ארבעים יום קודם יצירתה, כפי שחז"ל מגלים. כלומר, לא היתה לך כל השפעה על 'בחירת' החתן, בורא עולם כבר קבע מראש מי הוא ואיזה הוא...'

הסגולה לישועה הנכספת..

מתוך הבנה ואמונה בביטחון מלא שהכל בידי בורא עולם, ורק הוא מנהל את העולם כולו ומשדך פלוני לפלונית, גואה ועולה השאיפה הכמוסה לנקוש בשערי שמים בכל הכח, לפותח את הדלת לישועה הנכספת, להצליח לפעול אותה בקרוב ממש. כאן נחשפים אנו לסגולה חזקה ועוצמתית עליה מעיד הגאון רבי משה שטרנבוך שליט"א - ראב"ד העדה החרדית. הוא מספר על סגולה פלאית העוברת במסורת, אשר רבים העידו כי הביאו את הישועה. וכך עובדת הסגולה, נסו והיווכחו:

במשך ארבעים יום רצופים, יש להיכנס לבית הכנסת במיוחד לטובת סגולה זו, לומר את אחד מספרי התהלים - המחולק לחמישה ספרים. קודם אמירת התהלים יש לבקש את הבקשה ולנדב כסף לצדקה, ולאחריה - להבטיח לומר 'נשמת' בבוא הישועה. קל לעשות זאת באמירת ספר רביעי שבתהלים, פרוקים צ - קז, אולם ניתן לקיים את הסגולה בכל הספרים, בסדר המדויק האמור: הגעה לבית הכנסת לסגולה זו בלבד, בקשה, צדקה, תהלים והבטחת 'נשמת'. זהו. זה הכל, כמה קל, פשוט, ישים ונגיש. אגב, בעדותו הוא מציין כי סגולה זו כוחה יפה גם למי שזקוק לישועה בבריאות או בפרנסה. הכי חשוב זה המסר: לשאת עיניים לבורא עולם, להתפלל אליו. הוא מנהל את השידוכים, הוא השדכן העולמי, כל מה שצריך הוא לפנות אליו, לשפוך שיח, להודות עכשיו ולהבטיח להודות אחר כך - ושיהיה לכולנו רק בשמחות!

ואותו בורא עולם ידע, שאם תדע את האמת על חתנך העתידי - לא תבצע את השידוך. נו, אז הוא יתן לבתך לשבת רווקה כל ימיה? והחתן - מה הוא אשם? מה עושה הבורא? - נוטל מההורים את השכל וההבנה, ומוליכם כסומים באפלה לסגור את השידוך. הוא מונע מהם את היכולת לברר את הדברים הנכונים, מסתיר מהם את המידע, נוטל מהם את היכולת להחליט אחרת, וכך השידוך בוצע בשעה טובה ומוצלחת. עד כאן מוסכם? - שאל ה'פני מנחם', והלה הנהן...

אם כן, אין לי אלא להבין, שאתה מלין על כך שלאחר חתונת הבת - בורא עולם השיב לך את התבונה ופקח את עיניך. אילו היה משאיר את ליבך אטום וחתום, לא מבין ולא מסוגל לעמוד על טיב הדברים - כי אז לא היית מתלונן, שכן זה היה מצבך בעת סגירת השידוך. טענתך היא על שעתה תבונתך חזרה אליך, וגילית מה עשית כשבורא עולם נטל אותה ממך. האם תרצה שבורא עולם ישוב ויקח ממך את תבונתך, לכל תדע לבחון דברים נכוחה גם בהמשך החיים?!

סיפור מופלא זה, שסיפר המשפיע הגה"צ רבי אלימלך בידרמן שליט"א, פוקח את העיניים ומאיר את הלב: שידוך הוא לא בחירה באמת, הוא מנוהל לגמרי. בורא עולם עוצם את עיניו של זה ופוקח את עיניו של אחר, חוסם את תבונתו של אחד ומתחדד את חושיו של משנהו. בורא עולם מכוון את הדברים כדי שרק השידוכים הנכונים ייצאו אל הפועל, הבה נבטח בו!

לשליחת תגובות לכותב הטור ולקבלת העלון של הרב אשר קובלסקי: במייל, כתבו ל-6182918@gmail.com מתוך הספר המפואר פניני פרשת שבוע

להתחיל את היום ברגל ימין

חוויה רוחנית מדי יום אצלך בחייל

הלכה, סיפורים, רעיונות, ווארטים ועוד... אקטואלי ומרתק
הצטרפו בחינם לאלפי מנויים, שלחו מייל לכתובת:

dirshu@dirshu.co.il

הפורתח
בכל יום..

המייל היומני של 'דרשו'

◆ יום בשורה ◆

ללומדי התורה והוגי שעשועיה,
עם תחילת קריאת פרשיות חומש בראשית

בהופעת הספר

חמודי יצחק

חומש בראשית

מאת

הגאון רבי יצחק חיים פוס שליט"א

חתנו של הגאון הגדול רבי זלמן נחמיה גולדברג זצ"ל

הספר מכיל קרוב ל-900 עמודים המלאים
חידושים, הארות ובירורי דברים, על
פסוקי החומש וההפטרות.

בביאוריו חורז המחבר מדברי תורה
לדברי אגדה, בידיעות נכבדות מהש"ס
ומהמדרשים למיניהם, וכן מדברי רבותינו
הראשונים והאחרונים, וכולל משא ומתן
וביאורים חדשים בדבריהם כדרכה של
תורה.

מתוך הסכמת חמו הגאון זצ"ל:
שכל דבריו באו "אחר שבירר שרשי הדברים
במקורם ופלפל בכל נקודה מדבריהם ויישב כל
מה שיש להקשות".

להשיג בחנויות הספרים המובחרות | הפצה: קולמוס

בירושלים - 02-5386166 | 053-3154483

בני ברק (בין הסדרים) - 052-7603503 | מוודיעין עילית (בין הסדרים) - 052-7140667

ערב עיון בירושלים

הננו שמחים לבשר לשומרי השבת ולומדי הלכותיה כי
יתקיים ערב עיון מיוחד מטעם ארגון "משמרת השבת"
בהשתתפות:

הרה"ג ר' אליהו בייפוס שליט"א

מייסד ורב ארגון 'משמרת השבת'

והרה"ג ר' ישראל מאיר מורגנשטרן שליט"א

מח"ס 'מטבח כהלכה' ו'בית כהלכה'

בכינוס יוצגו מבחר מכשירים טכנולוגיים המצויים

כיום, ופתרונות ייחודיים לשימוש בהם בשבת

הערב יתקיים בס"ד במוצ"ש פרשת חיי-שרה

אור לכ"ה חשון תשפ"ב, בישיבת 'תורה אור',

רח' סורוצקין 3 ירושלים. בשעה 9:15 בערב.

- לאחר השיעור שו"ת עם הציבור. הכניסה ללא תשלום -

יומא טבא הוא לדבנן אור חדש הופיע בעולם התורה

ספר

אוצר היין על הלכות יין נסך

ספר זה מבאר הלכות וסוגיות הנוגעים בתקופתינו
עקב ריבוי היינות המיוצרים בחו"ל

בספר זה תמצאו:

- קיצור ההלכות המצויות.
- פירוש קצר על סדר השו"ע.
(כדוגמת המ"ב)
- ביאור מורחב בדברי הראשונים האחרונים
והפוסקים.
- ציוני דרך ללומדים סוגיות אלו במסכת
עבודה זרה.

מתאים לאברכי הכוללים,
למורי הוראה,
למשגיחי כשרות,
ולכל החפץ לדעת הלכות אלו.
(הושם דגש גם לפסקי ההלכה
לפי דעת מרן הב"י זצ"ל)

• חובה בכל בית •

חדש בארון הספרים!

הגיליון ההלכתי שכבש את העולם
יצא לאור סדרת הכרכים 'מחדר הוראה'

קובץ חוקי חיים ב' ברכים

אחרי
ארבע החצות
50 הלכה

זהו ליקוט ופסקי הלכה
שע"י 'חדר הוראה' שכונת מנחת יצחק ירושלים שבראשות
הגאון רבי חיים אהרן בלייער שליט"א
מגדולי הפוסקים בירושלים עיה"ק

• כולל מפתח מפורט •

מעט מתוך הסכמת הרבנים שליט"א:
• כ"ק מרן גאב"ד ירושלים שליט"א •
ערוך ומסודר בטו"ד השווה לכל נפש, עם
ציון מקור הדברים לכל דבר, ויש בזה תועלת
גדולה וזיכוי הרבים לדעת את דבר ה' זו הלכה.
• מרן בעל שבת הקהתי שליט"א •
אחרי שהגילונות נכתבו ומסודרים בלשון השווה
לכל נפש, ומקיפים דברים והלכות השכיחים
ביותר, ראוי שימצא הקובצים בכל בית, וקבעו
כל המשפחה לימוד מתוכם כספרי יסוד של
הלכה לדעת למעשה אשר יעשו וכו'. כי אין
אדם שלא יהיה לו תועלת מהם.

- חדש בחנויות הספרים המובחרות -

הוצאה לאור צוף | הפצת קולמוס

להשיג בחדר הוראה רחוב מנחת יצחק 20, ירושלים טלפון: 052-7619332 חוקי חיים

ישמח לב שוחררי חיים
בסייעתא דשמיא יצא לאור הספר

סמא דחיי

במהדורה חדשה ומורחבת מאד

אוצר נפלא מעורר ומחזק מאד בשמירת
הלשון מספרי מרן החפץ חיים זצ"ל
ומעוד מאות ספרים וחיבורים.
ובו רעיונות פירושים, דברי חיזוק
התעוררות, ועצות רבות להתחזקות
ושמירה, בשילוב מאות ספורים משלים
עובדות והנהגות.

הסכמות נלהבות מגדולי ישראל

נטרה כמות מצומצמת במחיר מבצע מיוחד של
הספר "שערי אמונה ובטחון" ד' כרכים - עם
הסכמות גדולי ישראל, והוא אוצר נפלא מעורר ומחזק
מאד בענייני אמונה ובטחון בשילוב ספורים רבים.

להשיג אצל המחבר בטלפון: 03-6185744

- חדש בחנויות הספרים המובחרות -

ניתן להשיג גם אצל המחבר בטלפון 03-6185744 • משלוחים • הנחה לכמויות

יומא טבא לשוחררי חיים
ספר

סמא דחיי

הופיע במהדורה חדשה ומורחבת מאד

כאלף שבע מאות שנה חלפו מאז שהתהלך הרוכל בעיירות הסמוכות לציפורי והכריז "מאן בעי סמא דחיי"? "מאן בעי סמא דחיי"? קריאה זו עודנה מהדהדת ונוקבת בתביעתה, שהרי מי הוא זה ואיזהו שאינו חפץ בסם חיים?! כל אשר לו ייתן איש בעד נפשו! מה לא יעשה אדם בשביל לזכות בחיים?! אך למרבה הפלא רבים המה שבמקום לאכול את סם החיים, הם אוכלים וזוללים את סם המוות של הלשון הרע.

כמלאך הגואל מלשון הרע זרחה בשנת תרל"ג שמשו של הכהן הגדול מראדין מרן החפץ חיים זצ"ל אשר חידש את הקריאה הנוקבת "מאן בעי סמא דחיי", ומסר נפשו לעורר את ליבם של ישראל לברוח מסם המוות, ולאכול מסם החיים, וחולל מהפיכה עצומה כשמירת הלשון, מהפיכה שהולכת וגוברת כל הזמן.

התחדשות ורענונות קיבלה מהפיכה זו לפני כעשרים ואחת שנה בהופעת הספר הנפלא והחשוב "סמא דחיי" בנושא שמירת הלשון ותקון המדות, אשר חיבר הרב אברהם צבי נשרי שליט"א, ובו קיבץ מספרי החפץ חיים ועוד כמאה ושישים ספרים וחיבורים, מאמרים ורעיונות, פירושים וביאורים, סיפורים ומשלים, עובדות והנהגות, בנושא שמירת הלשון.

תועלתו של הספר היא גדולה ועצומה הן בדברי החפץ חיים זצ"ל שהובאו בו אשר כתב בנושאים רבים שהם מפוזרים בספריו במקומות רבים אחת הנה ואחת הנה, וחוברו כאן אל מקום אחד לפי נושאים. והן בדברים הנפלאים משאר גדולי הדורות שהובאו בו, וכמובן בספורים הרבים שהובאו בו שכידוע כמה גדולה תועלתם לחיזוק והתעוררות.

ההתלהבות הרבה בה התקבל בס"ד הספר, והביקוש העצום אליו אשר מאז המהדורה הראשונה שנחטפה ככורה בטרם קיץ הודפס בעוד מהדורות רבות מאד, והתגובות הנלהבות של המוני לומדי המעידים על חיזוקם הגדול כשמירת הלשון בפרט, ואף בשאר ענייני עבודת ה' אשר שמירת הלשון היא פתח גדול להתחזקות בהם, המה מעידים כאלף עדים על גודל נחיצותו הרבה ותועלתו העצומה של "סמא דחיי" זה.

יום בשורה לישראל הוא אשר לאחר שנים שאזל הספר מן השוק ורבים אומרים מי יראנו טוב ויטעימנו מסם החיים, יוצא הספר במהדורה חדשה ובה נוספו מיני מרקחת וסמים חדשים רבים מאד, יקרים מפנינים, מאירים ומעוררים, ועוד המון ספורים ועובדות, אשר שולבו יחד עם החומר הרב שבמהדורות הקודמות, וסודרו מחדש יחדיו בחלוקה מפורטת לפי נושאים בשבעים פרקים, בעימוד מאיר עיניים נח וקל ללימוד.

ההוספת הרבות שנוספו במהדורה זו הופכות את הספר ממש לפנים חדשות, שאף מי שברשותו הספר במהדורות קודמות ימצא בו תועלת רבה גדולה וחדושים רבים מאד.

יעזור ה' שכשכם שהתקבל הספר בכרכה מרובה במהדורותיו הקודמות כן יתקבל בחיבה אף במהדורתו זו, ורבים רבים יהנו מאורו, ישביעו נפשם ויטעמו מסמי החיים המתוקים אשר בו, ובה נקרב את הגאולה השלימה ובנין בית המקדש, שכידוע עיקר סיבת החורבן ואורך הגלות המרה והארוכה בה אנו נמצאים כאלפיים שנה, הם בעוון שנאת חיים ולשון הרע.

הספר מעוטר בהסכמות נלהבות מגדולי ישראל זצ"ל ושל"א.

יו"ל על ידי הוצאת צוף של הרב נתן פלדמן שליט"א להשיג בחנויות הספרים - הפצה קולמוס, ואצל המחבר - 036185744. משלוחים/ הנחה לכמויות.

ספר מי הדעת

אוצרות דעה ולקחי מוסר על התורה

חומש בראשית

המשגיח דמיר ר' ירוחם ליבוביץ זללה"ה נהוג היה לומר ועדים מיוחדים לקבוצות תלמידים. כאשר הגיעו לישיבה בחורים מארה"ב, אנגליה, צרפת, וגרמניה, ביקשו הם ג"כ ועד, חשב ר' ירוחם על בקשתם זמן רב, והגיע למסקנא שהתועלת הגדולה ביותר לבחורים אלו תהיה לימוד החומש עם רש"י מפרשיו ע"פ הדרך המסורה, על ידי כך ישלימו השומעים את יסודות ועיקרי האמונה החיוניים כל כך לכל צורב, ואכן כך עשה. ששיעורים אלו היוו את התשתית והיסודות לששת הכרכים הנודעים דעת תורה על חמשה חומשי תורה.

תלמידו המובהק הגר"ש וולבה זללה"ה מספר 'שהלימוד חומש היה מחיה מתים ממש! ולימים המשיך הוא ג"כ במסורת מפוארת זו בישיבת 'באר יעקב' המעטירה במסירת שיעורי החומש מידי שבוע ובו מחדיר היה את היסודות, ההשקפות, הלקחים, ודרך הלימוד הנכונה בלימוד גבוה זה.

זכה דורנו באפשרות לצקת מים על ידי גדולי שישראל מן הדור שעבר שרידי דור דעה שהיו עימנו עד זה לא מכבר. מי שניצל הזדמנות זו עד תומה הוא המשגיח הגה"צ רבי ישראל מאיר המניק זצוק"ל, שנסתלק מעימנו מזה למעלה משנה: ששימש את רבותיו הגדולים ובראשם הגר"ש וולבה זללה"ה, שינק מהנהגותיו, ודבק באורחותיו, וכמעט שלא השאיר ממנו אפי' ככלב המלקק מן הים, בהרבה מתורתו ואורחותיו כבר זיכה את הרבים בג' כרכי 'אבני שלמה' המפורסמים שכבר נודעו בשערים בהם חקק עלי ספר פנינים ומוסרים ולקחי חיים מרבו הגדול שהיו חקוקים על לוח ליבו, ורבים הם המתענגים על ספרים אלו.

כתלמיד הדבוק ברבו המשיך גם הוא בישיבתו הנודעת לתפארה ישיבת 'יד אהרון' במסורת שיעורי החומש ע"פ מה שקיבל מרבותיו ומה שהוסיף מדליה, כשהוא שם לעצמו מטרה ללמד איך ללמוד דברים אלו וכיצד יש לגשת ללימוד החומש ומפרשיו. שומעי השיעור במשך 03 השנים האחרונות מעידים על מהפכה בכל הגישה לפרשת השבוע שנעשתה אצלם בעקבות שיעורים אלו, ותלמידים רבים נהנים גם כמה עשורים אחר עזיבתם את הישיבה מכתבי השיעורים שיצאו במרוצת השנים במהדור' סטנסיל.

עתה זוכים אנו להגיש לפני ציבור שוחרי התורה, המוסר, והמחשבה, כרך ראשון על חומש בראשית מסדרת ספרי 'מי הדעת' על התורה שתוכו רצוף אהבה בדברי תורה ומוסר, ומלאים מזן אל זן בביאורים נפלאים על דברי התורה ומפרשיה, ומשולבים בהנהגות ומוסרים מגדולי וצדיקי הדורות לצד שמועות ואמרות מכלי ראשון מגדולי ישראל רבים בדור האחרון שזכה המחבר זצ"ל לשמשם ולצקת מים על ידיהם.

המחבר בספרו 'אבני שלמה' מספר על אחד מכנסי המשגיחים הראשונים אותם יסד הגר"ש וולבה ושם הוא דיבר על כך שכל אחד צריך לדעת במה כוחו גדול ובכח זה לשמש בקודש. ולדוגמא הביא את א' מגדולי תלמידיו שהיה פעם משגיח ושימש אז כר"מ בישיבה ואמר: 'את השיעור שאומר ידידנו ר' יכולים לפחות עוד מאתיים אברכים לומר אבל את השיחות שהוא אומר אין אף אחד שיכול לאמרם'. לא ארכו הימים ואותו תלמיד מופלג חזר להיות משגיח.

נראה כי את שיעורי חומש אלו שנאמרו על ידו בהשקעה עצומה והכנה רבה מידי שבוע בשבוע ג"כ אין אף אחד שיכול לאומרם, אך ע"י העלאת הדברים ע"ג ספר יוכלו מבקשי תורה ומוסר ללמוד דעת ומוסר, לשמוע קריאת התורה בצורה אחרת לגמרי, ולהסב לשלחן השבת בהתרוממות אחר הכנה יסודית בלימוד הפרשה. אין ספק כי יקנו הדברים שבינת לב רבים ויהיו הדברים לתועלת רבה כפי שהעיד ראש הישיבה הגאון הגדול הר"י איכנשטיין שליט"א שהלמוד בהם יכול לטהר הנפש וראינו בעבר התועלת הגדולה שיש בספרים מי הדעת. וכעדות המשגיח הגה"צ הר"א ויסבלום שליט"א שהלומד יקבל לקח רוחני, לתיקון המידות, להחייאת יראת שמים ולהכוונת דרך מחשבה על כל מערכת החיים - הסוללים מסילה ישרה בדרך העולה בית א-ל.

ואשר על כן ראוי לכל ירא שמים שבא להתחייב את ההתחייבויות הנהוגות בנישואי הילדים לחתום על נוסח השטר תנאים שיסודו. [ולכל הפחות יכתוב שהתחייבויות הם בכפיפות לשטר זה הנקרא שטר "זכרון דברים המהודר"] כמו כן סודר שהחתימה על ההתחייבויות בנוסח שטר זה, תהיה באופן שיוכלו ליתן [עכ"פ חלק] מכספי מעשר לכל הדעות. ובאים אנו בברכה לכל הנהגים מאיסורי רבית שיתברכו נכסיהם וירוהו רוח נחת ואושר מכל יוצאי חלציהם.

הנהגה זו נכונה
הנהגה זו נכונה
הנהגה זו נכונה
הנהגה זו נכונה
הנהגה זו נכונה
הנהגה זו נכונה
הנהגה זו נכונה
הנהגה זו נכונה
הנהגה זו נכונה
הנהגה זו נכונה

הנהגה זו נכונה
הנהגה זו נכונה
הנהגה זו נכונה
הנהגה זו נכונה
הנהגה זו נכונה
הנהגה זו נכונה
הנהגה זו נכונה
הנהגה זו נכונה
הנהגה זו נכונה
הנהגה זו נכונה

”
...ואשר על כן ראוי לכל ירא שמים
שבא להתחייב את ההתחייבויות
הנהוגות בנישואי הילדים, לחתום
על נוסח השטר תנאים שיסודו...

לקבלת השטר ללא עלות פנו ל:

073-3679295

או במייל: info@osher-b.org

גמית אושר בכבוד (תל"צ)
אושר בכבוד
חושבים עתיד כהלכה
בעידודם ובברכתם של מרן ורבנן גדולי ישראל שליט"א

להסב ליד שלחן השבת ברוממות מלימוד
הפרשה לאורם של גדולי המוסר והמחשבה!

ספר
מי הדעת

חומש בראשית

אוצרות דעה ולקחי מוסר שנשמעו מפי
הגה"צ רבי ישראל מאיר המניק זצוק"ל
משגיח ישיבת 'יד אהרן'

מלאים מזן אל זן בביאורים
נפלאים ויסודיים בתורה ומפרשיה,
יסודות נאמנים, פנינים נפלאים,
לצד עובדות והנהגות שקיבל
מרבותיו ובפרט מרבו המשגיח
רבי שלמה וולבה זללה"ה

